

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: "Ο επικοινωνιακός χαρακτήρας της γλώσσας ως καθοριστικός παράγοντας της ανάπτυξης του γραμματισμού στην προσχολική ηλικία"

Επιμέλεια: ΛΙΟΛΙΟΥ ΜΑΡΙΑ (ΑΜ: 0299030)

Επίβλεψη: κ. Μιχαλοπούλου Κατερίνα
κ. Παπαδοπούλου Μαρία

Ακαδημαϊκό έτος: 2002-2003
Βόλος 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1714/1 τ.1
Ημερ. Εισ.: 10-02-2004
Δωρεά: _____
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ ΠΠΕ
2003
ΛΙΟ

Στην οικογένειά μου.....

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000070775

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για τη διεξαγωγή και την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας οφείλω ιδιαίτερες ευχαριστίες προς τους επόπτες καθηγητές μου. Ευχαριστώ θερμά κυρίως την κ. Μιχαλοπούλου Κατερίνα για την ενθάρρυνση ,τις χρήσιμες συμβουλές της καθώς και την πρακτική βοήθεια που μου προσέφερε γενναιόδωρα.

Έπειτα, οφείλω να ευχαριστήσω τη νηπιαγωγό κ. Ξαφάρα Συναγώ του 2^{ου} κλασικού Νηπιαγωγείου Βόλου για την πραγματικά πολύτιμη συνεργασία και βοήθειά της κατά τη διεξαγωγή του ερευνητικού προγράμματος στο νηπιαγωγείο αλλά και για την εμπειρία που απέκτησα όλο αυτό το χρονικό διάστημα.

Βόλος 10/06/03

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

6ελ 6

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1	<u>Η γλώσσα ως ανθρώπινη κατάκτηση.</u>	10
1.2	<u>Ο διττός ρόλος της γλώσσας</u>	13
1.2.1	Η γλώσσα ως όργανο σκέψης.	13
1.2.2	Η γλώσσα ως όργανο ,μέσο και τρόπος επικοινωνίας.	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1	<u>Η διαδικασία της επικοινωνίας και ο τρόπος διεξαγωγής της.</u>	18
2.2	<u>Διάκριση γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας.</u>	21
2.3	<u>Προφορικός και γραπτός λόγος:δυο βασικές μορφές γλωσσικής επικοινωνίας.</u>	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

	<u>Παράγοντες που συμβάλλουν στην εκμάθηση της γλώσσας</u>	27
3.1	Οικογενειακό περιβάλλον	27
3.2	Σχολείο	29
3.3	Περιβάλλον έντυπος λόγος	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1	<u>Η γλωσσική αγωγή στο Νηπιαγωγείο σύμφωνα με το " Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών".</u>	33
4.2	<u>Τα διαφορετικά είδη λόγου και η γλωσσική τους λειτουργία.</u>	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1	<u>Ο όρος "γραμματισμός" και η διπλή του όψη (ανάγνωση-γραφή)</u>	39
5.2	<u>Ο γραμματισμός ως διαδικασία "εσωτερίκευσης" περιστάσεων γραπτής επικοινωνίας.</u>	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

- 6.1 Η ανάγνωση (ως όψη του γραμματισμού) : Διαδικασία δημιουργίας σημασιών και αναπαράστασης μηνυμάτων –βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία. 6ελ 43
- 6.1.1 Η αναγνώριση του περιβαλλοντικού τύπου απ' το παιδί της προσχολικής ηλικίας ως ένδειξη ανάπτυξης της αναγνωστικής ικανότητας. 46
- 6.2 Η γραφή (ως όψη του γραμματισμού) : Διαδικασία δημιουργίας νοήματος και διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου-βασικά χαρακτηριστικά-στόχοι. 48
- 6.2.1 Η λειτουργία της γραφής ως πολυτροπικό σημειωτικό σύστημα. 52
- 6.2.2 Οι γνώσεις των παιδιών για τον τρόπο που η γραπτή γλώσσα διατάσσεται στο χώρο(η "εικονική" πλευρά του γραπτού λόγου) 53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

- 7.1 Ο ρόλος των παιδαγωγών στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής διάστασης της γραπτής γλώσσας. 55
- 7.2 Ο χώρος του Νηπιαγωγείου και η οργάνωσή του σε περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου με στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής στο παιδί της προσχολικής ηλικίας. 57

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

- 8.1 Η έρευνα. 61
- 8.1.1 Το πλαίσιο της ερευνητικής διαδικασίας. 62
- 8.1.1.1 Χρόνος ,χώρος και μέθοδοι διεξαγωγής της έρευνας. 62
- 8.1.1.2 Τα χαρακτηριστικά του δείγματός της έρευνας. 64
- 8.1.1.3 Στόχοι και Υποθέσεις της έρευνας που έθεσαν τα κριτήρια για την επιλογή και την παρουσίαση του υλικού από τον περιβάλλοντα γραπτό λόγο. 65
- 8.1.1.4 Ερωτηματολόγιο 66
- 8.1.2 Εφαρμογή διδακτικής παρέμβασης(πρόγραμμα δραστηριοτήτων) 80

8.2	<u>Συγκριτική θεώρηση των αποτελεσμάτων Προελέγχου-Μεταελέγχου.</u>	667	111
8.3	<u>Ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν ανά δραστηριότητα.</u>		125
8.4	<u>Συμπεράσματα-Σκέψεις-Προτάσεις.</u>		134
	Βιβλιογραφία		140
	Παράρτημα		143

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά τις δυο τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε μια σημαντική αλλαγή στην αντίληψη των επιστημόνων όσον αφορά στον τρόπο με τον οποίο τα μικρά παιδιά (ιδιαίτερα της προσχολικής ηλικίας) μαθαίνουν να γράφουν και να διαβάζουν. Σήμερα κοινή διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι τα παιδιά ήδη από τη στιγμή της γέννησής τους ,ζώντας σε ένα περιβάλλον όπου ο γραπτός λόγος έχει κυρίαρχη θέση αρχίζουν να διαμορφώνουν με το δικό τους μοναδικό και ξεχωριστό τρόπο τη σχέση τους με την ανάγνωση και τη γραφή. Τα παιδιά καθώς μεγαλώνουν ,αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία του γραπτού λόγου και τη σχέση του με τον προφορικό μέσα από απλές καθημερινές δραστηριότητες όπως η παρασκευή γλυκού με τη βοήθεια βιβλίου συνταγών ,η παρατήρηση των απαγορευτικών πινακίδων στο δρόμο ,η ενημέρωση από διαφημιστικά φυλλάδια για τα παιχνίδια που κυκλοφορούν στην αγορά ,η απόλαυση ιστοριών από εικονογραφημένα παιδικά βιβλία κ.λ.π. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι μέσω τέτοιου είδους δραστηριοτήτων προβάλλεται έντονα στα παιδιά ο επικοινωνιακός χαρακτήρας της γλώσσας. Τους δίνεται δηλαδή η δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν ότι η γραπτή γλώσσα ενημερώνει ,μεταδίδει γνώσεις και πληροφορίες ,ψυχαγωγεί και σε γενικότερα πλαίσια διευκολύνει τη ζωή μας.

Όσον αφορά όμως στο χώρο του νηπιαγωγείου ,κατά πόσο και σε ποιο βαθμό θα μπορούσε να συμβάλει ο επικοινωνιακός χαρακτήρας της γλώσσας στην απόκτηση αναγνωστικών και γραφικών δεξιοτήτων; Το ερώτημα αυτό αποτελεί ουσιαστικά και το πεδίο έρευνας της παρούσας εργασίας. Ο ακριβής μάλιστα τίτλος του θέματος της πτυχιακής εργασίας την οποία ανέλαβα και διεκπεραίωσα κατά το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003 είναι ο εξής: " Ο επικοινωνιακός χαρακτήρας της γλώσσας ως καθοριστικός παράγοντας της ανάπτυξης του γραμματισμού στην προσχολική ηλικία". Η προσέγγιση του θέματος έγινε αφενός μεν θεωρητικά και αφετέρου δε ερευνητικά.

Σχετικά με την θεωρητική του προσέγγιση έχουμε να σημειώσουμε τα εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στη γλώσσα ως ανθρώπινη κατάκτηση καθώς και στο διττό της ρόλο ως όργανο σκέψης και σαφώς ως όργανο ,μέσο και τρόπος επικοινωνίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα εξής θέματα: η διαδικασία της επικοινωνίας και ο τρόπος διεξαγωγής της ,η διάκριση μεταξύ γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας και οι δυο βασικές μορφές γλωσσικής επικοινωνίας : ο προφορικός και ο γραπτός λόγος.

Στο τρίτο κεφάλαιο προκειμένου να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στον περιβάλλοντα έντυπο λόγο (που αντικατοπτρίζει τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της γλώσσας) αναφέρουμε τους παράγοντες που συμβάλλουν στην εκμάθηση της γλώσσας(οικογενειακό περιβάλλον-σχολείο-περιβάλλον έντυπος λόγος).

Το τέταρτο στη σειρά κεφάλαιο αφορά στην αντίληψη της γλωσσικής αγωγής στο Νηπιαγωγείο σύμφωνα με το "Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Σπουδών" και στα διαφορετικά είδη λόγου.

Στο πέμπτο κεφάλαιο επιχειρείται η προσέγγιση της έννοιας "γραμματισμός" και ο ορισμός της ως διαδικασία "έσωτερίκευσης" περιστάσεων γραπτής επικοινωνίας.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι δυο όψεις του γραμματισμού:

- η ανάγνωση (βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία) και η αναγνώριση του περιβαλλοντικού τύπου απ' το παιδί της προσχολικής ηλικίας ως ένδειξη ανάδυσης της αναγνωστικής ικανότητας.
- η γραφή (βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία-στόχοι) ,η λειτουργία της ως πολυτροπικό σημειωτικό σύστημα και οι γνώσεις των παιδιών για την "εικονική" πλευρά του γραπτού λόγου.

Στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται λόγος για τον ρόλο των παιδαγωγών στην ανάδειξη της επικοινωνιακής διάστασης της γραπτής γλώσσας και για την οργάνωση του χώρου του νηπιαγωγείου σε περιβάλλον πλούσιο ερεθισμάτων γραπτού λόγου ,με στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής στο παιδί της προσχολικής ηλικίας.

Σχετικά με την ερευνητική προσέγγιση του θέματος οφείλουμε να σημειώσουμε ότι υπάρχει αναλυτική αναφορά σε στοιχεία όπως: το πλαίσιο της ερευνητικής διαδικασίας (χρόνος ,χώρος ,μέθοδοι διεξαγωγής της έρευνας ,χαρακτηριστικά του δείγματος ,στόχοι ,υποθέσεις έρευνας ,ερωτηματολόγιο ,πρόγραμμα δραστηριοτήτων),τα αποτελέσματα που προέκυψαν και κάποια συμπεράσματα-σκέψεις-προτάσεις. Ακολουθεί η βιβλιογραφία ,ενώ στο παράρτημα υπάρχει το ερωτηματολόγιο της έρευνας, οι απαντήσεις των παιδιών σ' αυτό και τα σχέδιά τους.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1.1 Η γλώσσα ως ανθρώπινη κατάκτηση

1.2 Ο διττός ρόλος της γλώσσας

1.2.1 Η γλώσσα ως όργανο σκέψης

1.2.2 Η γλώσσα ως όργανο ,μέσο και τρόπος επικοινωνίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Η γλώσσα ως ανθρώπινη κατάκτηση

Η γλώσσα αναμφισβήτητα αποτελεί μια από τις εκπληκτικότερες κατακτήσεις του ανθρώπινου γένους. Ο άνθρωπος κατόρθωσε να ξεχωρίσει από τους υπόλοιπους ζωικούς οργανισμούς όταν συγκροτώντας τις πρώτες κοινωνίες ,επιτόνησε έναν δικό του μοναδικό κώδικα επικοινωνίας. Αρχικά ,ο λόγος του ήταν αρκετά φτωχός και ελλιπής. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ήταν τα επιφωνήματα ενώ δεν έλειπε και η μίμηση φυσικών ήχων ,ως ερεθίσματα του φυσικού περιβάλλοντός του. Τέτοιου είδους γλωσσικά στοιχεία παρατηρούμε στα παιδιά που βρίσκονται στο στάδιο της βρεφικής και της νηπιακής τους ηλικίας .Ο γλωσσικός όμως κώδικας επικοινωνίας ακολούθησε εξελικτική πορεία ανάλογη και αντίστοιχη με την ανάπτυξη των κοινωνιών .Οι διαφορετικές συνθήκες διαβίωσης κατέστησαν ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη για γλωσσική έκφραση με μια διαφορά .Ο ανθρώπινος λόγος αλλάζει σταδιακά μορφή και η γλώσσα χρησιμοποιείται ως μεσολαβητικός κώδικας τόσο για την επικοινωνία όσο και για τη σκέψη .Η βασική λειτουργία της γλώσσας μέσα σ'αυτά τα πλαίσια έγκειται στην εξυπηρέτηση όχι μόνο της εξωτερικής επικοινωνίας αλλά και του εσωτερικού "χειρισμού" των σκέψεων(ικανότητα μετάφρασης των σκέψεων σε γλωσσικά σύμβολα συμβατά με τον γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας) (Πόρποδας 1996).

Ακόμη ,η σπουδαιότητα της γλώσσας ως ανθρώπινη κατάκτηση συνίσταται και στο γεγονός ότι κανένας άλλος ζωικός οργανισμός δεν φαίνεται να κατέχει τον πλούτο της ανθρώπινης γλώσσας ,την ταχύτητα απόκτησής της και τη δυνατότητα απόκτησής της από όλα σχεδόν τα μέλη της ανθρώπινης κοινωνίας .Και σ'αυτό το σημείο αξίζει να υπογραμμίσουμε το εξής:ότι η ποιότητα της ανθρώπινης γλώσσας θεωρείται παράγοντας άμεσα εξαρτώμενος από το γενικότερο κοινωνικό επίπεδο(είτε αυτό είναι το μορφωτικό ,το πολιτισμικό ή ακόμη και το οικονομικό) .Έτσι θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι πρόκειται για ένα προϊόν της κοινωνικής και της πολιτιστικής ζωής ,απαραίτητο κυρίως για την επικοινωνία και την επιβίωση στη σημερινή εγγράμματη κοινωνία λόγω του ότι εμπλέκεται σε κάθε μορφή κοινωνικής εκδήλωσης άλλοτε σε μικρότερο και άλλοτε σε μεγαλύτερο βαθμό .

Η ανθρώπινη γλώσσα λοιπόν με κυριότερες συνισταμένες την ανάγνωση και τη γραφή κάνει την εμφάνισή της καθημερινά στη ζωή των ανθρώπων .Και σ'αυτή τη διαπίστωση είναι δυνατό να οδηγηθεί εύκολα κανείς ,αν αναλογιστεί τη συχνότητα της παρουσίας της ακόμη και στις

πιο απλές μορφές της ανθρώπινης δραστηριότητας .Για παράδειγμα οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τη γλώσσα μέσω της ανάγνωσης και της γραφής όταν ελέγχουν τις τιμές στις ετικέτες των προϊόντων , όταν συμβουλευονται τις οδηγίες σε μια συσκευασία ,όταν ανταλλάσσουν γράμματα και ευχετήριες κάρτες προκειμένου να διατηρήσουν τις κοινωνικές τους επαφές ,όταν ζητούν να ενημερωθούν για τα γεγονότα γύρω τους ,διαβάζοντας μια εφημερίδα ή όταν αποζητούν τη διασκέδαση και την ψυχαγωγία διαβάζοντας ένα βιβλίο με ενδιαφέρον περιεχόμενο .

Απ' την άλλη πλευρά όσον αφορά στον ρυθμό και στο βαθμό της γλωσσικής απόκτησης οφείλουμε να τονίσουμε ότι καθορίζουν ,και το επίπεδο της "κανονικότητας" του ατόμου ως ένα βαθμό σε σχέση πάντοτε με τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν το κοινωνικό του περιβάλλον(Πόρποδας 1996) . Πιο συγκεκριμένα σε πολλές κοινωνίες όταν κανείς είναι αγράμματος ή αναλφάβητος αυτομάτως περιθωριοποιείται ,θεωρείται ανίσχυρος ή ακόμη και φτωχός .Αντίθετα ο εγγράμματος πολίτης έχει πολύ περισσότερες πιθανότητες να αναδειχθεί επαγγελματικά και κοινωνικά ,να θεωρηθεί " ισχυρός" και πλούσιος ανεξάρτητα από την οικονομική του επιφάνεια .

Στη συνέχεια θα επιθυμούσαμε να αναφερθούμε περιληπτικά στη φύση των κυριότερων χαρακτηριστικών που προσδιορίζουν την ανθρώπινη γλώσσα

1. Σημαντική αλλά όχι απαραίτητη προϋπόθεση γλωσσικής επικοινωνίας είναι η χρησιμοποίηση του φωνητικού -ακουστικού καναλιού .Και ο χαρακτηρισμός της ως "μη απαραίτητη" δικαιολογείται απόλυτα από το γεγονός ότι η επικοινωνία μπορεί να επιτευχθεί και χωρίς το παραπάνω κανάλι ,εφόσον βέβαια επιστρατευτούν άλλα μέσα όπως (στάση-κίνηση των μελών και έκφραση του προσώπου ή του σώματος κ.α)

2. "Η φωνητική παραγωγή κατά την ομιλία έχει στιγμιαία διάρκεια ,σε αντιδιαστολή με την παραγωγή του γραπτού λόγου που είναι διαρκέστερη" (Πόρποδας 1996:30) .

3. Ο ανταλλακτικός χαρακτήρας της γλώσσας που σχετίζεται με την ικανότητα του ομιλητή να αναπαράγει φωνολογικά κάθε γλωσσικό μήνυμα που έχει κατανοήσει(Πόρποδας 1996) .

4. Η ειδίκευση που πετυχαίνεται χάρη στο σημασιολογικό περιεχόμενο της γλώσσας .Σ' αυτή την περίπτωση δανειζόμαστε τον όρο "ειδίκευση" για να προσδιορίσουμε τον ειδικό και πολύ συγκεκριμένο σκοπό που καλείται να εξυπηρετήσει κάθε φορά η γλώσσα.

5. Η αυθαίρετη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη γλωσσική μονάδα και στην έννοια που αυτή αντιπροσωπεύει.

6. "Η χωροχρονική ανατοποθέτηση αναφέρεται στην ικανότητα της γλωσσικής επικοινωνίας να μεταφέρει πληροφορίες όχι μόνο συγχρονικές αλλά και ετεροχωροχρονισμένες"(Πόρποδας 1996:30) .

7. Η ιδιαίτερη σημασία που έχει το κάθε γλωσσικό σημείο κατά τη διεξαγωγή της γλωσσικής επικοινωνίας.

8. Ο δημιουργικός χαρακτήρας της γλώσσας ο οποίος καθορίζεται από ένα σύστημα κανόνων που καθιστούν δυνατή την παραγωγή άπειρου αριθμού λέξεων .

Τα συγκεκριμένα λοιπόν στοιχεία σαφώς προσδιορίζουν τη φύση της ανθρώπινης γλώσσας αλλά εκείνα στα οποία οφείλει την ιδιαιτερότητα και την μοναδικότητά της είναι τα ακόλουθα: η χωροχρονική ανατοποθέτηση των πληροφοριών που πρόκειται να μεταδοθούν ,ο δημιουργικός και συμβολικός της χαρακτήρας.

Ειδικότερα όσον αφορά στο συμβολικό της χαρακτήρα αξίζει να σημειωθεί ότι αρχικά η κάθε λέξη στο γλωσσικό αυτό και επικοινωνιακό σύστημα είναι ένα "σήμα", ένα ερεθίσμα ,το οποίο γίνεται αντιληπτό από κάθε ζωικό οργανισμό που διαθέτει κατάλληλα όργανα αισθητηριακής αντίληψης .Η διαφορά όμως της ανθρώπινης γλώσσας έχει να κάνει με την αξιοποίηση των γλωσσικών ερεθισμάτων . "Τα γλωσσικά σήματα αποκτούν σημασιολογικό περιεχόμενο πέρα από την όποια ηχητική ,οπτική ή κινητική ιδιότητα που έχουν ως ερεθίσματα. Γίνονται δηλαδή δευτερογενή σήματα ή σύμβολα" (Πόρποδας 1996:34).

Ακόμη ,ο συμβολικός της χαρακτήρας είναι εμφανής και βρίσκει εφαρμογή τόσο στην προφορική όσο και στη γραπτή της μορφή. Βέβαια ως φυσική διάσταση του όρου "γλώσσα" θεωρείται η προφορική της μορφή ,εφόσον φυλογενετικά ο άνθρωπος πρώτα επικοινωνήσε προφορικά με τους ομοίους του και αργότερα αναζήτησε τη διαδικασία αναπαράστασης με γραπτό τρόπο αυτών που ήθελε να τους μεταβιβάσει. Κάτι τέτοιο όμως παρατηρείται και οντογενετικά στην περίπτωση του μικρού παιδιού που πρώτα μαθαίνει να μιλάει και έπειτα να διαβάζει. Παρόλα αυτά στις μέρες μας η γραπτή μορφή της γλώσσας έχει αποκτήσει κυρίαρχη θέση σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής και δράσης και φυσικά στο χώρο της εκπαίδευσης

1.2 Ο διττός ρόλος της γλώσσας

1.2.1 Η γλώσσα ως όργανο σκέψης

Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα με τον προσδιορισμό της σχέσης ανάμεσα στη γλώσσα και τη σκέψη και πιο συγκεκριμένα θα παραθέσουμε με τρόπο συνοπτικό τις κυριότερες θεωρητικές απόψεις που παρουσιάστηκαν όσον αφορά εκείνες τις ψυχολογικές προϋποθέσεις που δίνουν στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας τη δυνατότητα χρησιμοποίησης του συμβολικού συστήματος της γλώσσας και αναγωγής του αντικειμενικού κόσμου σε γλωσσικά σύμβολα-σημεία.

Κατ' αρχήν θεωρούμε σημαντικό σε ένα πρώτο στάδιο να ορίσουμε τις έννοιες "γλώσσα" και "σκέψη". Χρησιμοποιούμε τον όρο γλώσσα για να αναφερθούμε στις διαδικασίες του νου που ρυθμίζουν τη γλωσσική συμπεριφορά" (Herriot 1984:13).

Η σχέση μεταξύ της γλώσσας και της σκέψης ήταν ανέκαθεν ένα φιλοσοφικό πρόβλημα λόγω της πολυπλοκότητας του χαρακτήρα της κάθε μιας από αυτές τις λειτουργίες. Από την Αρχαιότητα κιόλας πολλοί αναρωτήθηκαν για την παραπάνω σχέση. Ο Πλάτωνας λόγω χάρη όριζε τη γλώσσα ως "ψυχή" της σκέψης που περιβλήθηκε το σώμα. Σύμφωνα μ' αυτή την άποψη η γλώσσα ταυτίζεται σχεδόν με τη σκέψη αφού γλώσσα αποκαλείται η σκέψη που έγινε ήχος. Αλλά και στα νεότερα χρόνια το ερώτημα αυτό απασχόλησε αρκετούς επιστημονικούς κλάδους όπως την Ψυχολογία, την Ανθρωπολογία και τη Γλωσσολογία.

Σήμερα οι απόψεις που έχουν εκφραστεί πάνω σ' αυτό το θέμα διαφοροποιούνται σημαντικά και σε πολλά σημεία.

Από τη μια πλευρά, έχουμε τη θέση των Μπιχεβιοριστών (κυρίως τον Watson) οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η σχέση γλώσσας και σκέψης είναι αιτιώδης και ότι η γλώσσα είναι αναγκαία για τη σκέψη σε βαθμό μάλιστα που η γλώσσα καθορίζει τον τρόπο σκέψης. Για τους Μπιχεβιοριστές λοιπόν "η σκέψη είναι μη φωνούμενη γλώσσα και όταν οι άνθρωποι σκέφτονται δεν κάνουν τίποτα άλλο από το να μιλούν εσωτερικά στον εαυτό τους... Επομένως η σκέψη είναι εσωτερική γλώσσα χωρίς τη φωνή την οποία παίρνει όταν εκφωνείται" (Δερβίσης 1998:46).

Σύμφωνα με μια δεύτερη άποψη, την οποία ανέπτυξε ο Piaget, η ανάπτυξη της σκέψης προηγείται και αποτελεί αναγκαία και απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της γλώσσας. Για να γίνει όμως κατανοητή η άποψή του, θα πρέπει να την δούμε μέσα στα ευρύτερα πλαίσια της θεωρίας για τη νοητική ανάπτυξη. Ο Piaget λοιπόν κάνει λόγο για τα γενικά στάδια γνωστικής ανάπτυξης τα οποία παρατηρούνται σε όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από τη γλώσσα που μιλούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο εξέφρασε την αντίθεσή του στην άποψη της καθοριστικής συμβολής της γλώσσας στην ανάπτυξη της σκέψης.

Δεν παραγνωρίζει το σημαντικότατο ρόλο της γλώσσας στην ανάπτυξη της σκέψης του παιδιού ούτε και το γεγονός ότι η παρουσία της είναι σημαντική όσον αφορά στα ανώτερα επίπεδα λογικής σκέψης. Η διαφωνία του με τη θέση των Μπιχεβιοριστών εντοπίζεται στο εξής σημείο: ότι "λειτουργία της σκέψης δεν βασίζεται μόνο στη γλώσσα αλλά έχει τις ρίζες της στις αισθησιοκινητικές ενέργειες του παιδιού, οι οποίες εσωτερικοποιούμενες γίνονται νοητικές παραστάσεις και αποτελούν τη βάση των νοητικών λειτουργιών" (Πόρποδας 1996:142). Επομένως η γνωστική ανάπτυξη του παιδιού είναι αποτέλεσμα της επαφής και ενασχόλησής του με το περιβάλλον, ενώ η αυξανόμενη γλωσσική του κατάρτιση αντανακλά τη γνωστική του ανάπτυξη περισσότερο παρά συμβάλλει σ' αυτήν.

Τέλος, μια τρίτη άποψη, που παρουσιάστηκε προκειμένου να δώσει ερμηνεία στο παραπάνω ερώτημα, αποτελεί η θεωρία του Vygotsky. Η συγκεκριμένη θεωρία θέλει τη γλώσσα και τη σκέψη να ακολουθούν ανεξάρτητη αναπτυξιακή πορεία μέχρι την ηλικία των δυο ετών και αργότερα να αλληλεπιδρούν αμοιβαία. Η γλώσσα λοιπόν και η σκέψη του παιδιού αναπτύσσονται αρχικά ως δυο ανεξάρτητες γνωστικές λειτουργίες, από την ηλικία όμως των δυο έως επτά ετών συγχωνεύονται και αναπτύσσονται μαζί "με αποτέλεσμα η γλώσσα να αποκτά λογικό πλαίσιο και η σκέψη να μπορεί να εκφράζεται γλωσσικά" (Χατζησαββίδης 1998:19). Η θεωρητική αυτή ερμηνεία του Vygotsky γίνεται περισσότερο σαφής αν συσχετιστεί με την άποψή του για το σκοπό της γλωσσικής λειτουργίας. Σύμφωνα μ' αυτή η γλώσσα εξυπηρετεί ουσιαστικά δυο βασικούς σκοπούς: τη διεκπεραίωση της εξωτερικής επικοινωνίας του ατόμου που χρησιμοποιεί τη γλώσσα με τους συνανθρώπους του και την εσωτερική τακτοποίηση των σκέψεών του.

Μάλιστα ο Vygotsky θεωρεί ότι η αναπτυξιακή πορεία της γλώσσας προχωρεί "απ' τον επικοινωνιακό-κοινωνικό λόγο στον εσωτερικοποιημένο, δηλαδή από τη φωναχτή σκέψη του νηπίου στην άφωνη εσωτερικοποιημένη του ενηλίκου" (Δερβίσης 1998:50). Έτσι το παιδί στο στάδιο της "συγχώνευσης" σκέψης και γλώσσας διευρύνει το λεξιλόγιό του και χρησιμοποιεί δυο είδη λόγου: εκείνον που απευθύνει στον εαυτό του (εσωτερική γλώσσα) και εκείνον με τον οποίο απευθύνεται σε άλλους (εξωτερική γλώσσα). Μέχρι την ηλικία όμως των επτά ετών δεν είναι σε θέση να διακρίνει απόλυτα τη διαφορετική φύση αυτών των ειδών λόγου με αποτέλεσμα πολλές φορές να τις συγχέει.

1.2.2 Η γλώσσα ως όργανο, μέσο και τρόπος επικοινωνίας

Σε προηγούμενη ενότητα εξετάσαμε τη σχέση μεταξύ γλώσσας και σκέψης και αναφερθήκαμε στη λειτουργία της γλώσσας ως όργανο που συμβάλλει και οδηγεί κατά συνέπεια σε εσωτερική ανατοποθέτηση ή τακτοποίηση των σκέψεων του ατόμου. Στην παρούσα ενότητα στόχος μας είναι η μελέτη της γλωσσικής λειτουργίας από την άποψη όμως της διεκπεραίωσης της εξωτερικής επικοινωνίας των ατόμων που χρησιμοποιούν τη γλώσσα.

Πριν σημειώσουμε οτιδήποτε άλλο σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να αναγνωρίσουμε τη διπλή όψη της γλώσσας και να διευκρινήσουμε ότι εμείς θα ασχοληθούμε με την "ορατή" πλευρά της. Ως "ορατή" πλευρά ορίζουμε τη χρήση της γλώσσας, ενώ υπάρχει και εκείνη η πλευρά της που έχει τη βάση της στη συνείδηση του κάθε ομιλητή και είναι η δομή της (Πόρποδας 1996).

Εξετάζοντας λοιπόν τη γλώσσα από την πλευρά της χρήσης ή ακόμη πιο σωστά της λειτουργίας της, θα μπορούσαμε να την θεωρήσουμε μέρος της κοινωνικής συμπεριφοράς και ίσως το σημαντικότερο ανάμεσα στα συστήματα επικοινωνίας. Είναι γεγονός ότι κάθε φυσική γλώσσα χρησιμοποιείται στα πλαίσια μιας κοινωνίας προκειμένου να ικανοποιήσει τις επικοινωνιακές τις ανάγκες. Επομένως, δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά συνιστά έναν τρόπο επικοινωνίας του ανθρώπου με το κοινωνικό, πολιτιστικό και φυσικό του περιβάλλον. Και επειδή κάθε κοινωνία έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και τις δικές της αποχρώσεις κοινωνικής ζωής, η γλώσσα καθορίζεται απ' αυτή και επιδρά πάνω σ' αυτή στην προσπάθειά της να εξυπηρετήσει συγκεκριμένες επικοινωνιακές ανάγκες.

Ο άνθρωπος ως κοινωνικό όν βρίσκεται συνεχώς σε μια διαδικασία μετάδοσης και πρόσληψης μηνυμάτων. Έτσι με βασικό "εργαλείο" το λόγο προσπαθεί να έρθει σε επαφή με τους γύρω του, να εξωτερικεύσει τα συναισθήματά του, να μοιραστεί κάποιες σκέψεις του, να επιλύσει προβλήματα που τον απασχολούν, να μεταδώσει γνώσεις και να μεταφέρει εμπειρίες ζωής. Παράλληλα, μέσω της γλώσσας είναι σε θέση να επιτύχει "την κωδικοποίηση και αποθησαύριση του πολιτισμού, της επιστήμης, των ιδεών, των ηθών, της ιστορικής και κοινωνικής ζωής" (Αναγνωστόπουλος 2002:19). Πάνω απ' όλα όμως επικαλείται τη λειτουργία της γλώσσας για να δημιουργήσει σωστές και όσο το δυνατό ολοκληρωμένες σχέσεις με τα υπόλοιπα μέλη της γλωσσικής κοινότητας.

Στα ίδια πλαίσια οφείλουμε να συμπληρώσουμε και το εξής: ότι η γλώσσα αφενός μεν εκφράζει το αίτημα και την ανάγκη των ανθρώπων να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, αφετέρου δε μπορεί και να εκληφθεί και ως "εικόνα του τρόπου με τον οποίο το άτομο σχετίζεται με την αντικειμε-

νική πραγματικότητα'' (Τερέζης 1989:18). Άρα , υπάρχει άμεση σύνδεση μεταξύ υποκειμενικού και αντικειμενικού στοιχείου. Επί της ουσίας ''υποκειμενικό στοιχείο'' χαρακτηρίζουμε τον λεκτικό κώδικα που χρησιμοποιεί το άτομο για να εκφραστεί και να επικοινωνήσει, ενώ ''αντικειμενικό στοιχείο'' αποκαλούμε τα δεδομένα του αντικειμενικού κόσμου ,την ίδια την πραγματικότητα που το περιβάλλει.Υπο αυτή την έννοια η γλώσσα δίνει σ' αυτό τη δυνατότητα να αποκαλύψει ,ως προσωπική και έλλογη οντότητα,την ποιότητα της αναφοράς του προς την πραγματικότητα που έχει να κάνει με τα φυσικά φαινόμενα και τα κοινωνικά δρώμενα. Αποτελεί δηλαδή ένα μέσο με το οποίο εικονίζεται ο τρόπος οικειοποίησης απ' την πλευρά του ανθρώπου των σχέσεων και των καταστάσεων που αφορούν στο φυσικό και στο κοινωνικό ''γίνεσθαι''. Ακολουθώντας με βάση τα παραπάνω στοιχεία ο χαρακτήρας της γλώσσας δεν είναι στατικός. Θα μπορούσε μάλιστα να θεωρηθεί και ως πολύ σχετικός όχι μόνο γιατί η γλώσσα εξ ορισμού ακολουθεί την κοινωνική εξέλιξη ,την ποικιλία των κοινωνικών μετασχηματισμών και περιγράφει αυτό που κάθε φορά γίνεται γνωστό ή αποτελεί τρόπο ζωής ,αλλά γιατί ακόμη και οι λέξεις , που συνιστούν βασικά στοιχεία της γλωσσικής έκφρασης , αποτελούν προϊόντα κοινωνικής σύμβασης.

Τα ονόματα λοιπόν που προσδιορίζουν ή συνοδεύουν αντικείμενα της κοινωνικής πραγματικότητας δεν υπάρχουν φύσει αλλά θέσει'' αποκτούν δηλαδή την ύπαρξή τους και τη σημασία τους από τη στιγμή που τίθενται ως γέφυρες επικοινωνίας ανάμεσα στα άτομα και γίνονται κοινωνικά σύμβολα των όσων υπάρχουν και των όσων συμβαίνουν'' (Τερέζης 1989:18). Συνεπώς η γλώσσα εκτός των άλλων είναι και ένα κοινωνικό γεγονός που ορίζει μια σχέση ατόμων που επικοινωνούν. Σε ό,τι αφορά όμως στο βαθμό που είναι ικανή να πραγματοποιήσει τον κοινωνικό της χαρακτήρα , διαπιστώνουμε ότι υπάρχει άμεση εξάρτηση από την ποιότητα της επικοινωνίας των μελών της κοινωνίας. Σε μια κοινωνία όπου υπάρχουν κοινοί στόχοι και κοινά οράματα, όπου τα μέλη της έχουν κοινωνικό ήθος και έχουν ανάγκη όχι απλά από ένα συμβατικό μέσο για να εξυπηρετεί μια τυπική και απρόσωπη επικοινωνία αλλά από έναν τέλεια επεξεργασμένο γλωσσικό κώδικα για μια ουσιαστική και αληθινή ανταλλαγή απόψεων ,σκέψεων και συναισθημάτων, η γλώσσα μπορεί να αναδείξει τον κοινωνικό της χαρακτήρα. Σε μια τέτοια κοινωνία δεν θα είναι σε καμία περίπτωση το αποτέλεσμα ενός αυθαίρετου υποκειμενισμού. Αντίθετα , θα αντανakλά τις κοινωνικές εξελίξεις ,θα εκφράζει την αλήθεια , την ελευθερία ,τη δικαιοσύνη,θα ανανεώνει την πολιτική ζωή προσδίδοντας στην κοινωνία μια δυναμική για μετεξελίξεις και διευρύνοντας τους ορίζοντες της κοινωνικής δράσης. Η κοινωνική λειτουργία της γλώσσας θα έρχεται στο προσκήνιο αντανakλώντας συγκεκριμένες κοινωνικές διαδικασίες και αντιπροσωπεύοντας τις αξίες και τις τάσεις της κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή.

ΓΕΦΥΛΛΙΟΥ

- 2.1 Η διαδικασία της επικοινωνίας και ο τρόπος διεξαγωγής της.
- 2.2 Διάκριση γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας.
- 2.3 Προφορικός και γραπτός λόγος:δυο βασικές μορφές γλωσσικής επικοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Η διαδικασία της επικοινωνίας και ο τρόπος διεξαγωγής της

Σε προηγούμενη ενότητα ορίσαμε τη γλώσσα ως όργανο ,μέσο και τρόπο επικοινωνίας. Με βάση αυτόν τον ορισμό στο παρόν κεφάλαιο θα μας απασχολήσει η διαδικασία και ο τρόπος με τον οποίο διεξάγεται η λεγόμενη γλωσσική επικοινωνία. Θα αναφερθούμε δηλαδή στο επικοινωνιακό μοντέλο ή στα στοιχεία που συνιστούν τη γλωσσική επικοινωνία, καθώς και στους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν την επιτυχία της επικοινωνίας.

Έτσι στη διαδικασία της επικοινωνίας μέσω ενός συστήματος σημείων ή συμβόλων θεωρείται απαραίτητη η παρουσία και η συνύπαρξη τριών στοιχείων. Απ'τη μια πλευρά υπάρχει ο "πομπός"(αναφερόμαστε στο άτομο εκείνο που απευθύνει ,εκπέμπει ή στέλνει κάποιο "μήνυμα"). Απ'την άλλη πλευρά υπάρχει ο "δέκτης" του μηνύματος(το άτομο δηλαδή στο οποίο ο "πομπός" απευθύνει το "μήνυμά" του).Και στο ενδιάμεσο αυτής της διαδικασίας βρίσκεται το μήνυμα αυτό καθεαυτό. Προκειμένου να γίνει η εκπομπή ή η αποστολή του μηνύματος απ'τον "αποστολέα"- "πομπό" στον "παραλήπτη"- "δέκτη" είναι αναγκαία η κωδικοποίηση του μηνύματος. Κάτι τέτοιο λοιπόν σημαίνει ότι ο "πομπός" "επιλέγει κάποιον κώδικα(ένα σύστημα σημείων ή συμβόλων , μια φυσική δηλαδή ή τεχνική γλώσσα-εδώ μας ενδιαφέρει βέβαια η φυσική)και αφού κωδικοποιήσει το μήνυμα(το εκφράσει σύμφωνα με τους λεξικογραμματικούς κανόνες αυτής της γλώσσας), χρησιμοποιεί έναν φυσικό ή τεχνικό "δίαυλο"/"κανάλι" για να το μεταβιβάσει" (Νάκας 1995:194) .Ο "δέκτης" του μηνύματος για να μπορέσει "να αξιολογήσει και να ερμηνεύσει τα μηνύματα του "πομπού", θα πρέπει να γνωρίζει το γλωσσικό κώδικα ,να τον αποκωδικοποιήσει και να αντιλαμβάνεται το εννοιολογικό περιεχόμενο των γλωσσικών συμβόλων"(Δερβίσης 1998:43).Εφόσον υπάρχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις και με δεδομένη τη θετική ανταπόκριση του "αποδέκτη" στο μήνυμα,θα μπορούσαμε να εκφράσουμε και την εξής άποψη:ότι μέσα από την όλη διαδικασία το άτομο μπορεί να επωφεληθεί σε πολλά επίπεδα. Για παράδειγμα η επικοινωνιακή λειτουργία της γλώσσας το βοηθά να αντλεί γνώσεις που θα του φανούν ιδιαίτερα χρήσιμες στην προσπάθεια προσαρμογής του στο περιβάλλον, στην εξασφάλιση της εσωτερικής του ισορροπίας ή ακόμη και στην ταξινόμηση και τη συμβολική οργάνωση του εξωτερικού κόσμου στη συνείδησή του"(Δερβίσης 1998).

Σ' αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι οι τρεις βασικοί παράγοντες που προαναφέρθηκαν (πομπός-μήνυμα-δέκτης) αφορούν τόσο στη γραπτή όσο και στην προφορική επικοινωνία. Στην πρώτη περίπτωση στη θέση του "πομπού" υπάρχει ο "συγγραφέας" και στη θέση του "δέκτη" ο "αναγνώστης", ενώ στη δεύτερη περίπτωση συναντούμε σ' αυτές τις θέσεις τον "ομιλητή" και τον "ακροατή" αντίστοιχα. Και στις δυο αυτές περιπτώσεις η πορεία διεξαγωγής της επικοινωνίας ακολουθεί τα στάδια : παραγωγή –μετάδοση –πρόσληψη. Οι διαφοροποιήσεις που υπάρχουν οφείλονται στο "κανάλι" που επιλέγεται σε κάθε περίπτωση προκειμένου να γίνει η μεταβίβαση του μηνύματος.

Ακόμη ,πρέπει να υπογραμμίσουμε το γεγονός ότι στα "στοιχεία" που συνιστούν συνήθως μια/τη γλωσσική επικοινωνία πολλοί προσθέτουν:

- το "σκηνικό/ περιβάλλον στο οποίο διεξάγεται η επικοινωνία(δημόσιο, ημιδημόσιο ή ιδιωτικό)(Νάκας 1995).

- τη "βιωματική κατάσταση" (π.χ πρόκειται για δίκη ,θρησκευτική τελετή, άφιξη-αναχώρηση, όπου ενδέχεται να υπάρχει κάποιο τυποποιημένο λεκτικό)(Νάκας 1995).

-τον "τύπο" ή το "είδος" του μηνύματος(ανάλογα με το γραμματειακό είδος ποικίλλει και το λειτουργικό ύφος, π.χ από τη μονολεκτική πρόταση ως το πολύστιχο ποίημα, το διήγημα κ.λ.π)(Νάκας 1995).

-τα "γλωσσικά" συμβάντα(αν πρόκειται για συνέντευξη ,ανάκριση, χαιρετισμό, αποχαιρετισμό κ.λ.π)(Νάκας 1995).

-τις "γλωσσικές πράξεις" ή "πράξεις του λόγου"(όταν δηλαδή δεν αρκούμαστε στο να περιγράψουμε με το λόγο, αλλά η ίδια η εκφώνηση συνιστά και πραγματοποίηση/επιτέλεση αυτού που λέμε)(Νάκας 1995).

Τέλος, πριν κλείσουμε τη συγκεκριμένη ενότητα δεν θα πρέπει να παραλείψουμε μια συνοπτική αναφορά στους παράγοντες που επηρεάζουν ,όπως αναφέραμε και προηγουμένως ,την επιτυχία της επικοινωνίας. Κατ' αρχήν να διευκρινίσουμε ότι για τη διεκπεραίωση της γλωσσικής επικοινωνίας απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ομαλή λειτουργία όλων των σταδίων του επικοινωνιακού καναλιού. Είναι σαφές ότι αν προκύψει οποιοδήποτε λειτουργικό πρόβλημα σε κάποια από τις φάσεις της διαδικασίας οπωσδήποτε θα λειτουργήσει ανασταλτικά στην ομαλή διεκπεραίωση της γλωσσικής επικοινωνίας.

Πέρα όμως απ' αυτό η αποτελεσματικότητα της γλωσσικής επικοινωνίας εξαρτάται από το μήνυμα αυτό καθαυτό ,τον ξεκάθαρο και σαφή στόχο του , την περιεκτικότητα καθώς και το ύφος με το οποίο εκφράζεται ή μεταδίδεται.

Όσον αφορά στο στόχο μεταβίβασης ενός μηνύματος ,αν δεν είναι συγκεκριμένος και απόλυτα κατανοητός στον δέκτη, ελαχιστοποιούνται οι πιθανότητες να υπάρξει θετική ανταπόκριση από τη δική του πλευρά.

Και για να γίνει κατανοητό ένα μήνυμα στον δέκτη (στον οποίο απευθύνεται) ,πρέπει πρώτα απ'όλα ο πομπός να έχει συνειδητοποιήσει τον ακριβή σκοπό που επιδιώκει με την μετάδοσή του. Σε περιπτώσεις όπου δεν παρατηρείται υποστήριξη του σκοπού από τον πομπό (΄΄πηγή΄΄ αποστολής του μηνύματος) ενδεχομένως υπάρχει σύγχυση μεταξύ σκοπού και καθήκοντος στη συνείδησή του. Να σημειώσουμε εδώ ότι΄΄ με τον όρο ΄΄καθήκον΄΄ εννοούμε αυτό, που μας αναθέτουν ή αναλαμβάνουμε εμείς προσωπικά να κάνουμε, ενώ με τον όρο ΄΄σκοπός΄΄ εννοούμε αυτό ακριβώς το οποίο θέλουμε ή ελπίζουμε να επιτύχουμε με το μήνυμά μας΄΄ (Φραγκομίχαλος 1993:32),

Η σαφήνεια του μηνύματος είναι ένα άλλο ζήτημα ,το οποίο θα πρέπει επίσης να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα του πομπού ,αν στοχεύει σε μια επιτυχημένη έκβαση της επικοινωνίας. ΄΄Για να ενεργήσει ο δέκτης με τον έναν ή τον άλλον τρόπο ή να πράξει αυτό που του ζητείται ,πρέπει να κατανοήσει απόλυτα το μήνυμα το ποίο απευθύνεται σ΄αυτόν ,διαφορετικά περιπλέκεται, δυσφορεί, αμφιβάλλει ,οδηγείται σε παρερμηνείες ή και αδιαφορεί΄΄ (Φραγκομίχαλος 1993:43).

Σχετικά με την περιεκτικότητα και το ύφος του μηνύματος έχουμε να συμπληρώσουμε τα εξής:

- Τα θετικά αποτελέσματα στη επικοινωνιακή διαδικασία είναι συνυφασμένα και με το κατά πόσο το μήνυμα εκτός από την ορθή γραμματική και συντακτική διατύπωση και την εννοιολογική του συγκρότηση περιλαμβάνει και τα απαραίτητα πληροφοριακά στοιχεία. ΄΄Η έλλειψη των αναγκαίων πληροφοριακών στοιχείων καθιστά συχνά το μήνυμα δυσνόητο, κάποτε εντελώς ακατανόητο και όχι σπάνια οδηγεί σε παρερμηνεία του΄΄ (Φραγκομίχαλος 1993:60).

- Το ύφος με το οποίο παρουσιάζεται ή μεταδίδεται το μήνυμα έχει να κάνει με τον ανάλογο ,σύμφωνα πάντοτε με την περίσταση ,τόνο και φυσικά με την σωστή τοποθέτηση των ιδεών μας στη θέση που κάθε φορά τους ταιριάζει .Είναι γεγονός ότι όταν πρόκειται για γραπτή επικοινωνία το ύφος ενός μηνύματος εξυψώνει ή μειώνει ένα γραπτό. Μπορεί να το μετατρέψει από ελκυστικό σε απωθητικό ,από ενδιαφέρον σε αδιάφορο ή και το αντίστροφο.

- Ακόμη, η γλωσσική επικοινωνία μπορεί να είναι αποτελεσματική ή μη αποτελεσματική ανάλογα με τον βαθμό συμμετοχής του ΄΄πομπού΄΄ αλλά κυρίως του ΄΄δέκτη΄΄. Γιατί για να πετύχει ο δεύτερος το μεγαλύτερο βαθμό κατανόησης των μεταδιδόμενων πληροφοριών, πρέπει να έχει δεξιότητες γλωσσικής κατανόησης ανάλογες μ΄αυτές του πρώτου αλλά και ανάλογη προϋπάρχουσα γνώση και μάλιστα σωστά δομημένη (Πόρποδας 1996)Επομένως , σαφώς το ΄΄έργο΄΄ του δευτέρου είναι δυσκολότερο και με περισσότερες απαιτήσεις από το ΄΄έργο΄΄ του πρώτου.

2.2 Διάκριση γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας

“Η σύγχρονη γλωσσολογία έχει καταδείξει ότι η γλώσσα είναι κατά βάση ένας κώδικας .ένα σύστημα το οποίο πρώτα και πάνω απ’ όλα αποβλέπει στην ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών της γλωσσικής κοινότητας ,κυριότερη από τις οποίες είναι η επίτευξη της επικοινωνίας”(Μήτσης 1993:25).Αν όμως λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι ένα από τα βασικότερα στοιχεία που προσδιορίζουν την κοινωνία σε επίπεδο οργάνωσης και κοινωνικών σχέσεων είναι η πολυπλοκότητα ,η συνθετότητα και κατά συνέπεια η διαφοροποίηση , καταλήγουμε εύλογα στη διαπίστωση ότι ένας ομιλητής μπορεί να βρεθεί σε θεωρητικά πολυάριθμες περιστάσεις και συνθήκες επικοινωνίας.

Μέσα σ’ αυτά τα πλαίσια η λεγόμενη “γλωσσική ικανότητα” που διαθέτει δεν αρκεί από μόνη της ώστε να προσαρμόσει το λόγο στην εκάστοτε επικοινωνιακή κατάσταση ή συνθήκη και να φέρει το επιθυμητό θετικό αποτέλεσμα μέσα απ’ όλη αυτή τη διαδικασία.Και για να γίνουμε περισσότερο σαφείς ,ο όρος “γλωσσική ικανότητα” αναφέρεται στη δυνατότητα κάποιου να παράγει ως ομιλητής και να κατανοεί ως ακροατής ένα άπειρο πλήθος νέων και γραμματικά ορθών προτάσεων(Μήτσης 1991). Πρόκειται δηλαδή για ικανότητα που αφορά στη γνώση του γλωσσικού συστήματος από την γραμματική του πλευρά. Η συγκεκριμένη όμως γνώση βοηθάει τον ομιλητή ως το σημείο της παραγωγής γραμματικά και συντακτικά ορθών λεκτικών σημάτων.Δεν του παρέχει “τη δυνατότητα να επιλέγει την κατάλληλη γλωσσική μορφή που απαιτούν οι ιδιαίτερες συνθήκες μέσα στις οποίες κάθε φορά είναι τοποθετημένος”(Μήτσης 1991:25).Η ικανότητα αυτή προσαρμογής του λόγου σε ορισμένο περιβάλλον (κοινωνικό-γεωγραφικό) και σε συνθήκες ή περιστάσεις επικοινωνίας αυτού του περιβάλλοντος ορίζεται ως “επικοινωνιακή ικανότητα”.

Επομένως υφίσταται θέμα διάκρισης μεταξύ “γλωσσικής” και “επικοινωνιακής” ικανότητας. Όμως για να αποφευχθεί κάθε είδους παρερμηνεία να σημειώσουμε ότι η “επικοινωνιακή ικανότητα” λειτουργεί βοηθητικά και συμπληρώνει την “γλωσσική ικανότητα”.Έτσι λοιπόν η βάση της γλωσσικής διδασκαλίας θα πρέπει αναμφισβήτητα να είναι η ταυτόχρονη ανάπτυξη και των δυο παραπάνω ικανοτήτων. Γιατί δεν έχει νόημα να επιδιώκουμε την κατάκτηση από την πλευρά του παιδιού της δομής της φυσικής του γλώσσας χωρίς να στοχεύουμε παράλληλα και στην κατανόηση του κοινωνικού και λειτουργικού της χαρακτήρα. Η ικανότητα κατανόησης και παραγωγής γραμματικά ορθών γλωσσικών τύπων έχει αξία μόνο όταν συνοδεύεται και από την ικανότητα τροποποίησης και προσαρμογής τους σε ορισμένες κάθε φορά επικοινωνιακές συνθήκες.

2.3 Προφορικός και γραπτός λόγος:δυο βασικές μορφές γλωσσικής επικοινωνίας

Σ' αυτή τη φάση κάνοντας λόγο για γλωσσική επικοινωνία θα επιθυμούσαμε να αναφερθούμε στις δυο βασικές διαστάσεις μέσω των οποίων τη συναντούμε σε κοινωνίες ,όπως η ελληνική , με μακρόχρονη γραπτή παράδοση(Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997).Πρόκειται για την προφορική και τη γραπτή της διάσταση (ή μορφή). Κατά καιρούς και για τις δυο αυτές μορφές έχουν εκφραστεί απόψεις και έχουν διατυπωθεί γνώμες που αφορούν την υπεροχή της μιας ή της άλλης μορφής.

Το γεγονός ότι η γραφή εφευρέθηκε αρχικά για να καταστήσει δυνατή την αξιόπιστη επικοινωνία εξ αποστάσεως, καθώς και τη διατήρηση σημαντικών νομικών ,θρησκευτικών και εμπορικών εγγράφων... προσέδωσε μεγαλύτερη επισημότητα και κύρος στο γραπτό λόγο σε πολλούς πολιτισμούς''(Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997:41). Έργα που θεωρούνται σημαντικά για τον πολιτισμό παραδίδονται σε γραπτή μορφή , γιατί ό,τι γράφεται παραμένει και διαρκεί ,ενώ ό,τι λέγεται έχει παροδικό χαρακτήρα.Υπάρχει όμως και η εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη σύμφωνα με την οποία ο προφορικός λόγος υπερέχει του γραπτού. Το κυριότερο επιχείρημα που προβλήθηκε για την υπεράσπιση της παραπάνω άποψης είναι το ότι η ανακάλυψη της γραφής είναι σχετικά πολύ πρόσφατη στην ιστορία του ανθρώπινου γένους .Οι άνθρωποι όμως μιλούσαν ανέκαθεν, ενώ δεν ήξεραν να γράφουν. Σ' αυτή την περίπτωση θα έλεγε κανείς ότι το κριτήριο για την ένδειξη της υπεροχής ή της ανωτερότητας της μιας από τις δυο μορφές γλωσσικής επικοινωνίας έχει ιστορική βάση. Ο προφορικός χαρακτήρας της γλώσσας αναδεικνύεται πρωταρχικός λόγω ιστορικής προτεραιότητας.

Η πολύ σύντομη αναφορά στις παραπάνω απόψεις θεωρήθηκε σκόπιμη προκειμένου να προσδιοριστεί η σχέση του προφορικού με τον γραπτό λόγο. Έτσι προκύπτει ότι από ιστορική άποψη η προφορική γλώσσα υπερέχει της γραπτή και για το λόγο ότι ακόμη και στη σύγχρονη εποχή υπάρχουν κοινωνίες που χρησιμοποιούν αποκλειστικά την προφορική γλώσσα και αγνοούν τη γραφή. Αλλά πέρα από την ιστορική άποψη , το συγκεκριμένο επιχείρημα στηρίζεται και στο γεγονός ότι η προφορική γλώσσα κατακτιέται φυσικά από το παιδί , αρκεί να εκτεθεί στο περιβάλλον όπου μιλιέται η γλώσσα ,ενώ η κατάκτηση της γραφής γίνεται με συστηματική διδασκαλία''(Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997:42).

Ενώ λοιπόν η γραφή αποτελεί επίκτητη ικανότητα αναπαράστασης της προφορικής γλωσσικής έκφρασης, η προφορική έκφραση "αναπτύσσεται σχεδόν αυτόνομα σαν απάντηση σ'ένα βιολογικά προκαθορισμένο πρόγραμμα ωρίμανσης" (Πόρποδας 1994:8). Επιπρόσθετα, άλλο ένα στοιχείο που οφείλουμε να συμπεριλάβουμε σ'αυτά τα πλαίσια και που προσδιορίζει τη σχέση προφορικού και γραπτού λόγου είναι το ότι τα σύμβολα της γραπτής γλώσσας αναπαριστούν τους φθόγγους της προφορικής. Επομένως, εύλογα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι για την ύπαρξη ης γραφής, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η προφορική γλώσσα. Ακόμη παρατηρείται ότι αυξάνονται οι ενδείξεις σύμφωνα με τις οποίες "το επίπεδο γνώσης του προφορικού λόγου μπορεί να αποτελέσει και στοιχείο πρόγνωσης αναγνωστικών δυσκολιών η ότι οι γνωστικές λειτουργίες που συμβάλλουν στην απόκτηση του προφορικού λόγου έχουν ουσιαστικό ρόλο στη μάθηση της ανάγνωσης" (Πόρποδας 1994:11).

Ιδιαίτερο όμως ενδιαφέρον παρουσιάζει όχι μόνο η σχέση μεταξύ των δυο αυτών μορφών της γλώσσας, αλλά και η μελέτη της επικοινωνιακής λειτουργίας της κάθε μιας. Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά στην προφορική επικοινωνία, έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο η διαδικασία μετάδοσης ενός μηνύματος από τον "πομπό" (πηγή μηνύματος) στον "δέκτη" (παραλήπτη μηνύματος). Εκείνο που δεν έχει αναφερθεί ωστόσο, και το οποίο αποτελεί βασικό στοιχείο διαφοροποίησης μεταξύ προφορικής και γραπτής επικοινωνίας είναι το ακόλουθο: ότι μέσα στα πλαίσια της προφορικής επικοινωνίας αξιοποιούνται και εξωγλωσσικοί παράγοντες που συνθέτουν την περίσταση της επικοινωνίας. Ως τέτοιου είδους παράγοντες θα ήταν δυνατό να εκληφθούν: οι μορφασμοί, οι χειρονομίες, ο τόνος της φωνής (ύψος- ρυθμός-ένταση) καθώς και γενικότερα οι κινήσεις και οι στάσεις του σώματος. Πρόκειται για στοιχεία της εξωγλωσσικής πραγματικότητας, τα οποία όταν αξιοποιούνται επικοινωνιακά από τους συνομιλητές, φέρουν ένα σημαντικό μέρος του μηνύματος που επιδιώκεται να μεταδοθεί με αποτέλεσμα να εξασφαλίζεται και η οικονομία στη χρήση γλωσσικών μέσων.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να ισχυριστούμε ότι η λειτουργία της προφορικής επικοινωνίας, που είναι το φυσικό πλαίσιο άσκησης του προφορικού λόγου, διακρίνεται από αμεσότητα, εφόσον ουσιαστικά πρόκειται για "πρόσωπο με πρόσωπο" επικοινωνία.

Αντιθέτως, σε μια προσπάθεια σκιαγράφησης της λειτουργίας της γραπτής επικοινωνίας θα ήταν δυνατό να αναφερθούμε στα παρακάτω ουσιώδη και βασικά στοιχεία.

Κατ' αρχήν ως πρώτο βασικό στοιχείο θα ορίζαμε το γεγονός ότι στην περίπτωση της επικοινωνίας μέσω γραπτού λόγου ο "αποδέκτης" του μηνύματος είναι απών και αρκετά συχνά άγνωστος στην "πηγή" του μηνύματος. Συνεπώς δεν υπάρχει η δυνατότητα αξιοποίησης των στοιχείων της εξωγλωσσικής πραγματικότητας που υποδεικνύουν το πλαίσιο της συγκεκριμένης περίπτωσης επικοινωνίας. "Ο γράφων είναι υποχρεωμένος να κατασκευάσει το μηνύμα του εξ ολοκλήρου και αποκλειστικά με γλωσσικά μέσα δίνοντας περιγραφές του χώρου και των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων στοιχείων που συγκροτούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο συμβαίνουν τα όσα γράφει (Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997:43). Ενώ λοιπόν σε μια περίπτωση προφορικής επικοινωνίας θα ήταν εφικτή η απόδοση της όλης ατμόσφαιρας της επικοινωνιακής κατάστασης με παραγλωσσικά στοιχεία και με την επιτόνιση που συνοδεύει την ομιλία, κάτι ανάλογο σε μια περίπτωση γραπτής επικοινωνίας θα ήταν ανέφικτο. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση η απόδοση γίνεται αποκλειστικά και μόνο με τη χρήση γλωσσικών μέσων, ακόμη και για τα επιτονικά φαινόμενα της ομιλίας για τα οποία χρησιμοποιούνται τα σημεία στίξης. Υπό αυτή την έννοια διαπιστώνει κανείς ότι στην επικοινωνιακή λειτουργία του γραπτού λόγου δεν υπάρχει το στοιχείο της αμεσότητας. "Αυτό επιτρέπει στο γραπτό λόγο να είναι πιο σύνθετος και πυκνός, αφού ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να διαβάσει με τον ρυθμό που θέλει, να σκέφτεται αυτό που διαβάσει να ξαναδιαβάσει κ.τ.λ." (Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997:44).

Επίσης, χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου όπως επαναλήψεις, αναδιατυπώσεις κ.τ.λ. τα οποία αρκετά συχνά τον καθιστούν αποτελεσματικό, στο γραπτό λόγο λειτουργούν με διαφορετικό τρόπο. Η παρουσία τέτοιων στοιχείων δυσχεραίνει σημαντικά την επικοινωνία με άμεση συνέπεια να αποβεί ο γραπτός λόγος αναποτελεσματικός και ακατανόητος.

Έτσι συνοψίζοντας τα όσα εκτέθηκαν προηγουμένως, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι δυο βασικές μορφές επικοινωνίας, ο προφορικός και ο γραπτός λόγος παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές, που οφείλονται στον τρόπο και τις συνθήκες παραγωγής τους, οι οποίες προσδιορίζουν το διαφορετικό πλαίσιο επικοινωνίας κάθε φορά. Μάλιστα εξαιτίας των συγκεκριμένων διαφορών η γραπτή μορφή επικοινωνίας δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως αυτόματη μετατροπή του προφορικού λόγου σε γραπτό (Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997). Μια τέτοιου είδους αντιμετώπιση ή θεώρηση θα σήμαινε ότι υπάρχει σχετική ευκολία στο να περάσει κανείς από τις ικανότητες που απαιτεί η παραγωγή και κατανόηση του προφορικού λόγου στις ικανότητες που απαιτεί η παραγωγή του γραπτού λόγου. Όμως ο γραπτός λόγος "έχει τη δική του λογική και τις δικές του προδιαγραφές, που προκύπτουν από τις ιδιαίτερες συνθήκες άσκησης του

γραπτού λόγου , οι οποίες διαφέρουν από τις συνθήκες άσκησης του προφορικού `` (Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997:45). ``Συνεπώς για την εκμάθηση του γραπτού λόγου δεν επαρκεί η κατανόηση και η χρήση των φωνο-γραφηματικών αντιστοιχίσεων αλλά και ευρύτερες γνώσεις και δεξιότητες που αφορούν την περίσταση γραπτής επικοινωνίας ,το είδος και τη δομή του παραγόμενου κειμένου ,τους πιθανούς αναγνώστες ,τον χώρο που θα παρουσιαστεί ,τις κοινωνικο-πολιτισμικές νόρμες ,που διέπουν τη γραπτή επικοινωνία στο πλαίσιο μιας δεδομένης κοινωνικής οργάνωσης κ.α`` (Παπαδοπούλου 2000:23).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Παράγοντες που συμβάλλουν στην εκμάθηση της γλώσσας.

- 3.1 Οικογενειακό Περιβάλλον
- 3.2 Σχολείο
- 3.3 Περιβάλλον έντυπος λόγος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Παράγοντες που συμβάλλουν στην εκμάθηση της γλώσσας

3.1 Οικογενειακό περιβάλλον

Τα τελευταία χρόνια αντικείμενο πολλών ερευνών έχει αποτελέσει ο ρόλος των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Αν θεωρήσουμε ότι το οικογενειακό περιβάλλον είναι το πρώτο σχολείο των παιδιών και οι γονείς οι πρώτοι και οι πλέον σημαντικοί τους δάσκαλοι, τότε πράγματι θα παρουσίαζε εξαιρετικό ενδιαφέρον η μελέτη του τρόπου με τον οποίο είναι δυνατό αυτό να επηρεάσει τη μάθηση των παιδιών.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στον τομέα της γλωσσικής αγωγής, οι εμπειρίες και οι πληροφορίες που αντλούν τα παιδιά από το οικογενειακό τους περιβάλλον, ήδη από τη στιγμή της γέννησής τους, φαίνεται να συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων της ανάγνωσης και της γραφής (Τάφα 2001:83). Το πρώτο ουσιαστικό βήμα του παιδιού στο γραμματισμό είναι να αντιληφθεί ότι αυτός διαμεσολαβεί σε πλήθος πολιτισμικές δραστηριότητες στην καθημερινή ζωή (Παπούλια-Τζελέπη 2001). Η ανάγνωση ενός βιβλίου ή περιοδικού, η ανάγνωση του τηλεοπτικού προγράμματος, η ανταλλαγή σύντομων μηνυμάτων, η δημιουργία καταλόγου αγορών διαφόρων ειδών ή ακόμη και το γράψιμο μιας ευχετήριας κάρτας, συνιστούν ορισμένους από τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς και άλλα μέλη της οικογένειας χρησιμοποιούν το γραπτό λόγο στο σπίτι αλλά στον κοινωνικό τους περίγυρο. Όμως, τέτοιου είδους δραστηριότητες προσφέρουν στα μέλη της οικογένειας που δεν είναι ακόμη αναγνώστες, δηλαδή στα παιδιά νηπιακής ηλικίας, πλήθος αναγνωστικών εμπειριών και πληροφοριών (Τάφα 2001:83).

Έπειτα, μέσα από τις απλές καθημερινές πράξεις και μορφές συμπεριφοράς των ενηλίκων του περιβάλλοντός του, το παιδί βιώνει τη δύναμη του γραπτού λόγου και αντιλαμβάνεται ευκολότερα τους επικοινωνιακούς σκοπούς που εξυπηρετεί η γραπτή γλώσσα. Σ' αυτή την περίπτωση ο ενήλικας λειτουργεί ως πρότυπο σ' αυτό και από το δικό του παράδειγμα το παιδί αντλεί πολύτιμες γνώσεις. Έχει διαπιστωθεί μάλιστα ότι οι αναγνωστικές συνήθειες των γονιών, από το διάβασμα ενός βιβλίου μέχρι το γράψιμο μιας επιστολής επηρεάζουν τη μετέπειτα αναγνωστική συμπεριφορά των παιδιών τους (Γιαννικοπούλου 2000). Παρατηρώντας τα παιδιά τους γονείς τους να συμβουλευονται καταλόγους, να ξεφυλλίζουν περιοδικά, να κρατούν ημερολόγιο ή απλώς να σημειώνουν τις δουλειές της ημέρας, ερευνούν τη φύση και τη λειτουργία του γραπτού λόγου και αποκτούν με φυσικό τρόπο πλήθος αναγνωστικών

εμπειριών. Με τη θετική λοιπόν στάση που τηρούν τα ενήλικα μέλη μιας οικογένειας σε ό,τι έχει σχέση με το γραμματισμό των παιδιών και μέσα από την "πρόκληση" αναγκών γραπτής επικοινωνίας, συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση του επιπέδου της μετέπειτα αναγνωστικής τους ικανότητας.

Οι ίδιες όμως απλές και καθημερινές δραστηριότητες που εντάσσονται στην καθημερινή ζωή της οικογένειας μπορούν να λειτουργήσουν και σε μια δεύτερη βάση που είναι η επαφή και ο πειραματισμός με τη γραφή. Πολλές φορές τα παιδιά δεν αρκούνται στην παρατήρηση μόνο των γονιών τους που γράφουν, αλλά εκφράζουν έντονα το ενδιαφέρον τους να πειραματιστούν και τα ίδια. Ο παραπάνω συνδυασμός παρατήρησης και πειραματισμού αλλά και ενθάρρυνσης από την πλευρά των γονιών σε ό,τι αφορά σε θέματα γραφής συντελεί στη δημιουργία "πρώιμων" γραφέων. "Και όσο πιο γρήγορα τους δοθεί η ευκαιρία να δουν και να δοκιμάσουν, τόσο πιθανότερο είναι να ξεκινήσουν νωρίτερα το γράψιμο" (Γιαννικοπούλου 2000:133). Άλλωστε έχει αποδειχθεί ότι "όσα νήπια έχουν ήδη αναπτύξει δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής κατά την είσοδό τους στην προσχολική εκπαίδευση, χάρη στην ενεργητική επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος, παρουσιάζουν υψηλότερη επίδοση στην ανάγνωση και τη γραφή κατά τα πρώτα έτη της φοίτησής τους στο σχολείο" (Τάφα 2001:86).

3.2 Σχολείο

Η τεράστια σημασία που έχει η γλώσσα για τον εκπαιδευτικό θεσμό είναι προφανής και δεδομένη. Η γλωσσική εκπαίδευση θεωρείται ως ένας από τους σπουδαιότερους στόχους του σχολείου. Στην περίπτωση του σχολείου όμως συχνά δεν κάνουμε λόγο για "εκμάθηση της γλώσσας" αλλά για "γλωσσική διδασκαλία" ή "γλωσσική αγωγή". Ο διαχωρισμός αυτός οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι όροι "γλωσσική διδασκαλία" και "γλωσσική αγωγή" παραπέμπουν σε μια συστηματική προσπάθεια με βάση συγκεκριμένους στόχους και μεθοδολογικές αρχές, που ακολουθεί το σχολείο ως θεσμός, προκειμένου να καταστήσει τους μαθητές του επαρκείς ομιλητές της μητρικής τους γλώσσας. Και κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί εφόσον αναπτυχθούν παράλληλα στους μαθητές δυο βασικές ικανότητες: "η γλωσσική" και "η επικοινωνιακή" ικανότητα, για τις οποίες έχει προηγηθεί σύντομη αναφορά. Αντίθετα, όταν μιλάμε για "εκμάθηση" της γλώσσας δίνουμε μεγαλύτερη έμφαση στην κατάκτησή της με φυσικό τρόπο και χωρίς συστηματική και μεθοδευμένη προσπάθεια. Η συγκεκριμένη έκφραση λοιπόν θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να προσδιορίσει τη συμβολή της οικογένειας στη βαθμιαία κατάκτηση της γλώσσας.

Αναφερόμενοι όμως στη γλωσσική διδασκαλία μέσα στα πλαίσια του σχολείου και για να γίνουμε πιο ακριβείς στο τι εννοούμε με τον παραπάνω όρο θα τονίσουμε επιγραμματικά κάποια σημεία, που συνιστούν τις μεθοδολογικές αρχές πάνω στις οποίες στηρίζεται η διαδικασία της γλωσσικής διδασκαλίας.

- Κατά βάση, εφόσον δεχθούμε ότι "η γλώσσα διαθέτει συστηματική υπόσταση και ... είναι πρώτα και πάνω απ' όλα ένα σύστημα" (Μήτσης 1991:9) η διδασκαλία της ως σύστημα θα αποβλέπει στη διδασκαλία των δομών και των αρχών της λειτουργίας της.

- "Η γνώση του συστήματος δεν θα πρέπει να είναι μια διαδικασία τυπική, αλλά να μετατρέπεται σε γνώση δημιουργική" (Μήτσης 1991:9). Παράλληλα επομένως με τη διδασκαλία της γλώσσας ως σύστημα, θα πρέπει οι μαθητές να διδαχθούν και να ασκηθούν στη σωστή χρήση του. Αυτό σημαίνει ότι μέσω της γλωσσικής διδασκαλίας θα είναι ικανοί "να επιλέγουν κάθε φορά και ανάλογα με τις συνθήκες, εκείνα τα στοιχεία που κρίνονται απαραίτητα για πληρέστερη και αποτελεσματικότερη επικοινωνία" (Μήτσης 1991:9).

- Όσον αφορά τέλος στο υλικό στο οποίο θα πρέπει να βασίζεται η γλωσσική διδασκαλία αναμφισβήτητα δεν θα είναι "τα ουδέτερα και άχρωμα παραδείγματα της παραδοσιακής γραμματικής, αλλά ο φυσικός λόγος των παιδιών όπως παράγεται απ' αυτά αβίαστα, είτε μέσα στην τάξη είτε και έξω απ' αυτήν, καθώς και άλλα αποσπάσματα από αυθεντική παραγωγή

λόγου(προφορικού και γραπτού) , που εξυπηρετεί τις ποικίλες ανάγκες της γλωσσικής κοινότητας''(Μήτσης 1991:9).

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι απώτερος σκοπός της γλωσσικής αγωγής στο σχολείο οφείλει πάντοτε να είναι η κατάκτηση της γλώσσας βαθμιαία και μέσα από φυσιολογικές διαδικασίες όπου οι μαθητές θα συμμετέχουν ενεργά ως ισότιμοι συνομιλητές , πράγμα που προσδίδει στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος δημιουργικό χαρακτήρα .

3.3 Ο περιβάλλον έντυπος λόγος

Τα περισσότερα παιδιά από τη στιγμή της γέννησής τους είναι περιτριγυρισμένα από έντυπο υλικό. Το έντυπο αυτό υλικό παρουσιάζει ποικιλομορφία ως προς τα δείγματά του και εντοπίζεται στο οικογενειακό ή στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει ένα παιδί. Ο όρος λοιπόν "περιβάλλον έντυπος λόγος" ουσιαστικά αναφέρεται στο πλήθος αυτών των δειγμάτων γραπτού λόγου με τα οποία έρχεται σε επαφή το παιδί άλλοτε μέσα στο χώρο του σπιτιού του και άλλοτε έξω απ' αυτόν και τα οποία συνήθως υπηρετούν κάποια λειτουργία κοινής ωφέλειας (Τάφα 2001). Πρόκειται για δείγματα που είναι αντιπροσωπευτικά και αναδεικνύουν την επικοινωνιακή διάσταση της γλώσσας. Τέτοια γραπτά δείγματα αποτελούν οι επιγραφές, οι αφίσες, οι διάφοροι είδους πινακίδες, οι λογότυποι στις συσκευασίες των προϊόντων αλλά και τα λογοτεχνικά βιβλία, τα κόμικς, οι εφημερίδες, τα περιοδικά κ.λ.π.

Είναι γεγονός ότι τα παιδιά παρατηρώντας από πολύ μικρή ηλικία τα γραπτά δείγματα που συναντούν στο περιβάλλον τους, πειραματίζονται κάνοντας υποθέσεις σχετικά με το περιεχόμενο των γραπτών μηνυμάτων. Πιο συγκεκριμένα στις περισσότερες των περιπτώσεων αξιοποιούν και τις μη λεκτικές πληροφορίες (εικόνες-χρώματα) που συνοδεύουν το γραπτό μήνυμα και αρχίζουν να "διαβάζουν". Αναγνωρίζουν κάθε είδους ετικέτες σε προϊόντα καθημερινής χρήσης που χρησιμοποιούνται μέσα και έξω απ' το σπίτι, τις επιγραφές των καταστημάτων απ' όπου περνούν συχνά, ακόμη και τα σήματα της τροχαίας.

Μέσα απ' αυτή τη συνεχή διαδικασία διατύπωσης υποθέσεων, εφαρμογής και ελέγχου αυτών, αρχίζουν να κατανοούν ότι οι λέξεις "λένε" κάτι και ότι αυτό το "κάτι" έχει νόημα (Τάφα 2001). Σχετικές μελέτες που έχουν διεξαχθεί εξετάζοντας την επίδραση του περιβάλλοντος έντυπου λόγου στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας (Goodman 1981) απέδειξαν ότι όσα παιδιά αναγνωρίζουν τα προϊόντα από τη συσκευασία τους, διακρίνουν τις ταμπέλες των καταστημάτων ή τα διάφορα σήματα στο δρόμο, "βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση κατά την έναρξη της φοίτησής τους στο σχολείο, όσον αφορά στην ανάγνωση και στη γραφή" (Τάφα 2001:82).

Επιπροσθέτως, αξίζει να αναφερθεί ότι ενώ μερικά παιδιά αρχίζουν να εξοικειώνονται με τον γραπτό λόγο από την επαφή τους με τη λογοτεχνία (π.χ. ανάγνωση ιστοριών) αλλά αρχίζουν να κατανοούν τη λειτουργία του από την αλληλεπίδρασή τους με άλλες μορφές γραπτών δειγμάτων του περιβάλλοντός τους (Wilkes 1976). Κάτι τέτοιο ενδεχομένως να συμβαίνει λόγω του ότι τους είναι πιο εύκολο να υποθέσουν το νόημα ενός κειμένου από τον περιβάλλοντα έντυπο λόγο, που είναι ταυτόχρονα πιο γνώριμος και οικείος, από το να διατυπώσουν κάποια υπόθεση για το περιεχόμενο ενός λογοτεχνικού κειμένου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

- 4.1 Η γλωσσική αγωγή στο Νηπιαγωγείο σύμφωνα με το "Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών".
- 4.2 Τα διαφορετικά είδη λόγου και η γλωσσική τους λειτουργία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Η γλωσσική αγωγή στο Νηπιαγωγείο σύμφωνα με το “Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών”

Η προσχολική αγωγή σε όλο σχεδόν τον κόσμο εμφανίζεται ως θεσμός προαιρετικός. Μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και ιδιαίτερα μετά την δεκαετία του 1960-70, που η γυναίκα χειραφετήθηκε και άρχισε ισότιμα με τον άνδρα να διεκδικεί τη μισθωτή εργασία έξω από το σπίτι, δημιουργήθηκε η ανάγκη ίδρυσης ιδρυμάτων, τα οποία δεν θα λειτουργούσαν μόνο ως “χώροι αναμονής” των νηπίων αλλά θα φρόντιζαν και για την ψυχοπνευματική ανάπτυξή τους προσφέροντάς τους τα μορφωτικά εφόδια που ήταν αναγκαία για την ομαλή είσοδό τους στο Δημοτικό σχολείο (Χατζησαββίδης 2002). Μέσα σ’ αυτά τα πλαίσια λοιπόν όπως ήταν αναμενόμενο, η γλωσσική αγωγή στο Νηπιαγωγείο σύμφωνα με τις επιταγές της μπιχεβιοριστικής ψυχολογικής θεωρίας, “στηριζόταν μεθοδολογικά στην εκμάθηση φράσεων, μικρών ποιημάτων, τραγουδιών κ.τ.λ., τα οποία εννοείται ότι μαθαίνοντας τα νήπια από μνήμης θα μπορούν να επαναλαμβάνουν τις λέξεις και τις φράσεις που περιείχαν αυτά” (Χατζησαββίδης 2002:29).

Σήμερα όμως τα δεδομένα αυτά έχουν αλλάξει. Υπό την επίδραση των θεωριών που αναπτύχθηκαν από τον J.Piaget και τον N.Chomsky αλλά και άλλων κοινωνιολογικών και γλωσσολογικών θεωριών, η αντίληψη για τη γλωσσική αγωγή στο Νηπιαγωγείο έχει διαφοροποιηθεί και σε επίπεδο μεθοδολογίας και οργάνωσης προγραμμάτων, αλλά πολύ περισσότερο στο θεσμικό πλαίσιο ορισμού των στόχων της Προσχολικής αγωγής.

Έτσι το πρόγραμμα σπουδών της ελληνικής γλώσσας που ισχύει σήμερα για το Νηπιαγωγείο αποτελεί μέρος του ενιαίου προγράμματος σπουδών και στηρίζεται στη δομητική προσέγγιση σύμφωνα με την οποία “η γνώση και η γλώσσα οικοδομούνται εξελικτικά τόσο μέσα από επικοινωνιακές σχέσεις υποστηρικτικού χαρακτήρα όσο και μέσα από ειδικές διαδικασίες μάθησης” (Δ.Ε.Π.Π.Σ.Ν 2001:1664). Λόγω της νέας γλωσσικής πραγματικότητας όπως διαμορφώνεται με την επικράτηση κυρίως της υψηλής τεχνολογίας, της τηλεόρασης, των Η/Υ κ.λ.π. (Αναγνωστόπουλος 2002) τα παιδιά έρχονται σε επαφή με το γραπτό λόγο από πάρα πολύ νωρίς, πολύ πριν αρχίσουν το σχολείο.

Για ένα παιδί λοιπόν , που ζει σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε αναγνωστικά ερεθίσματα και πλήθος ευκαιριών ενασχόλησης με το γραπτό λόγο , η διαδικασία διαμόρφωσης του γλωσσικού αισθητηρίου εξαρτάται τόσο από το σχολείο όσο και από τον κοινωνικό περίγυρο, την προφορική και τη γραπτή επικοινωνία (Αναγνωστόπουλος 2002).

Πιο συγκεκριμένα , ``αν στο νηπιαγωγείο τα παιδιά πρέπει να συνειδητοποιήσουν ένα μόνο πράγμα για τη γραπτή γλώσσα , αυτό αναντίρρητα είναι είναι ο επικοινωνιακός χαρακτήρας `` (Γάκου 2000:31). Να αντιληφθούν δηλαδή ότι μέσω της γραπτής γλώσσας ενημερωνόμαστε, ψυχαγωγούμαστε (διασκεδάζουμε) θυμόμαστε ,γνωρίζουμε ,δημιουργούμε, και το πιο σημαντικό απ' όλα επικοινωνούμε με πρόσωπα που βρίσκονται κοντά μας αλλά και με εκείνα που βρίσκονται πολύ μακριά μας. Έτσι ``αν τα παιδιά κατανοήσουν τη λειτουργία της γραπτής γλώσσας ,θα ανακαλύψουν και τα κίνητρα για την εκμάθησή της. Όταν νηπιαγωγός και μαθητές διαβάζουν μια μαγειρική συνταγή ,όταν συμβουλευονται έναν τουριστικό οδηγό ,όταν σημειώνουν ένα μήνυμα... τότε τα παιδιά αποκτούν φυσικά και χωρίς να το καταλάβουν , μια σειρά από πολύτιμες αναγνωστικές γνώσεις και εμπειρίες`` (Γιαννικοπούλου 2002:21).

Η φιλοσοφία επομένως του νέου αναλυτικού προγράμματος για την γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο είναι να οδηγηθούν τα παιδιά στη γνώση με τη συμμετοχή τους σε ποικίλες καταστάσεις επικοινωνιακού χαρακτήρα. Δεν υπάρχουν αυστηρά καθορισμένες διαδικασίες ,συγκεκριμένοι τρόποι ή μέθοδοι ``διδασκαλίας``, κατάλληλο ή ακατάλληλο υλικό προκειμένου να κατακτήσει το παιδί το γραπτό λόγο και να αποκτήσει αναγνωστικές δεξιότητες. Η ενθάρρυνση της κατάκτησης του γραμματισμού στο νηπιαγωγείο προκύπτει με τη δημιουργία συνθηκών μέσα στις οποίες ``τα παιδιά καλλιεργούν τον προφορικό λόγο ,αναγνωρίζουν τις διαφορετικές εκδοχές του γραπτού λόγου και οδηγούνται αβίαστα στον προβληματισμό του ``γιατί`` και ``πώς`` γράφουμε`` (Αναγνωστόπουλος 2002:24). Προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλλει όλο το έντυπο υλικό το οποίο ``κατακλύζει`` κάθε σύγχρονη κοινωνία ,εφόσον αξιοποιηθεί σωστά, αλλά και αναγνωστικό υλικό φτιαγμένο από την ίδια την νηπιαγωγό. Στην πρώτη περίπτωση , τα διάφορου είδους διαφημιστικά φυλλάδια, προγράμματα θεάτρων , τίτλοι εφημερίδων ,πινακίδες, ταμπέλες ,αφίσες ,συσκευασίες προϊόντων αλλά και στη δεύτερη περίπτωση οι πίνακες για την τήρηση απουσιολογίου, ο δείκτης καιρικών συνθηκών ,οι ετικέτες με τα ονόματα των παιδιών που τοποθετούνται στα συρτάρια ,αποτελούν προτάσεις που όχι μόνο φέρνουν απλώς τα παιδιά σε επαφή με το γραπτό λόγο αλλά επιπλέον τονίζουν τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της γραπτής γλώσσας(Γάκου 2000).

Η καινοτομία λοιπόν του νέου αναλυτικού προγράμματος θα μπορούσε να ισχυριστεί εύλογα κανείς ότι είναι η εξής:δεν υπάρχουν προτάσεις κάποιας συγκεκριμένης μεθόδου που θα αποτελέσει μονόδρομο στην εκπαιδευτική διαδικασία της μάθησης και σε καμία περίπτωση δεν επιβάλλεται η

“σχολαιοποίηση” του νηπιαγωγείου(Αναγνωστόπουλος 2002). Οι έννοιες “ανάγνωση” και “γραφή” προσεγγίζονται έχοντας ως κεντρικό άξονα τη λογική ότι τα παιδιά οικοδομούν τη γνώση κάνοντας αναπόφευκτα λάθη κατά τη διαδικασία, λάθη όμως τα οποία μπορούμε να εκλάβουμε ως εκφράσεις των προσπαθειών τους για την κατάκτηση της γνώσης. Είναι κατά συνέπεια φυσικό, αυτά τα λάθη που συνδέονται με την εξελικτική πορεία των παιδιών, να γίνονται σε ένα βαθμό αποδεκτά και παράλληλα να αποτελούν σημείο εκκίνησης για το σχεδιασμό της μαθησιακής διαδικασίας που σε μια προοπτική και όχι άμεσα, θα στοχεύει στο ξεπέρασμά τους”(Δ.Ε.Π.Π.Σ.Ν 2001:1664).

4.2 Τα διαφορετικά είδη λόγου και η γλωσσική τους λειτουργία

Ένα άλλο σημείο στο οποίο θα επιθυμούσαμε να σταθούμε ιδιαίτερα είναι ο τρόπος διαφοροποίησης της γλώσσας όπως προκύπτει κατόπιν προσαρμογής της γλωσσικής έκφρασης στην εκάστοτε περίπτωση ή συνθήκη επικοινωνίας. Σε προηγούμενο κεφάλαιο έγινε αναφορά στους παράγοντες που προσδιορίζουν μια συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας όπως :το ποιος μιλάει ,σε ποιόν ,που ,πότε ,με ποιο σκοπό, για ποιο θέμα και μέσω ποιού καναλιού. ΈΜε άλλα λόγια , κάθε φορά που χρησιμοποιούμε τη γλώσσα επηρεαζόμαστε από παράγοντες τόσο του φυσικού και κοινωνικού περιγυρου ,όπου διεξάγεται η γλωσσική επικοινωνία ,όπως ο τόπος, ο χρόνος ...όσο και από παράγοντες ψυχολογικούς και συναισθηματικούς π.χ η ιδέα που έχουμε για τον περίγυρο κ.τ.λ ''(Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997:39). Η προσπάθειά μας λοιπόν να προσαρμόσουμε αυτό που θέλουμε κάθε φορά να εκφράσουμε γλωσσικά στο γενικότερο πλαίσιο που προσδιορίζει την παρούσα συνθήκη επικοινωνίας ονομάζεται γλωσσικό επίπεδο ύφους(Χαραλαμπίδης-Χατζησαββίδης 1997) .Πρόκειται δηλαδή για έναν τρόπο ομιλίας ή γραφής ειδικά προσαρμοσμένο στην παρούσα επικοινωνιακή περίπτωση.

''Το παιδί έχει μάθει να χρησιμοποιεί τις γλωσσικές του σε περιορισμένες περιστάσεις της καθημερινής ζωής- συνήθως το διάλογο για το εδώ και το τώρα με γνώριμα πρόσωπα''(Κατή 1992:52). Η επικοινωνία όμως ως ευρύτερη έννοια περιλαμβάνει και άλλες περιστάσεις που αντιστοιχούν σε διαφορετικές συνθήκες επικοινωνίας . Θα ήταν δυνατό λοιπόν με βάση αυτά τα δεδομένα να διατυπώσουμε την άποψη ότι από τις χρήσεις της γλώσσας για διαφορετικούς επικοινωνιακούς σκοπούς ,σε διαφορετικές περιστάσεις προκύπτουν διαφορετικά είδη λόγου. Μερικά απ'αυτά είναι περισσότερο οικεία στο παιδί, οπότε η κατανόηση της λειτουργίας τους θα είναι μια σχετικά εύκολη διαδικασία ενώ υπάρχουν και άλλες μορφές λόγου που ''είτε θέτουν στο παιδί προβλήματα γλωσσικά ή γνωστικά που δεν φαίνεται να έχει λύσει κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας ''(Κατή 1992:52) ,είτε απαιτούν αφηρημένες νοητικές ικανότητες για την οργάνωση του περιεχομένου της γλωσσικής έκφρασης.

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα μας απασχολήσουν τα είδη λόγου με τα οποία ο εκπαιδευτικός οφείλει να εξοικειώσει τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας μέσα από τη δημιουργία πραγματικών καταστάσεων επικοινωνίας . Ακολουθεί αναφορά στα διαφορετικά αυτά είδη λόγου και στην αντίστοιχη γλωσσική τους λειτουργία .

1. Το ''αφηγηματικό''είδος λόγου :όπου το παιδί καλείται να μπει στη διαδικασία αφήγησης μιας ιστορίας για παράδειγμα ,με τον δικό του τρόπο.

2. Το "περιγραφικό" είδος λόγου :όταν καλείται για παράδειγμα να περιγράψει μια εικόνα ,μια κατάσταση ,ένα γεγονός.

3. Το "πληροφοριακό" είδος λόγου :που αποσκοπεί καθαρά στην μεταφορά ή τον εμπλουτισμό των γνώσεων του.

4. Το "επεξηγηματικό" είδος λόγου :όταν καλείται π.χ να εξηγήσει ένα φυσικό φαινόμενο που έχει διδαχθεί.

5. Το "ρυθμιστικό" είδος λόγου:πρόκειται για το είδος λόγου που χρησιμοποιείται προκειμένου να ελεγχθεί η συμπεριφορά των άλλων (π.χ η δημιουργία ενός κανόνα που αφορά στον τρόπο χρήσης του χώρου.

6. Το "επιχειρηματικό" είδος λόγου: προκειμένου να πείσει για κάτι ή να υπερασπιστεί τη δική του άποψη.

7. Το "ποιητικό-δημιουργικό" είδος λόγου :προκειμένου να εκφραστεί δημιουργικά και να ψυχαγωγηθεί (π.χ η δημιουργία ενός ποιήματος)(Για τα παραπάνω είδη λόγου βλ "Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου-Ναύπακτος 1998 , Μιχαλοπούλου :730).

Ο εκπαιδευτικός επομένως , έχοντας υπόψη του τα διαφορετικά αυτά είδη λόγου που αναφέραμε και τη λειτουργία που επιτελεί το καθένα απ' αυτά , θα πρέπει μέσα στα πλαίσια του γλωσσικού μαθήματος στο νηπιαγωγείο να οργανώνει δραστηριότητες που θα αποσκοπούν στην παραγωγή μιας διαφορετικής κάθε φορά μορφής λόγου .Αξίζει επίσης να σημειωθεί , ότι κάτι τέτοιο "θα πρέπει να επιτευχθεί με φυσικό τρόπο , δηλαδή σε πραγματικές , αυθεντικές συνθήκες επικοινωνίας, να υποκινήσει το ενδιαφέρον του παιδιού δραστηριοποιώντας το ψυχικά , συναισθηματικά ,νοητικά"(Μιχαλοπούλου 1998:731).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 50

- 5.1 Ο όρος "γραμματισμός" και η διπλή του όψη (ανάγνωση-γραφή).
- 5.2 Ο γραμματισμός ως διαδικασία "εσωτερίκευσης" περιστάσεων γραπτής επικοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Ο όρος "γραμματισμός" και η διπλή του όψη (ανάγνωση-γραφή)

Η επεξεργασία και γενικότερα ο εννοιολογικός προσδιορισμός του όρου "γραμματισμός" είναι μια εξαιρετικά δύσκολη διαδικασία λόγω του ότι πρόκειται για μια σχετικά νεοσύστατη ερευνητική περιοχή, η οποία κάνει την εμφάνισή της στις αρχές της δεκαετίας του '80 (Χατζησαββίδης 2002). Κατά τη διάρκεια λοιπόν της δεκαετίας του 1980 διαδραματίστηκαν ουσιαστικές αλλαγές όσον αφορά στη φιλοσοφία και κυρίως στην προοπτική με την οποία αντιμετωπιζόταν έως τότε η απόκτηση της ικανότητας του υποκειμένου να αντιλαμβάνεται και να χρησιμοποιεί το γραπτό λόγο. Έως τη δεκαετία του 1980 οφείλουμε να σημειώσουμε ότι ίσχυε το "παλαιότερο παράδειγμα της αναγνωστικής ετοιμότητας το οποίο ήταν προσανατολισμένο στην ανάγνωση, διότι υποστηριζόταν ότι τα παιδιά πρώτα πρέπει να μάθουν να διαβάζουν και μετά να γράφουν" (Παπούλια-Τζελέπη 2001:18). Μέσα στα πλαίσια του όρου "αναγνωστική ετοιμότητα" το ενδιαφέρον εστιάζεται στη διδασκαλία της ανάγνωσης που συνίσταται στην απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων, με ιδιαίτερη έμφαση στις τυπικές της όψεις και όχι στις λειτουργικές της χρήσεις. Με βάση αυτή τη λογική υπονοείται ότι η γραπτή γλώσσα πρέπει να αναμείνει τη μάθηση της ανάγνωσης, ενώ παραγνωρίζεται κάθε εμπειρία του παιδιού σχετικά με το γραπτό λόγο, η οποία έχει αποκτηθεί πριν αρχίσει η λογικά οργανωμένη και συστηματική διδασκαλία στο σχολείο (Παπούλια-Τζελέπη 2001).

Στο παλαιό αυτό παράδειγμα της "αναγνωστικής ετοιμότητας" έρχεται να αντιπαρατεθεί το νέο παράδειγμα του "γραμματισμού". Σύμφωνα με το δεύτερο η μάθηση αντιμετωπίζεται από μια διαφορετική οπτική. Θεωρείται ως το αποτέλεσμα της ενεργητικής παρέμβασης του ανθρώπινου οργανισμού πάνω στα ερεθίσματα που δέχεται από το ευρύτερο περιβάλλον του. Πρόκειται δηλαδή για μια δυναμική διαδικασία κατά την οποία το μικρό παιδί "είναι ο δυναμικός, ενεργητικός οργανωτής των εμπειριών, ο νοηματοδότης τους, που με την ενεργητική του δράση αντιλαμβάνεται και κατανοεί τον κόσμο γενικά και τον κόσμο του γραπτού ειδικά" (Παπούλια-Τζελέπη 2001:19).

Ένα σημείο όμως το οποίο χρειάζεται διευκρίνιση όταν αναφερόμαστε στον όρο "γραμματισμός" είναι η διπλή του όψη. Και φυσικά κάνουμε λόγο για την ανάγνωση και τη γραφή, τις δυο διαστάσεις του γραμματισμού των οποίων η ανάπτυξη είναι παράλληλη και ταυτόχρονη. Έτσι το ενδιαφέρον σήμερα όσον αφορά στην ανάπτυξη της γνώσης του παιδιού για το γραπτό λόγο δεν επικεντρώνεται μόνο στην ανάγνωση. Πιο συγκεκριμένα, κοινή

παραδοχή αποτελεί το γεγονός ότι τα παιδιά ήδη από τη στιγμή της γέννησής τους, ζώντας σε ένα περιβάλλον όπου κυριαρχεί ο γραπτός λόγος μπαίνουν σε μια διαδικασία παρατήρησης και ερμηνείας του μέσα από την οποία διαμορφώνουν αναπόφευκτα με το δικό τους τρόπο τη σχέση τους με την ανάγνωση και τη γραφή. Αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τη λειτουργία του γραπτού λόγου και τη σχέση του με τον προφορικό μέσα από συμπεριφορές όπως το να γράψουν μαζί με τους γονείς τους τη λίστα για τον κατάλογο των τροφίμων, να παρακολουθήσουν την ανάγνωση ιστοριών ή παραμυθιών απ'τους γονείς τους, ή ακόμα να γράψουν σκαριφήματα σε μια προσπάθεια μίμησης του συμβατικού τρόπου γραφής. Τέτοιου είδους συμπεριφορές που αναδεικνύουν τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της γλώσσας δημιουργούν τις ρίζες της ανάγνωσης και της γραφής. "Οι ρίζες αυτές αναπτύσσονται ταυτόχρονα, τρέφουν το 'δέντρο' που είναι η ανάγνωση και η γραφή, ενώ η 'θρεπτική ουσία' που τις τροφοδοτεί είναι το περιβάλλον του παιδιού" (Τάφα 2001:22).

Επομένως εύλογα θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι η έννοια του "γραμματισμού" συνδέεται με την έννοια της "ανάδυσης του γραμματισμού", εφόσον διαδικασίες, στάσεις και γνώσεις οι οποίες κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές στη μάθηση της ανάγνωσης και της γραφής λαμβάνουν χώρα πολύ πριν την είσοδο του παιδιού στην υποχρεωτική βαθμίδα εκπαίδευσης, το δημοτικό σχολείο. Οι πρώτες αυτές επαφές με το γραπτό λόγο σηματοδοτούν ουσιαστικά την αρχή μιας εξελικτικής πορείας προς τη μάθηση της ανάγνωσης και της γραφής, πορεία η οποία είναι προσωπική ή ξεχωριστή για το κάθε παιδί, εφόσον οι παράγοντες :περιβάλλον και συνθήκες διαβίωσης διαμορφώνουν τις ευκαιρίες και τα ερεθίσματα για την ανάδυση του πρώιμου γραμματισμού.

Όμως η ανάδυση του πρώιμου γραμματισμού μπορεί να προϋποθέτει την ύπαρξη ενός περιβάλλοντος "μεστό ερεθισμάτων" γραπτού λόγου αλλά τα παιδιά δεν οδηγούνται στη ανάγνωση και τη γραφή απλά και μόνο επειδή έρχονται σε επαφή με τα διάφορα είδη έντυπου υλικού (Τάφα 2001). Εισάγονται στη διαδικασία της ανάγνωσης με την ενεργητική τους συμμετοχή στις δραστηριότητές τους, με τους δικούς τους πειραματισμούς και μέσα από τη συμβίωσή τους με εγγράμματους ενήλικους που διαβάζουν, γράφουν και συζητούν μεταξύ τους και οι οποίοι τα ενθαρρύνουν με τη σειρά τους προς την κατεύθυνση της προφορικής και της γραπτής επικοινωνίας.

5.2 Ο γραμματισμός ως διαδικασία "εσωτερίκευσης" περιστάσεων γραπτής επικοινωνίας

Στην παρούσα ενότητα θα επιχειρηθεί η προσέγγιση του όρου "γραμματισμός" από μια διαφορετική σκοπιά. Πρόκειται για την κοινωνική διάσταση του προσχολικού γραμματισμού, ζήτημα το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης πολλών ερευνών.

Σύμφωνα με τον W. Teale υπάρχουν σοβαροί περιορισμοί των πραγμάτων που μπορεί να μάθει ένα παιδί παρατηρώντας τις πραγματώσεις του γραπτού λόγου στο περιβάλλον του ή τις "επιδείξεις" γραμματισμού από τον ενήλικα χρήστη του γραπτού λόγου (Γκανά 1998). Μ' άλλα λόγια αποκτά κίνητρα για την εκμάθηση της γραφής και της ανάγνωσης μέσα από τις συνθήκες που ορίζουν την ποιότητα της αλληλεπίδρασής του με τα πρόσωπα του περιβάλλοντός του. Αν οι συνθήκες αυτές συνδέονται με θετικά συναισθήματα όσον αφορά στην ανάγνωση και τη γραφή, είναι επόμενο το παιδί να εκφράσει την επιθυμία να εμπλακεί σε δραστηριότητες παρόμοιου τύπου.

Η κοινωνική λοιπόν διάσταση του γραμματισμού μπορεί να γίνει φανερή μέσα από την προσωπική μελέτη περιπτώσεων που παραπέμπουν σε πραγματικές περιστάσεις επικοινωνίας. Για παράδειγμα η συζήτηση μεταξύ μητέρας και παιδιού ενόσω γράφεται ένας κατάλογος αγορών αποτελεί ένα σύνθετο επικοινωνιακό επεισόδιο ή γεγονός το οποίο όμως οδηγεί το παιδί στη διαπίστωση ότι ο γραπτός λόγος συνδέεται με τον προφορικό, ότι αυτό που γράφεται έχει κάποιο νόημα και ότι παραμένει το ίδιο όσες φορές και αν διαβαστεί μετά την πραγμάτωσή του (Γκανά 1998). Μέσα στα πλαίσια της αλληλεπίδρασης του παιδιού με τους ενήλικους του περιβάλλοντός του είναι σε θέση κανείς να καταγράψει πολλά επεισόδια με ιδιαίτερα εμφανές το στοιχείο της επικοινωνίας (γραπτής ή προφορικής) με λιγότερο ή περισσότερο σύνθετο χαρακτήρα.

Εκείνο όμως που έχει σημασία και αξίζει να υπογραμμιστεί είναι το ότι το παιδί, ειδικότερα όσον αφορά αναγνωστικά γεγονότα (π.χ. η ανάγνωση ενός βιβλίου από κάποιον ενήλικα) εσωτερικοποιεί στοιχεία ή συμπεριφορές που σχετίζονται με τα συγκεκριμένα επεισόδια (όπως για παράδειγμα τη γλωσσική συμπεριφορά του ενήλικου κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης) και σε κάθε ευκαιρία αναγνωστικής πράξης, η γενικότερη στάση του ρυθμίζεται από τα "εσωτερικοποιημένα" αυτά στοιχεία. Στην ουσία δηλαδή μιμείται τη διαδικασία της ανάγνωσης σε όλα της τα στάδια, με τον τρόπο ακριβώς που την έχει βιώσει μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης των αναγνωστικών συναντήσεων που είχε με κάποιον ενήλικα. Γι' αυτό το λόγο παρατηρείται ουσιαστική διαφοροποίηση και αλλαγή στη στάση του τόσο ως προς την αναγνωστική πράξη όσο και ως προς τη διαδικασία της γραφής πριν και μετά την εμπλοκή του σε καταστάσεις κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

ΓΕΦΑΛΛΑΙΟ 6Ο

- 6.1 Η ανάγνωση (ως όψη του γραμματισμού): Διαδικασία δημιουργίας σημασιών και αναπαράστασης μηνυμάτων – βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία.
- 6.1.1 Η αναγνώριση του περιβαλλοντικού τύπου απ' το παιδί της προσχολικής ηλικίας ως ένδειξη ανάπτυξης της αναγνωστικής ικανότητας.
- 6.2 Η γραφή (ως όψη του γραμματισμού): Διαδικασία δημιουργίας νοήματος και διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου- βασικά χαρακτηριστικά- στόχοι.
- 6.2.1 Η λειτουργία της γραφής ως πολυτροπικό σημειωτικό σύστημα.
- 6.2.2 Οι γνώσεις των παιδιών για τον τρόπο που η γραπτή γλώσσα διατάσσεται στο χώρο(η “εικονική” πλευρά του γραπτού λόγου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6.1 Η ανάγνωση (ως όψη του γραμματισμού) : διαδικασία δημιουργίας σημασιών και αναπαράστασης μηνυμάτων – βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία.

“Η ανάγνωση αποτελεί μια ιδιαίτερα σύνθετη νοητική λειτουργία , της οποίας η πραγμάτωση προϋποθέτει ένα μεγάλο αριθμό ψυχοσωματικών ικανοτήτων”(Χατζησαββίδης 2002:123). Σ’ αυτή τη φάση θα θέλαμε να υπογραμμίσουμε ότι η αναφορά στον όρο “ανάγνωση” δεν θα γίνει στο επίπεδο της αναγνώρισης και της αποκωδικοποίησης των γραπτών –οπτικών συμβόλων της γλώσσας καθώς και του μετασχηματισμού τους σε φωνητικά μηνύματα. Στόχος μας δεν είναι να οριστεί η ανάγνωση ως κατοχή της τεχνικής ή της ικανότητας να αποκρυπτογραφεί το παιδί , να αρθρώνει και να αποδίδει προφορικά τους χαρακτήρες του γραπτού μηνύματος. Η τεχνική της αποκωδικοποίησης χαρακτηρίζει την αναγνωστική συμπεριφορά σε μια δεύτερη βάση , εφόσον έχει ήδη πραγματοποιηθεί η σύλληψη της έννοιας ή η ανακάλυψη του σημασιολογικού περιεχομένου του μηνύματος. Μ’ αυτή τη λογική θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην προσέγγιση της ανάγνωσης ως διαδικασία δημιουργίας σημασιών κατά την οποία “η σημασία δομείται μέσα από τις σχέσεις μεταξύ αυτού που υπάρχει στο κείμενο και εκείνων που ο αναγνώστης γνωρίζει και πιστεύει”(Κουτσοβάνου 2001:54).

- Η έννοια της ανάγνωσης

Ανάγνωση ονομάζουμε τη διαδικασία κατά την οποία εξάγουμε νόημα από τον γραπτό λόγο. “Είναι μια σύνθετη ικανότητα που απαιτεί τον συντονισμό ενός μεγάλου αριθμού αλληλένδετων πηγών πληροφόρησης”(Βοσνιάδου 1994:29) , πάνω απ’ όλα όμως είναι η “κατανόηση ενός κειμένου , το να δίνουμε νόημα σ’ αυτό που είναι γραμμένο , να ερμηνεύουμε ό,τι λέει ένα κείμενο, να ανακαλύπτουμε την έννοιά του”(ΥΠΕΠΘ 1998:115). Δηλαδή πρόκειται για μια διαδικασία αλληλεπίδρασης ανάμεσα στην ενεργό σκέψη του αναγνώστη και σ’ αυτό που λέει το κείμενο(ΥΠΕΠΘ 1998).

Επομένως δεν είναι δυνατό να την ορίσουμε απλά και μόνο ως αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου διότι “είναι μια δραστηριότητα που στοχεύει στην παραγωγή νοήματος όχι ήχου”(Παπαδοπούλου 2000:24). Ως

διαδικασία λοιπόν δημιουργίας σημασιών η ανάγνωση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως δραστηριότητα συνειδητή, επιλεκτική που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό "από τις προϋπάρχουσες γνώσεις και αναμονές του αναγνώστη ή του εκπαιδευόμενου αναγνώστη" (Παπαδοπούλου 2000:24). Πρόκειται δηλαδή για μια ερμηνευτική διαδικασία κατά την οποία πληροφορίες απ' το κείμενο συνδυάζονται με την προϋπάρχουσα γνώση του αναγνώστη οδηγώντας στην ερμηνεία του. Έτσι για τον αναγνώστη το κείμενο αποτελεί μια πηγή μερικής πληροφόρησης την οποία χρησιμοποιεί σε συνδυασμό με πληροφορίες και γνώσεις που είναι αποθηκευμένες στη μνήμη του, προκειμένου να διατυπώσει υποθέσεις για το μήνυμα που αυτό μεταφέρει.

Άρα, το πρώτο βήμα για την εκμάθηση της ανάγνωσης, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι είναι η διατύπωση και προώθηση υποθέσεων. Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά στο παιδί της προσχολικής θεωρείται πραγματικά πολύ σημαντική αναγνωστική δεξιότητα το να είναι ικανό όταν βρεθεί αντιμέτωπο με ένα κείμενο να διατυπώσει μια υπόθεση για το νόημα του γραπτού μηνύματος και να φανταστεί τι μπορεί να γράφει ενδείξεις ή σημάδια της εξωγλωσσικής πραγματικότητας (π.χ εικόνες, μέγεθος και μορφή λέξεων κ.λ.π.). Πολύ σημαντική επίσης αναγνωστική δεξιότητα θεωρείται η απόκτηση της οπτικής παράστασης της καθορισμένης κατεύθυνσης του γραπτού λόγου (πάντοτε από αριστερά προς τα δεξιά). "Ένα από τα πρώτα πράγματα που μαθαίνει το παιδί είναι η φορά της ανάγνωσης από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω" (Γιαννικοπούλου 2000:34). Στην ουσία κάνουμε λόγο για συνειδητοποίηση από την πλευρά του παιδιού ότι η ανάγνωση αλλά και η γραφή ακολουθούν γραμμική πορεία. Σ' αυτό το σημείο αξίζει να επισημάνουμε ότι η συγκεκριμένη φορά ανάγνωσης και γραφής αποτελεί μια σύμβαση της γραπτής γλώσσας που δεν υιοθετείται σε όλα τα μήκη της γης (Γιαννικοπούλου 2000).

Η κατανόηση της φοράς της ανάγνωσης συνειδητοποιείται εύκολα από το παιδί, αρκεί να έρχεται σε επαφή με το γραπτό λόγο και να εμπλέκεται σε αναγνωστικά γεγονότα (π.χ η ανάγνωση ενός παραμυθιού με τη βοήθεια ενός έμπειρου αναγνώστη κ.α)

- Παράγοντες που επηρεάζουν την αναγνωστική ικανότητα

Μέσα σ' αυτά πλαίσια κρίνουμε αναγκαία την αναφορά στους παράγοντες που καθορίζουν και επηρεάζουν την αναγνωστική ικανότητα και οι οποίοι σχετίζονται με τις βασικές χρήσεις και τους στόχους της ανάγνωσης. Σε πρώτη φάση η αναγνωστική ικανότητα και συμπεριφορά **καθορίζεται από τα χαρακτηριστικά του τύπου κειμένου και το σκοπό της ανάγνωσής του**'' (ΥΠΕΠΘ 1998:118). Δηλαδή όταν πρόκειται για απαριθμητικά κείμενα ο σκοπός της ανάγνωσης θα είναι να εντοπιστούν και να χειριστούν εύλογα τα στοιχεία που απαριθμούνται. Όσον αφορά σε ενημερωτικά κείμενα ο αναγνώστης θα στοχεύει σε μια γενική ενημέρωση ή πληροφόρηση. Στα λογοτεχνικά κείμενα ο στόχος της ανάγνωσης θα είναι κυρίως η απόλαυση (συναισθηματική πλήρωση), ενώ στα κείμενα με οδηγίες χρήσης θα αποτελεί η δημιουργία ή κατασκευή ενός αντικειμένου. Έτσι, απ' όλα τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η αναγνωστική συμπεριφορά εξαρτάται από το κείμενο – μήνυμα και τα στοιχεία που το διακρίνουν (τυπογραφική παρουσίαση, λεξιλόγιο, γραμματική και συντακτική δομή).

Επίσης η ανάγνωση εξαρτάται και από το πόσο **ξεκάθαρος και σαφής είναι ο στόχος** για τον οποίο επρόκειτο να γίνει καθώς και από τον **ίδιο τον αναγνώστη** (τη φυσική ή αισθητηριακή κατάσταση, τον λεξιλογικό πλούτο, τις γνωστικές ή διανοητικές του ικανότητες και ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, την πρόθεσή του κ.τ.λ.). Τέλος εξαρτάται και από **την κατάσταση** (ΥΠΕΠΘ 1998) **ή το περιβάλλον** όπου εκτυλίσσεται η αναγνωστική δραστηριότητα (π.χ φωτισμός, θερμοκρασία, διακόσμηση κ.α.)

Οι παραπάνω παράγοντες **βρίσκονται σε δυναμική αλληλεπίδραση** πράγμα που κάνει δύσκολο τον προσδιορισμό της επίπτωσης που ασκεί ο καθένας ξεχωριστά στην αποτελεσματικότητα της ανάγνωσης'' (Βάμβουκας 1984:21).

6.1.1 Η αναγνώριση του περιβαλλοντικού τύπου απ' το παιδί της προσχολικής ηλικίας ως ένδειξη ανάπτυξης της αναγνωστικής ικανότητας .

Σε προηγούμενη ενότητα έχει διευκρινιστεί ότι με τον όρο "περιβαλλοντικός τύπος" δηλώνεται "η διαφορετική σε περιεχόμενο και λειτουργία πληθώρα δειγμάτων γραπτού λόγου που συναντάται στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον" (Γιαννικοπούλου 2000:89). Ορισμένα από τα αντιπροσωπευτικότερα δείγματα γραπτής έκφρασης και επικοινωνίας είναι οι επιγραφές των καταστημάτων , οι διαφόρου είδους πινακίδες ,οι διαφημιστικές ή πολιτικές αφίσες , εφημερίδες ,περιοδικά ,μενού εστιατορίων ,εξοφλητικοί λογαριασμοί κ.τ.λ.

Τα τελευταία χρόνια πολλές έρευνες έχουν διεξαχθεί προκειμένου να μελετηθεί η σημασία του περιβάλλοντος γραπτού λόγου στη διαδικασία της εκμάθησης ανάγνωσης. Τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών αποδεικνύουν ότι από τα διάφορα δείγματα του περιβάλλοντος γραπτού λόγου "διαβάζονται" ευκολότερα οι συσκευασίες των προϊόντων , οι αφίσες ,τα ονόματα των καταστημάτων και τελευταία οι πινακίδες με τα ονόματα των δρόμων(Γιαννικοπούλου 2000). Από τις αναλύσεις δηλαδή των δεδομένων προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπάρχει συνάφεια μεταξύ της εξοικείωσης των παιδιών με το συγκεκριμένο μήνυμα και του ποσοστού επιτυχίας τους στην "ανάγνωση". Το σημείο όμως στο οποίο αξίζει να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή είναι το εξής : ότι πολλές φορές η ανάγνωση (ως κατανόηση του περιεχομένου του γραπτού μηνύματος) του περιβάλλοντος γραπτού λόγου στηρίζεται στις ενδείξεις που συνοδεύουν το γραπτό μήνυμα (πράγμα το οποίο απαιτεί και προϋποθέτει φωνημική συνειδητοποίηση) προσπαθούν να προσδιορίσουν την ουσία του λαμβάνοντας υπόψη τους μη λεκτικές κυρίως πληροφορίες.

Στην πραγματικότητα κάνουμε λόγο για υιοθέτηση πρωτόγωνων στρατηγικών αναγνώρισης απ' τα παιδιά που θα τα οδηγήσει πρώτα απ' όλα στην απόκτηση γνώσεων για τη γραπτή γλώσσα και κατόπιν στη σωστή ανάγνωση του γραπτού μηνύματος. Οι στρατηγικές αυτές "βασίζονται σε ενδείξεις εντοπισμού (πού έχει τοποθετηθεί το προϊόν) ,οι αισθητικές ενδείξεις (δηλαδή χρώμα ,τυπογραφικά στοιχεία κ.τ.λ)και απεικονιστικές ενδείξεις που στηρίζονται στην αναγνώριση του τύπου και του υλικού τόσο της συσκευασίας ,όσο και του προϊόντος" (Γιαννικοπούλου 2000:91). Έτσι σε ένα αρχικό στάδιο το παιδί "διαβάζει" το γραπτό μήνυμα αντλώντας πληροφορίες από τον τόπο που βρίσκεται το συγκεκριμένο γραπτό μήνυμα ,τη μορφή του και άλλα εξωγλωσσικά στοιχεία .Η παραπάνω όμως διαδικασία που βάζει το παιδί να προβληματιστεί για την έννοια ή το νόημα του γραπτού μηνύματος σε συνδυασμό με τη συχνή επαφή με δείγματα περιβαλλοντικού

τύπου , το οδηγούν στο να ανακαλύψει σταδιακά στοιχεία που προσδιορίζουν τόσο τη μορφή όσο και τη λειτουργία της γραπτής γλώσσας.

Γίνεται λοιπόν φανερό ότι η αναγνώριση του περιβαλλοντικού τύπου από το παιδί της προσχολικής ηλικίας αποτελεί ένα από τα πρώτα σημάδια της αναδυόμενης αναγνωστικής του ικανότητας .Εκείνο που πρέπει να προσεχθεί σ' αυτή τη φάση απ' την πλευρά των ενηλίκων είναι όχι μόνο να φέρουν το παιδί σε επαφή με διαφορετικές μορφές γραπτού λόγου από το περιβάλλον του ,αλλά να φροντίσουν να αντιληφθεί ότι το γραπτό μήνυμα αποτελεί φορέα νοήματος που χρήζει κατανόησης και στη συνέχεια αποκωδικοποίησης ,και όχι οι συνοδευτικές μη λεκτικές πληροφορίες (Γιαννικοπούλου 2000). Η απλή παρατήρηση των γραπτών μηνυμάτων δεν αρκεί για να ευαισθητοποιηθεί στην παρουσία και λειτουργία του περιβάλλοντος γραπτού λόγου. Απαιτείται συστηματική προσπάθεια μετατροπής δραστηριοτήτων μέσα και έξω από το σπίτι σε παιχνίδια αναγνωστικού χαρακτήρα ,τα οποία συμβάλλουν στην κατανόηση της φύσης και της λειτουργίας της γραπτής γλώσσας.

6.2 Η γραφή (ως όψη του γραμματισμού) : Διαδικασία δημιουργίας νοήματος και διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου-βασικά χαρακτηριστικά – στόχοι.

Η γραφή είναι εξαιρετικά πολύπλοκο γνωστικό έργο. Για τη γραφή δεν αρκεί η κατάκτηση του αλφαβητικού συστήματος, η κατανόηση δηλαδή και η γνώση ενός συγκεκριμένου κώδικα που αποτελείται από ένα σύνολο από σύμβολα. Γραφή σημαίνει παραγωγή κειμένων και συνδέεται με τα νοήματα που επιδιώκεται να μεταδοθούν με το λόγο (ΥΠΕΠΘ 1998). Έχουμε να κάνουμε μ' άλλα λόγια με μια διαδικασία δημιουργίας νοήματος και παραγωγής διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου η οποία οφείλει την ύπαρξή της αφενός μεν στην ανάγκη τους για ψυχαγωγία, πληροφόρηση, βελτίωση του γραφικού χαρακτήρα κ.α.

Ο μέσος άνθρωπος κατανοεί και αντιλαμβάνεται τη γραφή με βάση δυο στοιχεία της. Το πρώτο απ' αυτά είναι ο σχεδιασμός των γραμμάτων (αναφορά στην απεικονιστική πλευρά της γραφής – καλοσχεδιασμένα γράμματα, αναγνωρίσιμα και ευανάγνωστα), ενώ το δεύτερο σχετίζεται με την επικοινωνία μέσω του κώδικα της γραπτής γλώσσας. Στη δεύτερη περίπτωση ειδικότερα δίνεται περισσότερη έμφαση στο περιεχόμενο του μηνύματος και στον τρόπο δομής του. (Γιαννικοπούλου 2002).

Όσον αφορά όμως στο χώρο του νηπιαγωγείου και τη θέση της γραφής μέσα σ' αυτόν, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι κεντρικός άξονας προσέγγισης της έννοιας της γραφής αποτελεί το δεύτερο από τα παραπάνω στοιχεία. Η γραφή σύμφωνα με το νέο αναλυτικό πρόγραμμα ορίζεται κατά βάση ως διαδικασία συγκρότησης νοήματος και δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς την ύπαρξη σκοπού επικοινωνίας. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια ο ρόλος του νηπιαγωγείου είναι να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά στην αξία της γραφής ως μέσο επικοινωνίας και να επιδιώξει τη γνωριμία τους με τα διάφορα είδη γραπτών κειμένων, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, τη δυνατότητα έκφρασης μέσα απ' το γραπτό λόγο, τη διάρθρωση σκέψεων, τη διατύπωση απόψεων (Γιαννικοπούλου 2002:44).

Σε μια δεύτερη φάση ο ρόλος του νηπιαγωγείου διαγράφεται ως προπαρασκευαστικός και κανονιστικός με την έννοια ότι πρέπει να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτύξουν σταδιακά όλες τις προαπαιτούμενες ικανότητες και να τους δώσει τα μέσα να προσεγγίσουν τη γραφή, να αποκτήσουν πολλές γραφικές εμπειρίες ώστε όλα τα παιδιά να αποκτήσουν ένα στέρεο υπόβαθρο και να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες κατά τη συστηματική εκμάθησή της στο δημοτικό σχολείο (Κακανά-Τσολάκη 1999:18). Η προετοιμασία λοιπόν αυτή περιλαμβάνει δραστηριότητες που στοχεύουν στην εξάσκηση στο πώς να κρατούν το μολύβι, στην άσκηση της λεπτής κινητικότητας και στον συντονισμό ματιού και χεριού.

- Βασικά χαρακτηριστικά της γραφής

Ως βασικά χαρακτηριστικά της γραφής ορίζουμε τα παρακάτω:

- "Η γραφή είναι μια συμβατική δραστηριότητα η οποία υπακούει σε συγκεκριμένους κανόνες που έχει θέσει η κοινωνία ,τις ανάγκες της οποίας εξυπηρετεί"(Κακανά-Τσολάκη 1999:34).

- Πρόκειται για ένα σύνολο από κωδικοποιημένα σύμβολα που η κατανόησή τους προϋποθέτει τη γνώση του συγκεκριμένου κώδικα (Κακανά-Τσολάκη 1999). "Η συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι η γραπτή γλώσσα αποτελεί έναν κώδικα συνιστά μια από τις πρώτες και βασικές αναγνωστικές κατακτήσεις των παιδιών και λαμβάνει χώρα σε αρκετά μικρή ηλικία "(Γιαννικοπούλου 2000:40).

- Η γραφή ως πράξη διακρίνεται για τον προοδευτικό αυτοματισμό της . "Πρακτικά αυτοματοποιείται προοδευτικά ,όταν κάποιος γίνεται ικανός να γράφει ,χωρίς να χρειάζεται να ανακαλεί τις λεπτομέρειες των αναγκαίων κινήσεων κατά την πραγματοποίηση των λέξεων και των φράσεων"(Κακανά-Τσολάκη 1999:34).

- Όσον αφορά στον προσανατολισμό της υπάρχει ακριβής και σαφής καθορισμός των κατευθύνσεων που θα πρέπει να υιοθετούνται και να ακολουθούνται . Οι συγκεκριμένες κατευθύνσεις έχουν ως εξής : από αριστερά προς τα δεξιά ,από πάνω προς τα κάτω και από κάτω προς τα πάνω.

- Η εξέλιξη της γραφής ως πράξη και δραστηριότητα είναι σύμφυτη και ανάλογη με τη γενικότερη ανάπτυξη του παιδιού. Πιο συγκεκριμένα η κατάκτηση και η εξέλιξη της γραφικής δραστηριότητας συνδέεται άμεσα με την ενεργοποίηση μηχανισμών κινητικών ,αντιληπτικών ,νοητικών ,οι οποίοι παραπέμπουν και σχετίζονται με την νοητική και φυσιολογική ανάπτυξη του παιδιού σε γενικότερα πλαίσια.

- Σημαντικό επίσης χαρακτηριστικό της γραφής είναι το ότι "η εκμάθησή της εξαρτάται από την ηλικία του υποκειμένου αλλά και από τους προσωπικούς ρυθμούς μάθησης"(Κακανά-Τσολάκη 1999:35).

-Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιείται η γραφή είναι σαφώς συγκεκριμένες. Υπάρχουν δηλαδή κάποια δεδομένα όπως για παράδειγμα η θέση του σώματος ,το υπόβαθρο ,τα γραπτά εργαλεία και ο συγκεκριμένος χώρος με καθορισμένο προσανατολισμό(Κακανά-Τσολάκη 1999), που η παρουσία τους είναι αναγκαία για την πραγματοποίηση της γραφικής δραστηριότητας.

- Στόχοι γραφής

Τόσο η ανάγνωση όσο και η γραφή είναι τεχνικές ή μέσα που η χρησιμοποίησή τους έχει συγκεκριμένους στόχους και εξυπηρετεί συγκεκριμένες ανάγκες .Σχετικά με τους στόχους της γραφής ως διαδικασία δημιουργίας νοήματος και παραγωγής διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου έχουμε να σημειώσουμε τα ακόλουθα:

Η γραφή αποτελεί εργαλείο :

- Για να θυμόμαστε και να μεταδίδουμε στοιχεία(χαρακτηριστικό είδος λόγου αποτελούν τα απαριθμητικά κείμενα –λίστες, πίνακες ,ημερολόγιο-).
- Για να κοινοποιούμε γενικές πληροφορίες(για παράδειγμα τα ενημερωτικά κείμενα-επιστολές ,τηλεγραφήματα ,ειδήσεις)(ΥΠΕΠΘ 1998).
- Για ευχαρίστηση και αισθητική ευαισθητοποίηση (όπως τα λογοτεχνικά κείμενα).
- Για να δίνουμε οδηγίες (αντίστοιχο είδος λόγου αποτελούν τα κείμενα με οδηγίες χρήσης)(ΥΠΕΠΘ 1998).

Μελετώντας προσεκτικά τους παραπάνω στόχους γραφής και το αντιπροσωπευτικό είδος γραπτού λόγου εύλογα μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι η γραφή , όπως φυσικά και η ανάγνωση ``όργανα και εργαλεία για την πρόσβαση στο γραπτό λόγο και την παραγωγή του ``(ΥΠΕΠΘ 1998). Τα παιδιά πολύ πριν έρθουν στο σχολείο έχουν ήδη διαμορφώσει προσωπικές αντιλήψεις για το σύστημα γραφής .Διαθέτουν μεγάλο όγκο πληροφοριών και οι γνώσεις τους για τη δομή του γραπτού λόγου ,των διαφορών του με τον προφορικό ,της σύνταξης και των δομικών ιδιομορφιών που χαρακτηρίζουν διαφορετικών ειδών κείμενα εξαρτώνται φυσικά από την προηγούμενη εμπειρία (ΥΠΕΠΘ 1998).Η προηγούμενη αυτή εμπειρία ,οι αντιλήψεις και οι γνώσεις τους για τη δομή του γραπτού λόγου συμπληρώνονται ,αναδιαμορφώνονται ή τροποποιούνται όσο πιο συχνά έρχεται το παιδί σε επαφή με κείμενα ευρύτερου κοινωνικού περιεχομένου και ενδιαφέροντος ,όπως βιβλία ,παιδικά παραμύθια, εφημερίδες, σημειώματα, περιοδικά, αφίσες, αυθεντικά δηλαδή πρότυπα μέσα από τα οποία προβάλλονται έντονα οι ιδιότητες και ο τρόπος που λειτουργεί και δομείται ο γραπτός λόγος.

Όσον αφορά στο νηπιαγωγείο η επαφή ,η ενασχόληση και η επεξεργασία κειμένων κοινωνικού ενδιαφέροντος που προέρχονται από τον περιβάλλοντα έντυπο λόγο ,οδηγεί τα παιδιά στη συνειδητοποίηση των χαρακτηριστικών τους στοιχείων. Τέτοιου είδους στοιχεία μπορεί να αναφέρονται στη λειτουργία ενός συγκεκριμένου είδους λόγου (με στόχο για παράδειγμα την πληροφόρηση, την πειθώ ,την έκφραση , την διασκέδαση κ.τ.λ. ,στο περιεχόμενό του και στη μορφή του (εξώφυλλο, εικονογράφηση, τυπογραφικά στοιχεία). Ιδιαίτερη όμως σημασία δίνεται στην ικανότητα αναγνώρισης κάθε τύπου κειμένου με βάση τα δικά του χαρακτηριστικά

καθώς και στον πειραματισμό με τη γραφή κειμένων με όμοια στοιχεία
(λειτουργία –περιεχόμενο -μορφή) με το πρότυπο κείμενο.

6.2.1 Η λειτουργία της γραφής ως πολυτροπικό σημειωτικό σύστημα

Μέχρι τα μέσα περίπου του εικοστού αιώνα η γραφή αντιμετωπίστηκε από φιλοσόφους και γλωσσολόγους ως ένα μέσο για την καταγραφή της ομιλίας και μάλιστα τόσο άτελές ώστε να θεωρείται μεταμφίεση της γλώσσας (Παπαδοπούλου 2001:98). Σύμφωνα μ' αυτή την αντίληψη στόχος τόσο της γραφής όσο και της ανάγνωσης ήταν η κατάκτηση και η ικανότητα σωστής διαχείρισης των γραφο-φωνημικών αντιστοιχίσεων. Η αντίληψη αυτή υπαγόρευε κατά συνέπεια και τις βασικές αρχές διδακτικής της γραφής και της ανάγνωσης, οι οποίες σήμερα συνθέτουν το πλαίσιο που ονομάζουμε 'παλιό γραμματισμό'. Η αντιμετώπιση όμως της λειτουργίας της γραφής αρχίζει να διαφοροποιείται από το 1939. Η σχολή των φονξιοναλιστών γλωσσολόγων της Πράγας με κυριότερο εκπρόσωπο τον J. Vachek υποστηρίζουν ότι 'οι γραπτές εκφορές, σε μια σύγχρονη κοινωνία όπου υπάρχει συνολική γνώση του συστήματος, δεν αποτελούν σημεία σημείων (δηλαδή σημεία 2^{ης} τάξης), αλλά υπάρχει άμεσος δεσμός ανάμεσα στη γραφή και την εξωγλωσσική πραγματικότητα στην οποία αναφέρεται' (Παπαδοπούλου 2001:99). Η θέση και η κατεύθυνση αυτή αποτέλεσε την αφετηρία ώστε πολύ αργότερα να δοθεί πολύ μεγαλύτερη προσοχή στο ρόλο των εξωγλωσσικών παραγόντων για την παραγωγή σημασίας. Έτσι η γραφή θεωρείται και αναλύεται ως πολυτροπικό σύστημα οπτικής επικοινωνίας στο οποίο παρατηρείται έντονη η παρουσία και η διαπλοκή ποικίλων σημειωτικών συστημάτων. Από τη μια πλευρά υπάρχει σαφώς το γλωσσικό και από την άλλη τα εξωγλωσσικά σημειωτικά συστήματα όπως το εικονικό, το χρωματικό και το τυπογραφικό.

Κατ' αυτόν τον τρόπο θα ήταν δυνατή η διαπίστωση ότι η λειτουργία της γραφής αποκτά πολυτροπικό χαρακτήρα. Σε μια κοινωνία με ολοένα αυξανόμενη οπτικότητα του γραπτού μηνύματος η πρωτοκαθεδρία της γραπτής γλώσσας ως κύριου μέσου οπτικής επικοινωνίας διακυβεύεται από τη δράση νέων οπτικών μέσων (Παπαδοπούλου 2001). Τα νέα αυτά οπτικά μέσα συμπλέκονται και συνδυάζονται μεταξύ τους αλλά και με τη γραφή και σηματοδοτούν το γραπτό μήνυμα. Επομένως προκειμένου να αποδοθεί το νόημα του γραπτού μηνύματος πέρα από τα γλωσσικά στοιχεία, που ούτως ή άλλως έχουν κύρια θέση στη διαδικασία παραγωγής σημασίας, λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η άποψη και άλλων αναπαραστατικών μέσων.

Η παραπάνω συναίρεση στοιχείων γλωσσικής και εξωγλωσσικής πραγματικότητας θέτει τις βάσεις για την ανάπτυξη ενός νέου οπτικού γραμματισμού. Ανάλογη με το χαρακτήρα του νέου πολλαπλού οπτικού γραμματισμού θα είναι και η προσέγγιση της γραφής σε επίπεδο εφαρμογής διδακτικών αρχών και προτάσεων.

6.2.2 Οι γνώσεις των παιδιών για τον τρόπο που η γραπτή γλώσσα διατάσσεται στο χώρο (η "εικονική" πλευρά του γραπτού λόγου).

Στην παρούσα ενότητα επίκεντρο του ενδιαφέροντός μας θα αποτελέσει η "εικονική" πλευρά του γραπτού λόγου και ο τρόπος με τον οποίο την αντιλαμβάνεται το παιδί της προσχολικής ηλικίας. Σ' αυτό το σημείο θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε ότι με τον όρο "εικονική" πλευρά καλύπτεται ολόκληρο εκείνο το φάσμα των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των διαφορετικών μορφών απεικόνισης που μπορεί να πάρει ο γραπτός λόγος (Παπούλια-Τζελέπη 2001)

Είναι γεγονός ότι τα παιδιά όσο πιο συχνά έρχονται σε επαφή με δείγματα περιβαλλοντικού γραπτού λόγου, τόσο περισσότερο συγκεκριμενοποιούν τις αντιλήψεις τους σχετικά με τη διαφορετική φυσική διάταξη στο χώρο που μπορεί να λάβει ένα κείμενο όταν εξυπηρετεί μια διαφορετική επικοινωνιακή κατάσταση. Η γνωριμία λοιπόν με κείμενα διαφορετικού τύπου καθιστά παιδιά ικανά να αναγνωρίζουν ότι "οι διαφορετικοί επικοινωνιακοί στόχοι εκφράζονται με διαφορετικά ως προς τη φυσική τους διάταξη στο χώρο κείμενα" (Παπούλια- Τζελέπη 2001:46).

Για παράδειγμα σχετική έρευνα (Στελλάκης 2000) που πραγματοποιήθηκε προκειμένου να διερευνηθούν οι γνώσεις και οι αντιλήψεις των παιδιών για τη φυσική διάταξη στο χώρο που μπορεί να λάβει μια λίστα και ένα μήνυμα απέδειξε ότι ακόμα και όταν δεν μπορούν να γράψουν τα φωνήματα μιας λέξης η λίστα τους είναι διατεταγμένη κάθετα. Όσον αφορά στην περίπτωση του μηνύματος τα γραπτά τους διακρίνονταν από μια πληθωριστική τάση γραφής ψευδογραμμμάτων ή τυχαίων γραμμμάτων που κάλυπταν ολόκληρη τη σελίδα.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι "η συνειδητοποίηση των διαφορετικών μορφών απεικόνισης ενός κειμένου οικοδομείται κυρίως μέσα από την προσωπική διερεύνηση του γραπτού λόγου, που το κάθε παιδί έχει την ευκαιρία να πραγματοποιήσει νοηματοδοτώντας τόσο τις ενέργειες των ενηλίκων όσο και τον έντυπο λόγο του περιβάλλοντος" (Παπούλια-Τζελέπη 2001:59). Τα παιδιά είναι σε θέση από πολύ νωρίς να αντιληφθούν τον τρόπο διάταξης στο χώρο κειμένων με διαφορές σε επικοινωνιακό επίπεδο, και μέσα από μια διαδικασία ανάλυσης και ερμηνείας της διαφορετικής κάθε φορά περιστασης επικοινωνίας να οδηγούνται σε συγκεκριμένες μορφές απεικόνισης των κειμένων που δεν αποκλίνουν σε μεγάλο βαθμό από τη συμβατική μορφή απεικόνισής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

- 7.1 Ο ρόλος των παιδαγωγών στην ανάδειξη της επικοινωνιακής διάστασης της γραπτής γλώσσας.
- 7.2 Ο χώρος του Νηπιαγωγείου και η οργάνωσή του σε περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου με στόχο την ανάδειξη των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής στο παιδί της προσχολικής ηλικίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

7.1 Ο ρόλος των παιδαγωγών στην ανάδειξη της επικοινωνιακής διάστασης της γραπτής γλώσσας

“Στην προσχολική ηλικία η ανάγνωση και η γραφή δεν διδάσκονται ούτε αποτελούν ξεχωριστό μάθημα, όπως στο δημοτικό σχολείο” (Τάφα 2001:109). Η διπλή όψη του γραμματισμού και η ανάπτυξη της στο παιδί της προσχολικής ηλικίας έχει να κάνει με το ρόλο των παιδαγωγών και τις προϋποθέσεις που εκείνοι θα δημιουργήσουν προκειμένου να πειραματιστεί το παιδί με τον γραπτό λόγο, να προβληματιστεί για τη νοηματοδότησή του και να αντιληφθεί τις διαφορετικές του λειτουργίες.

Ευθύνη λοιπόν των παιδαγωγών είναι κατ’ αρχήν να μετατρέψουν την τάξη σε περιβάλλον πλούσιο ερεθισμάτων γραπτού λόγου παρέχοντας στα παιδιά τα κίνητρα για τον πειραματισμό και την ενασχόληση με τη γραπτή γλώσσα. Σε άμεση συσχέτιση με την παροχή ερεθισμάτων γραπτού λόγου βρίσκεται και ο χρόνος που θα αφιερώσουν στην ενασχόληση με το γραπτό λόγο.

Ειδικότερα όμως όσον αφορά στην ανάδειξη της επικοινωνιακής διάστασης της γραπτής γλώσσας οι παιδαγωγοί οφείλουν μέσω συγκεκριμένων δραστηριοτήτων να κάνουν το παιδί να αντιληφθεί ότι στη γραπτή γλώσσα εκείνο που ενδιαφέρει είναι η επικοινωνία, η δημιουργία σημασίας και η απόδοση νοήματος στο γραπτό μήνυμα. Γι’ αυτό το λόγο επιδιώκουν την επαφή του παιδιού με αυθεντικά κείμενα που ανήκουν σε διαφορετικά είδη λόγου. Έτσι το παιδί είναι σε θέση να κατανοήσει ότι ο γραπτός λόγος όχι μόνο εξυπηρετεί σκοπούς επικοινωνίας και πληροφόρησης αλλά να καταλάβει και τις λειτουργίες του και να αποκτήσει μια οικειότητα με τη γραπτή όψη της γλώσσας (Παπούλια-Τζελέπη 2001).

Ακόμη είναι γεγονός ότι η δημιουργία κατάλληλης “παιδαγωγικής ατμόσφαιρας”, η προσφορά ποικιλίας παιδαγωγικών υλικών και η εκμετάλλευση από την πλευρά των παιδαγωγών των ευκαιριών που παρουσιάζονται ανά πάσα στιγμή στο καθημερινό πρόγραμμα για πειραματισμό με την ανάγνωση και τη γραφή, αποτελούν προϋποθέσεις για να προσεγγίσουν τα παιδιά το ανώτατο όριο και επίπεδο των δυνατοτήτων τους.” Άλλωστε όσο περισσότερες ευκαιρίες δίνονται στο παιδί να πειραματιστεί με τη γραφή, τόσο μεγαλύτερες πιθανότητες έχει να παρατηρήσει τα δείγματα του γραπτού λόγου, να κατανοήσει τη λειτουργία του, να βιώσει τη σπουδαιότητα του ... και να εμπλουτίσει ή να πολλαπλασιάσει τις γνώσεις του για τη γραπτή γλώσσα.” (Γιαννικοπούλου 2002:74).

Μέσα στο ίδιο πλαίσιο οφείλουμε να εντάξουμε και το ρόλο της ενθάρρυνσης ή της επιβράβευσης κάθε προσπάθειας του παιδιού να ανακαλύψει τα μυστικά του γραπτού κώδικα. Ξεκινώντας από τη ζωγραφική και το σχέδιο , ο ρόλος των παιδαγωγών είναι να ενθαρρύνουν και να ενισχύουν κάθε προσπάθειά του να γράψει γιατί η ενθάρρυνση και η αποδοχή κάθε γραπτού πονήματος έχουν ως αποτέλεσμα να παράγει ρόλο και περισσότερα γραπτά μηνύματα και να συνειδητοποιήσει ότι η γραπτή γλώσσα μεταδίδει κάποιο νόημα, Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι ο έπαινος και η επιδοκιμασία των προσπαθειών του για κατάκτηση του γραπτού λόγου το γεμίζουν αυτοπεποίθηση για ό,τι έχει καταφέρει και έχουν θετική επίδραση όχι μόνο στην ποσότητα αλλά και στην ποιότητα που χαρακτηρίζει τα γραπτά του(Τάφα 2001). Αλλά και όσον αφορά στην ανάγνωση καλό θα είναι να επιβραβεύεται κάθε προσπάθεια προσποίησης ανάγνωσης , παρόλο που το παιδί δεν είναι ακόμη να διαβάζει με τη συμβατική έννοια ,ωστόσο κάνει υποθέσεις για το τι λένε τα γραπτά μηνύματα που το ενδιαφέρουν ,εικάζοντας το περιεχόμενό τους από διάφορα γλωσσικά ή παραγλωσσικά στοιχεία.Κατά αυτό τον τρόπο του είναι εύκολο να διαβάζει ιστορίες ,κείμενα γνώσεων ,λίστες, οδηγίες χρήσης, σημειώματα ,γράμματα, κάρτες, λεζάντες σε φωτογραφίες και άλλα είδη γραπτού λόγου με έντονο επικοινωνιακό χαρακτήρα.

Από την άλλη πλευρά οι παιδαγωγοί προκειμένου να τονίσουν την επικοινωνιακή διάσταση της γραπτής γλώσσας επιδιώκουν τη δημιουργία πραγματικών συνθηκών επικοινωνίας στην τάξη (π.χ η οργάνωση μιας εκδρομής ως ερέθισμα για να πάρουν τα παιδιά μολύβι και χαρτί και να εκφραστούν μέσω ενός νέου κώδικα ή περιστάσεις συλλογικής ανάγνωσης και γραφής ενός μηνύματος για να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργία της γλώσσας ως μέσο και όργανο επικοινωνίας).

Πάνω απ' όλα όμως οι παιδαγωγοί πρέπει να διαθέτουν μια σωστή αντίληψη της διαδικασίας της ανάγνωσης και της γραφής και βαθιά γνώση των μεθόδων και των προγραμμάτων ώστε να μπορούν να ελεγχθούν σωστά(Παπούλια-Τζελέπη 2001).

Επίσης οφείλουν να λειτουργούν ως πρότυπα προς μίμηση ,να καθοδηγούν τα παιδιά , να υποστηρίζουν κάθε τους προσπάθεια , να παρατηρούν τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων ,να αξιολογούν τις προσπάθειές τους και να παρεμβαίνουν όταν αυτά δυσκολεύονται προσφέροντάς τους κάθε βοήθεια(Τάφα 2001).

7.2 Ο χώρος του Νηπιαγωγείου και η οργάνωσή του σε περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου με στόχο την ανάδειξη των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής στο παιδί της προσχολικής ηλικίας

Μεγάλοι παιδαγωγοί , όπως ο Pestalozzi , ο Froebel , και η Montessori έχουν επισημάνει την επίδραση του περιβάλλοντος στη διαδικασία της μάθησης των παιδιών της προσχολικής ηλικίας (Τάφα 2001). Τα παιδιά που ζουν σε ένα περιβάλλον γεμάτο ερεθίσματα κατακτούν τη γνώση μέσα από την αλληλεπίδραση με τα στοιχεία του περιβάλλοντος , προσθέτοντας τις εμπειρίες που αποκομίζουν στις ήδη υπάρχουσες .Ο χώρος του σχολείου λοιπόν αποτελεί γι' αυτά ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον από εκείνο της οικογένειας. Οι διαφορές που παρατηρούν έχουν να κάνουν τόσο με το έμψυχο υλικό (διαφορετικά πρότυπα συμπεριφοράς ,ομαδικό πνεύμα ,συνεργατικότητα) όσο και με το άψυχο υλικό. Σχετικά με το δεύτερο είναι γεγονός ότι στην προσχολική εκπαίδευση η αίθουσα ,στην οποία τα μικρά παιδιά περνούν τις περισσότερες ώρες της ημέρας , είναι οργανωμένη σε "γωνιές" που διαθέτουν το κατάλληλο υλικό για το σκοπό που η καθεμία καλείται να εξυπηρετήσει(Τάφα 2001).Ακόμη στις περισσότερες γωνιές κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη κανόνων συμπεριφοράς, που έχουν θεσπιστεί κατόπιν ομαδικής απόφασης , που "όχι μόνο δεν ενοχλεί τα παιδιά , αλλά τα βοηθά να συνειδητοποιήσουν ότι όλες οι σημαντικές εμπειρίες στη ζωή μας απαιτούν την προσοχή και το σεβασμό μας"(Γιαννικοπούλου 2000:195).

Πιο συγκεκριμένα όμως ,αν θέλαμε να κάνουμε λόγο για το χώρο του Νηπιαγωγείου και την οργάνωσή του σε περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου με στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων της ανάγνωσης και της γραφής στο παιδί της προσχολικής ηλικίας , θα σημειώναμε τα εξής: στο χώρο του νηπιαγωγείου κρίνεται αναγκαία η οργάνωση και ο κατάλληλος εξοπλισμός των γωνιών "της βιβλιοθήκης" και "της ανάγνωσης και της γραφής".

Αναφορικά με την "γωνιά της βιβλιοθήκης": "Αποτελέσματα ερευνών επισημαίνουν ότι ο ελκυστικός σχεδιασμός ,οι φυσικές αλλαγές , οι προγραμματισμένες δραστηριότητες ανάγνωσης βιβλίων ,ανάγνωσης οικείων και προβλέψιμων βιβλίων ,ανάγνωσης βιβλίων με ελκυστικές εικόνες επιδρούν στη συχνή επίσκεψη στη γωνιά της βιβλιοθήκης και στη χρήση των βιβλίων(Κουτσουβάνου 2001:81) . Ο συγκεκριμένος χώρος είναι εξαιρετικά σημαντικός γιατί φέρνει τα παιδιά σε επαφή με τον κόσμο του βιβλίου και της λογοτεχνίας. Μέσα από τα βιβλία θα αποκτήσουν τα παιδιά ορισμένες από τις βασικότερες αναγνωστικές εμπειρίες, θα κατανοήσουν ότι υπάρχουν διαφορετικά είδη βιβλίων και ότι η κάθε κατηγορία προσεγγίζεται με το δικό της ιδιαίτερο τρόπο. Επιπλέον θα αντιληφθούν τη χρήση της γραπτής γλώσσας που διαφέρει σε μια ιστορία απ' ότι για παράδειγμα σε ένα λεξικό

(Γιαννικοπούλου 2000). Στη συγκεκριμένη γωνιά μας ενδιαφέρει βέβαια και η επίπλωση του χώρου (όπως το να μην υπάρχουν πάγκοι αλλά τα παιδιά να κάθονται σε μαξιλάρια πάνω στη μοκέτα ώστε να δημιουργείται μια αίσθηση θαλπωρής), αλλά το σημείο στο οποίο θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βάση είναι η επιμελημένη συλλογή βιβλίων.

“Βιβλία κάθε είδους , από παραμύθια και φανταστικές ιστορίες μέχρι περιοδικά και βιβλία γνώσεων, τοποθετημένα στα ράφια , δίνουν τη δυνατότητα στα νήπια να τα δουν ,να τα φυλλομετρήσουν ,να τα χαρούν”(Γιαννικοπούλου 2000:196)και φυσικά να αναπτύξουν αναγνωστικές συμπεριφορές .Ο αριθμός των βιβλίων βέβαια ποικίλλει ανάλογα με το χώρο και το υλικό της βιβλιοθήκης ανανεώνεται και εμπλουτίζεται κατά περιόδους. Επίσης στον απαραίτητο εξοπλισμό της γωνιάς θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε κασετόφωνο με ακουστικά , κασέτες με διάφορα παραμύθια ,ενώ στα ίδια πλαίσια η γωνιά θα ήταν καλό να λειτουργεί και ως δανειστική βιβλιοθήκη. Έτσι τα νήπια θα έχουν τη δυνατότητα να δανειστούν κάθε εβδομάδα τα βιβλία που θέλουν ,σημειώνοντας μόνα τους το όνομά τους και τον τίτλο του βιβλίου στην καρτέλα δανεισμού.(Κούρτη 2001).

Αναφορικά με τη “γωνιά της ανάγνωσης και της γραφής”:

Πρόκειται για έναν αρκετά προσεγμένο χώρο όπου τα παιδιά έχουν πρόσβαση σε υλικά που τα προκαλούν να γράψουν όπως: μολύβια, χαρτιά διαφορετικών χρωμάτων , περιοδικά ,τρισδιάστατα γράμματα, καρτέλες με λέξεις ή γράμματα κ.τ.λ. Ακόμη ο εξοπλισμός της γωνιάς εμπλουτίζεται και με τα εξής: ντόμινο γραμμάτων και λέξεων τόμπολες “ταύτισης” και “διπλής εισόδου” με γράμματα /λέξεις, χάρτες, διαφημιστικά φυλλάδια ,περιοδικά ,κατάλογοι, λεξικά εγκυκλοπαίδιες ,εφημερίδες, γραφομηχανή κ.α Τα περισσότερα από τα παραπάνω αποτελούν δείγματα γραπτού λόγου που τονίζουν την επικοινωνιακή διάσταση της γραπτής γλώσσας και μπορούν να δώσουν στα νήπια τα ερεθίσματα που χρειάζονται για να πειραματιστούν με τη γραφή και να αναπτύξουν συμπεριφορές αναγνωστικού χαρακτήρα. Κατά κύριο όμως λόγο η συγκεκριμένη γωνιά αποτελεί ουσιαστικά “ένα κέντρο καθημερινής αλληλεπίδρασης ,όπου η προσωπική έκφραση και η ατομική εξερεύνηση ευνοούνται” (Κουτσουβάνου 2001:82). Τα παιδιά μπορούν να απασχολούνται εκεί οποιαδήποτε ώρα κατά τη διάρκεια της ημέρας ενώ ο ρόλος των παιδαγωγών είναι να “επισκέπτονται” συχνά το χώρο αυτό ,για να συζητούν μ’ αυτά για ό,τι έχουν γράψει και να τα παροτρύνουν να αναλογιστούν ο,τιδήποτε σχετίζεται με τη λειτουργία της γραφής.

Εκτός όμως από τις δυο παραπάνω γωνιές που αναφέρθηκαν, στο χώρο της τάξης καθώς και σε όλες τις γωνιές της είναι δυνατό να τοποθετηθεί γραφική ύλη και έντυπο υλικό που θα διακρίνονται για την καταλληλότητα, την αυθεντικότητα και τη χρησιμότητά τους. Το παρουσιολόγιο ,ο πίνακας καθηκόντων ,το ημερολόγιο της τάξης και ο πίνακας των ανακοινώσεων συμβάλλουν σημαντικά και καθοριστικά στη συνειδητοποίηση της λειτουργίας και των εννοιών του γραπτού λόγου. Επιπρόσθετα , η ικανότητα

της ανάγνωσης και της γραφής μπορεί να αναπτυχθεί μέσα από την επίδειξη της γραπτής γλώσσας σε γωνιές όπως το κουκλόσπιτο (τηλεφωνικοί κατάλογοι, προγράμματα τηλεόρασης ,μπλοκ για σημειώσεις αγορών κ.τ.λ.) το μανάβικο και το μπακάλικο (με πινακίδες για τα εμπορεύματα,μπλοκ για τηλεφωνικές παραγγελίες ,διαφημιστικά φυλλάδια των προϊόντων κ.τ.λ).

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

8.1 Η έρευνα

Ένας από τους βασικότερους άξονες πάνω στους οποίους στηρίζεται η πρόσφατη αλλαγή στο αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου είναι η ανάδειξη του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας. Για πρώτη λοιπόν φορά ανοίγουν οι πόρτες του σχολείου για να εισβάλει επιτέλους στο χώρο του η γραπτή γλώσσα ,που κυριαρχεί και δεσπόζει σε κάθε έκφανση της κοινωνικής ζωής. Για πρώτη φορά επίσης το κέντρο βάρους μετατοπίζεται από την εξάσκηση στην προσέγγιση της γνώσης μέσα όμως από αυθεντικές επικοινωνιακές πράξεις και δραστηριότητες. Μ'άλλα λόγια πρόκειται για μια αλλαγή φιλοσοφίας η οποία προέκυψε από τη θεώρηση ότι ούτως ή άλλως η πραγματικότητα φέρνει το παιδί από πολύ νωρίς σε επαφή με το γραπτό λόγο ,επομένως το σχολείο δεν έχει κανένα λόγο να μην αποδέχεται ή να αρνείται να συμμετέχει σ' αυτή τη διαδικασία.

Με βάση τα νέα αυτά δεδομένα εύλογο θα ήταν το ερώτημα :κατά πόσο ο επικοινωνιακός χαρακτήρας της γλώσσας θα μπορούσε να συντείνει προς την κατεύθυνση της κατάκτησης του γραμματισμού στην προσχολική ηλικία ; Το συγκεκριμένο ερώτημα θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα σ' αυτή τη φάση μέσα όμως από μια διαφορετική οπτική. Στόχος μας είναι να διερευνηθεί η συμβολή του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας όσον αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής μέσα από την διεξαγωγή συγκεκριμένου ερευνητικού προγράμματος.

8.1.1 Το πλαίσιο της ερευνητικής διαδικασίας

Σ' αυτή τη φάση θα επιθυμούσαμε να σημειώσουμε ορισμένα βασικά στοιχεία που αφορούν τόσο στην ερευνητική διαδικασία που ακολουθήθηκε όσο και στον χρόνο ,το χώρο ,το δείγμα και τις μεθόδους που εφαρμόστηκαν για τη διεξαγωγή της έρευνας τα οποία σκιαγραφούν και καθορίζουν το γενικότερο πλαίσιο της ερευνητικής διαδικασίας.

8.1.1.1 Χρόνος, χώρος και μέθοδοι διεξαγωγής της έρευνας

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2002-2003 στο 2^ο κλασικό Νηπιαγωγείο Βόλου, το οποίο βρίσκεται σε αστική περιοχή της πόλης. Το χρονικό διάστημα κατά τη διάρκεια του οποίου έλαβε χώρα η έρευνα ήταν από 26 Μαρτίου έως 18 Απριλίου και η ολοκλήρωσή της έγινε κατόπιν 18 συναντήσεων.

Όσον αφορά στο χώρο , οφείλουμε να αναφέρουμε ότι για τη διαδικασία διεξαγωγής του προελέγχου καθώς και του μεταελέγχου χρησιμοποιήθηκε ένας ειδικά διαμορφωμένος χώρος που βρισκόταν δίπλα από την "αίθουσα μαθημάτων" ώστε να μην υπάρχει παρέμβαση ούτε και να γίνεται παρέμβαση στην παιδαγωγική διαδικασία ,και φυσικά να μην αποσπάται το ενδιαφέρον και η προσοχή του κάθε παιδιού στη συνέντευξη από εξωτερικούς παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν το ερευνητικό αποτέλεσμα (όσον αφορά στις απαντήσεις του παιδιού). Όμως για την εφαρμογή και την εκτέλεση του προγράμματος των δραστηριοτήτων χρησιμοποιήθηκε η "αίθουσα μαθημάτων" στα πλαίσια της οποίας διαδραματίζεται η εκπαιδευτική και παιδαγωγική διαδικασία όπου τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να πάρουν μέρος σε μια σειρά οργανωμένων αλλά και αυθόρμητων δραστηριοτήτων.

Σχετικά με τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν θα λέγαμε τα εξής :ότι πρόκειται για τη **συζήτηση ,την παρατήρηση, την ερωτηματική μέθοδο ,την υποδειγματική μέθοδο ,την ατομική και ομαδική μέθοδο**. Ενώ από την άλλη , όσον αφορά στα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν τόσο στη φάση του προελέγχου-μεταελέγχου ,όσο και σ' αυτήν της διδακτικής παρέμβασης (με δραστηριότητες) ήταν αυθεντικά δείγματα του περιβάλλοντος έντυπου λόγου (αφίσες ,κόμικς,εφημερίδες,διαφημιστικά μηνύματα από περιοδικά,κάρτες, παραμύθι,λεξικό,ποίηση ,βιβλίο με αινίγματα κ.τ.λ).

Σ' αυτό το σημείο όμως εκτός των παραπάνω θεωρούμε σκόπιμο να αναφέρουμε και κάποια στοιχεία που αφορούν στον τρόπο δόμησης της διαδικασίας της έρευνας Συνοπτικά λοιπόν έχουμε να πούμε τα εξής:

- Κατά τον **προέλεγχο** χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της συνέντευξης επιδιώξαμε κατ' αρχήν να διερευνήσουμε τις αντιλήψεις και τις απόψεις των παιδιών για τη λειτουργία και την αξία της γραφής ως μέσο επικοινωνίας ,μετάδοσης πληροφοριών και γνώσεων αλλά και ως πηγή απόλαυσης και ευχαρίστησης. Κατά δεύτερο λόγο μας ενδιέφερε η διερεύνηση των απόψεών τους για τη φυσική διάταξη στο χώρο κειμένων με διαφορετικά επικοινωνιακά κριτήρια (απεριθμητικά κείμενα , ενημερωτικά ,λογοτεχνικά , κείμενα με οδηγίες).

- Κατά τη διάρκεια της **διδασκτικής παρέμβασης** (εφαρμογή προγράμματος δραστηριοτήτων)μας ενδιέφερε η σύνδεση του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας με την ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων γραφής.

Πιο συγκεκριμένα στόχος μας ήταν μέσα από την προσέγγιση διαφορετικών μορφών γραπτής έκφρασης να ενεργοποιηθούν τα παιδιά στο να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος (αναγνωστική δεξιότητα). Ακόμη ,να είναι σε θέση να υιοθετήσουν βασικές συμβάσεις ανάγνωσης του αλφαβητικού συστήματος γραφής(αναγνωστική δεξιότητα). Σε ένα διαφορετικό επίπεδο επίσης , σχετικά με την ανάπτυξη γραφικών δεξιοτήτων προσπαθήσαμε να δημιουργήσουμε πολλαπλές ευκαιρίες ώστε όχι μόνο να είναι ικανά να διαφοροποιήσουν το γραπτό λόγο ως μέσο μεταφοράς μηνύματος αλλά και να πειραματιστούν με τη γραφή κειμένων/ψευδοκειμένων, λέξεων/ψευδολέξεων προκειμένου να εκφράσουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα. Επιπλέον αξίζει να σημειωθεί ότι το πρόγραμμα αποτελούνταν από 12 συνολικά δραστηριότητες τα κριτήρια επιλογής των οποίων έχουν σαν βάση το κατά πόσο θα προκαλούσαν το ενδιαφέρον των παιδιών για συμμετοχή και φυσικά το αν ανταποκρίνονταν στις κινητικές , γνωστικές ,και μαθησιακές τους ικανότητες. Κάθε δραστηριότητα ήταν δομημένη σε δυο μέρη (κατάσταση αφετηρίας και κύρια φάση), διαρκούσε 45 λεπτά με 1 ώρα περίπου και συνήθως προτιμούνταν οι πρώτες ώρες της ημέρας(9:30-10:30).

- Κατά τον **μεταέλεγχο** ακολούθηθηκε ακριβώς η ίδια διαδικασία με τον προέλεγχο .Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της συνέντευξης για κάθε παιδί ξεχωριστά ,με το ίδιο ερωτηματολόγιο ,το ίδιο υλικό και στον ίδιο χώρο . Στόχος μας ήταν να εξετάσουμε και να διαπιστώσουμε αν τελικά διαφοροποιήθηκαν οι απόψεις των παιδιών μετά την διδασκτική παρέμβαση σε θέματα που αφορούσαν στη λειτουργία της γραφής ,τη φυσική διάταξη στο χώρο κειμένων με διαφορετικά επικοινωνιακά κριτήρια , και αν και σε ποιο βαθμό ήταν σε θέση να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο ενός γραπτού μηνύματος από τον περιβάλλοντα έντυπο λόγο.

8.1.1.2 Τα χαρακτηριστικά του δείγματος της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν παιδιά νηπιαγωγείου ηλικίας 5-6 χρόνων. Το σύνολο του δείγματος ήταν 14 παιδιά απ'τα οποία 8 ήταν κορίτσια και 6 αγόρια. Ακόμη να προσθέσουμε ότι τα 12 ήταν νήπια και τα 2 προνήπια. Όσον αφορά στην επιλογή των προνηπίων αξίζει να τονίσουμε ότι δεν ήταν τυχαία εφόσον κρίναμε ότι το γνωστικό, κινητικό και μαθησιακό τους επίπεδο τους επέτρεπε να πάρουν μέρος στη διεξαγωγή της έρευνας, συμμετέχοντας σε όλες τις διαδικασίες. Επίσης θεωρούμε απαραίτητο να αναφέρουμε ότι τα παιδιά στο σύνολό τους ήταν φυσικοί ομιλητές της ελληνικής γλώσσας και προέρχονταν από οικογένειες μέσου κοινωνικοοικονομικού και μορφωτικού επιπέδου.

8.1.1.3 Στόχοι και Υποθέσεις έρευνας που έθεσαν τα κριτήρια για την επιλογή και την παρουσίαση του υλικού από τον περιβάλλοντα γραπτό λόγο.

Στην προσπάθειά μας να μελετήσουμε τη συμβολή του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας στην ανάπτυξη του γραμματισμού σε παιδιά προσχολικής ηλικίας επιδιώξαμε την άμεση επαφή των υποκειμένων, που πήραν μέρος στην έρευνά μας, με δείγματα περιβαλλοντικής γραφής. Σ' αυτό το σημείο οφείλουμε να σημειώσουμε ως κύρια και βασική υπόθεση της έρευνας την εξής: ότι κάθε παιδί αυτής της ηλικίας, ανεξάρτητα από το μορφωτικό / κοινωνικό / οικονομικό επίπεδο του οικογενειακού του περιβάλλοντος έχει βιώσει την παρουσία του "περιβαλλοντικού γραπτού λόγου" στο φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Έτσι λοιπόν με βάση την καθημερινή του εμπειρία και συνειδητοποιώντας την παρουσία των διαφορετικών μορφών γραπτού λόγου στο ευρύτερο περιβάλλον του διαμορφώνει σταδιακά "απόψεις" που αφορούν στη λειτουργία, τη χρησιμότητα και τη δομή της καθεμιάς μορφής γραπτού λόγου. Οι "απόψεις" βέβαια αυτές προκύπτουν κατόπιν συσχετισμού των επικοινωνιακών αναγκών που καλείται να εξυπηρετήσει η κάθε μορφή γραπτού λόγου με το γενικότερο επικοινωνιακό πλαίσιο στο οποίο εντοπίζεται. Επομένως οι ιδέες, οι γνώσεις και οι συμπεριφορές των παιδιών σχετικά με το γραπτό λόγο είναι αποτελέσματα της ενεργητικής εμπλοκής τους σε αλληλεπιδραστικές κοινωνικές καταστάσεις με πρόσωπα και χρήσεις του γραπτού λόγου.

Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά τους στόχους της παρούσας ερευνητικής εργασίας έχουν να κάνουν με τη συσχέτιση της πρώιμης κατάκτησης του γραμματισμού μέσα από την επαφή του παιδιού της προσχολικής ηλικίας με διαφορετικές εκδοχές γραπτού λόγου. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι ο όρος "γραμματισμός" εξετάζεται μέσα στο ιδιαίτερο πλαίσιο και την κατεύθυνση την οποία δίνει σ' αυτόν το διαθεματικό ενιαίο πρόγραμμα σπουδών για το Νηπιαγωγείο. Με κύριο άξονα την κατεύθυνση αυτή οι στόχοι της έρευνάς μας είναι οι ακόλουθοι:

- Μέσα από την επαφή των παιδιών με επιλεγμένο αναγνωστικό υλικό που συνίσταται σε διαφορετικές εκδοχές γραπτού λόγου
- Να διερευνηθούν οι αντιλήψεις και οι απόψεις των παιδιών για τη λειτουργία και την αξία της γραφής ως μέσο επικοινωνίας, μετάδοσης πληροφοριών και γνώσεων αλλά και ως πηγή απόλαυσης και ευχαρίστηση.
- Να κατανοήσουν τα νήπια τη φυσική διάταξη στο χώρο κειμένων με διαφορετικά επικοινωνιακά χαρακτηριστικά (όπως απεριθμητικά κείμενα, ενημερωτικά, λογοτεχνικά, κείμενα με οδηγίες)

- Να αντιληφθούν τη σταθερή μορφή του γραπτού λόγου μέσα από την επαφή τους με γραπτά κείμενα του περιβάλλοντός τους.
- Στόχοι που σχετίζονται με την ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων
  - Μέσα από την προσέγγιση διαφορετικών μορφών γραπτής έκφρασης να ενεργοποιηθούν τα παιδιά στο να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος.
  - Να υιοθετούν βασικές συμβάσεις ανάγνωσης του αλφαβητικού συστήματος γραφής (φορά ανάγνωσης: από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω)
- Στόχοι που σχετίζονται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων γραφής
  - Να δημιουργήσουμε πολλαπλές ευκαιρίες ώστε να ευαισθητοποιηθούν τα παιδιά σε θέματα που συνδέονται με το γιατί και το πώς γράφουμε.
  - Να είναι σε θέση να διαφοροποιήσουν το γραπτό λόγο από την εικόνα ως μέσο μεταφοράς μηνύματος και να πειραματιστούν με τη γραφή κειμένων / ψευδοκειμένων, λέξεων / ψευδολέξεων προκειμένου να εκφράσουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα.

8.1.1.4 Ερωτηματολόγιο έρευνας

Ερώτηση: 1. - Ξέρεις να διαβάζεις;

(καταφατική απάντηση) → - Τι ξέρεις να διαβάζεις;

(αρνητική απάντηση) → 2. - Θα ήθελες να μάθεις να διαβάζεις;

3. - Για ποιο λόγο;

- Σε τι νομίζεις ότι θα σε βοηθήσει το να ξέρεις να διαβάζεις;

Ερώτηση: 4. - Ξέρεις να γράφεις;

(καταφατική απάντηση) → 5. - Τι ξέρεις να γράφεις;

6. - Σε τι σε βοηθάει το να ξέρεις να γράφεις;

(αρνητική απάντηση) → 4.1. Θα ήθελες να μάθεις να γράφεις;

4.2. Για ποιο λόγο;

4.3. Νομίζεις ότι θα σε βοηθήσει σε κάτι το να μάθεις να γράφεις;

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε στο κάθε παιδί τα παρακάτω δείγματα αναγνωστικού υλικού που έχουμε επιλέξει και τα οποία προέρχονται από το κοινωνικό του περιβάλλον. Ακολουθούν συγκεκριμένες ερωτήσεις για το καθένα από τα δείγματα αυτά:

- (βιβλίο που περιέχει πίνακες με οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας):

ερώτηση: 1. - Θα ήθελα να κοιτάξεις προσεκτικά αυτό το βιβλίο και να μου πεις τι είδους βιβλίο νομίζεις ότι είναι.

2. - Τι περιέχει;

3. - Σε τι μπορεί να μας είναι χρήσιμο;

- (ευχετήρια κάρτα):

ερώτηση: 1. - Τι νομίζεις ότι είναι;

2. - Τι γράφουμε μέσα σε μια κάρτα; Μας είναι χρήσιμη; Για ποιο λόγο;

- (λεξικό):

ερώτηση: 1. - Τι είδους βιβλίο νομίζεις ότι είναι;

2. - Έχεις ξαναδεί κάποιο παρόμοιο; Τι νομίζεις ότι γράφει; Σε τι μπορεί να μας χρησιμεύει;

- (βιβλίο με αινίγματα):

ερώτηση: 1. - Τι είδους βιβλίο μπορεί να είναι;

2. - Τι μπορεί να γράφει;

3. - Σε τι μπορεί να χρησιμεύει;

- (μικρές αγγελίες από εφημερίδα):

ερώτηση: 1. - Τι νομίζεις ότι είναι; Έχεις ξαναδεί κάτι παρόμοιο; Που; Τι μπορεί να γράφει;

2. - Σε τι μπορεί να μας χρησιμεύει;

- (διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό):

ερώτηση: 1. - Μπορείς να διακρίνεις τι είναι;

2. - Τι μπορεί να γράφει; Έχεις δει ξανά κάτι που να μοιάζει μ' αυτό; Που μπορούμε να δούμε κάτι παρόμοιο και σε τι μας είναι χρήσιμο;

- (αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο):

ερώτηση: 1. - Τι νομίζεις ότι είναι;

2. - Σε τι μπορεί να μας χρησιμεύει;

3. - Γράφει κάτι; Τι μπορεί να είναι αυτό;

- (κόμικς):

ερώτηση: 1. - Μπορείς να διακρίνεις τι είναι;

2. - Σε τι μπορεί να μας είναι χρήσιμο;

- (ποίημα σε κλασική μορφή):

ερώτηση: 1. - Τι νομίζεις ότι είναι;

2. - Μπορείς να διακρίνεις που βρίσκεται γραμμένος ο τίτλος και το όνομα του ποιητή;

- (ποίηση σε σχηματική απόδοση):

ερώτηση: 1- Μπορείς να περιγράψεις αυτό που βλέπεις;

2- Υπάρχει κάτι που να μπορούμε να διαβάσουμε σ' αυτό που βλέπεις;

- (παραμύθι):

ερώτηση: 1- Τι είδους βιβλίο νομίζεις ότι είναι;

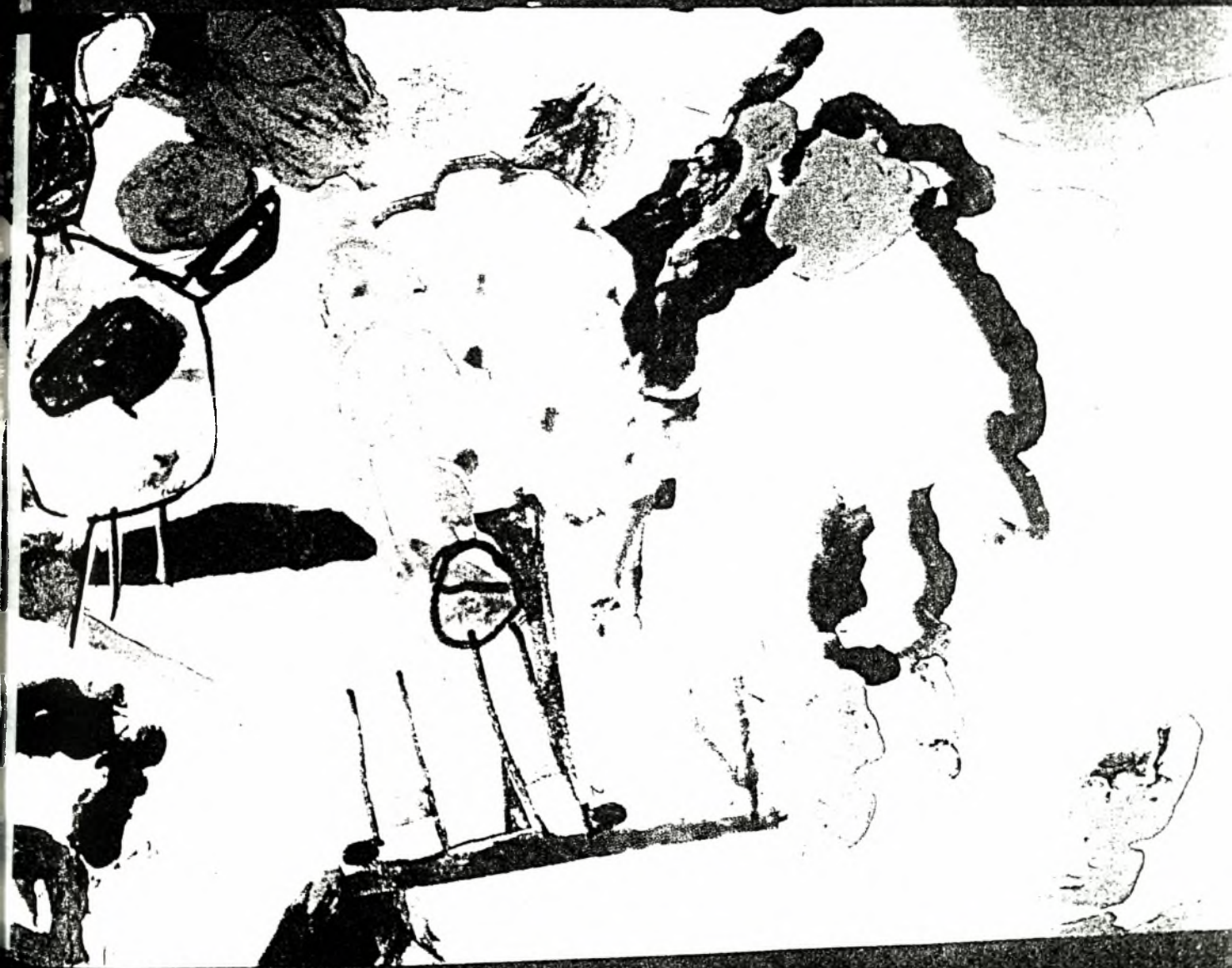
2- Σε τι μπορεί να μας χρησιμεύει;

3- Μπορείς να βρεις που υπάρχει ο τίτλος και το όνομα του συγγραφέα;

ΜΙΝΑ ΣΚΟΡΔΟΥ-ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ

Κουκλοπαιχνιδίσματα

παρατηρητής

Αγαπημένι μου,
Λενίτσα

Σου εύχομαι καλά Χριστούγεννα
& καλή Πρωτοχρονιά!

Οι χειρότερες μέρες που
έρχονται να είναι
& οι καλύτερες για σου...

Το νέο έτος "2003", που έρχεται
ελπίσω να είναι πιο
συμμερικτικό & γεμάτο
επιτυχίες.....

Θέλω να είσαι πάντα χαρούμενη
& πάντα ευτυχισμένη..

Να μην στενοχωριέσαι για τίποτα.
Να ξέρεις πως εγώ & η μητέρα σου
εδώ εδω είμαστε πάντα δίπλα σου!

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΙΑ!

*Αντε & του χρόνου φαινόταν!

Με πολύ
πολύ αγάπη
Μωρή!

Ρούλα Παπανικολάου

Αινίγματα με εικόνες

**Είμαι τόπι κόκκινο
αν με καθαρίσεις
άσπρο, νόστιμο καρπό
αμέσως θ' αντικρίσεις.
Τι είναι;**

Εικονογράφηση:
Εύη Τσακνιά

ΜΙΚΡΕΣ ΑΓΓΕΛΙΕΣ

ΖΗΤΟΥΝ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥΣ

Action Plan

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ

υπάλληλοι γραφείου για μόνιμη απασχόληση σε τηλεφωνικό κέντρο.

Απαιτούμενα προσόντα:

Ικανότητα στην επικοινωνία

Χειρισμός Η/Υ (MS office)

Επιθυμητή γνώση αγγλικών

Δυνατότητα εργασίας σε πρωινή ή απογευματινή βάρδια

Part time ή full time εργασία

Προσφέρουμε:

Ικανοποιητικό μισθό

Ασφάλιση (ΙΚΑ)

Bonus

Προοπτικές εξέλιξης

Τηλέφωνα επικοινωνίας: 0800-11-50800, 010 3362736 ή αποστείλτε βιογραφικό με κωδικό 100 στο Fax: 010 3242937.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ - ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ
Ή ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ Ή ΣΧΟΛΗΣ
ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΕΙ Ή ΤΕΙ.

Με πολύ καλά Αγγλικά και Ελληνικά.

Πενθήμερη Εσωτερική Εργασία Γραφείου στο τμήμα Πελατών Δημοσίου Τομέα.

Η θέση απαιτεί άριστη γνώση χειρισμού Η/Υ.

Η δε εργασία περιλαμβάνει: Συλλογή Διακηρύξεων Δημοσίων Διαγωνισμών, Σύνταξη και Υποβολή Τεχνικών και Οικονομικών Προσφορών, Μελέτη και Σύνταξη Τεχνικών Προδιαγραφών. Τηλεφωνική Επικοινωνία με πελάτες και προμηθευτές.

Προϋπηρεσία σε αντίστοιχη ή παραπλήσια θέση επιθυμητή αλλά όχι απαραίτητη.

Για περισσότερες πληροφορίες και Ραντεβού παρακαλούμε επικοινωνήστε με τον κύριο Κ. Κασσιμή:

α) Ώρες Γραφ.: (09:00 - 17:00), Τηλ.: 010-59.86.179
β) Εκτός Ωρών Γρ. (17:00 - 22:00), Τηλ.: 0944.738.530

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Επιστημονικός Συνεργάτης για το Νευρολογικό & Δερματολογικό Τμήμα

Απαιτούμενα προσόντα:

- Ευχάριστη και δυναμική προσωπικότητα
- Καλή γνώση της Αγγλικής
- Δίπλωμα οδήγησης
- Ηλικία μέχρι 35 ετών
- Πτυχίο ΑΕΙ ή ΤΕΙ σχετικής κατεύθυνσης (π.χ. Βιολογικού, Φαρμακευτικού, Χημικού, Νοσηλευτικής κ.λπ.), καθώς και εμπειρία στον χώρο. θα ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν.

Η εταιρεία προσφέρει:

Ανταγωνιστικό πακέτο αποδοχών, πρόσθετη ασφάλιση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, Ι.Χ. εταιρείας, συνεχή εκπαίδευση, φιλικό περιβάλλον εργασίας και ευκαιρίες εξέλιξης.

Τα βιογραφικά σμηρίσματα να σταλούν στη Δ/ση: 180 χλμ. Α. Μαραθώνος, 153 51 Παλλήνη Αττικής ή στο Fax 010-6039.794, υπ' όψιν Α.Τ.

Η ΦΡΑΝΜΑΝ ΕΠΕ αντιπρόσωποι ξένων κατασκευαστών ντυτικού εξοπλισμού και υπηρεσιών ζητεί: α) Τεχνικό Πωλητών για τμήμα ανταλλακτικών, β) Μηχανικό Πωλητών (πτυχίο/κό Μηχανολόγιο, Ναυπηγό ή Μηχανικό Ε.Ν.) για προώθηση αντιπροσωπειών σε ναυτιλιακές εταιρείες. Προτίμηση σε άτομα έως 40 ετών. Πολύ καλή γνώση Αγγλικών και Η.Υ. Προϋπηρεσία σε ανάλογη θέση απαραίτητη. Βιογραφικά στο Fax: 010-9532.747 (128872).

EXPERIENCED English teachers. University graduates (native speakers preferred) required by a big language school. Fax CV 010-8827.677 (129509)

ΖΗΤΕΙΤΑΙ Φυσικός & Χημικός με εμπειρία στις κατεύθυνσεις από Φροντιστήριο Μέσης Εκπαίδευσης στην Καλλιθέα ☎ 010-9416.753 (129895)

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ έμπειροι καθηγητές αγγλικής - γαλλικής - γερμανικής γλώσσας, από κέντρο ξένων γλωσσών Πατήσια ☎ 010-8310.057, Fax 010-8315.250, ώρες 10-1.30μ. Υπ' όψιν Κου Ντέρου (131834)

Η ΕΥΡΩΓΩΝΙΜΑ Σπύρων ζητά καθηγητές αγγλικής, γαλλικής, ιταλικής, γερμανικής και ισπανικής γλώσσας με οργανωτικές και επικοινωνιακές ικανότητες. Προσφέρονται άριστα περιβάλλον εργασίας και προοπτικές εξέλιξης ☎ 010-9637.436 (126712)

NEA - νέος δικηγόρος ζητείται για πλήρη απασχόληση. Αποστέλλεται βιογραφικό στο Fax: 010-3620.214 (128477)

PUBLISHING house requires experienced native speaker EFL teachers for editing/proofreading EFL materials. Fax CV 010-8827.677 (129508)

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ στην Ζυγούρα ζητά νέους καθηγητές Μαθηματικών, Χημίας, Εκθεσης, Λατινικών, Οικονομικών και Πληροφορικής ☎ 010-796.669 (126256)

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ όμως ζητά 2 πτυχιούχους ανατόμων σχολών Βιογραφικά απαραίτητα. Αμοιβές ανάλογες προσόντων. Τηλέφωνο επικοινωνίας 010.9754.010. 010.9754.445 (128356)

ALEXANDER INSTITUTE Ειδική προφορά εκμάθησης computer ☐ Windows, Word, Excel, Internet 309€ ☐ Windows, Word, Excel, Access, PowerPoint, Internet 440€ ☐ Πληροφορική (τελικό πιστοποιητικό). Οι ενγύρωρες σμηνίζονται ☎ 010-3824.046

ΑΝΑΡΣ Γυναικείας χροιάς, ιδιαίτερα γνώσης για εργασία υπέρωρο εκθεσίου ☎ 010-5233.440 (128988)

ΑΠΟ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ Εταιρεία Υποδημάτων με έδρα στην Μεταμόρφωση Αττικής. Ζητείται κοπέλα έως 24 ετών για υποστήριξη Γραμματείας και τηλεφωνικού κέντρου με γνώση Αγγλικών, Η.Υ. (Windows, Excel & Word) τμή επικοινωνίας ☎ 010-2843.076. Fax 010.2846.722 κα Γιαννούλη Μαρία

συνέχεια στην επόμενη

ΖΗΤΕΙΤΑΙ
Φύσικος σεβαστοί
σε γνώσεις κατασκευής μηχανογραφικών τυπογραφικών εντύπων. Επικοινωνήστε με τον κύριο Δημόπουλο στο τηλ. 010.6033.042.

ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ
ΖΗΤΑ:
Αδειούχο Φαρμακοποιό
ως συνεργάτη
Αποστέλλεται βιογραφικό σημείωμα: fax 010.3303.133

Εμπόδος Λογιστού
Ζητείται προεμπειρία, πτυχιούχος ΤΕΙ στο Όμιλο Εταιρειών Group Τεχνών περιοχή Χαλανδρίου. Ξεχωριστή πρόσληψη. Τηλ. 010.6721.801-4, fax 010.6725.015. Υποψηφίους κ. Χριστόπουλος

ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ ΣΤΕΛΕΧΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΑΜΕΣΑ από γραφείο Ι.Γ.Σ.Ε. Ζητείται κυρία 28-35 ετών, πτυχίο ΑΕΙ - ΤΕΙ διοίκησης επιχειρήσεων, διαπραγματευτικές ικανότητες, άριστη γνώση Η/Υ. Υψηλές αποδοχές, άριστο περιβάλλον εργασίας, τηλέφωνο ☎ 010-5237.494 (128397)

ΑΝΩΝΥΜΗ Εμπορική Επιχείρηση με τίτλο 4 δics ζητά για την παρακολούθηση και διαχείριση των 1.200 πελατών της υπεύθυνου πωσέων και εισπράξεων (Credit Control) Οι υποψήφιοι είναι απαραίτητο να διαθέτουν Προσόντα. Εμπειρία σε αντίστοιχη θέση. Άριστη γνώση χειρισμού υπολογιστών. Πτυχίο Ανώτερης ή Ανώτατης σχολής Οικονομικής κατεύθυνσης με γνώσεις Γενικής Λογιστικής. Τηλ. επικοινωνίας ☎ 010-2843.076. Fax 010-2846.722 (131427)

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ζητείται για μόνιμη συνεργασία με ελεύθερη σχέση, με φορολογιστικό γραφείο. Παρακαλούμε αποστέλλετε σύνομο βιογραφικό σημείωμα στον κ. Γραμμένο Σπύρο, Παπαζοχρίου 1 Καλλιθέα 176 71 (Πάντειος) fax 010-9226.333 (130812)

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕ με μηχανόλογο ζητά βοηθό λογιστή απόφοιτο ΤΕΙ λογιστικής θ-ριστές γνώσεις ΗΥ & Αγγλικής γλώσσας. Βιογραφικό υπεύχων κας Γιαννοπούλη fax 010-6125.141, email:secretar@agrotipros.gr ☎ 010-8064.002, 010-6142.550 (127946)

NIVEA Styling

Αποκτήστε τον έλεγχο
με το πιο δυνατό κράτημα!

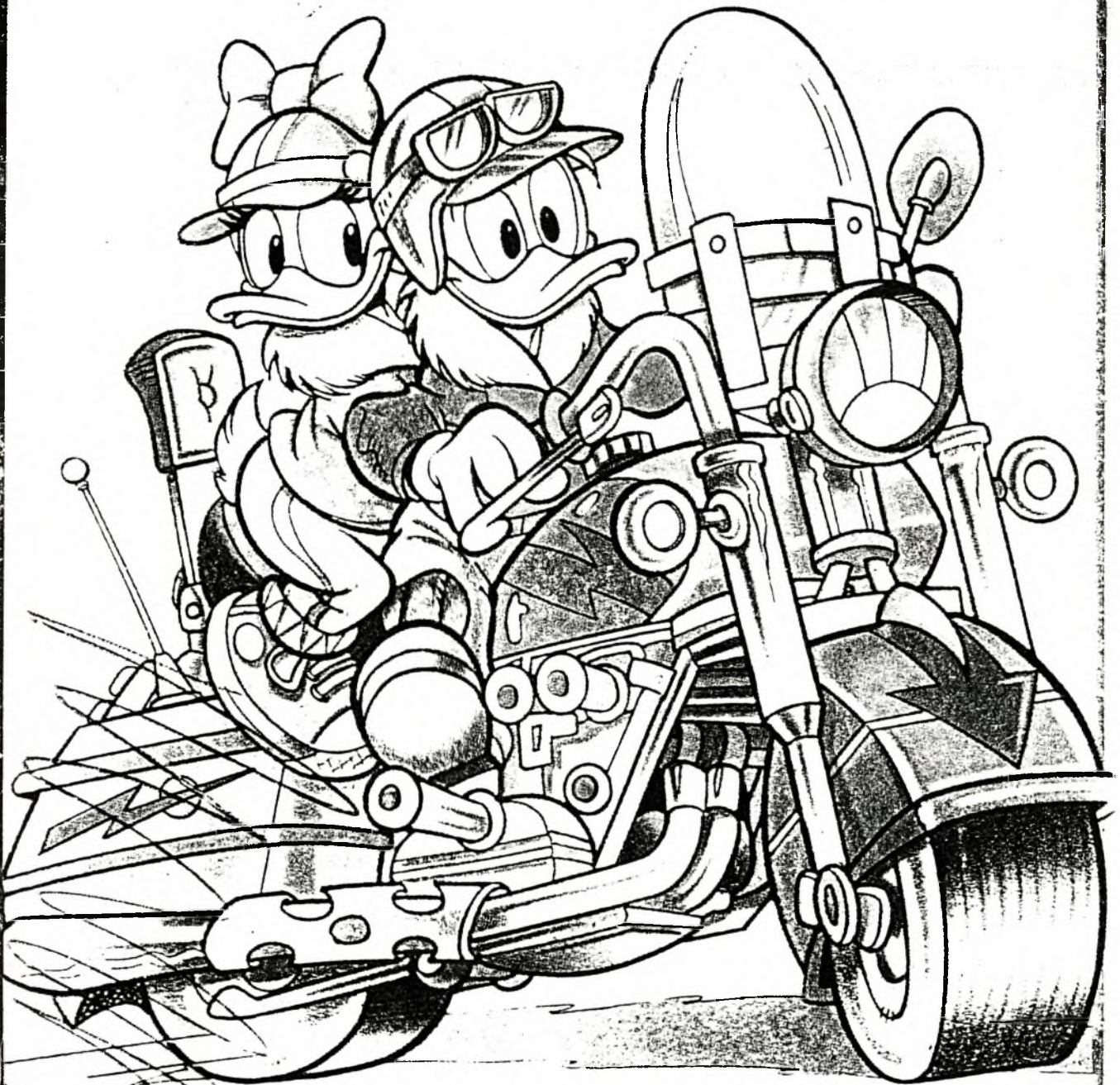

Νέα αλακλωμένη σειρά
NIVEA HAIR CARE STYLING.
Το δυνατό κράτημα σε συνδυασμό με την περιποίηση
NIVEA ζωντανεύουν την πιο δημιουργική σας έκφραση.
Διαρκεί όσα θέλετε.

ΟΙ ΠΙΟ ΩΡΑΙΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΝΤΙΣΝΕΥ

ΚΛΑΣΙΚΑ

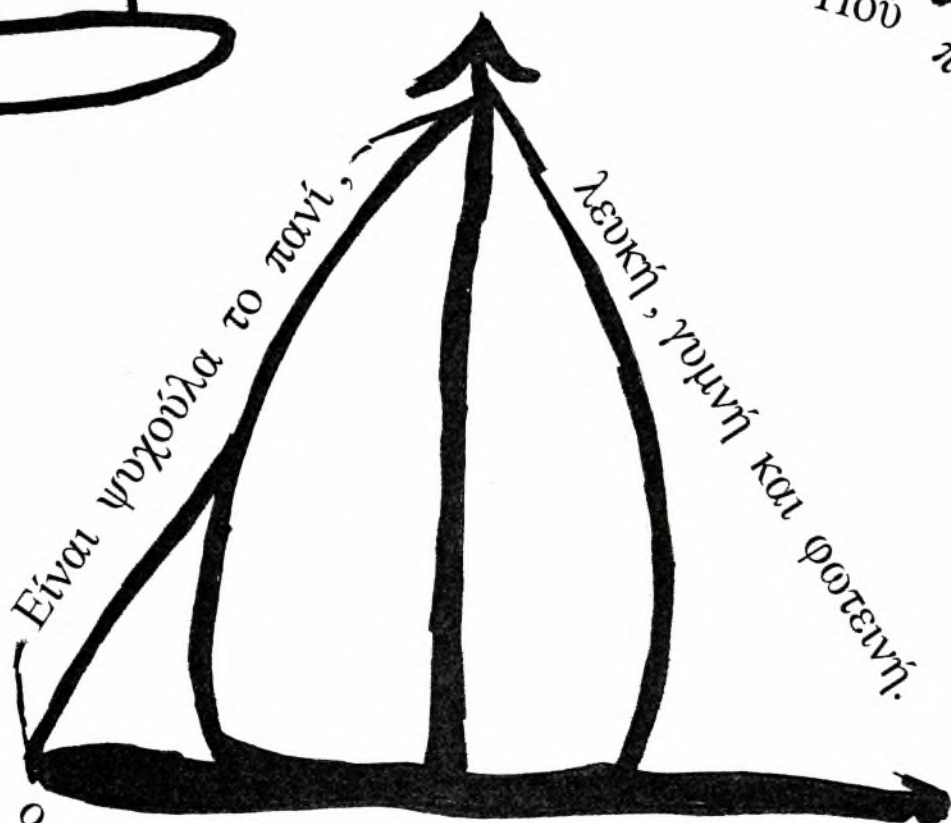
AP. ΤΕΥΧΟΣ 122 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1983 • ΔΕΛΤΑ 300

ΕΝΑ ΠΑΝΙ

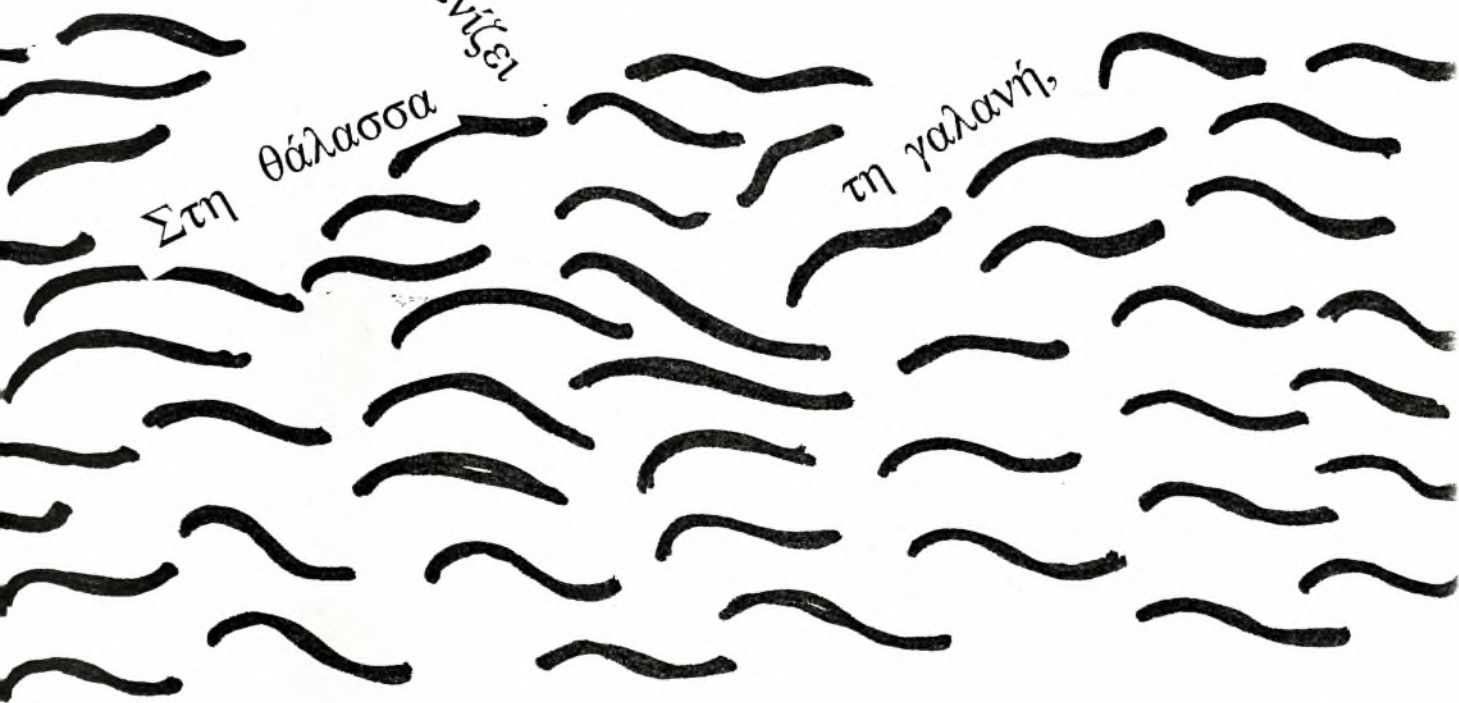
Στη θάλασσα τη γαλανή,
ορθό αρμενίζει ένα πανί.
Πού πάει;
Είναι ψυχούλα το πανί,
λευκή ,γυμνή και φωτεινή.
Γελάει.

Γιώργος Κρόκος

ορθό αρμενίζει

ένα πανί.

ΠΕΤΕΡ ΣΟΥΠΕΡΤ

Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ ΤΟ ΠΘΗΚΑΚΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ

8.1.2 Εφαρμογή διδακτικής παρέμβασης (πρόγραμμα δραστηριοτήτων)

Οι δραστηριότητες που ακολουθούν συνθέτουν και ορίζουν το πρόγραμμα διδακτικής παρέμβασης της έρευνάς μας. Όπως αναφέραμε σε προηγούμενη ενότητα είναι 12 στο σύνολό τους και η κάθε μια απ' αυτές δομείται σε δυο μέρη (κατάσταση αφετηρίας και κύρια φάση). Σε κάθε επίσης δραστηριότητα υπάρχουν τα εξής στοιχεία: **το γνωστικό αντικείμενο**, **η ενότητα** (στην οποία ανήκει η συγκεκριμένη δραστηριότητα) **το θέμα**, **οι πρωτεύουσες και δευτερεύουσες επιδιώξεις** (οι οποίες παραθέτονται με αναλυτικό και λεπτομερή τρόπο), **τα υλικά** (που χρησιμοποιήθηκαν), **οι μέθοδοι** που ακολουθήθηκαν, **το περιεχόμενο** (που περιλαμβάνει την κατάσταση αφετηρίας και την κύρια φάση της δραστηριότητας) και **η αξιολόγηση**. Όσον αφορά στην αξιολόγηση που παρατίθεται στο τέλος κάθε δραστηριότητας, προσπαθήσαμε να είναι όσο το δυνατό πιο αντικειμενική έχοντας ως βασικά κριτήρια την επίτευξη ή όχι των αρχικών επιδιώξεων και το ενδιαφέρον/τη συμμετοχή των παιδιών στην όλη διαδικασία.

1^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Ανάγνωση
- Θέμα: Αφίσες
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να έλθουν σε επαφή τα παιδιά και να προσεγγίσουν μια διαφορετική εκδοχή έντυπου γραπτού λόγου, όπως για παράδειγμα είναι οι αφίσες.
  - Να συνειδητοποιήσουν ότι η συγκεκριμένη εκδοχή γραπτού λόγου μεταφέρει μηνύματα με διαφορετικό τρόπο προκειμένου να υπηρετήσει συγκεκριμένες επικοινωνιακές ανάγκες.
  - Να αντιληφθούν τη σύνδεση του προφορικού λόγου με το γραπτό και να ενεργοποιηθούν στο να κάνουν υποθέσεις όσον αφορά το "περιεχόμενο" του γραπτού μηνύματος σε μια αφίσα (αναγνωστικές δεξιότητες).
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να ασκηθούν στη συλλογή πληροφοριών από διάφορες πηγές στις οποίες συνυπάρχουν γραπτός λόγος και εικόνα.
  - Να κατανοήσουν την αξία της γραφής ως μέσο που προωθεί την επικοινωνία, τη μεταφορά γνώσεων και πληροφοριών αλλά και ως πηγή απόλαυσης και ευχαρίστησης.
  - Να αποκτήσουν την ικανότητα να εκφράζουν ελεύθερα τις εμπειρίες, τις απόψεις και τις ιδέες τους με αφορμή ερεθίσματα του κοινωνικού τους περιβάλλοντος.
- Υλικά: αφίσες διαφορετικού τύπου που αφορούσαν σε θέματα όπως (μια αντιπολεμική πορεία, ένα κινέζικο θέατρο, έναν αποκριατικό χορό, την παγκόσμια ημέρα του βιβλίου, διαφήμιση ενός μαγαζιού, χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι ή τέμπερες / δακτυλομπογιές, ψαλίδια, κόλλες.

- Μέθοδος: παρατήρηση, συζήτηση, υποδειγματική μέθοδος, ερωτηματική, ομαδική εργασία.
- Περιεχόμενο: κατάσταση αφετηρίας: Συγκεντρωνόμαστε στη γωνιά της συζήτησης. Έχουμε φροντίσει ώστε οι αφίσες που έχουμε φέρει στην τάξη να τοποθετηθούν σε ταμπλό ή στον φανελοπίνακα. Παρακινούμε τα νήπια να παρατηρήσουν προσεκτικά αυτό το είδος έντυπου λόγου. Ζητάμε απ' αυτά να μας περιγράψουν ό,τι βλέπουν σε κάθε μια από τις αφίσες αυτές και να μας εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με το είδος αυτό του γραπτού λόγου. Περιγράφουμε και σχολιάζουμε τις εικόνες και τις παραστάσεις που υπάρχουν στις αφίσες. Κάνουμε λόγο για τα χρώματα που διαφέρουν από αφίσα σε αφίσα καθώς και για το μέγεθος της καθεμιάς. Έπειτα αναγνωρίζουμε λογότυπους, γράμματα ή αριθμούς που ενδεχομένως υπάρχουν στις αφίσες.
- Κύρια φάση: Στη συνέχεια ενθαρρύνουμε τα παιδιά να μας εκφράσουν δικές τους προσωπικές εμπειρίες όπως το αν έχουν ξαναδεί αφίσες, που και σε τι αφορούσαν (περιεχόμενο). Τονίζουμε τη λειτουργία ή πιο συγκεκριμένα τη χρησιμότητα του συγκεκριμένου είδους γραπτού λόγου καθώς και το γεγονός ότι υπάρχουν διάφορα είδη αφίσας. Υπάρχει εκείνη που μας ενημερώνει ή μας πληροφορεί για κάτι (π.χ. μια εκδήλωση) που πρόκειται να πραγματοποιηθεί δίνοντάς μας ακριβή στοιχεία και λεπτομέρειες που αφορούν σ' αυτό. Υπάρχει εκείνος ο τύπος αφίσας που λειτουργεί όπως και τα διαφημιστικά μηνύματα (π.χ. διαφήμιση ενός καινούριου καταστήματος ή ενός προϊόντος). Και τέλος συναντούμε και αφίσες που αφορούν σε θέματα όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η καθαριότητα, το σχολείο, η τέχνη κτλ. (γενικού δηλαδή περιεχομένου). Και στις τρεις περιπτώσεις φροντίζουμε να δώσουμε έμφαση στον επικοινωνιακό χαρακτήρα της παραπάνω μορφής έντυπου λόγου στον οποίο μάλιστα συνυπάρχουν γραπτός λόγος και εικόνα.

Έπειτα επικεντρωνόμαστε στο γραπτό μήνυμα της καθεμιάς από τις αφίσες που έχουμε μπροστά μας. Τα παιδιά κάνουν υποθέσεις σχετικά με το τι μπορεί να γράφεται στην αφίσα. Ακολουθεί συζήτηση για τις υποθέσεις αυτές που εκλαμβάνονται ως πρώιμο στάδιο ανάπτυξης αναγνωστικών δεξιοτήτων. Τέλος διαβάζουμε το κείμενο της κάθε αφίσας στα παιδιά δίνοντας έμφαση στη φορά της ανάγνωσης (από αριστερά προς τα δεξιά).

Σαν κλείσιμο της δραστηριότητας προτείνουμε να κατασκευάσουν τα παιδιά μια αφίσα ομαδικά. Αποφασίζουμε για το θέμα και τον

τίτλο της αφίσας και τα παιδιά αναλαμβάνουν το εικαστικό της μέρος. Σε χαρτί του μέτρου ζωγραφίζουν κάτι σχετικό με το θέμα που έχουμε αποφασίσει και κατόπιν συμπληρώνουμε το γραπτό μήνυμα.

- Αξιολόγηση: Ένας από τους κυριότερους στόχους της δραστηριότητας που ορίσαμε ευθύς εξαρχής ήταν η επαφή του παιδιού με μια εκδοχή του γραπτού λόγου, όπως είναι οι αφίσες, η οποία θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας. Το συγκεκριμένο ερέθισμα έγινε αφορμή όχι μόνο να εκφράσουν τα νήπια ελεύθερα απόψεις και βιωμένες ήδη εμπειρίες που αφορούσαν σ' αυτό το είδος λόγου αλλά να αντιληφθούν ότι ο προφορικός λόγος συνδέεται με το γραπτό και να ενεργοποιηθούν στο να κάνουν υποθέσεις όσον αφορά "το περιεχόμενο" του γραπτού μηνύματος σε μια αφίσα. Ιδιαίτερα η ικανότητα διατύπωσης υποθέσεων μέσα στα πλαίσια μιας επικοινωνιακής συνθήκης μπορεί να εκληφθεί ως αναγνωστική δεξιότητα σύμφωνα με το νέο αναλυτικό πρόγραμμα στο χώρο της προσχολικής εκπαίδευσης. Αξίζει ακόμη να αναφέρουμε ότι το υλικό που χρησιμοποιήθηκε για την ανάπτυξη της δραστηριότητας ήταν ποικίλο και εντυπωσιακό και προκάλεσε την προσοχή των παιδιών και την ενεργό συμμετοχή τους σ' αυτή. Αρκετά πρωτότυπη όμως ήταν και η πρόταση ως θέμα για δημιουργία δικής τους αφίσας. Σ' αυτό το στάδιο τόσο η ατομική όσο και η ομαδική εργασία είχαν αξιολογικά αποτελέσματα. Τα παιδιά εργάστηκαν ατομικά στην αρχή (φτιάχνοντας το καθένα τη δική του ζωγραφιά) και κατόπιν ομαδικά (κάνοντας κολάζ). Το γραπτό μήνυμα της αφίσας ήταν "Να έρθετε στο φούρνο μας, να δείτε το ψωμί" και συνοδευόταν από σχετικές ζωγραφιές των παιδιών.

2^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Γραφή και γραπτή έκφραση
- Θέμα: Γραφή κάρτας με ευχές
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο με τη χρησιμοποίηση εύστοχων λέξεων ή εκφράσεων που συνδέονται άμεσα με ειδικές περιστάσεις όπως είναι για παράδειγμα οι ευχές.

- Να έλθουν σε επαφή και να προσεγγίσουν ένα διαφορετικό είδος γραπτού λόγου, το οποίο έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων επικοινωνιακών αναγκών.
- Να χρησιμοποιήσουν την παραπάνω μορφή γραπτού λόγου για να εκφραστούν, μέσω του πειραματισμού με τη γραφή μακρών φράσεων και τη δημιουργία των δικών τους καρτών.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να ευαισθητοποιηθούν στην αξία της γραφής ως μέσο επικοινωνίας, μεταφορά ιδεών και προσωπικών σκέψεων και έκφρασης συναισθημάτων.
  - Να αντιληφθούν ότι ο προφορικός λόγος μετατρέπεται σε γραπτό.
  - Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα μέσω του συντονισμού της οπτικής αντίληψης με τις λεπτές κινήσεις των άνω άκρων.
- Υλικά: χαρτόνια κανσόν διαφορετικών χρωμάτων, ευχετήριες κάρτες (ονομαστικών εορτών, Χριστουγέννων, Πάσχα κ.ά.), μολύβια, μαρκαδόροι.
- Μέθοδος: ερωτηματική, συζήτηση, παρατήρηση, υποδειγματική μέθοδος, ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: (Κατάσταση αφετηρίας): Έχουμε συγκεντρωθεί στη γωνιά της συζήτησης και οι κάρτες με τις ευχές που έχουμε φέρει μαζί μας βρίσκονται στο κέντρο του κύκλου. Καλούμε τα παιδιά να τις παρατηρήσουν και να μας πουν τι νομίζουν ότι είναι. Ταυτόχρονα τα ενθαρρύνουμε να περιγράψουν και να σχολιάσουν τις παραστάσεις - εικόνες τους καθώς και να διηγηθούν δικές τους ενδεχομένως εμπειρίες (π.χ. αν έχουν λάβει ή στείλει ποτέ κάρτες κτλ.).
- Κύρια φάση: Στη συνέχεια συζητάμε για την κοινωνική σκοπιμότητα αποστολής των καρτών. Ερωτήσεις του τύπου: σι τι μας χρησιμεύουν οι κάρτες; τι μπορεί να κάνει κανείς μ' αυτές; σε ποιον μπορούμε να τις στείλουμε; για να πούμε τι; πότε στέλνουμε κάρτες; πώς μπορούμε να τις στείλουμε; έχετε δει τους γονείς σας να στέλνουν κάρτες; θα βοηθήσουν εξαιρετικά τη συζήτηση και την έκφραση διαφορετικών απόψεων.
 Έπειτα διαβάζουμε τα κείμενα ορισμένων καρτών στα παιδιά, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν σ' αυτή τη μορφή του κοινωνικού λόγου. Παράλληλα βλέπουμε και σχολιάζουμε τον τρόπο που είναι γραμμένο το κείμενο στις κάρτες.
 Ρωτάμε το κάθε παιδί σε ποιον θα ήθελε να στείλει μια κάρτα, για ποιο λόγο και τι θα έγραφε σ' αυτή. Τους προτείνουμε λοιπόν να

δημιουργήσουν τις δικές τους κάρτες. Μεταφερόμαστε στα τραπέζια εργασίας, μοιράζουμε τους μαρκαδόρους, τα μολύβια και τα χαρτιά κανσόν. Τους δείχνουμε τον τρόπο που θα εργαστούμε για να κατασκευάσουμε τις κάρτες μας. Τα παιδιά διπλώνουν στη μέση το χαρτί (κανσόν) και γράφουν με τα δικό τους πρωτότυπο τρόπο το κείμενο της κάρτας τους. γράφουν το όνομά τους, την ηλικία τους και την πόλη τους. Τέλος, διακοσμούν το εξώφυλλο της κάρτας με μια ζωγραφιά.

- Αξιολόγηση: Το ενδιαφέρον των παιδιών και την επιθυμία τους για ενεργητική συμμετοχή στη δραστηριότητα προκάλεσε η ποικιλομορφία του υλικού σε αρχικό στάδιο. Τα παιδιά εντυπωσιάστηκαν από τις κάρτες που τους παρουσιάσαμε και ιδίως από εκείνες που συνοδεύονταν από μουσική. Όταν τους ζητήσαμε να μας τις περιγράψουν και να σχολιάσουν τον τρόπο που είναι γραμμένο το "κείμενο" σε καθεμιά απ' αυτές, διαπιστώσαμε ότι οι περιγραφές τους χαρακτηρίζονταν από λεπτομέρεια και εξαιρετική ακρίβεια ως προς τα ιδιαίτερα γνωρίσματα κάθε κάρτας (παραστάσεις - εικόνες - γράμματα). Μέσα από την επαφή τους με τη συγκεκριμένη εκδοχή γραπτού λόγου όχι μόνο ευαισθητοποιήθηκαν σ' αυτή τη μορφή κοινωνικού λόγου αλλά ταυτόχρονα εμπλούτισαν τον προφορικό τους λόγο με τη χρησιμοποίηση εύστοχων λέξεων ή εκφράσεων που συνδέονται άμεσα με ειδικές περιστάσεις, όπως είναι οι ευχές. Όμως η πιο σημαντική παρατήρηση που αξίζει να αναφερθεί σ' αυτό το σημείο είναι η εξής: ότι τα παιδιά μέσα από τη δημιουργία των δικών τους πρωτότυπων καρτών πειραματίστηκαν με τη γραφή λέξεων ή μικρών φράσεων. Και χρησιμοποιούμε τον όρο "πειραματισμός" γιατί σ' αυτή την ηλικία τα δείγματα γραφής των παιδιών τείνουν προς τη συμβατική μορφή γραφής, τη γραφή δηλαδή των ενηλίκων, χωρίς όμως να μπορούμε να κάνουμε λόγο για πλήρη ταύτιση μ' αυτή τη μορφή και τα χαρακτηριστικά της.

3^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Ανάγνωση
- Θέμα: Πίνακας ανάγνωσης με οδηγίες για την κατασκευή κούκλας από μπαλόνι.
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:

- Να προσεγγίσουν με τρόπο φυσικό τα παιδιά το γραπτό λόγο μέσα από ένα διαφορετικό είδος κειμένου, όπως είναι τα κείμενα με οδηγίες, να παρατηρήσουν τα χαρακτηριστικά του και να εξοικειωθούν με το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούμε σε τέτοιας μορφής γραπτά κείμενα.
- Να αντιληφθούν τις λειτουργίες του γραπτού λόγου μέσα από δραστηριότητες που έχουν ιδιαίτερο νόημα και σημασία γι' αυτά.
- Να αποκτήσουν την οπτική παράσταση της καθορισμένης κατεύθυνσης του γραπτού λόγου: πάντοτε από αριστερά προς τα δεξιά.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
- Να ευαισθητοποιηθούν στην αξία της γραφής ως μέσο που μας βοηθά να επικοινωνούμε, να ανταλλάσσουμε ιδέες και απόψεις και να μεταφέρουμε πληροφορίες και γνώσεις.
- Να κατανοήσουν την αντιστοιχία γραπτού και προφορικού λόγου, προαπαιτούμενη γνώση για την εκμάθηση της ανάγνωσης.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σταθερότητα του γραπτού λόγου που μας δίνει τη δυνατότητα όσες φορές και να ξαναδιαβάσουμε το ίδιο κείμενο, να λέμε ακριβώς τα ίδια πράγματα, ενώ ταυτόχρονα μας υπενθυμίζει πληροφορίες ή στοιχεία που ενδεχομένως έχουμε ξεχάσει.
- Υλικά: μπαλόνια διαφορετικών χρωμάτων, μαρκαδόροι, κόλλες, εφημερίδες κομμένες σε λωρίδες, σχοινί, καλαμάκι, χαρτί Α₃ το οποίο θα είναι χωρισμένο σε δύο κάθετες στήλες (στην πρώτη υπάρχουν γραμμένες οι οδηγίες κατασκευής - εντολές ενώ στη δεύτερη θα υπάρχουν τα σχέδια).
- Μέθοδος: παρατήρηση, συζήτηση, ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: (Κατάσταση αφετηρίας): Η δραστηριότητα ξεκινά από τη γωνιά της παρατήρησης όπου έχουμε στερεώσει σε ταμπλό τον πίνακα που περιγράψαμε παραπάνω και ο οποίος περιέχει οδηγίες και σχέδια για την κατασκευή της κούκλας σε κάθετη διάταξη. Παρακινούμε τα παιδιά να παρατηρήσουν τον πίνακα με τις οδηγίες και να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενό του (τι μπορεί δηλαδή να γράφει).
- Κύρια φάση: Μετά τις παρατηρήσεις των παιδιών τους εξηγούμε ότι ο συγκεκριμένος πίνακας μας παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαμε να μετατρέψουμε ένα μπαλόνι σε κούκλα. Για να κατασκευάσουμε όμως την κούκλα πρέπει προηγουμένως να διαβάσουμε τις οδηγίες. Ακολουθεί η εξής διαδικασία: τα παιδιά

Σ' αυτό το σημείο να αναφέρουμε ότι ο πίνακας με τις οδηγίες για την κατασκευή της κούκλας από μπαλόνι, τον οποίο θα έχουμε τοποθετήσει στη γωνιά της παρατήρησης, θα έχει την παρακάτω μορφή:

1. Φουσκώνουμε το μπαλόνι.	
2. Κάνουμε έναν κόμπο σ' αυτό.	
3. Σχεδιάζουμε δυο μικρούς κύκλους για μάτια.	
4. Σχεδιάζουμε τη μύτη και το στόμα.	
5. Για μαλλιά κολλάμε μερικές λωρίδες από τις κομμένες εφημερίδες .	
6. Βάζουμε στην άκρη ένα καλαμάκι και η κούκλα μας είναι έτοιμη.	

"αποκωδικοποιούν" τον πίνακα υποθέτοντας το περιεχόμενο των γραπτών κειμένων του κάθε σταδίου με τη βοήθεια των σχεδίων. Περιγράφουν την εικόνα που βλέπουν σε κάθε στάδιο και εκφράζουν ελεύθερα την άποψή τους. Στη συνέχεια μεταφερόμαστε στα τραπέζια εργασίας προκειμένου να προχωρήσουμε στην κατασκευή της κούκλας. Εκεί υπάρχουν συγκεντρωμένα όλα τα υλικά που θα χρειαστούμε για τις κατασκευές μας. Πριν προχωρήσουμε όμως συμβουλευόμαστε τον πίνακα διαβάζοντας για ακόμη μια φορά τις οδηγίες κατασκευής. Έπειτα τα παιδιά ακολουθώντας εξελικτικά τα στάδια πραγματοποιούν τις εντολές - οδηγίες που αποκωδικοποίησαν και καταφέρνουν να κατασκευάσουν την κούκλα, την οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν και σαν κούκλα θεάτρου.

- Αξιολόγηση: Όσον αφορά τις πρωτεύουσες και δευτερεύουσες επιδιώξεις της δραστηριότητας θα μπορούσαμε να πούμε ότι πραγματοποιήθηκαν. Τα παιδιά αντιλήφθηκαν τις λειτουργίες του γραπτού λόγου μέσα από την επαφή τους με ένα διαφορετικό είδος κειμένου, όπως είναι τα κείμενα με οδηγίες. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι μέσω της προσέγγισης αυτής της μορφής γραπτού λόγου, που έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (όπως η κάθετη διάταξη των οδηγιών, ο χωρισμός τους σε στάδια όπου σε κάθε στάδιο υπάρχει αντιστοιχία συγκεκριμένης οδηγίας και σχεδίου εφαρμογής, σύντομες φράσεις με ακριβές περιεχόμενο) τα παιδιά άρχισαν να συνειδητοποιούν τη σταθερότητα του γραπτού λόγου και να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος σε κάθε στάδιο. Σ' αυτή τη φάση η δημιουργία υποθέσεων για το περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος σε κάθε στάδιο καθώς και η απόκτηση της οπτικής παράστασης της καθορισμένης κατεύθυνσης του γραπτού λόγου αποτελούν ενδείξεις αναγνωστικών δεξιοτήτων, έστω και αν πολύ σημαντικό ρόλο και στις δύο περιπτώσεις διαδραματίζει η εικόνα - το σχέδιο -. Ακόμη, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι όταν προχωρήσαμε στην υλοποίηση της ιδέας για την κατασκευή της κούκλας με βάση τις οδηγίες του πίνακα, πολλά από τα παιδιά προτείνουν κάποιες αλλαγές στα υλικά που θα χρησιμοποιούσαμε για την κατασκευή (π.χ. να φτιάξουν τα μαλλιά της κούκλας τους από γκοφρέ χαρτί, νήμα πλεξίματος, κλωστές κλπ. αντί να χρησιμοποιήσουν λωρίδες από κομμένες εφημερίδες).

4^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Γραφή και γραπτή έκφραση

- Θέμα: Γραφή τίτλου ενός παραμυθιού
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να εξοικειωθούν τα παιδιά με μια διαφορετική μορφή γραπτού λόγου, όπως είναι το παραμύθι και να είναι σε θέση να εντοπίζουν με ευχέρεια και χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία τα μέρη ή τα στοιχεία που τα συνθέτουν και να χαρακτηρίζουν τη δομή του. αναφερόμαστε στο εξώφυλλο, το συγγραφέα, τον τίτλο, τον εκδοτικό οίκο και το οπισθόφυλλο.
  - Να αντιληφθούν ότι σε ένα παραμύθι εκείνο που διαβάζεται είναι το γραπτό κείμενο - ιστορία - και όχι οι εικόνες και να μάθουν να τα ξεχωρίζουν.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να ευαισθητοποιηθούν στην αξία της γραφής ως μέσο που προωθεί την επικοινωνία, την ανταλλαγή απόψεων, τη μετάδοση πληροφοριών αλλά και ως πηγή απόλαυσης και ευχαρίστησης.
  - Να ενεργοποιηθεί η φαντασία τους και να καλλιεργηθεί η αφηγηματική τους ικανότητα μέσα από τη σωστή διατύπωση των συλλογισμών τους.
  - Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα που πραγματοποιείται μέσω του συντονισμού της οπτικής αντίληψης με τις κινήσεις των άνω άκρων.
- Υλικά: Το παραμύθι "Ο μικρός Καμπούρης και τα ξωτικά" του Σπύρου Βερούκιου, εκδόσεις: Πατάκη.
Κλασικά εικονογραφημένα παραμύθια από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου, μολύβια, μαρκαδόροι.
- Μέθοδος: Μονόλογος, συζήτηση, ερωτηματική, υποδειγματική μέθοδος, ομαδική και ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Στη γωνιά της συζήτησης έχουμε φροντίσει να υπάρχουν δύο - τρία βιβλία από τη βιβλιοθήκη που διαθέτει το νηπιαγωγείο μαζί με αυτό που έχουμε φέρει μαζί μας. Ζητάμε απ' τα παιδιά να μας αναφέρουν τους τίτλους των παραμυθιών των ή δη γνωστών σ' αυτά. κατόπιν επιλέγουμε ένα παραμύθι α' αυτά και το ξεφυλλίζουμε ώστε να δούμε όλοι μαζί το κείμενο και τις εικόνες. Προσπαθούμε να εντοπίσουμε βασικά του μέρη όπως που βρίσκεται γραμμένος ο τίτλος του, το όνομα του συγγραφέα, του εικονογράφου, του εκδοτικού οίκου και κάνουμε υποθέσεις για το πως αρχίζουν και ως τελειώνουν τα παραμύθια, το εξώφυλλο και το

οπισθόφυλλο. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και για το δεύτερο γνωστό τους παραμύθι έως ότου φθάσουμε στο παραμύθι που φέραμε εμείς.

- Κύρια φάση: Σ' αυτήν την περίπτωση δείχνουμε το παραμύθι στα παιδιά και τους λέμε τον τίτλο του "Ο μικρός Καμπούρης και τα ξωτικά". Τα ρωτάμε αν έχουν δει ξανά το συγκεκριμένο βιβλίο και αν γνωρίζουν την ιστορία. Αν κάποιο παιδί τη γνωρίζει, το προτρέπουμε να μας την αφηγηθεί. Διαφορετικά κινούμαστε στα ίδια πλαίσια όπως και με τα προηγούμενα παραμύθια. Εντοπίζουμε δηλαδή τον τίτλο, τον συγγραφέα, τον εκδοτικό οίκο, το εξώφυλλο, και το οπισθόφυλλο. Στη συνέχεια ξεφυλλίζουμε το βιβλίο δείχνοντας τις εικόνες στα παιδιά. αφού δουν τις εικόνες, τους κάνουμε ερωτήσεις του τύπου: "Ποιοι νομίζετε ότι είναι οι ήρωες της ιστορίας;" κτλ. Έπειτα κάνουμε ανάγνωση του παραμυθιού δίνοντας έμφαση στα σημεία όπου υπάρχει διάλογος και κρατώντας το βιβλίο με τέτοιο τρόπο ώστε τα παιδιά να βλέπουν και το κείμενο που διαβάζουμε αλλά και τις εικόνες. Στεκόμαστε επίσης σε ορισμένα χαρακτηριστικά σημεία της ιστορίας και ρωτάμε τα παιδιά να μας πούνε τι νομίζουν ότι γίνεται παρακάτω. Τελειώνοντας δείχνοντας ξανά τις εικόνες προσπαθούμε να επιτύχουμε αναδιήγηση του παραμυθιού.

Το τελευταίο βήμα πριν το κλείσιμο της δραστηριότητας είναι να δημιουργήσουν τα παιδιά το δικό τους εξώφυλλο για το παραμύθι. Μοιράζουμε σ' αυτά χαρτιά Α₄ και μαρκαδόρους και το κάθε παιδί φτιάχνει το δικό του εξώφυλλο ζωγραφίζοντας ό,τι εκείνο θέλει και συμπληρώνοντας σ' αυτό τον τίτλο του παραμυθιού τον συγγραφέα (και τις εκδόσεις) με το δικό του ξεχωριστό τρόπο.

- Αξιολόγηση: Πρωτεύουσα επιδίωξη της δραστηριότητας ήταν μέσα από την επαφή και την εξοικείωση με μια διαφορετική εκδοχή γραπτού λόγου όπως είναι το παραμύθι, να είναι σε θέση να διακρίνουν και να αναφέρουν στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη δομή του (εξώφυλλο, συγγραφέας, τίτλος κτλ.). Μέσα από την προσέγγιση όμως του συγκεκριμένου είδους γραπτής έκφρασης, τα παιδιά άρχισαν να αντιλαμβάνονται ότι σε ένα παραμύθι εκείνο που διαβάζεται είναι τα γράμματα και όχι οι εικόνες. Το γεγονός ότι ήταν ικανά να διαχωρίσουν την εικόνα από το γραπτό κείμενο σε μια μορφή γραπτού λόγου επικοινωνιακού χαρακτήρα όπου συνυπάρχουν και τα δύο αποτελεί σημαντικό βήμα στην πορεία κατάκτησης του γραμματισμού. Επομένως όσον αφορά τις επιδιώξεις - στόχους της δραστηριότητας θα μπορούσαμε να κρίνουμε τη δραστηριότητα επιτυχημένη. Η συμμετοχή των παιδιών σ' αυτή ήταν μεγάλη ενώ όλα τα παιδιά δέχθηκαν με ενθουσιασμό την ιδέα - πρόταση για

δημιουργία από τα ίδια εξώφυλλα για το παραμύθι που διαβάσαμε. Στα περισσότερα από τα εξώφυλλα που δημιούργησαν τα παιδιά ήταν εμφανή τα στοιχεία που γράφονται συνήθως (όπως ο τίτλος και το όνομα του συγγραφέα) σε ένα παραμύθι. Πρόκειται για μια διαπίστωση που μπορεί να κάνει κανείς παρατηρώντας τα σχέδια των παιδιών και λαμβάνοντας υπόψη του το γεγονός ότι όλα αυτά δεν είναι παρά τα αποτελέσματα των προσπαθειών των παιδιών να πειραματιστούν με τη γραφή με κύριο ερέθισμα ένα από τα αντιπροσωπευτικά δείγματα του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας μας, το παραμύθι.

5^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Ανάγνωση
- Θέμα: Λεξικό
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να έλθουν σε επαφή τα παιδιά και να εξοικειωθούν με το βιβλίο - λεξικό ως διαφορετικό είδος έντυπου λόγου. Να εντοπίσουν τα βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη δομή και τη διάρθρωση της συγκεκριμένης μορφής γραπτού λόγου και να αντιληφθούν τη χρησιμότητα και τη λειτουργία της.
  - Να αντιληφθούν τη σύνδεση του προφορικού λόγου με το γραπτό και να αναπτύξουν αναγνωστικές δεξιότητες με ιδιαίτερη έμφαση στην απόκτηση της οπτικής παράστασης της καθορισμένης κατεύθυνσης του γραπτού λόγου: πάντοτε από αριστερά προς τα δεξιά.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Μέσα από τη διαδικασία συλλογής πληροφοριών από διάφορες πηγές να αντιληφθούν ότι οι λέξεις απαρτίζονται από διαφορετικά γράμματα (κεφαλαία - πεζά).
  - Να ευαισθητοποιηθούν στην αξία της γραφής ως μέσο που προωθεί την επικοινωνία και τη μεταφορά γνώσεων και πληροφοριών.
  - Να εξασκηθούν στον τρόπο χρήσης του λεξικού, τη διαδικασία δηλαδή που ακολουθούμε προκειμένου να αναζητήσουμε και να πληροφορηθούμε την ακριβή ερμηνεία της λέξης ή των λέξεων που μας ενδιαφέρουν.

- Υλικά: (Σύγχρονος Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας, εκδόσεις: Πελεκάνος), περιοδικά, εφημερίδες, λευκά φύλλα χαρτιού Α₄, κόλλες, ψαλίδια.
- Μέθοδος: συζήτηση, παρατήρηση, ερωτηματική μέθοδος, ομαδική και ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Συγκεντρώνουμε τα παιδιά στη γωνιά της συζήτησης και τους παρουσιάζουμε το λεξικό που έχουμε φέρει μαζί μας. Χωρίς βέβαια να αποκαλύψουμε το όνομα του συγκεκριμένου βιβλίου παροτρύνουμε τα παιδιά να το παρατηρήσουν με ιδιαίτερη προσοχή, να το ανοίξουν, να το ξεφυλλίσουν και να μας πουν τι είδους βιβλίο νομίζουν ότι είναι. Ακολουθούν οι περιγραφές των παιδιών για τη μορφή και τη δομή του βιβλίου, οι υποθέσεις τους για το περιεχόμενό του, κάποιες παρατηρήσεις, εντυπώσεις ή ακόμη και απορίες για τον τρόπο που είναι γραμμένες οι λέξεις σ' αυτό το βιβλίο. Σε περίπτωση που αδυνατούν να προσδιορίσουν το είδος του βιβλίου τα βοηθάμε με ερωτήσεις του τύπου: "Μοιάζει με παραμύθι;", "Έχει εικόνες ή φωτογραφίες όπως ένα περιοδικό;", "Είναι κόμικς;" και λαμβάνουμε υπόψη μας τις απαντήσεις τους και προωθούμε τη συζήτηση λέγοντας ότι το συγκεκριμένο βιβλίο μας βοηθάει να βρούμε πώς γράφεται μια λέξη και τι σημαίνει. Μια από τις πιο βασικές διαφορές του σε σχέση με άλλα βιβλία είναι ότι δεν περιέχει εικόνες και ότι οι λέξεις είναι γραμμένες σε στήλες κάθετα (η μια κάτω από την άλλη). Ακόμη παρατηρούμε ότι δίπλα ακριβώς από κάθε λέξη συναντούμε γραμμένη τη σημασία της.
- Κύρια φάση: Στη συνέχεια επιλέγουμε μια σελίδα από το λεξικό και ζητάμε απ' τα παιδιά να παρατηρήσουν τις λέξεις. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι όλες οι έξεις που βρίσκονται σ' αυτή τη σελίδα αρχίζουν από το ίδιο σύμβολο (γράμμα) και είναι γραμμένες με τέτοια σειρά ώστε να μπορούμε να βρούμε εύκολα τη λέξη που ψάχνουμε κάθε φορά χωρίς μεγάλη προσπάθεια. Διαβάζουμε μια - δυο από τις λέξεις της σελίδας και κατόπιν την ερμηνεία τους. ακολουθούμε την ίδια διαδικασία όσον αφορά και άλλες σελίδες του λεξικού. Έπειτα καλούμε τα παιδιά να μας πουν στην τύχη μια λέξη για να ψάξουμε στο λεξικό να τη βρούμε και να διαβάσουμε τη σημασία της. Ακόλουθα κάνουμε την εξής πρόταση στα παιδιά: να δημιουργήσουμε και εμείς ένα λεξικό με το δικό μας μοναδικό και πρωτότυπο τρόπο. Μεταφερόμαστε στα τραπέζια εργασίας όπου βρίσκονται εφημερίδες, περιοδικά, ψαλίδια και κόλλες. Τους εξηγούμε τον τρόπο που θα εργαστούμε για να δημιουργήσουμε το δικό μας λεξικό. Μοιράζουμε λευκά φύλλα Α₄ στο επάνω μέρος των οποίων έχουμε γράψει με

μαρκαδόρο ένα διαφορετικό γράμμα του αλφάβητου (κεφαλαίο και πεζό), διαφορετικό για κάθε παιδί. Εκείνο που πρέπει να κάνουν τα παιδιά είναι να ψάξουν στις εφημερίδες και στα περιοδικά, να βρουν και να κολλήσουν πάνω στο φύλλο τους λέξεις που το πρώτο σύμβολο (γράμμα) τους μοιάζει με εκείνο που βλέπουν γραμμένο στο επάνω μέρος τους φύλλου τους. όταν όλα τα παιδιά τελειώσουν, το αμέσως επόμενο στάδιο είναι να διαβάσουμε ορισμένες από τις λέξεις που βρήκαν και κόλλησαν. Ταυτόχρονα ζητάμε να μας πουν τη σημασία τους. γράφουμε δίπλα από τις λέξεις τη σωστή τους ερμηνεία και ξαναδιαβάζουμε τις λέξεις με τη βοήθεια των παιδιών δίνοντας έμφαση στην κίνηση του δακτύλου από αριστερά προς τα δεξιά (φορά ανάγνωσης). Αργότερα συρράπτουμε τα φύλλα του λεξικού μας και προσθέτουμε το εξώφυλλο.

- Αξιολόγηση: Πριν σημειώσουμε οτιδήποτε που αφορά στις επιδιώξεις - πρωτεύουσες και δευτερεύουσες - της δραστηριότητας οφείλουμε να πούμε πώς επρόκειτο για μια δραστηριότητα η οποία προκάλεσε έντονα το ενδιαφέρον των παιδιών, ιδίως στο σημείο που έπρεπε να εργαστούν ατομικά για τη συλλογή πληροφοριών από διάφορες πηγές (στη συγκεκριμένη περίπτωση εννοούμε τη συλλογή λέξεων από εφημερίδες και περιοδικά για τη δημιουργία του δικού τους λεξικού). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το σύνολο των παιδιών του δείγματός μας χρησιμοποίησε τα περιοδικά μόνο και όχι τις εφημερίδες ως πηγή αναζήτησης λέξεων ίσως λόγω του ότι τους ήταν περισσότερο οικεία σαν είδος γραπτού λόγου προερχόμενο από το ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον. Παρατηρήσαμε ακόμη ότι δεν συνάντησαν ιδιαίτερες δυσκολίες στο να εντοπίζουν σε δείγματα περιβάλλοντος έντυπου λόγου (στην προκειμένη περίπτωση σε περιοδικά) λέξεις οι οποίες αρχίζουν από το ίδιο σύμβολο - γράμμα - και να τις ομαδοποιούν. Γιατί στην ουσία και εν μέρει κάτι τέτοιο να μπορούσε να εκληφθεί ως προσπάθεια ομαδοποίησης, εφόσον οι λέξεις τοποθετούνται σε "ομάδες" με βάση ένα κοινό τους χαρακτηριστικό, το αρχικό τους σύμβολο - γράμμα. Πέρα όμως απ' αυτό, τα παιδιά εξοικειώθηκαν με το λεξικό ως διαφορετικό είδος έντυπου λόγου, εντόπισαν βασικά στοιχεία της δομής του και αντιλήφθηκαν τον τρόπο χρησιμοποίησής του καθώς και τη λειτουργία του. τέλος άρχισαν να αντιλαμβάνονται και να συνειδητοποιούν την οπτική παράσταση της καθορισμένης κατεύθυνσης του γραπτού λόγου (αναγνωστική δεξιότητα).

6^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα

- Ενότητα: Γραφή και γραπτή έκφραση
- Θέμα: Αινίγματα
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να έλθουν σε επαφή τα παιδιά και να εξοικειωθούν με τα αινίγματα ως διαφορετικό είδος έντυπου λόγου, που έχει πολύ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στοχεύει στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων επικοινωνιακών αναγκών.
  - Να χρησιμοποιήσουν την παραπάνω μορφή γραπτού λόγου για να πειραματιστούν με τη γραφή μικρών φράσεων προκειμένου να εκφράσουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα.
  - Να αντιληφθούν ότι ο προφορικός λόγος μετατρέπεται σε γραπτό μέσα από τη χρήση των αλφαβητικών συμβόλων της γλώσσας, τα γράμματα.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να ευαισθητοποιηθούν στην αξία της γραφής ως μέσο που προωθεί την επικοινωνία και τη μεταφορά πληροφοριών και γνώσεων αλλά και ως πηγή απόλαυσης και ευχαρίστησης.
  - Να εξασκηθούν στην απομνημόνευση μικρών και σύντομων κειμένων και να οικοδομήσουν ταυτόχρονα την ευχέρεια της ανάγνωσης μέσα από διαδικασίες επικοινωνίας.
  - Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα που προκύπτει με το συντονισμό της οπτικής αντίληψης και των κινήσεων των άνω άκρων.
- Υλικά: χαρτόνι κανσόν όπου έχουμε γράψει αινίγματα, εικόνες με τα αντικείμενα που αποτελούν τη λύση των αινιμάτων σε κάρτες με τις λέξεις (ονομασίες των αντικειμένων), маркаδόροι, χαρτιά Α₄.
 Το βιβλίο: (Παπανικολάου Ρ., (1999) Αινίγματα με εικόνες, Θεσσαλονίκη: Μικρός Πρίγκηπας).
- Μέθοδος: συζήτηση, παρατήρηση, ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Έχουμε συγκεντρωθεί στη γωνιά της συζήτησης. Σε ταμπλό έχουμε τοποθετήσει το χαρτόνι όπου βρίσκονται γραμμένα τα αινίγματα, ενώ στο κέντρο του κύκλου υπάρχουν οι εικόνες με τις αντίστοιχες ονομασίες (λύσεις αινιμάτων) σε καρτέλες. Η δραστηριότητα θα αρχίσει παρουσιάζοντας στα παιδιά το βιβλίο με τα αινίγματα που έχουμε φέρει μαζί μας. Καλούμε τα παιδιά να το παρατηρήσουν, να το ξεφυλλίσουν και έπειτα να μας πούνε πιο νομίζουν ότι είναι το περιεχόμενό του. μετά τις

παρατηρήσεις και τις υποθέσεις των παιδιών επιλέγουμε μια σελίδα του βιβλίου και διαβάζουμε δύο - τρία αινίγματα, δείχνοντάς τα παράλληλα σε εκείνα προκειμένου να προσδιορίσουμε το συγκεκριμένο είδος έντυπου λόγου. Κάνουμε λόγο για τα χαρακτηριστικά του (σύντομες φράσεις με ακριβές περιεχόμενο που "κλείνουν" πάντοτε με τον ίδιο τρόπο δηλαδή με ερώτηση). Έπειτα προτείνουμε στα παιδιά να παίξουμε ένα παιχνίδι με τις εικόνες και τις κάρτες με τις λέξεις.

- Κύρια φάση: Παρουσιάζουμε στα παιδιά τα αινίγματα που έχουμε γράψει στο χαρτόνι. Εξηγούμε ότι η λύση του κάθε αινίγματος βρίσκεται στις κάρτες. Αρχικά ζητάμε απ' τα παιδιά να αναγνωρίσουν τις εικόνες και να μας τις περιγράψουν δίνοντας κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Στη συνέχεια διαβάζουμε το πρώτο αίνιγμα, δείχνοντας τις λέξεις. Η ανάγνωσή του επαναλαμβάνεται και από τα παιδιά ώστε να το κατανοήσουν και να βρουν τη λύση του ανάμεσα στις κάρτες. Όταν βρεθεί η σωστή κάρτα, τοποθετείται στο χαρτόνι δίπλα ακριβώς από το αίνιγμα και γίνεται ανάγνωση της λέξης - ονομασίας. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και για τα υπόλοιπα αινίγματα.

Τέλος κάνουμε την εξής πρόταση στα παιδιά: Να φτιάξουμε και εμείς το δικό μας βιβλίο με αινίγματα. Μεταφερόμαστε στα τραπέζια εργασίας, μοιράζουμε χαρτιά Α₄ και μαρκαδόρους στα παιδιά. Έπειτα ζητάμε απ' αυτά να σκεφτούν ένα αντικείμενο που θα αποτελεί τη λύση του αινιγμάτων τους, να το ζωγραφίσουν και δίπλα του να γράψουν με το δικό τους τρόπο το γραπτό κείμενο του αινίγματος. Όταν τελειώσουν διαβάζουν το καθένα το δικό τους αίνιγμα.

- Αξιολόγηση: Βασική επιδίωξη της δραστηριότητας σε πρώτη φάση ήταν να εξοικειωθούν τα παιδιά με τα αινίγματα ως μορφή έντυπου λόγου που έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σε μια δεύτερη φάση επιδιώχθηκε με βασικό άξονα το συγκεκριμένο επικοινωνιακό μοντέλο να πειραματιστούν με τη γραφή μικρών φράσεων, σύμφωνα με τα δικά τους δεδομένα προκειμένου να εκφράσουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα. Και στην πρώτη αλλά πολύ περισσότερο στη δεύτερη φάση η συμμετοχή των παιδιών ξεπέρασε κάθε προσδοκία μας. Στην πρώτη φάση να αναφέρουμε το γεγονός ότι αρκετά από τα νήπια εξέφρασαν την επιθυμία να πουν αινίγματα που γνώριζαν στο σύνολο της τάξης. Κάτι τέτοιο δεν συμπεριλαμβανόταν στο αρχικό πλάνο της δραστηριότητας. Ήταν μια προσθήκη η οποία έγινε κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της δραστηριότητας, εφόσον το θέλησαν τα ίδια τα παιδιά. όσον αφορά τη δεύτερη φάση όπου τα παιδιά πειραματίστηκαν με τη γραφή αινιγμάτων και σ' αυτή την περίπτωση

τα δείγματα που συγκεντρώθηκαν ήταν εξαιρετικά. Όλα σχεδόν τα νήπια έκαναν μια προσπάθεια να γράψουν κάποιο από τα αινίγματα που είχαμε αναφέρει και διαβάσει προηγουμένως και βρίσκονταν γραμμένοι στο χαρτόνι, φυσικά με το δικό τους τρόπο και όπως εκείνα αντιλαμβάνονταν τη γραφή.

7^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Γραφή και γραπτή έκφραση
- Θέμα: Γελοιογραφίες (Κόμικς)
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να έλθουν τα παιδιά σε επαφή και να γνωρίσουν "διαλογικά κείμενα"¹ όπως είναι οι γελοιογραφίες ή τα κόμικς.
  - Να πειραματιστούν με τη γραφή μικρών φράσεων και την παραγωγή κειμένων / ψευδοκειμένων με αφετηρία τη μορφή των κειμένων που συναντούμε στις γελοιογραφίες (ή τα κόμικς).
  - Να εξασκηθούν στον περιορισμό της γραπτής τους έκφρασης σε συγκεκριμένα πλαίσια (στην προκειμένη περίπτωση στο κυκλικό πλαίσιο).
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να συνειδητοποιήσουν και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην αξία και τη σπουδαιότητα της γραπτής έκφρασης ως μέσο που προωθεί την επικοινωνία, την εξωτερίκευση συναισθημάτων, την ανάπτυξη ιδεών και τη μεταφορά γνώσεων και πληροφοριών.
  - Να αντιληφθούν τη σύνδεση προφορικού και γραπτού λόγου σε επικοινωνιακό επίπεδο καθώς και τη διαφοροποίηση του δεύτερου από την εικόνα (ως μέσο επικοινωνίας).
  - Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα που προκύπτει με το συντονισμό της οπτικής αντίληψης με τις λεπτές κινήσεις των άνω άκρων.
- Υλικά: γελοιογραφίες από διάφορα έντυπα (περιοδικά και εφημερίδες), διάφορα κόμικς (Χάιντι, Μάγια η Μέλισσα, Bugs Bunny, Free Willy), εκδόσεις: Modern Times αλλά και (Μίκυ Μάους,

---

¹ Ο όρος χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει το είδος κειμένου των γελοιογραφιών (ή των κόμικς) βλ. Αναγνωστόπουλος, Β.Δ., (2002), Η γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση, Αθήνα: Καστανιώτη, σ.σ. 192 - 193.

Ποπάου, Πινόκιο). Χρήστος Τερζόπουλος, εκδόσεις: Ακτίνα, έγχρωμα και λευκά χαρτιά Α₄, μαρκαδόροι.

- Μέθοδος: συζήτηση, παρατήρηση, ερωτηματική μέθοδος, ομαδική και ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Η δραστηριότητα αρχίζει με τον εξής τρόπο: στη γωνιά της συζήτησης όπου υπάρχει ταμπλό έχουμε τοποθετήσει γελοιογραφίες από εφημερίδες και κάποιες παραστάσεις ή αποσπάσματα κόμικς από περιοδικά. Επίσης στο κέντρο του κύκλου έχουμε συγκεντρώσει κόμικς (όπως Μίκυ Μάους, Bugs Bunny, Χάιντι, Μάγια η Μέλισσα κ.ά.). Καλούμε τα παιδιά να παρατηρήσουν τη συγκεκριμένη μορφή έντυπου λόγου και να μας πουν οτιδήποτε γνωρίζουν σχετικά μ' αυτή. Γίνεται αναφορά στους ήρωες ενώ σχολιάζουμε ταυτόχρονα και τον τρόπο που είναι γραμμένα αυτά που λένε ή που σκέφτονται οι ήρες των κόμικς. Έπειτα παροτρύνουμε τα παιδιά να παρατηρήσουν προσεκτικά τις γελοιογραφίες (κόμικς) που βρίσκονται τοποθετημένες στο ταμπλό. Ζητούμε απ' αυτά να τις περιγράψουν, να βρουν ομοιότητες και διαφορές, να μιλήσουν για τα πρόσωπα που βλέπουν και το γενικότερο πλαίσιο (που βρίσκονται και τι κάνουν). Στη συνέχεια κάνουν υποθέσεις για το τι μπορεί να λένε. Κατόπιν διαβάζουμε το γραπτό μήνυμα σε όσες από τις γελοιογραφίες (κόμικς) υπάρχει. Σε εκείνες όπου δεν υπάρχουν λόγια ακολουθώντας τις προτάσεις των παιδιών συμπληρώνουμε εμείς το γραπτό μήνυμα, το οποίο γράφουμε σε "συννεφάκια" ή σε κύκλο όπως συνηθίζεται στα κόμικς. Διαβάζουμε ό,τι έχουμε γράψει.
- Κύρια φάση: Έπειτα προτείνουμε στα παιδιά να κάνουν και τα ίδια ζωγραφίες σε στιλ κόμικς. Μεταφερόμαστε στα τραπέζια εργασίας και μοιράζουμε στα παιδιά μαρκαδόρους, λευκά και έγχρωμα χαρτιά Α₄. Τους εξηγούμε τι καλούνται ακριβώς να κάνουν. Να ζωγραφίσουν δηλαδή κάτι και να δημιουργήσουν μια "ιστορία" όπου τα λόγια των ηρώων θα βρίσκονται μέσα σε κύκλο ή σε "συννεφάκια". Στην περίπτωση όμως που τα παιδιά αδυνατούν να φανταστούν και να δημιουργήσουν μια ιστορία, αρκεί η προσπάθειά τους να ζωγραφίσουν πρόσωπα ή αντικείμενα που θα συνδέονται μεταξύ τους διαλογικά δίνοντας έμφαση στην οριοθέτηση του γραπτού μηνύματος μέσα σε συγκεκριμένο πλαίσιο.
- Αξιολόγηση: Κύρια επιδίωξη της δραστηριότητας ήταν αφενός να έλθουν τα παιδιά σε επαφή με μια κατηγορία διαλογικών κειμένων όπως είναι τα κόμικς και οι γελοιογραφίες και αφετέρου έχοντας υπόψη τους αυτή τη μορφή και το είδος γραπτού λόγου να

εξασκηθούν με τη γραφή μικρών φράσεων και την παραγωγή κειμένων / ψευδοκειμένων. Η ηδέα της δημιουργίας δικών τους κόμικς έγινε αποδεκτή με ιδιαίτερο ενθουσιασμό. Αρχικά τους ζητήθηκε να ζωγραφίσουν κάτι το οποίο θα έχει συνέχεια, μια ιστορία δηλαδή όπου τα λόγια των ηρώων θα βρίσκονται μέσα σε κύκλο, όπως στα κόμικς. Όμως λόγω του ότι σε ατομικό επίπεδο κάτι τέτοιο δυσκόλευε τα παιδιά, προτιμήσαμε να κινηθούμε στα πλαίσια του να ζωγραφίσουν πρόσωπα ή αντικείμενα τα οποία θα συνδέονταν μεταξύ τους διαλογικά με ιδιαίτερη έμφαση στον περιορισμό του γραπτού μηνύματος μέσα σε συγκεκριμένο πλαίσιο.

Τα παιδιά ανταποκρίθηκαν και στα γραπτά τους, τα οποία διακρίνονται από δημιουργικότητα, είναι εμφανή χαρακτηριστικά στοιχεία των κόμικς.

Σαν ήρωες στα δικά τους γραπτά εμφανίζονται άνθρωποι, ο ήλιος, πεταλούδες, εξωγήνοι, πλανήτες κ.ά. Μέσα όμως από αυτή τη διαδικασία αναδεικνύεται και προβάλλεται έντονα, θα έλεγε κανείς, το στοιχείο της γραπτής έκφρασης και επικοινωνίας ως προσπάθεια πειραματισμού με τη γραφή.

8^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Γραφή και γραπτή έκφραση
- Θέμα: Διαφημιστικά μηνύματα
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να αποκτήσουν τα παιδιά εξοικείωση με τον περιβάλλοντα γραπτό λόγο και να αντιληφθούν τη διαφοροποίηση που υπάρχει μεταξύ γραπτού λόγου και εικόνας.
  - Να μάθουν να γράφουν σύντομα μηνύματα χρησιμοποιώντας λέξεις ή μικρές φράσεις που θα είναι αντιπροσωπευτικές και θα περιγράφουν με σαφήνεια τα χαρακτηριστικά του προϊόντος το οποίο επιλέξουν να παρουσιάσουν.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να μάθουν να συλλέγουν πληροφορίες από διάφορες πηγές, στις οποίες συνυπάρχουν γραπτός λόγος και εικόνα.
  - Να αποκτήσουν την ικανότητα να εκφράζουν ελεύθερα τις εμπειρίες, τις απόψεις και τις ιδέες τους με αφορμή ερεθίσματα του κοινωνικού περιβάλλοντος.

- Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα που προκύπτει με το συντονισμό της οπτικής αντίληψης με τις λεπτές κινήσεις των άνω άκρων.
- Υλικά: διαφημίσεις από περιοδικά και εφημερίδες, λευκά χαρτιά A₄, ψαλίδια, κόλλες.
ένα κουτί (μόνο το εξωτερικό μέρος καλυμμένο με γκοφρέ χαρτί - που θα αποτελέσει την "τηλεόραση της τάξης").
- Μέθοδος: συζήτηση, παρατήρηση, ερωτηματική μέθοδος, ομαδική και ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Σε ταμπλό στη γωνιά της συζήτησης έχουμε τοποθετήσει διαφημίσεις προϊόντων από εφημερίδες και περιοδικά ώστε να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των παιδιών. Τα καλούμε να τις παρατηρήσουν προσεκτικά και να μας πουν τι νομίζουν ή υποθέτουν ότι είναι. Ακολουθεί συζήτηση που κινείται αρχικά στα πλαίσια του σχολιασμού των συγκεκριμένων διαφημίσεων που δόθηκαν ως ερεθίσματα στα παιδιά. σχολιάζουμε τα προϊόντα που εικονίζονται, αναγνωρίζουμε τους λογότυπους, εντοπίζουμε τις λέξεις και διατυπώνουμε υποθέσεις για το κείμενο που συνοδεύει τις διαφημίσεις. Έπειτα συζητάμε για το σκοπό των διαφημίσεων, για ποιο λόγο υπάρχουν και που μπορούμε να δούμε διαφημίσεις. Μ' αυτό τον τρόπο βοηθάμε τα παιδιά να ανακαλέσουν οπτικές αλλά και ακουστικές τους εμπειρίες.
- Κύρια φάση: Στη συνέχεια μεταφερόμαστε στα τραπέζια εργασιών όπου υπάρχουν περιοδικά, χαρτιά A₄, κόλλες, ψαλίδια και μαρκαδόροι. Εξηγούμε στα παιδιά ότι θα παίξουμε ένα παιχνίδι που λέγεται "μικροί διαφημιστές". Για να γίνει όμως κάτι τέτοιο θα πρέπει το κάθε παιδί - "διαφημιστής" να δημιουργήσει τη δική του διαφήμιση ώστε να μπορέσει να πάρει μέρος στο διαγωνισμό για την ανάδειξη της πιο πρωτότυπης διαφήμισης. Έτσι τα παιδιά κόβουν από τα περιοδικά ένα αντικείμενο ή ένα προϊόν που θα ήθελαν να διαφημίσουν. Χρησιμοποιούν τα λευκά χαρτιά που έχουν στη διάθεσή τους για να κολλήσουν πάνω σ' αυτά το συγκεκριμένο προϊόν ή αντικείμενο που επέλεξαν. Το αμέσως επόμενο στάδιο είναι να γράψουν με το δικό τους μοναδικό και πρωτότυπο τρόπο το μήνυμα ή τη λεζάντα που θα συμπληρώνει και θα ολοκληρώνει τη δική τους διαφήμιση. Έπειτα ακολουθεί η παρουσίαση των διαφημιστικών μηνυμάτων από τους "μικρούς διαφημιστές". Η πιο εντυπωσιακή και πρωτότυπη διαφήμιση αναδεικνύεται και νικήτρια του διαγωνισμού

και επιπλέον ο δημιουργός της καλείται να την παρουσιάσει στην τηλεόραση της τάξης.

- Αξιολόγηση: Κατ' αρχήν θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι η δραστηριότητα όσον αφορά τον τρόπο ανάπτυξης της κινήθηκε μέσα στα πλαίσια του αρχικού πλάνου. Οι διαφημίσεις από περιοδικά και εφημερίδες που είχαμε επιλέξει αφορούσαν προϊόντα αρκετά γνωστά στα παιδιά αλλά και ως είδος γραπτού λόγου ήταν οικείο σ' αυτά. με μεγάλη λουπόν προθυμία θέλησαν να τις σχολιάσουν, να κάνουν υποθέσεις για το γραπτό μήνυμα που συνόδευε την καθεμία, τον τρόπο που είναι γραμμένο και μάλιστα εκείνο που μας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση ήταν όχι τόσο οι περιγραφές αλλά η αναγνώριση των λογότυπων στα περισσότερα απ' τα προϊόντα των διαφημίσεων σ' αυτό βέβαια το τελευταίο σημείο σημαντικό ρόλο έπαιξαν και εξωγλωσσικά στοιχεία (όπως το χρωματικό, το εικονικό και το τοπογραφικό στοιχείο). Η ικανότητα όμως αναγνώρισης των λογότυπων στα προϊόντα που διαφημίζονται λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω δεδομένα αποτελεί ένδειξη προσέγγισης της γραφής ως πολύ-τροπικό σημειωτικό σύστημα στο οποίο συνυπάρχουν λόγος και εικόνα. Παρ' όλα αυτά όσον αφορά το διαφημιστικό μήνυμα αυτό καθεαυτό ως γραπτό κείμενο επικοινωνιακού χαρακτήρα, τα νήπια ήταν σε θέση να αντιληφθούν τη διαφοροποίησή του από την εικόνα. Στη συνέχεια όταν τους ζητήσαμε να γίνουν τα ίδια "μικροί διαφημιστές" και να φτιάξουν τη δική τους διαφήμιση, δέχθηκαν με ενθουσιασμό να εργαστούν ατομικά και να δημιουργήσουν τα δικά τους διαφημιστικά μηνύματα. Αφού επέλεξαν το προϊόν που ήθελαν να διαφημίσουν συμπλήρωσαν με το δικό τους τρόπο το γραπτό κείμενο. Σαν γενικό σχόλιο που αφορά στον τρόπο γραφής του γραπτού κειμένου έχουμε να πούμε το εξής: ότι αρκετά παιδιά χρησιμοποίησαν διαφορετικά χρώματα για το κάθε σύμβολο - γράμμα σε μια προσπάθεια (μάλλον) είτε επίτευξης καλύτερου αισθητικού αποτελέσματος, είτε μίμησης του τρόπου γραφής κάποιων συγκεκριμένων διαφημιστικών μηνυμάτων.

9^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Ανάγνωση
- Θέμα: Κατασκευή ημερολογίου
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:

- Να γνωρίσουν και να έλθουν σε επαφή τα παιδιά με μια διαφορετική εκδοχή γραπτού λόγου, όπως για παράδειγμα είναι το ημερολόγιο και να συνειδητοποιήσουν ότι πρόκειται για ένα συγκεκριμένο είδος λόγου που εξυπηρετεί συγκεκριμένους σκοπούς επικοινωνίας.
- Να ασκηθούν στο να οργανώνουν το λόγο τους σε προτάσεις που θα διακρίνονται από ακριβές περιεχόμενο και σαφή διατύπωση.
- Να αντιληφθούν τη σύνδεση του προφορικού λόγου με το γραπτό και να αναπτύξουν αναγνωστικές δεξιότητες.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
- Να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν τον προφορικό τους λόγο μέσα στα πλαίσια πραγματικών συνθηκών επικοινωνίας. Να μάθουν να αιτιολογούν με στοιχειώδη τρόπο τις απόψεις τους και να σέβονται τους συνομιλητές τους, όταν έχουν εκείνοι το λόγο, χωρίς να τους διακόπτουν.
- Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα που συντελείται μέσω της διαδικασίας συντονισμού της οπτικής αντίληψης με τις λεπτές κινήσεις των άνω άκρων.
- Υλικά: παλιά ημερολόγια, χαρτιά A₄, ψαλίδια, κόλλες, μαρκαδόροι, χαρτόνι κανσόν μεγάλων διαστάσεων.
- Μέθοδος: υποδειγματική μέθοδος, παρατήρηση, συζήτηση, ατομική και ομαδική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Έχουμε φροντίσει να συγκεντρώσουμε στη γωνιά της συζήτησης διάφορα παλιά ημερολόγια έτσι ώστε να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον των παιδιών. Τα ενθαρρύνουμε αρχικά να τα παρατηρήσουν πολύ προσεκτικά και σε μια δεύτερη φάση να μας πουν τι νομίζουν ότι είναι. Ακολουθούν οι απόψεις των παιδιών και οι υποθέσεις τους για το περιεχόμενο ενός ημερολογίου, ποιος το γράφει και για ποιο λόγο. Αφού αναφερθούμε στη χρησιμότητα του ημερολογίου στη συνέχεια ζητάμε από τα παιδιά να επιλέξουν κάποιο απ' αυτά, που τους έκανε ιδιαίτερη εντύπωση. Το αμέσως επόμενο βήμα μετά την επιλογή είναι να διαβάσουμε 1 - 2 σελίδες του συγκεκριμένου ημερολογίου και να σχολιάσουμε τον τρόπο γραφής. Συγκρίνουμε και με τα υπόλοιπα ημερολόγια.
- Κύρια φάση: Προτείνουμε στα παιδιά να κατασκευάσουμε και εμείς ένα ημερολόγιο που θα είναι πολύ ξεχωριστό. Θα είναι το ημερολόγιο της τάξης μας και σ' αυτό θα γράψουμε πώς πέρασε η προηγούμενη μέρα στο Νηπιαγωγείο. Έτσι θα μάθουν και άλλα για το πόσο όμορφα περάσαμε.

Ρωτάμε λοιπόν τα παιδιά να μας πουν τι έκαναν τη χθεσινή μέρα στο Νηπιαγωγείο. Τα νήπια απαντούν και ακολουθεί συζήτηση για το πώς θα φτιάξουμε το ημερολόγιο και τι θα γράψουμε σ' αυτό. Κατ' αρχήν θα χρειαστούμε ένα μεγάλο χαρτόνι στο οποίο θα γράψουμε με μεγάλα γράμματα την ημερομηνία της προηγούμενης μέρας. Έπειτα καταλήγουμε στο τελικό κείμενο που θα γράψουμε στο χαρτόνι. Μεταφερόμαστε στα τραπέζια εργασίας, μοιράζουμε στα νήπια κόλλες Α₄, ψαλίδια και μαρκαδόρους. Εκείνα καλούνται τώρα να ζωγραφίσουν ό,τι τους άρεσε από την προηγούμενη μέρα στο Νηπιαγωγείο. Έτσι το κείμενο του ημερολογίου θα εμπλουτιστεί και θα συμπληρωθεί με τις ζωγραφιές των παιδιών. Τέλος διαβάζουμε το κείμενο δίνοντας έμφαση στην κίνηση του χεριού από αριστερά προς τα δεξιά (φορά ανάγνωσης).

- Αξιολόγηση: Η αρχική και πρωτεύουσα επιδίωξη της δραστηριότητας ήταν να χωρίσουν τα παιδιά και να έλθουν σε επαφή με ένα συγκεκριμένο είδος γραπτού λόγου, το ημερολόγιο δηλαδή, που εξυπηρετεί συγκεκριμένους σκοπούς επικοινωνίας. Με δεδομένα τα λεγόμενά τους καταλήγουμε στη διαπίστωση ότι στο σύνολο των παιδιών η συγκεκριμένη μορφή γραπτού λόγου ήταν άγνωστη. Οι απαντήσεις που πήραμε έδειχναν ότι υπήρχε σύγχυση μεταξύ ημερολογίου και ευρετηρίου τηλεφώνων. Μάλιστα όταν τους ζητήσαμε να προσδιορίσουν το είδος γραπτού λόγου δυσκολεύτηκαν αρκετά ώστε να κάνουν κάποιες υποθέσεις. Χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις: "βλέπω γράμματα, νούμερα που γράφουμε πάνω τα τηλέφωνα" και "είναι σαν αυτά που γράφουμε τα τηλέφωνα". Προφανώς σ' αυτή την εκτίμηση τους οδήγησε το γεγονός ότι εντόπισαν την παρουσία αριθμών (που αφορούσαν ημερομηνίες / έτη) ανάμεσα στα γράμματα. Αλλά και στη συνέχεια όταν επέλεξαν ένα ημερολόγιο για να διαβάσουμε μια - δύο σελίδες του και ζητήσουμε τις απόψεις τους για το τι γράφουμε σε ένα ημερολόγιο και για ποιο λόγο, οι απαντήσεις τους είχαν να κάνουν με το περιεχόμενο των δυο αυτών σελίδων που διαβάσαμε. Στην ιδέα όμως να δημιουργήσουμε το δικό μας ημερολόγιο και να γράψουμε πώς πέρασε η προηγούμενη ημέρα στο Νηπιαγωγείο ανταποκρίθηκαν με μεγάλη προθυμία. Έκαναν τις προτάσεις τους για το γραπτό κείμενο, που θα αποτελούσε τη σελίδα του ημερολογίου μας, οι οποίες διακρίνονταν από ακριβές περιεχόμενο και σαφή διατύπωση και στο τέλος έγινε ανάγνωση δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην κίνηση του χεριού από αριστερά προς τα δεξιά (φορά ανάγνωσης).

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Γραφή και γραπτή έκφραση
- Θέμα: Γραφή απομνημονευμένου ποιήματος σε κανονική (κλασική) μορφή ή σχηματικά.
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να προσεγγίσουν με τρόπο φυσικό τα παιδιά το γραπτό λόγο μέσα από ένα διαφορετικό είδος κειμένου, όπως είναι το ποίημα.
  - Να αντιληφθούν τα ιδιαίτερα του χαρακτηριστικά (στροφές, σύντομες φράσεις, μικρή έκταση) και να εντοπίσουν το όνομα του ποιητή και τον τίτλο του ποιήματος.
  - Να γνωρίσουν και να έλθουν σε επαφή με μια άλλη μορφή ποίησης, τη σχηματική. Σ' αυτή την περίπτωση η γνωριμία επιδιώκεται να γίνει μέσω αντιπαραβολής ενός συγκεκριμένου ποιήματος σε κλασική μορφή με τη σχηματική του εκδοχή.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να ευαισθητοποιηθούν στην αξία της γραφής ως μέσο που προωθεί την επικοινωνία, την μετάδοση ιδεών και απόψεων την έκφραση συναισθημάτων αλλά και ως πηγή ευχαρίστησης και απόλαυσης.
  - Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα που προκύπτει μέσω συντονισμού της οπτικής αντίληψης με τις κινήσεις των άνω άκρων.
- Υλικό: ποίημα με τίτλο "Ένα πανί" του Γιώργου Κρόκου, σχηματική εκδοχή του ποιήματος, χαρτιά Α₄, μαρκαδόροι.
- Μέθοδος: παρατήρηση, συζήτηση, ομαδική και ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Αρχικά τοποθετούμε σε ταμπλό τη σελίδα με το ποίημα στην κλασική του μορφή. Η προσέγγισή του αρχίζει εφόσον ζητήσουμε από τα παιδιά να μας εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με το τι νομίζουν ότι πρόκειται να διαβάσουμε (κόμικς, παραμύθι, ανέκδοτο, ποίημα, αίνιγμα). Ακολουθούν οι υποθέσεις των παιδιών. Στη συνέχεια εφόσον διευκρινίσουμε ότι πρόκειται για ποίημα κάνουμε λόγο για τα χαρακτηριστικά του ξεκινώντας από τον τίτλο του. Δείχνουμε που ακριβώς βρίσκεται και κατόπιν αναφερόμαστε στην έκταση του ποιήματος τις μικρές φράσεις και τις στροφές. Τέλος εντοπίζουμε που είναι γραμμένο το όνομα του ποιητή.

- Κύρια φάση: Διαβάζουμε τον τίτλο του ποιήματος και το ποίημα δυο - τρεις φορές δείχνοντας ταυτόχρονα τις λέξεις. Έπειτα καλούμε και τα παιδιά να μας συνοδέψουν στην ανάγνωσή του. Διαβάζουμε το ποίημα όσες φορές χρειαστεί ώστε τα παιδιά να είναι σε θέση να το απαγγείλουν μόνα τους. αφού γίνει κάτι τέτοιο τα παροτρύνουμε και κλείσουν τα μάτια τους και να μας πουν τι είδους εικόνες περνούν από μπροστά τους ακούγοντάς το.

Στη συνέχεια τοποθετούμε στο ταμπλό δίπλα από τη σελίδα με το ποίημα τη σχηματική του εκδοχή. Παροτρύνουμε για ακόμη μια φορά τα παιδιά να μας περιγράψουν τι ακριβώς βλέπουν. Συζητούμε τις περιγραφές τους και σχολιάζουμε το γεγονός ότι η εικόνα που έχουμε μπροστά μας συμπληρώνεται από γράμματα και το αντίστροφο. Κάνουμε υποθέσεις για το τι μπορεί να λένε τα γράμματα, λαμβάνοντας υπόψη μας και την εικόνα που σχηματίζεται. Διαβάζουμε το ποίημα στη σχηματική του μορφή. Καταλήγουμε στη διαπίστωση ότι πρόκειται για το ίδιο ποίημα με μόνη διαφορά το ότι συμπληρώνεται από εικόνα - σχήμα που ενισχύει την έννοιά του ή την προεκτείνει. Έτσι παρουσιάζουμε στα παιδιά και έναν διαφορετικό - ξεχωριστό τρόπο γραφής του ποιήματος.

Τέλος έχοντας γνωρίσει τα παιδιά το ίδιο ποίημα σε δυο διαφορετικές μορφές (κλασική και σχηματική) ζητάμε απ' αυτά να γράψουν το ποίημα με το δικό τους τρόπο. Το κάθε παιδί τελειώνοντας διαβάζει το ποίημά του.

Σημείωση: Η ιδέα για την ανάπτυξη της παραπάνω δραστηριότητας προέρχεται από το εξής βιβλίο: Αναγνωστόπουλος, Β., Δ., (2002), Η γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση, Αθήνα: Καστανιώτη, σ.σ. 359 - 360.

- Αξιολόγηση: Αρχικά όταν παρουσιάσαμε στα παιδιά το ποίημα στην κλασική του μορφή και ζητήσαμε απ' αυτά να μας εκφράσουν τις απόψεις τους για το τι νομίζουν ότι πρόκειται να διαβάσουμε μας εξέπληξε το γεγονός ότι δεν συνάντησαν καμιά δυσκολία στο να προσδιορίσουν το συγκεκριμένο είδος λόγου. Έδωσαν μάλιστα τον ορισμό του, όπως εκείνα τον αντιλαμβάνονταν και κατόπιν μπήκαν στη διαδικασία να εντοπίσουν σ' αυτό τον τίτλο καθώς και το όνομα του ποιητή όσον αφορά τη θέση που βρίσκονταν γραμμένα. Και σ' αυτή τη φάση δεν υπήρξαν δυσκολίες και ιδιαίτερα προβλήματα. Στη συνέχεια προκειμένου να αντιληφθούν τα χαρακτηριστικά ενός ποιήματος σε κλασική μορφή (μικρή έκταση, σύντομες φράσεις, στροφές), διαβάσαμε την πρώτη στροφή του ποιήματος μιλήσαμε για τα χαρακτηριστικά της και τέλος έγινε ανάγνωση του ποιήματος με σκοπό να εξασκηθούν τα παιδιά στην απομνημόνευση και την

απαγγελία. Όμως πέρα από τα παραπάνω κύρια επιδίωξη της δραστηριότητας ήταν να έρθουν σε επαφή και με μια άλλη μορφή ποίησης εκτός από την κλασική. Αναφερόμαστε στη σχηματική ποίηση όπου η εικόνα συνοδεύει και συμπληρώνει το λόγο. Σ' αυτή την περίπτωση παρουσιάζοντάς τους το ίδιο ποίημα σε σχηματική απόδοση ήταν σε θέση να αντιληφθούν ότι μέσα στην εικόνα υπάρχουν και γράμματα ενώ διατύπωσαν και κάποιες υποθέσεις για το τι μπορεί να γράφεται. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά τα λεγόμενά τους: "γράφει για το караβάκι", "γράφει για το πανί".

Ωστόσο ιδιαίτερη εντύπωση μας έκανε το γεγονός ότι όταν τους ζητήσαμε να γράψουν με το δικό τους τρόπο το ποίημα, παρατηρήσαμε ότι η πλειοψηφία των παιδιών προτίμησε να το αποδώσει σχηματικά (συνδυάζοντας γράμματα και εικόνα), ενώ ελάχιστα παιδιά (5/14) προτίμησαν την κλασική του μορφή.

11^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Γραφή και γραπτή έκφραση
- Θέμα: Μικρές Αγγελίες
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να γνωρίσουν και να έλθουν σε επαφή τα παιδιά με μια διαφορετική εκδοχή γραπτού λόγου, όπως είναι οι μικρές αγγελίες.
  - Να συνειδητοποιήσουν ότι αυτό το συγκεκριμένο είδος λόγου μεταφέρει μηνύματα με διαφορετικό τρόπο προκειμένου να υπηρετήσει συγκεκριμένες επικοινωνιακές ανάγκες.
  - Να εξοικειωθούν με τη γραφή μικρών φράσεων και να ενθαρρυνθούν στο να δημιουργήσουν τα δικά τους "κείμενα" μικρών αγγελιών.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να κατανοήσουν την αξία της γραφής ως μέσο που προωθεί την ανάπτυξη των σκέψεων και των ιδεών μας αλλά και ως πηγή ευχαρίστησης και απόλαυσης.
  - Να καλλιεργήσουν τον προφορικό τους λόγο και να εξασκηθούν στην ελεύθερη έκφραση και στη σωστή διατύπωση των συλλογισμών τους.
  - Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα που προκύπτει ως αποτέλεσμα του συντονισμού της οπτικής αντίληψης με τις λεπτές κινήσεις των άνω άκρων.

- Υλικά: Εφημερίδες, λευκά φύλλα χαρτιού Α₄, μαρκαδόροι, ξυλομπογιές.
Τυπωμένες τις αγγελίες: "Ενοικιάζεται" "Πωλείται" "Ζητείται"
- Μέθοδος: παρατήρηση, συζήτηση, ερωτηματική μέθοδος, ομαδική και ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Στη γωνιά της παρατήρησης υπάρχουν εφημερίδες. Παρακινούμε τα παιδιά να τις παρατηρήσουν και να τις ξεφυλλίσουν. Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με το τι γνωρίζουν για τη συγκεκριμένη μορφή έντυπου λόγου, διατυπώνονται υποθέσεις για το περιεχόμενο, τα θέματα στα οποία αναφέρεται, ενώ παράλληλα εκφράζονται απ όψεις για τη χρησιμότητα, το όνομα της κάθε εφημερίδας και που είναι γραμμένο. Ακόμη παρατηρούμε τις φωτογραφίες και τις σχολιάζουμε διαβάζοντας τις λεζάντες.
- Κύρια φάση: Αφού δούμε μαζί με τα παιδιά τα περιεχόμενα των εφημερίδων στεκόμαστε ιδιαίτερα στις σελίδες όπου υπάρχουν οι "Μικρές αγγελίες". Επιλέγουμε μια από τις σελίδες αυτές και διαβάζουμε τον τίτλο. Έπειτα ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν, αν γνωρίζουν τι σημαίνει η φράση "Μικρές αγγελίες". Συμπληρώνουμε και εμείς τα λεγόμενά τους, εξηγώντας ταυτόχρονα την ακριβή σημασία της φράσης. Κατόπιν τους δίνουμε το χρόνο να παρατηρήσουν για λίγο τη συγκεκριμένη σελίδα. Τα παροτρύνουμε με ερωτήσεις να αναφερθούν στο τι βλέπουν στη σελίδα αυτή, πώς είναι γραμμένη, το μέγεθος των τυπογραφικών στοιχείων, αν έχει εικόνες ή φωτογραφίες, αν μοιάζει με τις υπόλοιπες σελίδες της εφημερίδας. Μ' αυτόν τον τρόπο ενθαρρύνουμε τα παιδιά να ανταλλάξουν ιδέες και απ όψεις, να υποβάλλουν ερωτήσεις και να λύσουν τυχόν απορίες τους.
Στη συνέχεια διαβάζουμε ορισμένες από τις αγγελίες που υπάρχουν στις στήλες "Ενοικιάζεται", "Πωλείται", "Ζητείται" στις σελίδες των εφημερίδων. Σε ταμπλό έχουμε ήδη τοποθετήσει τις τυπωμένες αγγελίες "Ενοικιάζεται", "Πωλείται" και "Ζητείται". Τις παρουσιάζουμε στα παιδιά διαβάζοντάς τες και τους προτείνουμε να φτιάξουν και εκείνα "μικρές αγγελίες". Μοιράζουμε λοιπόν φύλλα χαρτιού, μαρκαδόρους και ξυλομπογιές και ζητάμε απ' αυτά να σκεφτούν και να ζωγραφίσουν τι θα ήθελαν να ενοικιάσουν ή να πουλήσουν ή να ζητήσουν. Ακόμη τα παιδιά καλούνται να συμπληρώσουν τη ζωγραφιά τους με ένα μήνυμα που θα αποτελεί το "κείμενο" της αγγελίας τους. Τέλος κάθε παιδί τοποθετεί τη δική του "μικρή αγγελία" κάτω από τη στήλη που θέλει και την παρουσιάζει.

- Αξιολόγηση: Πριν κάνουμε οποιαδήποτε παρατήρηση όσον αφορά τις επιδιώξεις της δραστηριότητας θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι προκειμένου να εστιάσουμε στη συγκεκριμένη εκδοχή γραπτού λόγου, τις "Μικρές Αγγελίες", παρουσιάσαμε στα παιδιά το γενικότερο πλαίσιο στο οποίο εντοπίζεται η παραπάνω μορφή λόγου. Ασχοληθήκαμε λοιπόν με την εφημερίδα ως είδος πληροφοριακού λόγου και ζητήσαμε από τα παιδιά να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο (τα θέματα στο οποία αναφέρεται) καθώς και για τη χρησιμότητά της. Ακόμη έγινε μια προσπάθεια εντοπισμού της θέσης στην οποία βρίσκεται γραμμένο το όνομα (ο τίτλος) της κάθε εφημερίδας. Όσον αφορά όμως τη στήλη με τις "Μικρές Αγγελίες" αρχικά επιδιώξαμε να μάθουμε αν γνωρίζουν τι σημαίνει ο τίτλος αυτός. Διαπιστώθηκε ότι κανένα απ' τα παιδιά δεν γνώριζε τη σημασία του. Αφού δόθηκαν οι απαραίτητες πληροφορίες για τον τίτλο ακολούθησαν οι παρατηρήσεις των παιδιών για το πώς είναι γραμμένη η συγκεκριμένη σελίδα της εφημερίδας, το μέγεθος των τυπογραφικών στοιχείων, αν μοιάζει με τις υπόλοιπες σελίδες της εφημερίδας κτλ. Σ' αυτό το σημείο οι περιγραφές που έδωσαν τα παιδιά ήταν αρκετά λεπτομερείς. Το πιο σημαντικό όμως είναι το ότι η συγκεκριμένη μορφή λόγου λειτούργησε ως ερέθισμα προκειμένου να πειραματιστούν με τη γραφή ως μέσο επικοινωνίας και μετάδοσης πληροφοριών. Τα παιδιά ανταποκρίθηκαν με μεγάλη προθυμία στο κάλεσμά μας να φτιάξουμε τις δικές μας "μικρές αγγελίες" με τον δικό μας τρόπο. Τα γραπτά που συγκεντρώθηκαν είχαν έντονο το στοιχείο της πρωτοτυπίας και της δημιουργικότητας. Οι "μικρές τους αγγελίες" αφορούσαν κοσμήματα, αυτοκίνητα, μοτοσικλέτες, σπίτια, κούκλες κτλ. και είχαν την εξής διάρθρωση: εικόνα του αντικειμένου που ήταν προς πώληση ή ενοικίαση (ζωγραφιά που την είχαν φτιάξει τα ίδια) και δίπλα απ' την εικόνα υπήρχε το γραπτό κείμενο της αγγελίας έτσι όπως το αντιλαμβάνονταν τα παιδιά.

12^η Δραστηριότητα

- Γνωστικό Αντικείμενο: Γλώσσα
- Ενότητα: Γραφή και γραπτή έκφραση
- Θέμα: Γραφή μιας λίστας με μουσειακά αντικείμενα
- Πρωτεύουσες Επιδιώξεις:
- Να έλθουν σε επαφή και να προσεγγίσουν ένα διαφορετικό είδος γραπτού λόγου, το οποίο έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων επικοινωνιακών αναγκών.

- Να χρησιμοποιήσουν την παραπάνω μορφή γραπτού λόγου για να εκφραστούν, γράφοντας συγκεκριμένες λέξεις, είτε με τον τρόπο που τις αντιλαμβάνονται, είτε με την παρατήρηση και την αντιγραφή τους.
- Δευτερεύουσες Επιδιώξεις:
  - Να ευαισθητοποιηθούν στην αξία της γραφής ως μέσο που προωθεί την επικοινωνία, την ανταλλαγή απόψεων και ιδεών και την μεταφορά πληροφοριών και γνώσεων.
  - Να αντιληφθούν ότι ο προφορικός λόγος μετατρέπεται σε γραπτό μέσα από τη χρήση των αλφαβητικών συμβόλων της γλώσσας, τα γράμματα.
  - Να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους όσον αφορά στην πολιτιστική μας κληρονομιά και στα έργα τέχνης και να ευαισθητοποιηθούν στη μορφωτική αξία των έργων του παρελθόντος.
  - Να αναπτύξουν τη λεπτή τους κινητικότητα που προκύπτει μέσω του συντονισμού της οπτικής αντίληψης με τις λεπτές κινήσεις των άνω άκρων.
- Υλικά: Τα παρακάτω βιβλία (οδηγοί μουσείων)
 ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ι., (1996), Οδηγός Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, Αθήνα: Καπόν
 ΚΑΡΟΥΖΟΥ, Σ., (1987), Εθνικό Μουσείο (Γενικός Οδηγός), Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών
 ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ, Γ., (1998), Τα Μνημεία και το Αρχαιολογικό Μουσείο του Πειραιά, Αθήνα: Μ. ΤΟΥΜΠΗΣ Α.Ε.
 Χαρτόνι κανσόν, έγχρωμα χαρτιά Α₄, μολύβια, μαρκαδόροι.
- Μέθοδος: παρατήρηση, συζήτηση, ερωτηματική, υποδειγματική μέθοδος, ατομική εργασία.
- Περιεχόμενο: Κατάσταση αφετηρίας: Η δραστηριότητα θα αρχίσει από τη γωνιά της συζήτησης. Τα παιδιά έχουν συγκεντρωθεί εκεί και εμείς τα καλούμε να παρατηρήσουν τα βιβλία - οδηγούς μουσείων που έχουμε φέρει στην τάξη. Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης και καθώς τα παιδιά ξεφυλλίζουν τους οδηγούς αναπτύσσουμε συζήτηση για όσα βλέπουν και αφορούν σε εκθέματα και μακέτες μουσείων. Στεκόμαστε ιδιαίτερα σε μουσειακά αντικείμενα που απεικονίζονται στις σελίδες των οδηγών και τα οποία κεντρίζουν το ενδιαφέρον των παιδιών (π.χ. αγάλματα, επιτύμβιες στήλες, κοσμήματα, αγγεία, αμφορείς κ.ά.). Για τα συγκεκριμένα αντικείμενα δίνουμε στα παιδιά περισσότερες πληροφορίες συμβουλευόμενοι τους οδηγούς. Μέσα στα ίδια πλαίσια προσπαθούμε με ερωτήσεις να ανασύρουμε ήδη βιωμένες εμπειρίες των παιδιών για μουσειακούς χώρους. Ζητάμε να

μας μεταφέρουν στην ομάδα της τάξης εμπειρίες που ενδεχομένως έχουν από κάποια επίσκεψή τους σε μουσείο (π.χ. πώς ένιωσαν επισκεπτόμενα έναν τέτοιο χώρο, τι είδαν εκεί και ποια από τα αντικείμενα που υπήρχαν τους έκαναν ιδιαίτερη εντύπωση κ.ά.). Κατά αυτόν τον τρόπο αναφερόμαστε και σε άλλους τόπους μουσείων εκτός από το Εθνικό Αρχαιολογικό. Κάνουμε λόγο για το τι μπορούμε να συναντήσουμε επισκεπτόμενοι το Πολεμικό, το Λαογραφικό, το Νομισματικό Μουσείο ή το Κέντρο Λαϊκής Τέχνης και Παράδοσης.

- Κύρια φάση: Στη συνέχεια προτείνουμε στα παιδιά να γράψουμε μια λίστα ώστε να θυμηθούμε τι είδους αντικείμενα μπορούμε να δούμε σε περίπτωση που επισκεφτούμε ένα μουσείο. Τα παιδιά αναφέρουν όσα αντικείμενα θυμούνται από τη συζήτηση που προηγήθηκε τα οποία φροντίζουμε να γραφούν σε χαρτόνι και σε κάθετη διάταξη. Επιπλέον συζητούμε για τον τίτλο που θα δώσουμε στη λίστα μας τον οποίο γράφουμε επίσης στο χαρτόνι. Κατόπιν παροτρύνουμε τα παιδιά να φτιάξουν τη δική τους λίστα, η οποία θα έχει τον τίτλο που συμφωνήσαμε προηγουμένως. Για να γίνει κάτι τέτοιο μπορούν να συμβουλευτούν τη λίστα που δημιουργήσαμε, αν και στόχος μας είναι να μάθουν να καταρτίζουν λίστες για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό και με το δικό τους πρωτότυπο στιλ γραψίματος.
- Αξιολόγηση: Η δραστηριότητα θα μπορούσε να κριθεί ιδιαίτερα επιτυχημένη χωρίς καμιά επιφύλαξη για δυο λόγους τους οποίους αξίζει να αναφέρουμε. Ο πρώτος λόγος σχετίζεται με το γεγονός ότι η συμμετοχή των παιδιών σ' αυτή ήταν εξαιρετικά μεγάλη ίσως γιατί σε σχολικό πλαίσιο δεν είχαν την ευκαιρία να ασχοληθούν και να πάρουν μέρος σε κάποια παρόμοια δραστηριότητα με κεντρικό θέμα: το μουσείο. Έτσι, απ' αυτή την άποψη εξέφρασαν έντονη την επιθυμία να μεταφέρουν στην τάξη βιωμένες εμπειρίες που αφορούσαν σε μουσειακούς χώρους (εκθέματα, συνολική εικόνα για το μουσείο ως έννοια αλλά και συναισθήματα (που βίωσαν)). Ο δεύτερος λόγος και εξίσου σημαντικός έχει να κάνει με την επιτυχία της δραστηριότητας από την πλευρά της επίτευξης των επιδιώξεων. Πέρα από το ότι ευαισθητοποιήθηκαν τα παιδιά στη μορφωτική αξία των έργων του παρελθόντος, ήρθαν σε επαφή με ένα διαφορετικό είδος λόγου, το οποίο εξυπηρετεί ιδιαίτερες επικοινωνιακές ανάγκες. Γνώρισαν τον τρόπο που δομείται, τα χαρακτηριστικά του και με βασικό ερέθισμα τη συγκεκριμένη εκδοχή γραπτού λόγου πειραματίστηκαν με τη γραφή συγκεκριμένων λέξεων είτε όπως τις αντιλαμβάνονται εκείνα είτε μέσω της παρατήρησης και της αντιγραφής τους. η ομαδική εργασία για την κατάρτιση της λίστας με τα μουσειακά αντικείμενα και τη γραφή της στο χαρτόνι διαδέχθηκε την ατομική εργασία όπου

Το κάθε παιδί κλήθηκε να συντάξει με τον δικό του τρόπο την παραπάνω λίστα. Τα γραπτά που συγκεντρώθηκαν αποδεικνύουν ότι τα παιδιά κατανόησαν τη φυσική διάταξη του συγκεκριμένου είδους λόγου στο χώρο καθώς και τη χρησιμότητά του.

8.2 Συγκριτική θεώρηση των αποτελεσμάτων Προελέγχου-Μεταελέγχου

Οι πρώτες κατά σειρά ερωτήσεις του ερωτηματολογίου της έρευνας (1,2,3,4,4.1,4.2,4.3,5,6) είχαν ως στόχο να διερευνηθούν σε γενικές γραμμές οι αντιλήψεις και οι απόψεις των παιδιών για τη λειτουργία της γραφής (ως μέσο επικοινωνίας, μετάδοσης πληροφοριών και γνώσεων αλλά και ως πηγή ευχαρίστησης). Οι απαντήσεις που έδωσαν λοιπόν τα νήπια στις ερωτήσεις αυτές αξίζει να παρουσιαστούν συγκριτικά. Γι' αυτό το λόγο και κρίναμε σκόπιμο να παραθέσουμε μια ακόμη συγκριτική θεώρηση των απαντήσεων που έδωσε το κάθε νήπιο στις ερωτήσεις που του τέθηκαν κατά τη διάρκεια του προελέγχου και του μεταελέγχου ως προς το "κομμάτι" της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας.

Νήπιο 1: Κατά τη διάρκεια του προελέγχου το νήπιο δηλώνει ότι επιθυμεί να μάθει να διαβάζει για να βοηθάει κάποιον άλλο που δεν ξέρει. Η απάντησή του είναι μεν πολύ συγκεκριμένη αλλά προσδίδει στην ανάγνωση χαρακτήρα προσφοράς βοήθειας σε κάποιον που δεν είναι σε θέση να διαβάζει μόνος του. Στην ίδια όμως ερώτηση κατά τη διάρκεια του μεταελέγχου, το νήπιο διαφοροποιεί την απάντησή του αναφέροντας ότι θέλει να μάθει ανάγνωση για να διαβάζει εφημερίδες, κόμικς και αινίγματα. Σ' αυτή την περίπτωση παρατηρούμε ότι ορίζει την ανάγνωση με βάση επικοινωνιακά κριτήρια. Όσον αφορά στην ερώτηση 6 ισχύει κάτι ανάλογο. Η απάντησή του διαφοροποιείται στον μεταελέγχο τονίζοντας τον επικοινωνιακό χαρακτήρα κυρίως της γραφής αλλά και τη λειτουργία της στο σχολικό πλαίσιο. Χαρακτηριστική είναι η απάντησή του: "θα μπορώ να γράφω ο,τι θέλω στο σχολείο".

Νήπιο 2: Το νήπιο κατά τη διάρκεια του προελέγχου αδυνατεί να προσδιορίσει την αξία και το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η γραφή, όπως και η ανάγνωση ως δραστηριότητες πέρα από το στενό σχολικό πλαίσιο. Στον μεταελέγχο όμως οι απαντήσεις του είναι χαρακτηριστικές: "Να ξέρω να διαβάζω την αλφαβήτα. Να διαβάζω και τα βιβλία που θα αγοράζω και αυτά που θα μου δίνει η κυρία. Να διαβάζω βιβλία και γράμματα απ' τα μπουκάλια". Παρατηρούμε λοιπόν ότι εκτός του σχολικού πλαισίου αναγνωρίζει το ρόλο της γραφής (και της ανάγνωσης) ως μέσο επικοινωνίας –πληροφόρησης.

Νήπιο 3: Το συγκεκριμένο νήπιο κατά τον προέλεγχο ενδιαφέρεται να μάθει να διαβάζει γιατί όπως λέει : “θα ήθελα να γίνω καλή μαθήτρια ”, ενώ κατά τον μεταέλεγχο στην ίδια ερώτηση η απάντησή του φανερώνει ότι το νήπιο έχει αντιληφθεί την αξία της γραφής ως μέσο επικοινωνίας και πληροφόρησης .Αναφέρει χαρακτηριστικά: “για να διαβάζω παραμύθια ,εφημερίδες, περιοδικά”. Ακόμη ένα σημείο που αξίζει να σχολιαστεί είναι το ότι στην αξία της γραφής ως μέσο επικοινωνίας και πληροφόρησης προσθέτει και την αναγκαιότητά της για την επίτευξη κάποιας προσωπικής του φιλοδοξίας. Αναφέρει : “Δοκιμάζω να γράφω πολλά πράγματα για όταν μεγαλώσω να γίνω φαρμακοποιός”.

Νήπιο 4: Κατά τον προέλεγχο η άποψη που έχει σχηματίσει το νήπιο για τη γραφή και τη χρησιμότητα ή τη λειτουργική της χρήση περιορίζεται ή εντοπίζεται στο πλαίσιο του σχολείου. Δηλώνει χαρακτηριστικά ότι θέλει να μάθει να γράφει : “για να είμαι καλή μαθήτρια ”. Στη δεύτερη φάση κατά την οποία κλήθηκε να απαντήσει στην ίδια ακριβώς ερώτηση υποστηρίζει ότι θέλει να μάθει ανάγνωση και γραφή για να διαβάζει και να γράφει διάφορα ωραία πράγματα , ιστορίες ,γράμματα. Η απάντησή του είναι σαφώς πολύ πιο συγκεκριμένη και μας επιτρέπει να εικάσουμε ότι το παιδί έχει ευαισθητοποιηθεί απέναντι στην αξία της γραφής ως μέσο επικοινωνίας αλλά και ως μέσο απόλαυσης και ευχαρίστησης.

Νήπιο 5 : Όσον αφορά στην ανάγνωση και για ποιο λόγο θα ήθελε να μάθει να διαβάζει , το νήπιο κατά τον προέλεγχο δηλώνει : “να ξέρω να διαβάζω θα με βοηθήσει να πάω σένα μεγάλο σχολείο που θα έχει μεγάλα παιδιά και να μαθαίνω να διαβάζω”. Απ’την απάντησή του γίνεται φανερό ότι το παιδί αναγνωρίζει στην ανάγνωση ρόλο βοηθητικό προκειμένου να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του δημοτικού σχολείου. Είναι λοιπόν έντονη η παρουσία και η σύνδεση της ανάγνωσης με το σχολικό πλαίσιο .Κατά τον μεταέλεγχο όμως διαπιστώνεται ότι το πλαίσιο ορισμού της λειτουργικής της χρήσης διευρύνεται στο μυαλό του νηπίου. Πέρα από το πλαίσιο του σχολείου τονίζει ότι θέλει να μάθει να διαβάζει για να γνωρίζει : “πώς είναι η λέξη –πουλί- από πού αρχίζει(προβολή ικανότητας αναγνώρισης γραμμάτων)αλλά και για να διαβάζει τα παραμύθια και τα τετράδια για τη συνταγή”. Σ’αυτή τη φάση είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι το παιδί έχει αποκτήσει συνείδηση της αξίας της γραφής ως μέσο επικοινωνίας –πληροφόρησης και ότι αναφέρει ως παραδείγματα δύο βασικές κατηγορίες κειμένων:τα λογοτεχνικά και τα κείμενα με οδηγίες χρήσης. Ακόμη κατά τον προέλεγχο όταν ρωτήθηκε για ποιο λόγο επιθυμεί να μάθει να γράφει ,η απάντησή του ήταν : “Να γράφω πολλά πολλά γράμματα και να γράφω γρήγορα τα γράμματα σαν τη μαμά

μου''. Κατά τη διάρκεια όμως του μεταελέγχου το νήπιο ενδιαφέρεται να μάθει γραφή για να είναι ικανό να γράφει ευχές σε κάρτες (''Καλό Πάσχα'') και να στέλνει γράμματα (επικοινωνιακά κριτήρια).

Νήπιο 6: Από τις απαντήσεις του νηπίου στη φάση του προελέγχου μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι η ανάγνωση και η γραφή ορίζονται με βάση αισθητικά κριτήρια (''Να διαβάσω καλά'', ''Να γράφω καλά γράμματα''). Είναι σαφές λοιπόν ότι το παιδί δεν έχει συνειδητοποιήσει ακόμη το λειτουργικό χαρακτήρα της γραπτής επικοινωνίας. Στη φάση όμως του μεταελέγχου οι απαντήσεις του παρουσιάζουν ουσιαστική διαφοροποίηση. Παρατηρούμε ότι η γραφή τοποθετείται μεν ως δραστηριότητα στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο αλλά με έντονο επικοινωνιακό χαρακτήρα, ενώ παράλληλα το νήπιο εκφράζει την ανάγκη να μάθει να διαβάζει για να μπορεί μακροπρόθεσμα να διαβάζει παραμύθια βιβλία, ''μίκυ μάους'', όπως λέει καθώς και να αναγνωρίζει τα γράμματα.

Νήπιο 7: Κατά τη διάρκεια του προελέγχου είναι φανερό απ' τις απαντήσεις του νηπίου ότι δεν έχει σχηματίσει σαφή και ξεκάθαρη εικόνα στο μυαλό του όσον αφορά στα πεδία ορισμού της χρησιμότητας και της λειτουργίας τόσο της ανάγνωσης ως δραστηριότητας, όσο και της γραφής. Μετά την εφαρμογή όμως του ερευνητικού προγράμματος και τις δραστηριότητες ανάγνωσης και γραφής που πραγματοποιήθηκαν με στόχο την ανάπτυξη αναγνωστικών γραφικών δεξιοτήτων στα παιδιά, έχοντας ως βάση τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της γλώσσας, το συγκεκριμένο νήπιο είναι σε θέση να διατυπώσει μια ξεκάθαρη άποψη για την αξία της γραφής και της ανάγνωσης. Χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις του στις ερωτήσεις 3 και 6: ''Θα ξέρω τα γράμματα που γράφει η τηλεόραση, να διαβάσω τη Γεωγραφία, τη Μελέτη, τη Γλώσσα, εκείνα τα βιβλία με τα ζώα, ό,τι γράφουν τα βιβλία'' - ''Να γράφω όλα τα γράμματα ... τις λέξεις που ξέρω, που δεν ξέρω...'' Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι μετά τη διδακτική μας παρέμβαση το παιδί προσδιορίζει τη λειτουργική πλευρά της γραφής και της ανάγνωσης σε σχέση με τις προσδοκίες ή τις απαιτήσεις του σχολικού ή και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος.

Νήπιο 8: Αρχικά το παιδί κατά τη διάρκεια του προελέγχου δεν φαίνεται να έχει σχηματίσει κάποια συγκεκριμένη άποψη πάνω στο ζήτημα της αξίας της ανάγνωσης ή τουλάχιστον δεν επιθυμεί να εκφράσει την όποια άποψή του. Όσον αφορά το αν επιθυμεί να μάθει να γράφει η απάντησή του είναι πολύ συγκεκριμένη και σαφής. Θέλει να μάθει γραφή και θεωρεί ότι μια αφίσα θα

θα το βοηθήσει να μάθει να γράφει (απάντηση στην ερώτηση 6). Πραγματικά είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι φέρνει ως παράδειγμα ή προβάλλει ως επιχείρημα ένα πολύ συγκεκριμένο είδος λόγου (με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και δομή) που προέρχεται από τον περιβάλλοντα έντυπο λόγο και αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας. Κατά τη διάρκεια του μεταελέγχου το νήπιο αντιλαμβάνεται την ανάγνωση ως δραστηριότητα ενταγμένη στο σχολικό πλαίσιο (απάντηση στην 3^η ερώτηση: "γιατί όταν θα πάω στην πρώτη θα ξέρω να διαβάζω) αλλά επιθυμεί να μάθει ανάγνωση για να διαβάζει και παραμύθια όπως λέει. Σε παραπλήσια ερώτηση που του έγινε για το λόγο που θα επιθυμούσε να μάθει να γράφει απάντησε: "θα ξέρω να γράφω διάφορα πράγματα, λεξούλες, γράμματα".

Νήπιο 9: Στη φάση του προελέγχου το παιδί εκφράζει την άποψη ότι επιθυμεί να μάθει να διαβάζει για το λόγο ότι θα μπορεί να διαβάζει βιβλία. Ορίζει λοιπόν την ανάγνωση ως δραστηριότητα πέρα από το σχολικό πλαίσιο και με βάση κάποιο προσωπικό κριτήριο. Όσον αφορά στη γραφή η απάντησή του είναι μονολεκτική: "Γράμματα. Μόνο γράμματα (απάντηση στην 6^η ερώτηση). Κατά τον μεταέλεγχο όμως που ακολούθησε μετά την εφαρμογή του προγράμματος με τις δραστηριότητες για την ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής, το νήπιο φαίνεται να έχει κατανοήσει τη λειτουργική χρήση της γλώσσας. Υποστηρίζει λοιπόν ότι θέλει να μάθει να διαβάζει για να είναι σε θέση να διαβάζει βιβλία και παραμύθια ενώ επιθυμεί να μάθει να γράφει για να εκφράζει τα συναισθήματά του και γενικότερα να επικοινωνεί (απάντηση στην ερώτηση 6 κατά τον μεταέλεγχο). Επομένως είναι φανερό ότι έχει ήδη αρχίσει να συνειδητοποιεί ότι στην ουσία η γραφή είναι ένα "εργαλείο" το οποίο αν χειριστούμε σωστά μας δίνει τη δυνατότητα να επικοινωνούμε, να ανταλλάσσουμε απόψεις, να εκφράζουμε τα συναισθήματά μας.

Νήπιο 10: Το νήπιο στη φάση του προελέγχου δηλώνει ότι δεν επιθυμεί να μάθει ανάγνωση. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά την απάντησή του: "Δεν θέλω να μάθω. Όταν πάω στο άλλο σχολείο". Η έννοια της ανάγνωσης ως δραστηριότητα είναι συνυφασμένη με την είσοδό του στο δημοτικό σχολείο και κατά πάσα πιθανότητα δεν έχει σχηματίσει κάποια άποψη για τη λειτουργική της χρήση γενικότερα. Κατά τον μεταέλεγχο όμως υποστηρίζει ότι θέλει να μάθει ανάγνωση. Αξίζει σ' αυτό το σημείο να αναφέρουμε την απάντησή του: "Γιατί μ'αρέσει να διαβάζω. Θα μπορώ να διαβάζω διάφορες λέξεις σε κόμικς, παραμύθια, σαν αυτό που πήρα με τη μαϊού. Μέσα στα ίδια περίπου πλαίσια κινείται και η απάντησή του όσον αφορά στη γραφή. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι μετά τη διδακτική παρέμβαση το παιδί όχι μόνο εκδηλώνει έντονο το ενδιαφέρον να μάθει να γράφει και να διαβάζει αλλά

έχει συνειδητοποιήσει και τη λειτουργία της γραφής ως μέσο επικοινωνίας και ως πηγή απόλαυσης και ευχαρίστησης.

Νήπιο 11: Στον προέλεγχο οι απαντήσεις του νηπίου τόσο σχετικά με την ανάγνωση όσο και με τη γραφή δηλώνουν και αποδεικνύουν ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη και ξεκάθαρη εικόνα σ' αυτό της λειτουργίας της γραπτής επικοινωνίας. Δηλώνει ότι επιθυμεί να μάθει να διαβάζει και να γράφει αλλά πάντοτε συνδέει, ειδικότερα την ανάγνωση, με το πλαίσιο του σχολείου. Κατά τον μεταέλεγχο όμως η αλλαγή που παρατηρείται στις απαντήσεις του είναι πολύ μεγάλη. Λαμβάνοντας υπόψη μας το γεγονός ότι θέλει να μάθει να διαβάζει για να μπορεί να διαβάζει παραμύθια, βιβλία και κάρτες και να γράφει γράμματα και λέξεις, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι το παιδί έχει συνειδητοποιήσει σε γενικές γραμμές το ρόλο της γραφής και της γραπτής έκφρασης (επικοινωνίας).

Νήπιο 12: Εντυπωσιακές είναι οι απαντήσεις του νηπίου κατά τον προέλεγχο. Δηλώνει ότι επιθυμεί να μάθει ανάγνωση γιατί θεωρεί ότι κάτι τέτοιο θα το βοηθήσει, όπως λέει χαρακτηριστικά, να παίζει ποδόσφαιρο, μπάσκει και με τους φίλους του. Είναι σαφές απ' τα λεγόμενά του ότι δεν έχει κατανοήσει ακόμη τη λειτουργία της γραπτής επικοινωνίας. Στη φάση όμως του μεταελέγχου το παιδί υποστηρίζει ότι θέλει να μάθει να διαβάζει για να ξέρει να διαβάζει διάφορες λέξεις και παραμύθια μόνο του. Ενώ όσον αφορά στη γραφή εκφράζει την επιθυμία να μάθει να γράφει, για να γράφει γράμματα στους άλλους και κάρτες για τις γιορτές. Είναι γεγονός λοιπόν ότι μετά τη διδακτική παρέμβαση και το πρόγραμμα δραστηριοτήτων που εφαρμόσαμε, το νήπιο άρχισε να σχηματίζει μια άποψη για τη λειτουργία και την αξία της γραφής, να ορίζει τη γραφή ως δραστηριότητα σε σχέση με το σχολικό πλαίσιο, αλλά και ως όργανο επικοινωνίας, ανταλλαγής ιδεών (και ως πηγή απόλαυσης –ευχαρίστησης).

Προνήπιο 13: Αρχικά κατά τη διάρκεια του προελέγχου το παιδί αναφέρει ότι θέλει να μάθει να διαβάζει αλλά και να γράφει. Όταν όμως ρωτήθηκε για ποιο λόγο αδυνατούσε να δώσει μια απάντηση. Όσον αφορά στην φάση του μεταελέγχου τα δεδομένα αλλάζουν με θεαματικό τρόπο. Κατ' αρχήν το παιδί είναι σε θέση να επιχειρηματολογήσει λέγοντας ότι επιθυμεί να μάθει ανάγνωση για να γίνει πάρα πολύ καλός μαθητής, να διαβάζει παραμύθια, κάρτες εφημερίδες, βιβλία περιοδικά. Απ' την άλλη πλευρά σχετικά με τη γραφή και πάλι υπάρχει σύνδεση με το σχολικό πλαίσιο και τις απαιτήσεις του σχολικού περιβάλλοντος αλλά τονίζεται έντονα και το στοιχείο του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας. Αρκεί να σημειώσουμε ότι θέλει να

μάθει να γράφει για να μπορεί να γράφει κάρτες και προσκλήσεις όταν έχει γενέθλια.

Προνήπιο 14: Στον προέλεγχο το παιδί δηλώνει ότι θέλει να μάθει ανάγνωση και γραφή αλλά δεν είναι σε θέση να προσδιορίσει το λόγο για τον οποίο θέλει να μάθει να διαβάζει και να γράφει. Επομένως δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για αντίληψη ή συνειδητοποίηση της λειτουργίας της γραφής σ' αυτό το στάδιο. Ωστόσο κατά τη διάρκεια του μεταελέγχου το παιδί είναι ικανό να προβάλλει τους λόγους για τους οποίους ενδιαφέρεται να μάθει να διαβάζει και να γράφει. Παρατηρούμε ότι στην περίπτωση της ανάγνωσης αναφέρει ως παράδειγμα τη μητέρα του που δεν ξέρει να διαβάζει και υποστηρίζει ότι εκείνο όταν μάθει να ανάγνωση θα διαβάζει "βιβλία μεγάλα με ιστορίες, περιοδικά... (απάντηση 3). Όσον αφορά στη γραφή έχει να κάνει περισσότερο ως δραστηριότητα που εντοπίζεται κατά κύριο λόγο στο σχολείο. Έτσι, δηλώνει ότι θέλει να μάθει να γράφει για να μπορεί να γράφει ό,τι θέλει και τις εργασίες που θα του λέει η δασκάλα του(απάντηση 4.2).

Σχετικά όμως με το δεύτερο σκέλος του ερωτηματολογίου της έρευνας , που περιλαμβάνει δείγματα αναγνωστικού υλικού προερχόμενα από τον περιβάλλοντα γραπτό λόγο, θεωρούμε σκόπιμο να παραθέσουμε σε πρώτο στάδιο έναν πίνακα στον οποίο γίνεται μια προσπάθεια να παρουσιαστούν συγκριτικά οι απαντήσεις των παιδιών κατά τον προέλεγχο και αργότερα κατά τον μεταέλεγχο.

Πίνακας 1.

Δείγματα περιβάλλοντα γραπτού λόγου	Προέλεγχος	Μεταέλεγχος
<u>Βιβλίο με οδηγίες για την κατασκευή Διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας</u>	5/14	14/14
<u>Ευγετήρια κάρτα</u>	7/14	14/14
<u>Λεξικό</u>	2/14	13/14
<u>Βιβλίο με αινίγματα</u>	0/14	12/14
<u>Μικρές αγγελίες από εφημερίδα</u>	0/14	6/14
<u>Διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό</u>	2/14	13/14
<u>Αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο</u>	5/14	14/14
<u>Κόμικς</u>	5/14	13/14
<u>Ποίημα σε κλασική μορφή</u>	5/14	13/14
<u>Ποίημα σε σχηματική απόδοση</u>	0/14	11/14
<u>Παραμύθι</u>	5/14	14/14

Όσον αφορά στα αποτελέσματα του πίνακα οφείλουμε να επισημάνουμε τα παρακάτω:

- **στο βιβλίο με τις οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας:** κατά τον προέλεγχο το σύνολο των παιδιών (14/14) αρκέστηκε στο να περιγράψει το περιεχόμενο του βιβλίου. Μόνο 5/14 παιδιά ήταν σε θέση πέρα από την περιγραφή να κάνουν υποθέσεις για το είδος του γραπτού λόγου και τη χρησιμότητά του. Κατά τον μεταέλεγχο όμως το σύνολο των παιδιών (14/14) είχε κατανοήσει ότι στο συγκεκριμένο βιβλίο περιέχονται σχέδια –πίνακες και οδηγίες που μας βοηθούν στην κατασκευή διάφορων ειδών κούκλας (θεάτρου). Είναι ικανά λοιπόν να προσδιορίσουν τη χρησιμότητά του καθώς και να διαχωρίσουν την εικόνα από το γραπτό λόγο.

- **στην ευχετήρια κάρτα:** στον προέλεγχο ένα ποσοστό παιδιών (7/14) είναι σε θέση να αναγνωρίσει το συγκεκριμένο είδος γραπτού λόγου, τα χαρακτηριστικά του και τη λειτουργία του. Στις απαντήσεις τους υπάρχουν στοιχεία τα οποία μας επιτρέπουν να εικάσουμε ότι έχουν ήδη σχηματίσει κάποια άποψη για τη χρησιμότητα της συγκεκριμένης εκδοχής γραπτού λόγου (χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις: "γράφουμε ευχές και ό,τι άλλο θέλουμε για τα γενέθλια, τις γιορτές και τις στέλνουμε"). Ωστόσο ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (7/14) δεν μπορεί να αναγνωρίσει την παραπάνω μορφή λόγου. Αξιοσημείωτο είναι ακόμη το γεγονός ότι συγχέει την κάρτα με το βιβλίο και το παραμύθι (ως είδη λόγου). Κατά τον μεταέλεγχο όμως 14/14 παιδιά αναγνωρίζουν με ιδιαίτερη ευκολία το είδος λόγου. Στις απαντήσεις τους υπάρχει αναφορά στις περιστάσεις κατά τις οποίες στέλνουμε κάρτες, ενώ ταυτόχρονα υπογραμμίζεται ότι εκτός από γράμματα υπάρχουν και εικόνες –ζωγραφιές σ' αυτές.

- **στο λεξικό :** είναι γεγονός ότι το λεξικό ως είδος κειμένου με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι σχετικά δύσκολο να κατανοηθεί και να γίνει αντιληπτό από τα παιδιά. Στον προέλεγχο μόνο 2/14 παιδιά ήταν σε θέση όχι μόνο να προσδιορίσουν επακριβώς το είδος του βιβλίου (ονομασία του) αλλά να κάνουν κάποια υπόθεση για το περιεχόμενό του και τη χρησιμότητά του (αναφέρουν: "μας βοηθάει για να μαθαίνουμε και να βρίσκουμε γράμματα, λέξεις"). Όσον αφορά στον μεταέλεγχο 13/14 παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν και να αποδώσουν την ονομασία του. Μιλούν λοιπόν για το λεξικό, για τις σελίδες που περιέχουν τις λέξεις γραμμένες με τέτοια σειρά ώστε να τις βρίσκει κανείς εύκολα και το πιο σημαντικό είναι ότι και το πιο σημαντικό είναι ότι έχουν κατανοήσει και τη χρησιμότητά του. Αναφέρουμε δυο από τις απαντήσεις των παιδιών που μας έκαναν εντύπωση: "Είναι λεξικό που γράφει δύσκολες λέξεις και εύκολες. Αυτό μας χρησιμεύει να λέμε τη λεξιούλα και να την ψάχνουμε να την βρούμε." (Νήπιο 5). "Το λέμε λεξικό.

Για να μαθαίνουμε τις λέξεις που δεν ξέρουμε. Δηλαδή –ελικόπτερο- που δεν ξέρουμε τι είναι το βρίσκουμε σ' αυτό το βιβλίο'' (Νήπιο 10).

- **στο βιβλίο με αινίγματα:** στον προέλεγχο κανένα από τα παιδιά δεν κατόρθωσε να προσδιορίσει το περιεχόμενο του βιβλίου με αναφορές ή υποθέσεις που να μας έδιναν κάποια στοιχεία για το είδος λόγου (αινίγματα) που περιελάμβανε. Το σύνολο των παιδιών (14/14) επικεντρώθηκε στην περιγραφή των εικόνων και ορισμένες υποθέσεις για τη χρησιμότητά του κινούνταν στα εξής πλαίσια: ''να μαθαίνουμε τι τρώνε οι άνθρωποι, ... τι έχουνε στα σπίτια τους'' (Νήπιο 5), ''να διαβάζουν τα μικρά παιδάκια τα γράμματα'' (Νήπιο 8). Μετά τη διδακτική μας παρέμβαση όμως τα 12/14 παιδιά προσδιόρισαν το είδος του βιβλίου και μίλησαν για τη χρησιμότητά του: ''είναι για να βλέπουμε τα αινίγματα και να τα μαθαίνουμε'' (Νήπιο 3), ''Αυτό μας χρησιμεύει για να λέμε το αίνιγμα και να ψάχνουμε να το βρούμε'' (Νήπιο 5), ''το παίρνουμε για να μαθαίνουμε αινίγματα τα παιδάκια και να τα λέμε στο σχολείο'' (Νήπιο 8).

- **στις μικρές αγγελίες από εφημερίδα:** σ' αυτό το σημείο να διευκρινίσουμε ότι η στήλη των ''Μικρών Αγγελιών'' παρουσιάστηκε στα παιδιά ως τμήμα συγκεκριμένης μορφής γραπτού λόγου (η εφημερίδα ως είδος πληροφοριακού λόγου). Εκείνο που μας ενδιέφερε κατά βάση ήταν να γίνουν υποθέσεις που να αφορούν στο περιεχόμενο και τη δομή γενικότερα του συγκεκριμένου είδους έντυπου λόγου. Σ' αυτό το πλαίσιο το σύνολο των παιδιών ήταν σε θέση να προσδιορίσει το περιεχόμενό του και τα χαρακτηριστικά του απ' τη φάση κιάλας του προελέγχου. Όμως η δομή και ο τρόπος οργάνωσης της στήλης των ''Μικρών Αγγελιών'' αποτελούσαν στοιχεία άγνωστα για τα παιδιά. Στη φάση του μεταελέγχου και πάλι τα περισσότερα θέλησαν να μιλήσουν για την εφημερίδα (χαρακτηριστικά στοιχεία, τρόπος οργάνωσης, θέματα, δομή) ως είδος πληροφοριακού λόγου και όχι για τη συγκεκριμένη στήλη.

- **στο διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό:** στην περίπτωση του διαφημιστικού μηνύματος ένα πολύ μικρό ποσοστό παιδιών (2/14) αναγνώρισε το αντιπροσωπευτικό αυτό δείγμα του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας. Η πλειοψηφία των παιδιών κατά τον προέλεγχο αναφέρθηκε στο περιοδικό ως είδος πληροφοριακού λόγου και εστίασε κυρίως στην περιγραφή του πλαισίου (εικόνα –γράμματα) του διαφημιστικού μηνύματος. Ενώ απ' την άλλη πλευρά όσον αφορά τη χρησιμότητά του οι απαντήσεις είναι ποικίλες: ''Γιατί μπορεί να το θέλεις και εσύ και να θέλεις να το πάρεις'' (Νήπιο 12), ''Μπορούμε να μάθουμε ότι αυτά που γράφει εδώ πέρα είναι μόνο για γυναίκες''. Στη φάση του μεταελέγχου τα 13/14 αναγνωρίζουν ότι πρόκειται για ένα διαφημιστικό μήνυμα (διαφήμιση από περιοδικό), περιγράφουν το γενικότερο πλαίσιο, κάνουν υποθέσεις για το τι

μπορεί να λέει το γραπτό μήνυμα και αναφέρονται στη χρησιμότητά του ως είδος λόγου. Αναφέρουμε δυο από τις πιο χαρακτηριστικές απαντήσεις :
''Γράφει νιβέα. Είναι χρήσιμο για τα μαλλιά. Να γράφει :το καλύτερο σαμπουάν νιβέα''(Νήπιο 1) , ''Σαμπουάν για να μην ανακατεύονται τα μαλλιά όλου του ανθρώπου. Γράφει :τα κάνει υγιεινά ωραία και να μην μπερδεύονται τα μαλλιά''(Νήπιο3).

-στην αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο: στη φάση του προελέγχου ένα ποσοστό παιδιών (5/14)έχει ήδη σχηματίσει άποψη για το συγκεκριμένο είδος λόγου. Αναγνωρίζει την αφίσα ως είδος γραπτού λόγου με έντονο επικοινωνιακό χαρακτήρα , είναι σε θέση να υποθέσει το περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος και να διαχωρίσει αυτό από την εικόνα. Το ποσοστό αυτό μετατρέπεται από 5/14 (που ήταν κατά τη διάρκεια του προελέγχου) σε 14/14 στη φάση του μεταελέγχου. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι τα παιδιά στο σύνολό τους είναι ικανά να προσδιορίσουν όχι μόνο το είδος του γραπτού λόγου και το περιεχόμενό του αλλά και τον τρόπο λειτουργίας του (χρησιμότητα).Θα επιθυμούσαμε να παραθέσουμε δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα και σ'αυτή την περίπτωση. ' Είναι μια αφίσα. Γράφει :ελάτε στο κουκλοθέατρο να σας φιλοξενηθούμε την Πέμπτη- το Σάββατο στις 11:00 η ώρα με πούλμαν''(Νήπιο 3). / ''Αφίσα είναι . Να γράφει για το κουκλοθέατρο,τι θα δούμε όταν πάμε εκεί που μας λέει. Να τη βλέπουμε στο δρόμο και να ξέρουμε πότε να πάμε εκεί τι ώρα να πάμε''(Νήπιο 7).

- κόμικς: κατά τον προέλεγχο ένα ποσοστό (5/14) παιδιών τη συγκεκριμένη μορφή λόγου , αναφέρεται μάλιστα σ'αυτή με την περιγραφή που αφορούν στο περιεχόμενό της (λόγια ηρώων, καταστάσεις, γεγονότα). Το υπόλοιπο ποσοστό παιδιών(και το μεγαλύτερο) χρησιμοποιεί άοριστα τη λέξη ''βιβλίο'' για να προσδιορίσει την παραπάνω μορφή γραπτού λόγου και αρκείται στην περιγραφική προσέγγισή του .Ωστόσο κατά τον μεταέλεγχο είναι αξιοσημείωτη η διαπίστωση ότι 13/14 παιδιά αναγνωρίζουν ότι πρόκειται για κόμικς (ιστορίες με ήρωες από τα κινούμενα σχέδια) και στη χρησιμότητα αυτής της εκδοχής του γραπτού λόγου.

- ποίημα σε κλασική μορφή: αρχικά κατά τον προέλεγχο ένα ποσοστό παιδιών (5/14) ήταν σε θέση να διακρίνει και να ονομάσει τη συγκεκριμένη μορφή γραπτού λόγου. Η πλειοψηφία των παιδιών υποστήριζε απλά ότι πρόκειται για ένα χαρτί το οποίο έχει γράμματα , ενώ 1/14 εξέφρασε την άποψη ότι πρόκειται για παραμύθι. Στον μεταέλεγχο παρατηρούμε ότι το ποσοστό των παιδιών που είναι σε θέση να διακρίνει το είδος του γραπτού αυτού λόγου γίνεται 13/14 παιδιά .Με πολύ μεγάλη ευκολία λοιπόν τα παιδιά απαντούν ότι αυτό που γράφει η σελίδα που έχουν μπροστά τους είναι ένα ποίημα , ενώ ταυτόχρονα είναι ικανά να εντοπίσουν και να δείξουν που

βρίσκονται γραμμένα βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία του ποιήματος(όπως για παράδειγμα (ο τίτλος του και το όνομα του ποιητή).

- **ποίηση σε σχηματική απόδοση:** κατά τη διάρκεια του προελέγχου όσον αφορά στη συγκεκριμένη εκδοχή γραπτού λόγου ,κανένα από τα παιδιά (0/14) δεν ήταν ικανό να προσδιορίσει το συγκεκριμένο είδος λόγου .Η πλειοψηφία εστίασε στην περιγραφή της εικόνας. Ακόμη , 13/14 παιδιά θεωρούν ότι εκτός από τη ζωγραφιά υπάρχει και γραπτός λόγος στην εικόνα που έχουν μπροστά τους. Επίσης 1/14 υποθέτει ότι το γραπτό κείμενο θα πρέπει να αναφέρεται στη θάλασσα και στο καράβι. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι κατά τον μεταελέγχο το ποσοστό που είναι σε θέση να προσδιορίσει τη μορφή αυτή γραπτού λόγου είναι 11/14 (παιδιά).Μάλιστα το ποσοστό αυτό αναφέρει ότι πρόκειται για το ίδιο ποίημα (προηγούμενη περίπτωση) με μοναδική διαφορά το ότι υπάρχει και εικόνα.

- **παραμύθι:** στη φάση του προελέγχου 5/14 παιδιά αναγνωρίζουν και ονομάζουν τη συγκεκριμένη εκδοχή γραπτού λόγου. Για ακόμη μια φορά ,όπως και σε προηγούμενες περιπτώσεις , η πλειοψηφία των παιδιών περιγράφει ό,τι βλέπει και διακρίνει το κείμενο (γραπτό μήνυμα –ιστορία) από την εικόνα. Ειδικότερα 6/14 παιδιά αρκούνται στην αναλυτική περιγραφή του εξώφυλλου του παραμυθιού. Φυσικά είναι σαφές ότι αδυνατούν να προσδιορίσουν και τη χρησιμότητά του ,ενώ για το περιεχόμενό του εκφράζουν κάποιες απόψεις. Στη φάση του μεταελέγχου έχουμε να σημειώσουμε ότι 14/14 παιδιά αναγνωρίζουν αυτό το είδος λόγου (που ανήκει στα λογοτεχνικά κείμενα) ,κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενό του και για τη χρησιμότητα κειμένων όπως αυτό .Επίσης αναγνωρίζουν ,όπως θα αναφέρουμε αναλυτικότερα παρακάτω , βασικά χαρακτηριστικά του στοιχείου (εξώφυλλο, τίτλο παραμυθιού, όνομα συγγραφέα και τη θέση που βρίσκεται γραμμένο το καθένα από τα στοιχεία αυτά).

Ένα άλλο σημείο στο οποίο αξίζει να σταθούμε και να παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα συγκριτικά, του προελέγχου και του μεταελέγχου έχει άμεση σχέση με τα βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία του ποιήματος (σε κλασική μορφή) και του παραμυθιού. Τα στοιχεία στους πίνακες που ακολουθούν αφορούν αυτούς τους όρους και μας επιτρέπουν να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα σχετικά με την ικανότητα των παιδιών να αναγνωρίζουν αυτά τα χαρακτηριστικά στο αντίστοιχο είδος λόγου.

Πίνακας 2.

<u>Βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία Ποιήματος</u>	Προέλεγχος	Μεταέλεγχος
Τίτλος ποιήματος	5/14	14/14
Όνομα ποιητή	6/14	14/14

Πίνακας 3.

<u>Βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία Παραμυθιού</u>	Προέλεγχος	Μεταέλεγχος
Τίτλος παραμυθιού	7/14	14/14
Όνομα συγγραφέα	5/14	13/14

Όσον αφορά στις δραστηριότητες του προγράμματος της έρευνας που ανήκουν στην ενότητα : **Ανάγνωση** έχουμε να σημειώσουμε και να επισημάνουμε τα παρακάτω:

Δραστηριότητα 1^η

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στις δευτερεύουσες επιδιώξεις της δραστηριότητας, κάνουμε λόγο για προσέγγιση από την πλευρά των παιδιών μιας διαφορετικής εκδοχής γραπτού λόγου , όπως για παράδειγμα είναι οι αφίσες ,συνειδητοποίηση ότι η συγκεκριμένη μορφή λόγου μεταφέρει μηνύματα με διαφορετικό τρόπο και χρησιμοποίηση του παραπάνω είδους γραπτού λόγου για την ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων. Πράγματι τα παιδιά ενεργοποιήθηκαν στο να κάνουν υποθέσεις για το "περιεχόμενο" του γραπτού μηνύματος στις αφίσες που είχαμε στη διάθεσή μας για επεξεργασία. Εξέφρασαν διάφορες απόψεις για το νόημα του γραπτού κειμένου στην κάθε αφίσα λαμβάνοντας υπόψη τους και στοιχεία της εξωγλωσσικής πραγματικότητας. Άλλωστε η συγκεκριμένη μορφή λόγου διακρίνεται για τον έντονο επικοινωνιακό της χαρακτήρα όπου γραπτός λόγος και εικόνα συνυπάρχουν. Επίσης δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην υιοθέτηση βασικών συμβάσεων ανάγνωσης του αλφαβητικού συστήματος γραφής(φορά ανάγνωσης :από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω).

Δραστηριότητα 3^η

Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα κύρια επιδίωξη αποτελούσε αφενός μεν να προσεγγίσουν τα παιδιά με φυσικό τρόπο το γραπτό λόγο μέσα από ένα διαφορετικό είδος κειμένων όπως είναι τα κείμενα με οδηγίες , παρατηρώντας τα χαρακτηριστικά τους και αφετέρου δε να αποκτήσουν την οπτική παράσταση της καθορισμένης κατεύθυνσης του γραπτού λόγου(αναγνωστική δεξιότητα) .Σ' αυτή τη φάση τα νήπια όχι μόνο αντιλήφθηκαν τις λειτουργίες του γραπτού λόγου μέσα από κάποια δραστηριότητα που είχε ιδιαίτερο νόημα γι' αυτά (να κατασκευάσουν κούκλες θεάτρου ακολουθώντας τις οδηγίες του πίνακα) ,αλλά ήταν σε θέση να διατυπώσουν υποθέσεις για το περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος που αφορούσε την κάθε οδηγία προκειμένου να γίνει η κατασκευή της κούκλας(αναγνωστική δεξιότητα).

Δραστηριότητα 5^η

Κύρια επιδίωξη της δραστηριότητας , όπως είχε αρχικά οριστεί ,ήταν να έλθουν τα παιδιά σε επαφή και να εξοικειωθούν με το λεξικό ως διαφορετικό είδος έντυπου λόγου. Να εντοπίσουν τα βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη δομή και τη διάρθρωση της συγκεκριμένης μορφής λόγου, να αντιληφθούν τη χρησιμότητά της και να αναπτύξουν μέσω αυτής αναγνωστικές δεξιότητες. Πράγματι τα νήπια μέσω της εξάσκησης με τον τρόπο χρήσης του λεξικού απέκτησαν την οπτική παράσταση της καθορισμένης κατεύθυνσης του γραπτού λόγου (φορά ανάγνωσης ,αναγνωστική δεξιότητα)και έκαναν υποθέσεις σχετικά με το "περιεχόμενο" του γραπτού μηνύματος που αφορούσε στην ερμηνεία λέξεων που επιλέχθηκαν προς επεξεργασία.

Δραστηριότητα 9^η

Ιδιαίτερη έμφαση στη συγκεκριμένη δραστηριότητα δόθηκε σαφώς στο να γνωρίσουν τα παιδιά μια διαφορετική εκδοχή γραπτού λόγου, όπως είναι το ημερολόγιο αλλά πέρα απ' αυτό να αντιληφθούν τη σύνδεση του προφορικού λόγου με το γραπτό και να αναπτύξουν αναγνωστικές δεξιότητες. Απ' τη μια πλευρά λοιπόν συνειδητοποίησαν ότι πρόκειται για ένα συγκεκριμένο είδος λόγου που εξυπηρετεί συγκεκριμένους σκοπούς επικοινωνίας , με συγκεκριμένη δομή και χαρακτηριστικά και απ' την άλλη αντιλήφθηκαν τη φορά της ανάγνωσης (υπογραμμίζουμε το γεγονός ότι δώσαμε μεγάλη σημασία στην κίνηση του χεριού από αριστερά προς τα δεξιά).

8.3 Ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν ανά δραστηριότητα

Με τους παρακάτω πίνακες έχουμε σαν στόχο να παρουσιάσουμε με συνοπτικό τρόπο τα αποτελέσματα της έρευνας που αφορούν στην ενότητα της διδακτικής μας παρέμβασης. Ο κάθε πίνακας αντιστοιχεί και σε μια από τις δραστηριότητες του προγράμματος που εφαρμόσαμε στη συγκεκριμένη τάξη νηπιαγωγείου και επιχειρεί να καταδείξει κατά πόσο τα παιδιά τελικά με αφορμή τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της γλώσσας και τα αυθεντικά δείγματα του περιβάλλοντος έντυπου λόγου οδηγήθηκαν στον πειραματισμό με τη γραφή κειμένων/ψευδοκειμένων, λέξεων/ψευδολέξεων προκειμένου να εκφράσουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα. Όσον αφορά στην περίπτωση των δραστηριοτήτων που στοχεύουν στην ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων στα παιδιά κατά κύριο λόγο, θα σχολιαστούν με σύντομο τρόπο αργότερα.

A) Δραστηριότητες που ανήκουν στην ενότητα : Γραφή και Γραπτή έκφραση

Πίνακας 1. (Δραστηριότητα 2^η)

Είδος γραπτού λόγου:Κάρτα με ευχές

	Παραγωγές κειμένων/ ψευδοκειμένων-βασικά χαρακτηριστικά Στοιχεία
Νήπιο 1	Εμφανής η προσπάθεια του παιδιού να γράψει: "Καλά Χριστούγεννα –θερμές ευχές"-χωρίς παρουσία σχεδίου στο εσωτερικό
Νήπιο 2	Προσπάθεια για γραφή ευχής: "Ευτυχισμένα Χριστούγεννα και Καλή Χρονιά"- χωρίς παρουσία σχεδίου στο εσωτερικό
Νήπιο 3	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει : "Καλά Χριστούγεννα 2003"- Οι λέξεις δεν χωρίζονται μεταξύ τους-γραμμική πορεία –παρουσία σχεδίου
Νήπιο 4	Προσπάθεια για γραφή ευχής : "ευτυχισμένα Χριστούγεννα"- χρησιμοποίηση πεζών γραμμμάτων –γραμμική πορεία
Νήπιο 5	Το νήπιο γράφει: "Χρόνια Πολλά"-χρησιμοποιώντας γράμματα από το όνομά του-η γραφή διακρίνεται για την γραμμική πορεία

Νήπιο 6	Το παιδί προκειμένου να αποδώσει το νόημα της ευχής:επαναλαμβάνει τα γράμματα "Α", "Ο", "Κ", "Υ"
Νήπιο 7	Το παιδί προσπαθεί να γράψει : "Ευτυχισμένα Χριστούγεννα", χρησιμοποιώντας τα γράμματα "Π", "Ε", "Ρ", "Ι", "Η", "Τ", "Μ"
Νήπιο 8	Το νήπιο γράφει "ΑΚΟΜ" εννοώντας: "Καλές Γιορτές"
Νήπιο 9	Το νήπιο επιθυμεί να γράψει : "Να είναι καλά ο μπαμπάς" Χρησιμοποιώντας τα γράμματα: "Χ", "Π", "Λ", καθώς και Σημεία στίξης όπως:θαυμαστικό, τελεία
Νήπιο 10	Η προσπάθεια του νηπίου είναι να γράψει : "Χρόνια Πολλά" Πειραματίζεται με τη γραφή λέξεων φτιάχνοντας μικρές "ομάδες" γραμμάτων
Νήπιο 11	Το νήπιο επιθυμεί να γράψει : "Χρόνια Πολλά" και χρησιμοποιεί για αυτό το λόγο μόνο γράμματα του ονόματός του
Νήπιο 12	Εμφανής η προσπάθεια του παιδιού να γράψει τη λέξη "Χριστούγεννα"
Προνήπιο 13	Το παιδί προσπαθεί να γράψει : "Καλά Χριστούγεννα" παρουσία σημείου στίξης
Προνήπιο 14	Απουσία γραπτού δείγματος(παραγωγή κειμένου)

Πίνακας 2. (Δραστηριότητα 4^η)

Είδος γραπτού λόγου: Παραμύθι

	Δείγματα προσπάθειας των παιδιών για δημιουργία εξώφυλλου στο Παραμύθι-βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία
Νήπιο 1	Εμφανής η προσπάθεια του παιδιού να γράψει τον τίτλο και το όνομα του συγγραφέα του παραμυθιού στο δικό του εξώφυλλο
Νήπιο 2	Στο γραπτό του παιδιού διακρίνονται ξεκάθαρα ο τίτλος του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα
Νήπιο 3	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει τον τίτλο του παραμυθιού ,όπως τον αντιλαμβάνεται το ίδιο
Νήπιο 4	Προσπάθεια για γραφή τίτλου (παραμυθιού) και ονόματος συγγραφέα –χαρακτηριστικό:οριζόντια και κάθετη πορεία γραφής
Νήπιο 5	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα όπως τα αντιλαμβάνεται
Νήπιο 6	Προσπάθεια για γραφή τίτλου (παραμυθιού)και ονόματος συγγραφέα – γραμμική πορεία γραφής.
Νήπιο 7	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα επαναλαμβάνοντας πολλές φορές το “οι”
Νήπιο 8	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα-χρησιμοποίηση και αριθμητικών συμβόλων
Νήπιο 9	Στο γραπτό του παιδιού φαίνεται ξεκάθαρα η προσπάθεια να γράψει στο επάνω μέρος της σελίδας το όνομα του συγγραφέα και ακριβώς από κάτω τον τίτλο του παραμυθιού
Νήπιο 10	Το γραπτό του νηπίου έχει στοιχεία που φανερώνουν την προσπάθειά του να γράψει όπως μπορεί τον τίτλο του παραμυθιού
Νήπιο 11	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει στο επάνω μέρος της σελίδας το όνομα του συγγραφέα του παραμυθιού
Νήπιο 12	Το παιδί κάνει μια προσπάθεια να γράψει το όνομα του συγγραφέα και τον τίτλο του παραμυθιού.
Προνήπιο 13	απουσία γραπτού δείγματος
Προνήπιο 14	Το παιδί σε μια προσπάθεια να γράψει τον τίτλο του παραμυθιού όπως τον αντιλαμβάνεται γράφει: “ΚΟΜΩ ΜΟΚΩ ΗΟ”

Πίνακας 3. (Δραστηριότητα 6^η)

Είδος γραπτού λόγου: Αινίγματα

	Δείγματα προσπάθειας των παιδιών για δημιουργία αινιμάτων-βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία
Νήπιο 1	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει ένα αίνιγμα που η λύση του θα είναι η λέξη "χελιδόνη"-γραμμική πορεία γραφής
Νήπιο 2	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει το αίνιγμα: "όμορφη και πλουμιστή-τι είναι; (η πεταλούδα)-παρουσία σχεδίου
Νήπιο 3	Εμφανής η προσπάθεια του παιδιού να γράψει το αίνιγμα με την πεταλούδα-προσπάθεια για γραφή της λέξης
Νήπιο 4	Στο γραπτό του παιδιού υπάρχουν μόνο δυο γράμματα γραμμένα και το όνομα του
Νήπιο 5	Το νήπιο κάνει μια προσπάθεια να γράψει το αίνιγμα με την πεταλούδα: γράφει "ΚΩΥ Η ΕΠ"-γραμμική πορεία γραφής -παρουσία σχεδίου
Νήπιο 6	Το νήπιο γράφει το αίνιγμα για το χελιδόνη, όπως το αντιλαμβάνεται -χρησιμοποιεί πεζά γράμματα-παρουσία σχεδίου(χελιδόνη)
Νήπιο 7	απουσία γραπτού δείγματος
Νήπιο 8	Το παιδί δηλώνει ότι έχει γράψει δυο αινίγματα: ένα για την πεταλούδα και ένα για το χελιδόνη- "ομάδες" γραμματα για την δημιουργία λέξεων
Νήπιο 9	Η προσπάθειά του να γράψει το αίνιγμα για την πεταλούδα είναι φανερή. Γράφει: "ΟΜΟΡ ΚΑΤΟΙΚ;" παρουσία σχεδίου
Νήπιο 10	Το παιδί προσπαθεί να γράψει το αίνιγμα για την πεταλούδα -χρησιμοποιεί πεζά αλλά και κεφαλαία γράμματα-
Νήπιο 11	Η προσπάθεια του παιδιού έχει να κάνει με τη γραφή του αινίματος για το χελιδόνη-πεζά γράμματα
Νήπιο 12	Το παιδί προσπαθεί να γράψει ένα αίνιγμα που η λύση του είναι η λέξη "σπίτι"-γραμμική πορεία γραφής
Προνήπιο 13	Το παιδί προσπαθεί να γράψει ένα αίνιγμα που η λύση του είναι η λέξη "πασχαλίτσα"-κεφαλαία γράμματα
Προνήπιο 14	Το παιδί εκφράζει την επιθυμία να γράψει δυο αινίγματα για την πεταλούδα και το χελιδόνη-πεζά, κεφαλαία γράμματα και αιθουδί

Πίνακας 4. (Δραστηριότητα 7^η)
Είδος γραπτού λόγου: Γελοιογραφίες(κόμικς)

	Δείγματα προσπάθειας των παιδιών για δημιουργία γελοιογραφιών (κόμικς)-βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία
Νήπιο 1	Τα παιδιά στο σχέδιο του νηπίου, όπως μας το ίδιο λένε στον ήλιο: " "Ηλιε είσαι πολύ δυνατός!Μας καις! " Τα λόγια των παιδιών βρίσκονται σε κύκλο
Νήπιο 2	Η Χάιντι στο σχέδιο του παιδιού λέει : Γεια είμαι η Χάιντι. Σας αγαπώ πολύ. Τι κάνετε εδώ; "-τα λόγια βρίσκονται σε συνεφάκι
Νήπιο 3	Το παιδί όπως μας πληροφόρησε έχει φτιάξει το πλανητικό σύστημα.-τα λόγια του ήλιου βρίσκονται σε κύκλο
Νήπιο 4	Στη ζωγραφιά του παιδιού δυο αδερφές συνομιλούν: "εσύ εί- πιο μεγάλη ", "όχι εγώ είμαι"-τα λόγια βρίσκονται σε κύκλο
Νήπιο 5	Στο σχέδιο του παιδιού τα παιδιά μιλούν στις πεταλούδες: "σας αγαπάμε πεταλουδίτσες"-επανάληψη γραμμάτων "Κ" "Ω""Τ"
Νήπιο 6	Στο σχέδιο του παιδιού ο μπαμπάς συνομιλεί με το ένα από τα δυο παιδιά του:- "θα πάω στο σούπερ- μάρκετ" Τα λόγια σε κύκλο / - "να έρθω και εγώ μαζί σου:"
Νήπιο 7	Το παιδί έχει φροντίσει να βάλει σε κύκλο τα λόγια του ήλιου και ενός κοριτσιού –γραμμική πορεία γραφής
Νήπιο 8	Οι πεταλούδες στη ζωγραφιά του παιδιού λένε η μια στην άλλη: "βρέχει πολύ!", "καλά λες, πολύ βρέχει" -τα λόγια βρίσκονται σε κύκλο
Νήπιο 9	Στη ζωγραφιά του το παιδί έχει φτιάξει δυο πλανήτες και με- σα σ'αυτούς παιδιά που μιλούν-τα λόγια βρίσκονται σε κύκλο
Νήπιο 10	Ο εξωγήινος στη ζωγραφιά του παιδιού λέει: "είμαι και ο πρώτος"-τα λόγια του βρίσκονται σε κύκλο
Νήπιο 11	Στο σχεδιά του το παιδί προτίμησε να κυκλώσει το όνομά του απ'τα λόγια των πλανητών
Νήπιο 12	Ο ήλιος στο σχέδιο του παιδιού μιλάει στο βουνό: δεν θα με φτάσεις ποτέ σου –επανάληψη του "ο"
Προνήπιο 13	Το παιδί μας λέει ότι έχει ζωγραφίσει τον Μπαζ και τον Γού- ντνυ :Μπαζ:"γεια είμαι ο Μπαζ" -τα λόγια σε κύκλο Γούντνυ:"εγώ ο Γούντνυ"
Προνήπιο 14	Το παιδί λέει ότι η πεταλούδα στη ζωγραφιά του μιλάει στη βροχή και της λέει: "βράχηκαν τα φτερά μου" Τα λόγια της βρίσκονται σε κύκλο

Πίνακας 5.(Δραστηριότητα 8^η)
Είδος γραπτού λόγου: Διαφημιστικά μηνύματα

	Δείγματα προσπάθειας των παιδιών για δημιουργία διαφημιστικών μηνυμάτων –βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία
Νήπιο 1	Το νήπιο προσπαθεί να διαφημίσει μια σαλάτα.Γράφει όπως το ίδιο λέει: "Η ωραιότερη σαλάτα" -τα γράμματα ενώνονται μεταξύ τους σχηματίζοντας μια λέξη
Νήπιο 2	Το παιδί προσπαθεί να γράψει: Μεσα στο κουτι έχει ενα δωρο Μίκυ-αγοράστε το "-χρησιμοποίηση κεφαλαίων γραμμάτων
Νήπιο 3	Το νήπιο προσπαθεί να διαφημίσει ένα σαμπουάν.Γράφει όπως μας λέει: "καλό σαμπουάν για μωράκια" -χρησιμοποίηση κεφαλαίων γραμμάτων
Νήπιο 4	Το νήπιο διαφημίζει μπανάνες και όπως μας λέει έχει γράψει : "Πάρτε τις ζουμερές μπανάνες,είναι πολύ ωραίες για να τις φάτε" -γραμματική πορεία γραφής
Νήπιο 5	Το γραπτό μήνυμα της διαφήμισής του σύμφωνα με το ίδιο είναι: "να αγοράσετε αυτά τα πιτάκια να φάνε τα παιδάκια σας"
Νήπιο 6	Το παιδί διαφημίζοντας το γάλα, γάφει όπως μας λέει: "κάνει καλό στην υγεία σας και σας δίνει δύναμη" -τονίζει το γραπτό μήνυμα της διαφήμισης βάζοντάς το σε κύκλο
Νήπιο 7	Το γραπτό μήνυμα στη διαφήμιση του νηπίου λέει όπως το ίδιο αναφέρει: "Δοκιμάστε το ,γιατί θα σας κάνει καλό" Χρησιμοποιεί αλφαβητικά σύμβολα γραμμένα σε δυο σειρές
Νήπιο 8	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει: "Να αγοράσετε αυτή τη μπότα,είναι πολύ ωραία να την φοράει το παιδί σας" -χρησιμοποιεί διαφορετικό χρώμα για κάθε γράμμα
Νήπιο 9	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει : "Πάρτε αυτά τα καλλυντικά θα σας κάνουν πιο όμορφες" -χρησιμοποίηση κεφαλαίων και πεζών γραμμάτων
Νήπιο 10	Προσπάθεια για διαφήμιση γιαουρτιών:γράφει όπως δηλώνει το ίδιο: "είναι πολύ ωραία,δίνουν δύναμη γιατί έχουν γάλα που μεγαλώνει τα παιδιά" -αλφαβητικά και αριθμητικά σύμβολα
Νήπιο 11	Το νήπιο γράφει όπως λέει: "είναι ωραία η τηλεόραση,αγοράστε την" - δίνει έμφαση στο μήνυμα βάζοντάς το σε κύκλο
Νήπιο 12	Το νήπιο όπως μας λέει έχει γράψει: "τα καλύτερα παιχνίδια για τα παιδάκια" -αλφαβητικά και αριθμητικά σύμβολα
Προνήπιο 13	Το παιδί θεωρεί ότι έχει γράψει: "το καλό κρασί,να το αγοράσετε να το δοκιμάσετε" -διαφορετικό χρώμα για κάθε γράμμα
Προνήπιο 14	Το γραπτό μήνυμα της διαφήμισης του παιδιού είναι όπως μας λέει: "όταν πας στο σούπερ-μάρκετ θα βρεις ένα δώρο έκπληξη" -γραμματική πορεία γραφής

Πίνακας 6. (Δραστηριότητα 10^η)

Είδος γραπτού λόγου: Ποίημα

	Δείγματα προσπάθειας των παιδιών για γραφή του ποιήματος "Ένα πανί" (σε σχηματική ή κλασική μορφή)- χαρακτηριστικά στοιχεία
Νήπιο 1	Το νήπιο προτίμησε να γράψει , με το δικό του τρόπο το ποίημα σε κλασική μορφή.-γραμμική πορεία γραφής
Νήπιο 2	Η μορφή στην οποία προσπάθησε να γράψει το ποίημα είναι η κλασική.-εμφανή στοιχεία (τίτλος ποιήματος-όνομα ποιητή)
Νήπιο 3	Το νήπιο προσπάθησε να γράψει το ποίημα σε κλασική μορφή, όπως εκείνο το αντιλήφθηκε-γραμμική πορεία γραφής /εμφανή στοιχεία(τίτλος ποιήματος-όνομα ποιητή)
Νήπιο 4	Η προσπάθεια του νηπίου είναι να αποδώσει σχηματικά το ποίημα-η εικόνα συμπληρώνει ή συμπληρώνεται από τα Γράμματα
Νήπιο 5	Εμφανής η προσπάθεια του παιδιού να γράψει το ποίημα στην κλασική του μορφή-όνομα ποιητή-παρουσία στροφών
Νήπιο 6	Το παιδί κάνει μια προσπάθεια να γράψει το ποίημα στην κλασική του μορφή –χαρακτηριστικά στοιχεία-τίτλος ποιήματος –όνομα ποιητή)
Νήπιο 7	Το νήπιο πειραματίζεται με τη γραφή και την απόδοση του ποιήματος σχηματικά-συνδυασμός γραμμάτων και εικόνας
Νήπιο 8	Το παιδί προσπάθησε να αποδώσει το ποίημα σχηματικά - συνδυασμός γραμμάτων και εικόνας
Νήπιο 9	Η εικόνα και τα γράμματα συνδυάζονται στο γραπτό του παιδιού με στόχο να αποδώσουν το νόημα του ποιήματος έτσι όπως το αντιλαμβάνεται
Νήπιο 10	Το νήπιο πειραματίζεται με τη γραφή του ποιήματος σε κλασική μορφή -εμφανές στοιχείο:τίτλος ποιήματος
Νήπιο 11	Το παιδί προσπαθεί να γράψει το ποίημα σχηματικά. Στο γραπτό του συμπλέκονται γράμματα και εικόνα για την απόδοση του νοήματος
Νήπιο 12	Η προσπάθεια του παιδιού είναι να γράψει το ποίημα σχηματικά –χαρακτηριστικό στοιχείο:(εικόνα –σχέδιο και γράμματα συνδυάζονται για την παραγωγή σημασίας)
Προνήπιο 13	Το παιδί προσπαθεί να γράψει το ποίημα σχηματικά - χαρακτηριστικό στοιχείο:συνδυασμός γραμμάτων και εικόνας
Προνήπιο 14	Το παιδί προσπαθεί να γράψει το ποίημα σχηματικά . - συνδυασμός γραμμάτων και εικόνας

Πίνακας 7.(Δραστηριότητα 11^η)

Είδος γραπτού λόγου: "Μικρές Αγγελίες"

	Δείγματα προσπάθειας των παιδιών να δημιουργήσουν τις δικές τους "Μικρές Αγγελίες"-χαρακτηριστικά στοιχεία
Νήπιο 1	Η "μικρή αγγελία" που δημιούργησε το παιδί αφορά στην πώληση μιας παλιάς μοτοσυκλέτας, όπως λέει το ίδιο. - γραμμική πορεία γραφής
Νήπιο 2	Το παιδί μας πληροφορεί ότι η δική του "μικρή αγγελία" αφορά στην πώληση κοσμημάτων-γραμμική πορεία γραφής
Νήπιο 3	Το νήπιο ενδιαφέρεται να πουλήσει παλιά έπιπλα, όπως λέει - Το γραπτό κείμενο της αγγελίας: υπογραμμισμένο
Νήπιο 4	Το παιδί επιθυμεί να πουλήσει μια από τις κούκλες του. -στο γραπτό μήνυμα της αγγελίας υπάρχουν αλφαβητικά και αριθμητικά σύμβολα
Νήπιο 5	Το νήπιο ενδιαφέρεται να πουλήσει το σπίτι του για να αγοράσει ένα καινούριο-χρήση γραμμάτων του ονόματός του
Νήπιο 6	Το παιδί εκφράζει την επιθυμία να γράψει μια αγγελία την πώληση μιας κούκλας που δεν θέλει πια.-γραμμική πορεία γραφής
Νήπιο 7	Το νήπιο επιθυμεί να πουλήσει το παλιό ποδήλατο του - γραμμική πορεία γραφής
Νήπιο 8	Το νήπιο ενδιαφέρεται να πουλήσει το σπίτι που έμενε η γιαγιά του, όπως λέει. -γραμμική πορεία γραφής, χρησιμοποίηση γραμμάτων που υπάρχουν στο όνομά του
Νήπιο 9	Το νήπιο αναφέρει ότι η δική του "μικρή αγγελία" αφορά στην πώληση του σπιτιού που μένει -γραμμική πορεία Γραφής
Νήπιο 10	Το νήπιο ενδιαφέρεται να πουλήσει το κουκλάκι του που μοιάζει με ρομπότ-εξωγήινο-χρησιμοποίηση κεφαλαίων γραμμάτων
Νήπιο 11	Το νήπιο θέλει όπως μας λέει να ενοικιάσει το παλιό αυτόκίνητο της οικογένειάς του-διάταξη γραμμάτων σε σειρές
Νήπιο 12	Το παιδί δημιουργεί μια αγγελία για να πουλήσει το αυτόκίνητο του πατέρα του.-επανάληψη γράμματος "Ε"
Προνήπιο 13	Το παιδί ενδιαφέρεται να νοικιάσει το σπίτι του πατέρα του -χρησιμοποίηση κεφαλαίων γραμμάτων.
Προνήπιο 14	Η "μικρή αγγελία" που δημιούργησε το παιδί αφορά στην πώληση ενός σπιτιού -γραμμική πορεία γραφής

Πίνακας 8.(Δραστηριότητα 12^η)

Είδος γραπτού λόγου: Λίστα

	Δείγματα προσπάθειας των παιδιών για γραφή λίστας με μουσειακά αντικείμενα-χαρακτηριστικά στοιχεία
Νήπιο 1	Στο γραπτό του παιδιού εμφανή είναι τα εξής στοιχεία: Τίτλος λίστας, κάθετη διάταξη
Νήπιο 2	Το παιδί προσπαθεί να γράψει τη λίστα με τα αντικείμενα με το δικό του τρόπο-κάθετη διάταξη, τίτλος λίστας
Νήπιο 3	Το παιδί κάνει μια προσπάθεια να γράψει τη λίστα όπως την αντιλαμβάνεται το ίδιο-κάθετη διάταξη, τίτλος λίστας, Χρησιμοποίηση και αριθμητικών συμβόλων
Νήπιο 4	Το γραπτό του παιδιού αντικατοπτρίζει τον τρόπο που αντιλαμβάνεται τη φυσική διάταξη στο χώρο του συγκεκριμένου είδους λόγου-κάθετη διάταξη, τίτλος λίστας
Νήπιο 5	Το παιδί προσπαθεί να γράψει τα αντικείμενα της λίστας σε κάθετη διάταξη και προσθέτει στο επάνω μέρος της σελίδας τον τίτλο της λίστας
Νήπιο 6	Στο γραπτό του νηπίου είναι εμφανή τα εξής στοιχεία δομής του συγκεκριμένου είδους γραπτού λόγου: τίτλος λίστας /κάθετη διάταξη
Νήπιο 7	Το παιδί προσπαθεί να γράψει τη λίστα με το δικό του τρόπο:κάθετη διάταξη, χρησιμοποίηση αλφαβητικών και αριθμητικών συμβόλων
Νήπιο 8	Το παιδί καταρτίζει τη δική του λίστα με τα αντικείμενα μουσείου με το δικό του τρόπο:κάθετη διάταξη, τίτλος.
Νήπιο 9	Χαρακτηριστικά στοιχεία της προσπάθειας του παιδιού: Κάθετη διάταξη "λέξεων" / τίτλος λίστας
Νήπιο 10	Στο γραπτό του νηπίου το κείμενο της λίστας έχει κάθετη διάταξη και είναι εμφανής η προσπάθειά του να γράψει και τον τίτλο της
Νήπιο 11	Το νήπιο προσπαθεί να γράψει με το δικό του τρόπο τη λίστα-κάθετη διάταξη/ προσπάθεια για γραφή τίτλου λίστας
Νήπιο 12	Στο γραπτό του νηπίου το εσωτερικό των γραμμάτων είναι χρωματισμένο, κάθετη διάταξη ,προσπάθεια να γραφεί και ο τίτλος
Προνήπιο 13	Το παιδί γράφει τη λίστα όπως την αντιλαμβάνεται το ίδιο -χρησιμοποίηση αλφαβητικών και αριθμητικών συμβόλων
Προνήπιο 14	Το παιδί προτίμησε να γράψει μόνο τον τίτλο της λίστας

8.4 Συμπεράσματα –Σκέψεις-Προτάσεις

Ανακεφαλαιώνοντας, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι παρόλο που το συγκεκριμένο δείγμα δεν μας επιτρέπει να κάνουμε γενικεύσεις (αναγωγές στον πληθυσμό των παιδιών της προσχολικής ηλικίας που φοιτούν σήμερα στα νηπιαγωγεία), ωστόσο τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ερευνητική διαδικασία σ' όλα της τα στάδια (προέλεγχος-πρόγραμμα δραστηριοτήτων –μεταέλεγχος) θα πρέπει να μας δημιουργήσουν κάποιους προβληματισμούς και να μας οδηγήσουν σε κάποιες σκέψεις –διαπιστώσεις όσον αφορά στη συμβολή του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας στην ανάπτυξη του γραμματισμού στο παιδί της προσχολικής ηλικίας.

Κατ' αρχήν, οφείλουμε να λάβουμε σοβαρά υπόψη μας το γεγονός ότι μετά τη διδακτική παρέμβαση και μέσα από τη γνωριμία και την προσέγγιση διαφορετικών μορφών γραπτής έκφρασης (διαφορετικά είδη κειμένων που εξυπηρετούν διαφορετικές ανάγκες επικοινωνίας όπως π.χ. απαριθμητικά κείμενα, κείμενα με οδηγίες, λογοτεχνικά, ενημερωτικά) τα παιδιά απέκτησαν τις εξής δυο πολύ ουσιαστικές αναγνωστικές δεξιότητες: η πρώτη απ' αυτές αφορά στη διατύπωση υποθέσεων για το περιεχόμενο του γραπτού μηνύματος από τον περιβάλλοντα έντυπο λόγο και η δεύτερη έχει να κάνει με την υιοθέτηση βασικών συμβάσεων ανάγνωσης του αλφαβητικού συστήματος γραφής. Οι αναγνωστικές αυτές δεξιότητες που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του προγράμματος δραστηριοτήτων, κυριάρχησαν (ή κατηύθυναν) τις απαντήσεις των παιδιών αργότερα στη φάση του μεταελέγχου. Παρατηρήθηκε λοιπόν ότι κατά τον μεταέλεγχο τα παιδιά προσέγγισαν την κάθε μορφή γραπτού λόγου με ιδιαίτερο τρόπο, γνωρίζοντας τη λειτουργία που επιτελεί το συγκεκριμένο είδος λόγου και το πιο σημαντικό είναι ότι οι υποθέσεις που διατύπωναν για το περιεχόμενο των γραπτών μηνυμάτων ήταν σαφείς, ακριβείς και εύστοχες.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται άμεσα με τη γραφή αξίζει να σημειώσουμε ότι κατά τη διάρκεια της διδακτικής μας παρέμβασης τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα που συνδέονται με το γιατί και το πώς γράφουμε. Συνειδητοποίησαν τη διαφοροποίηση του γραπτού λόγου ως φορέα μηνύματος από την εικόνα και πάνω απ' όλα πειραματίστηκαν με τη γραφή κειμένων /λέξεων προκειμένου να εκφράσουν ένα συγκεκριμένο μήνυμα. Στην τελευταία περίπτωση χαρακτηριστικές είναι οι προσπάθειες των παιδιών να γράψουν φυσικά με τον δικό τους τρόπο ευχές σε μια κάρτα που θα την είχαν δημιουργήσει τα ίδια και να δημιουργήσουν το δικό τους εξώφυλλο σε ένα παραμύθι (πειραματισμός με τη γραφή του τίτλου του παραμυθιού αλλά και άλλων στοιχείων όπως το όνομα του συγγραφέα). Επίσης πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα παιδιά πειραματίστηκαν με τη

γραφή αινιγμάτων ,τη δημιουργία διαφημιστικών μηνυμάτων ,κόμικς,(όπου δίνεται πολύ μεγάλη βάση στο γραπτό μήνυμα) και πρωτότυπων ``μικρών αγγελιών``. Ακόμη δόθηκαν ερεθίσματα ώστε να πειραματιστούν με τη γραφή λίστας με θέμα : ``αντικείμενα μουσείου`` , ενώ δεν μπορούμε να παραλείψουμε απ'τη σύντομη αυτή αναφορά μας στην ενότητα ``Γραφή και Γραπτή έκφραση `` και την περίπτωση εκείνη που σχετίζεται με τη γραφή απομνημονευμένου ποιήματος σε κλασική μορφή ή σχηματικά.

Ιδιαίτερα όσον αφορά στον πειραματισμό με τη γραφή του απομνημονευμένου ποιήματος διαπιστώθηκε ότι 8/14 παιδιά του δείγματός μας προτίμησαν να αποδώσουν το ποίημα σχηματικά. Στα γραπτά τους λοιπόν ο γραπτός λόγος συνδυάζεται με την εικόνα με αρμονικό τρόπο ,για την απόδοση νοήματος .Αντίθετα 6/14 παιδιά εξέφρασαν την επιθυμία να γράψουν το ποίημα ,όπως το αντιλαμβάνονταν εκείνα, σε κλασική μορφή. Στα γραπτά των συγκεκριμένων παιδιών είναι εμφανή στοιχεία όπως ο τίτλος του ποιήματος ,το όνομα του ποιητή κ.τ.λ. που μας επιτρέπουν να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι όχι μόνο κατανόησαν τη λειτουργία του συγκεκριμένου είδους λόγου ,όπως και τα υπόλοιπα παιδιά αλλά αντιλήφθηκαν και τον τρόπο που διατάσσεται στο χώρο .Η ουσία όμως των πραγμάτων βρίσκεται στο ότι μέσα από όλες τις παραπάνω διαδικασίες γνωριμίας και προσέγγισης των διαφορετικών εκδοχών στις οποίες μπορεί να συναντήσει κανείς τον γραπτό λόγο στο γύρω περιβάλλον του ,τα παιδιά ανέπτυξαν δεξιότητες γραφής και απέκτησαν πολύτιμες γραφικές εμπειρίες. Επιπροσθέτως, παράλληλα με τη συνειδητοποίηση της σχέσης προφορικού και γραπτού λόγου (ως βασικές μορφές γλωσσικής επικοινωνίας)τα παιδιά απέκτησαν συνείδηση της λειτουργίας της γραφής ως μέσο επικοινωνίας , μετάδοσης πληροφοριών και γνώσεων αλλά και ως πηγή απόλαυσης και ευχαρίστησης.

Σ'αυτή τη φάση και για να γίνουμε πιο σαφείς θα αναφέρουμε κάποια παραδείγματα συγκριτικά , που αφορούν στις απαντήσεις των παιδιών κατά τη διάρκεια του προελέγχου και αργότερα στον μεταέλεγχο σχετικά με τη φύση και τη χρήση του λεξικού .Κατά τον προέλεγχο λοιπόν 14/14 παιδιά αδυνατούσαν όχι μόνο να προσδιορίσουν το συγκεκριμένο είδος γραπτού λόγου αλλά και τη χρησιμότητά του .Ένα ποσοστό παιδιών (8/14) έδωσε πανομοιότυπες απαντήσεις (π.χ `` μας χρησιμεύει στο να μπορούμε να μαθαίνουμε γράμματα, να διαβάζουμε``) ,ενώ υπήρξαν και απαντήσεις όπως : ``γράφει για τα παιδιά που σκοτώθηκαν ...για να δούμε πού σκοτώθηκαν και τι έγινε`` (Νήπιο 7), ``είναι χρήσιμο για τη δουλειά....`` (Νήπιο 8). Κατά τη διάρκεια του μεταελέγχου όμως τα νήπια απαντούν εύστοχα θίγοντας διάφορες παραμέτρους της χρήσης του λεξικού[``έχει διάφορες λέξεις και τις βλέπεις και τις μαθαίνεις`` (Νήπιο 4) , ``αυτό θα μας χρησιμεύει να λέμε τη λεξούλα και να την ψάχνουμε να την βρούμε`` (Νήπιο 5), ``είναι για όταν δεν ξέρουμε δύσκολες λέξεις να το βλέπουμε και να τις γράφουμε`` (Νήπιο 6) ,

“για να μαθαίνουμε τις λέξεις που δεν ξέρουμε .Δηλαδή –ελικόπτερο- που δεν ξέρουμε τι είναι το βρίσκουμε σ’ αυτό το βιβλίο” (Νήπιο 10)] .

Επίσης ουσιαστικά διαφοροποιημένες είναι οι απαντήσεις των παιδιών σχετικά με την εξέταση της αφίσας ως είδος γραπτού λόγου με έντονο επικοινωνιακό χαρακτήρα. Κατά τον προέλεγχο σε ερώτηση που αφορούσε στη χρήση της συγκεκριμένης μορφής λόγου δόθηκαν απαντήσεις όπως “να το δείξουν οι δασκάλες στα παιδάκια ,όταν κάνουν μάθημα” (Νήπιο 9) , “θα μας βοηθήσει αυτά που λέει εδώ τα γράμματα” (Προνήπιο 13), “μπορεί να μας χρησιμεύει ώστε να μαθαίνουμε τον πόλεμο ,τη μάχη και να μας δείχνει και τους πολεμιστές” (Νήπιο 1). “να το κόψουμε και να κάνουμε διάφορα σχέδια” (Νήπιο 4) ενώ μόνο 5/14 ήταν σε θέση να αναγνωρίσουν το είδος γραπτού λόγου και να δώσουν εύστοχες απαντήσεις για τη λειτουργία και τη χρήση του. Στον μεταέλεγχο όμως το παραπάνω ποσοστό (5/14) μετατρέπεται σε 14/14 νήπια ,δηλαδή το σύνολο του δείγματος μπορούσε να προσδιορίσει , να ονομάσει και να απαντήσει με ευστοχία και ακρίβεια στην ίδια ερώτηση. Χαρακτηριστικές απαντήσεις : “να τη βλέπουμε και να διαβάζουμε πότε είναι το θέατρο .Να γράφει τι ώρα να πάμε, πότε να πάμε διάφορα...” (Νήπιο 1) , “αυτή η αφίσα μας χρησιμεύει να την κολλάμε στους τοίχους και να την βλέπουν οι άνθρωποι να τη διαβάζουν και να λένε πότε έχει αυτό το θέατρο – πότε πηγαίνουμε –ποία μέρα-τι μας λέει...” (Νήπιο 4). Ταυτόχρονα , όπως προέκυψε από τον μεταέλεγχο οι απόψεις των παιδιών διαφοροποιήθηκαν σε πολλά σημεία όσον αφορά και στην “εικονική” πλευρά του γραπτού λόγου (τη φυσική διάταξη δηλαδή στο χώρο κειμένων με διαφορετικά επικοινωνιακά κριτήρια). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση νηπίου που ενώ στον προέλεγχο δείχνει να συνδέει δυο διαφορετικά είδη κειμένων(επικοινωνιακού χαρακτήρα) την ευχετήρια κάρτα με το παραμύθι ,στη φάση του μεταελέγχου δεν παρατηρείται κάτι τέτοιο. Αντίθετα το παιδί (Νήπιο 10) είναι σε θέση να διαχωρίσει με μεγάλη ευκολία τις δυο αυτές εκδοχές γραπτού λόγου.

Ακόμη σαν διαπίστωση θα θέλαμε να αναφέρουμε και το ότι το πρόγραμμα των δραστηριοτήτων δομημένο κατά τέτοιο τρόπο ώστε να φέρει τα παιδιά σε επαφή με γραπτά κείμενα του περιβάλλοντός τους, συνέβαλε στο να αντιληφθούν ότι ο γραπτός λόγος έχει σταθερή μορφή και ότι είναι φορέας μηνυμάτων ακόμη πιο σύνθετων από τα μηνύματα –νοήματα των εικόνων.

Απ’ όλα τα παραπάνω λοιπόν γίνεται φανερό η συμβολή του επικοινωνιακού χαρακτήρα της γλώσσας στην ανάπτυξη του γραμματισμού στην προσχολική . Μέσα σ’ αυτά τα πλαίσια βέβαια πολύ σημαντικός κρίνεται ο ρόλος του παιδαγωγού ο οποίος έχει μεγάλο μέρος της ευθύνης για την ανάδειξη της επικοινωνιακής διάστασης της γραπτής γλώσσας στο χώρο του νηπιαγωγείου. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η αναγνώριση ότι το παιδί γνωρίζει αρκετά για την ανάγνωση πριν ακόμα μάθει να διαβάζει , επομένως ο παιδαγωγός έχει χρέος να παρέχει συνεχώς σ’ αυτό ευκαιρίες εμπλοκής και συμμετοχής σε αναγνωστικά γεγονότα . Να αναδεικνύει δηλαδή κάθε φορά

τις αναγνωστικές διαστάσεις των συμβάντων και να επιδιώκει την ευαισθητοποίηση των παιδιών στην παρακολούθηση τους . Κάθε δραστηριότητα από την μοναχική ανάγνωση ενός βιβλίου ,το ξεφύλλισμα ενός λεξικού , μέχρι την ανάγνωση των οδηγιών πλυσίματος της αγαπημένης μας μπλούζας και την εύρεση ενός τηλεφώνου σε μια τηλεφωνική ατζέντα, με την κατάλληλη προσέγγιση μπορεί να μετατραπεί σε αναγνωστικό "μάθημα" και να προσφέρει την ευκαιρία για απόκτηση αναγνωστικών εμπειριών . Επομένως κάθε γεγονός ,σε μια εγγράμματη κοινωνία σαν τη δική μας έχει και την αναγνωστική του διάσταση. Μέσα απ' αυτή την ποικιλία αναγνωστικών γεγονότων ,η παιδαγωγός καλείται να επιλέξει δραστηριότητες που να προκαλούν το ενδιαφέρον των παιδιών για ανάγνωση αλλά και να το διατηρούν . Το ζητούμενο ή αν μπορεί να μας επιτραπεί ο χαρακτηρισμός , το κυριότερο κριτήριο από την επιλογή της δραστηριότητας μέχρι και την τελευταία στιγμή ενασχόλησης των παιδιών με τη συγκεκριμένη άσκηση θα πρέπει να είναι η διατήρηση του ενδιαφέροντός τους.

Επιπλέον ,σ' αυτή τη φάση οφείλουμε να έχουμε κατά νου ότι για να κατανοήσει το παιδί ότι στη γραπτή γλώσσα μας ενδιαφέρει το νόημα ,η επικοινωνία ,δεν αρκεί το να είναι απλώς θεατής αναγνωστικών γεγονότων ή να έρχεται σε επαφή με το έντυπο υλικό που κατακλύζει το γύρω περιβάλλον του ,αλλά να εμπλέκεται ενεργά στα αναγνωστικά αυτά τα γεγονότα. Όσον αφορά στην επαφή με έντυπο υλικό από τον περιβάλλοντα γραπτό λόγο καλό θα είναι να ακολουθεί συζήτηση για τα κειμενικά χαρακτηριστικά διαφορετικών ειδών λόγου ,τη λειτουργία και τη χρήση της κάθε μορφής γραπτού λόγου .

Επίσης ένα ακόμη πολύ "λεπτό" σημείο το οποίο χρήζει ιδιαίτερης προσοχής είναι η αυθεντικότητα των αναγνωστικών γεγονότων .Είναι γεγονός ότι τα παιδιά γοητεύονται περισσότερο από τη γραπτή γλώσσα όταν αυτή εμπλέκεται και σχετίζεται άμεσα με συνηθισμένες καθημερινές δραστηριότητες (π.χ η παρασκευή ενός φαγητού που προϋποθέτει τη χρήση μαγειρικής συνταγής) .

Πιο συγκεκριμένα , όταν πρόκειται για την καλλιέργεια αναγνωστικών δεξιοτήτων μέσω της επικοινωνιακής διάστασης της γραπτής γλώσσας , ο παιδαγωγός οφείλει να διαβάζει ενώπιον των νηπίων κείμενα από διάφορες πηγές όπου γραπτός λόγος και εικόνα συνυπάρχουν (π.χ εφημερίδες ,αφίσες περιοδικά ,κάρτες ,λεξικά κ.τ.λ) .Κατ' αυτόν τον τρόπο τα παιδιά έρχονται σε επαφή με διαφορετικές μορφές γραπτού λόγου καθώς και με τις διαφορετικές κειμενικές εκδοχές μέσα στα ίδια τα κείμενα. Κάνουν υποθέσεις για το γραπτό λόγο ,αντιλαμβάνονται ότι μεταφέρει ένα μήνυμα ,αναγνωρίζουν τη σταθερότητά του και ότι εκείνο που είναι αναγνώσιμο είναι το γραπτό μήνυμα (κείμενο) και όχι η εικόνα .

Στο ίδιο πλαίσιο η ανάγνωση διαφορετικών κειμένων από τον παιδαγωγό της προσχολικής ηλικίας και η κατάλληλη παρουσίαση των κειμένων αυτών βοηθάει τα νήπια στην υιοθέτηση βασικών συμβάσεων της ανάγνωσης (όπως

για παράδειγμα ανάγνωση από αριστερά στα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω) πράγμα που θέτει τις βάσεις για την ανάπτυξη του γραμματισμού .Ακόμη ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο είναι το να επιδιώξει ο παιδαγωγός την κατανόηση από την πλευρά των παιδιών της σχέσης του προφορικού με το γραπτό λόγο .Ο συγκεκριμένος στόχος είναι να επιτευχθεί μέσα από μια διαδικασία συσχέτισης αυτών που λέγονται από τα παιδιά και αυτών που γράφονται.

Ιδιαίτερη προσοχή όμως πρέπει να δοθεί και στον τρόπο (διαδικασίες) με τον οποίο τα νήπια θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν βασικά στοιχεία της μορφής των βιβλίων (όπως το ότι τα βιβλία έχουν συγγραφείς και τίτλους , να διακρίνουν ανάμεσα στα διάφορα λογοτεχνικά είδη π.χ ένα παραμύθι από ένα ποίημα , να γνωρίζουν τις κυριότερες συμβάσεις των λογοτεχνικών ειδών π.χ συμβατικές αρχές παραμυθιών κ.τ.λ) .Στη συγκεκριμένη περίπτωση κάνουμε λόγο για δραστηριότητες λογοτεχνίας που συμβάλλουν στην εξοικείωση με τα χαρακτηριστικά και τις δομές που περιέχονται σε λογοτεχνικά είδη όπως είναι το παραμύθι ,το ποίημα ,το αίνιγμα κ.τ.λ και στην ικανότητα διάκρισής τους από είδη του μη λογοτεχνικού λόγου.

Όταν πρόκειται , από την άλλη πλευρά για την καλλιέργεια της γραπτής έκφρασης στα παιδιά της προσχολικής ηλικίας ως κύριο και πρωτεύοντα στόχο αναμφισβήτητα θα πρέπει να έχει θέσει ο κάθε παιδαγωγός την ευαισθητοποίησή τους σε θέματα που έχουν να κάνουν με το γιατί (το λόγο) και το πώς (τον τρόπο)γράφουμε . Σε μια δεύτερη φάση έρχεται η κατανόηση της αξίας της γραφής ως μέσο που διευκολύνει την επικοινωνία , την ενημέρωση , την ανταλλαγή πληροφοριών και τη μετάδοση γνώσεων αλλά και ως πηγή ευχαρίστησης . Ενώ σε μια τρίτη φάση επιδιώκεται ο πειραματισμός με τη γραφή κειμένων που ανήκουν σε διαφορετικά είδη λόγου .Ωστόσο πολύ χρήσιμο θα ήταν να ασχοληθούν τα νήπια και με τη γραφή πολυτροπικών κειμένων. Έτσι τους δίνεται η ευκαιρία να αντιληφθούν τη λειτουργία της γραφής ως πολυτροπικό σημειωτικό σύστημα.

Πέρα όμως από το ρόλο του παιδαγωγού στον οποίο εξάλλου στηρίζεται και η όλη εκπαιδευτική και παιδαγωγική διαδικασία σε γενικότερα πλαίσια , δεν μπορούμε να αγνοήσουμε και τη σημασία του περιβάλλοντος(χώρος του νηπιαγωγείου)στην ανάδειξη των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής στο παιδί της προσχολικής ηλικίας.

Ένα σχολικό λοιπόν περιβάλλον πλούσιο σε αναγνωστικά ερεθίσματα είναι αδύνατο να μην προκαλέσει το παιδί να ασχοληθεί με τη γραπτή γλώσσα και να ανακαλύψει τη λειτουργία ,την αξία και τη γοητεία που ελλοχεύει στη γραπτή μορφή γλωσσικής επικοινωνίας.

Σαν απαραίτητη προϋπόθεση θα μπορούσε να οριστεί το εξής: ο χώρος του νηπιαγωγείου να διακρίνεται από ποικιλία αναγνωστικού υλικού (αφίσες ,εφημερίδες, περιοδικά, ημερολόγια, τηλεφωνικούς καταλόγους, λεξικά, απαγορευτικές πινακίδες, πίνακες ανακοινώσεων ,λογοτεχνικά βιβλία κ.τ.λ). Έτσι το παιδί θα μπει στη διαδικασία να παρατηρήσει τα γραπτά μηνύματα

της τάξης, να πειραματιστεί, να επιδράσει πάνω σ' αυτά και τελικά να αποκτήσει δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής. Σ' αυτή την περίπτωση το έντυπο υλικό και τα διαφορετικά είδη γραπτού λόγου θα λειτουργήσουν ως αναγνώσματα αλλά και ως πίνακες αναφοράς για τα ίδια τα γραπτά.

Συμπερασματικά θα λέγαμε, ότι ο παιδαγωγός της προσχολικής ηλικίας οφείλει με αρωγό το νέο αναλυτικό πρόγραμμα για το νηπιαγωγείο και δημιουργώντας ένα σχολικό περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου να αναδειξεί τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της γλώσσας και μέσα από αυτό το πρίσμα να επιδιώξει την κατάκτηση του γραμματισμού στο βαθμό που μπορούν να ανταποκριθούν τα ίδια τα παιδιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ.,(2002).*Η γλώσσα στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Καστανιώτη
- Αναγνωστόπουλος, Β.Δ.,(1994).*Γλωσσικό υλικό για το Νηπιαγωγείο (από τη θεωρία στην πράξη)*. Αθήνα:Καστανιώτη
- Βάμβουκας,Μ.,(1984).*Ψυχοπαιδαγωγική θεώρηση της κατανόησης των αναγνωσμάτων*. Αθήνα:Γρηγόρη
- Βάμβουκας,Μ.,(φθινόπωρο 1991).*Οι λειτουργίες της επικοινωνίας της γραπτής γλώσσας*. Εκπαιδευτικά. τεύχος 24. Αθήνα
- Βέλτσος,Γ.,(1985).*Για την επικοινωνία*. Αθήνα:Καστανιώτη
- Βοσνιάδου,Σ.,(επιμέλεια)(1994).*Πώς να δημιουργήσουμε ένα έθνος από αναγνώστες*. Αθήνα:Gutenberg
- Γάκου,Ε.,(1998).*Προαναγνωστικές δραστηριότητες*. Αθήνα:Καστανιώτη
- Γενειατάκη,Ε.,(φθινόπωρο 1988).*Η γλωσσική ανάπτυξη του νηπίου και ο ρόλος του Νηπιαγωγείου*. Εκπαιδευτικά. τεύχος 13. Αθήνα
- Γιαννικοπούλου,Α.,(2000).*Από την προανάγνωση στην ανάγνωση- οδός για γονείς και εκπαιδευτικούς*. Αθήνα:Καστανιώτη
- Γιαννικοπούλου,Α.,(2002).*Η γραπτή γλώσσα στο νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Καστανιώτη
- Γκανά,Ε.,(1998).*Η αναγνωστική πράξη και το παιδί της προσχολικής ηλικίας*. Ιωάννινα:[Χ.Ε]
- Δερβίσης,Σ.Ν.,(1998).*Διδακτική της Πρώτης Ανάγνωσης και Γραφής- Νέο διδακτικό μοντέλο της πρώτης ανάγνωσης*. Αθήνα:Gutenberg
- Κακανά,Δ.,-Τσολάκη,Κ.,(1999).*Η ανάπτυξη της γραφής στην προσχολική ηλικία*. Αθήνα:Καστανιώτη
- Κατή,Δ.,(1992).*Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί*. Αθήνα:Οδυσσέας
- Κοκκινάκη,Ν.,(1991).*Γλώσσα και επικοινωνιακή προσέγγιση*. Εκπαιδευτικά. τεύχος 26. Αθήνα
- Κούρτη,Ε.,(2001).*Η έρευνα στην προσχολική εκπαίδευση*. τόμος Α' (Διδακτική μεθοδολογία). Αθήνα:τυπωθήτω
- Κουτσοβάνου,Ε.,(1990).*Μορφές και τρόποι εργασίας στο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα:Οδυσσέας
- Κουτσοβάνου,Ε.,(2001).*Πρώτη ανάγνωση και γραφή-(Στρατηγικές διδακτικής, Β' έκδοση)*. Αθήνα:Οδυσσέας
- Μήτσης,Ν.,(1991).*Συμβολή στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού της*

- γλωσσικής διδασκαλίας .Λόγος και Πράξη.τεύχος 44.Αθήνα
- Μήτσης,Ν.,(1993).*Μορφές επικοινωνιακής δραστηριότητας στα πλαίσια της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας*.Εκπαιδευτικά. τεύχος 29-30. Αθήνα
  - Μιχαλοπούλου,Κ.,(1998).*Δημιουργία καταστάσεων επικοινωνίας και προφορικός λόγος στην προσχολική ηλικία*.Πρακτικά 1^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου (Ναύπακτος 1998).Αθήνα:Ατραπός
  - Νάκας,Π.,(1995).*Οι επικοινωνιακές λειτουργίες της γλώσσας (Μια πολυεπιστημονική θεώρηση της γλώσσας)*.Ηράκλειο:Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης
  - Νικολάου-Κουρκάκη,Ε.,(1991).*Ημερήσιες προγραμματισμένες δραστηριότητες για το Νηπιαγωγείο*.Αθήνα:Gutenberg
  - Παπαδοπούλου,Μ.,(2000).*Διδακτική πρώτης ανάγνωσης και γραφής (διδακτικές σημειώσεις)*.Βόλος:Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας
  - Παπαδοπούλου, Μ.,(2001).*Γραφή και ανάγνωση στο Νηπιαγωγείο. Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας-γλώσσες και γλώσσες*.Πρακτικά ΣΤ Πανελλήνιου Συνεδρίου.Θεσσαλονίκη:Κώδικας
  - Παπούλια-Τζελέπη, Π.,(φθινόπωρο 1993).*Η ανάδυση του γραμματισμού στο νηπιαγωγείο*.Γλώσσα.τεύχος 31.Αθήνα
  - Παπούλια-Τζελέπη,Π.,(2001).*Ανάδυση του γραμματισμού-έρευνα και πρακτική*.Αθήνα:Καστανιώτη
  - Πόρποδας,Κ.Δ.,(1985).*Εισαγωγή στην ψυχολογία της γλώσσας:ρόλος και μάθηση της γλώσσας*.Αθήνα
  - Πόρποδας, Κ.Δ.,(1994).*Εισαγωγή στην ψυχολογία της ανάγνωσης*. Πάτρα:Πανεπιστημιακές εκδόσεις Πατρών
  - Πόρποδας, Κ.Δ.,(1996).*Γνωστική ψυχολογία(θέματα ψυχολογίας της γλώσσας)*.Αθήνα
  - Τάφα, Ε.,(2001).*Ανάγνωση και γραφή στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα:Ελληνικά γράμματα
  - Τερέζης,Χ.Α.,(χειμώνας 1989).*Γλώσσα και πραγματικότητα*.Γλώσσα. τεύχος 19. Αθήνα
  - ΥΠΕΠΘ(1998).*Γραφή και Ανάγνωση Ι*.Αθήνα:ΟΕΔΒ
  - ΥΠΕΠΘ(1998).*Γραφή και Ανάγνωση ΙΙ*.Αθήνα:ΟΕΔΒ
  - ΥΠΕΠΘ(1998).*Γραφή και Ανάγνωση ΙΙΙ*.Αθήνα:ΟΕΔΒ
  - ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο(1995).*Ακούω ,βλέπω και μιλώ, σκέπτομαι και συζητώ(Δεξιότητες ΙΙ)-βιβλίο νηπιαγωγού*.Αθήνα:ΟΕΔΒ
  - ΦΕΚ 1376-Β/18-10-2001.*Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το νηπιαγωγείο και Προγράμματα Σπουδών Νηπιαγωγείου*
  - Φραγκομίχαλος,Κ.Ε.,(1993).*Στρατηγική επικοινωνίας-η τέχνη και η τεχνική του γραπτού και προφορικού λόγου*.Αθήνα:Γρηγόρη
  - Φραγκουδάκη,Α.,(1987).*Γλώσσα και ιδεολογία:κοινωνιολογική προ-*

- σέγγιση της ελληνικής γλώσσας. Αθήνα: Οδυσσέας
- - Χαραλαμπίδης, Α., (χειμώνας 1988). *Διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας*. Γλώσσα. τεύχος 16. Αθήνα
  - Χαραλαμπίδης, Α., - Χατζησαββίδης, Σ., (1997). *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας (θεωρία και πρακτική εφαρμογή) - (μια εναλλακτική πρόταση για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής στην υποχρεωτική εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας
  - Χατζησαββίδης, Σ., (1998). *Δραστηριότητες γλωσσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο-καλλιέργεια επικοινωνιακών και προγραφικών δεξιοτήτων*. Αθήνα: Gutenberg
  - Χατζησαββίδης, Σ., (2002). *Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο-δραστηριότητες για την καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας και του γραμματισμού*. Θεσσαλονίκη: Βανιάς
  - Χρυσαιφίδης, Κ., (1996). *Βιωματική - Επικοινωνιακή διδασκαλία*. Αθήνα: Gutenberg
  - Friedrich, H., (2000). *Επικοινωνία στο νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Τυπωθήτω
  - Herriot, P., (Φθινόπωρο 1984). *Η επικοινωνία ως διαδικασία*. Γλώσσα. τεύχος 6. Αθήνα
  - Lyons, J., (1997). *Εισαγωγή στη γλωσσολογία* (Γ' έκδοση). Αθήνα: Πατάκη
  - Vygotsky, A., (1998). *Σκέψη και γλώσσα*. Αθήνα: Γνώση

Ξενόγλωσση

- Goodman, K., (1981). *Reading and readers - The 1981 Catherine Molony Memorial Lecture*. New York: Work shop center for open education
- Halliday, M. A. K., (1975). *Learning how to mean: explorations in the development of language*. London: Edward Arnold
- Piaget, J., (1926). *The language and thought of the child*. London: Routledge and Kegan Paul
- Wilkes, A. H., (1976). *Language development*. Britain: M ED Notes University of Dundee

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	
ΤΙΤΛΟΣ	
ΛΗΞΗ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΥ
24/06/11	

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τηλ.: 24210 06300-1

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: "Ο επικοινωνιακός χαρακτήρας της γλώσσας ως καθοριστικός παράγοντας της ανάπτυξης του γραμματισμού στην προσχολική ηλικία"

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Επιμέλεια: ΛΙΟΛΙΟΥ ΜΑΡΙΑ (ΑΜ: 0299030)

Επίβλεψη: κ. Μιχαλοπούλου Κατερίνα
κ. Παπαδοπούλου Μαρία

Ακαδημαϊκό έτος: 2002-2003
Βόλος 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1714/1 τ.2

Ημερ. Εισ.: 10-02-2004

Δωρεά:

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ ΠΠΕ

2003

ΛΙΟ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000070774

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στο παράρτημα υπάρχουν οι απαντήσεις των νηπίων στο ερωτηματολόγιο της έρευνας κατά τη διάρκεια του προελέγχου και αργότερα στον μεταέλεγχο, η αναλυτική πορεία διεξαγωγής της κάθε δραστηριότητας και οι παραγωγές κειμένων των παιδιών.

- Οι απαντήσεις των νηπίων στο ερωτηματολόγιο της έρευνάς μας κατά τη διάρκεια του "προελέγχου". Η αρίθμηση στις απαντήσεις των παιδιών υπάρχει για να παραπέμψει στις αντίστοιχες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου.

Νήπιο 1

1. Όχι
2. Ναι
3. Θα με βοηθήσει...όταν κάποιος δεν ξέρει να διαβάζει, να του διαβάσω εγώ.
4. Ναι
5. Ξέρω να γράφω το όνομά μου, το επίθετό μου.
6. Θα μπορώ....,όταν κάποιος θα μου λέει τι είναι αυτό το γράμμα θα του λέω εγώ.

- Βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Νομίζω ότι είναι.....
2. Έχει ένα πρόσωπο και ένα άλλο πρόσωπο που μοιάζει σαν μπαλόνι...είναι σαν κούκλες.
3. Το έχουμε για να μπορούμε ... να μαθαίνουμε να διαβάζουμε

- ευχετήρια κάρτα

- 1.....
2. Θυμίζει Χριστούγεννα
3. – ξέρω. Για να τις βάζουμε κάτω απ'το δέντρο και να έρχεται ο Άγιος Βασίλης.
- Να γράφουμε μηνύματα και να τα στέλνουμε στους ανθρώπους

- λεξικό

- 1.Είναι βιβλίο με γράμματα
2. Όχι
- Να μας χρησιμεύει στο να μπορούμε να μαθαίνουμε γράμματα

- βιβλίο με αινίγματα

- 1.βιβλίο με φαγώσιμα, έχει εικόνες, γράμματα

2. ....
3. Για να ξέρουμε ότι αυτό το βιβλίο είναι πολύ χρήσιμο για να μαθαίνουμε ότι είναι σαν παραμύθι

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Μία εφημερίδα. Ναι. Μπορεί να γράφει για τους αγώνες.
2. Να μπορούμε να διαβάζουμε τους αγώνες. Μπορούμε να διαβάζουμε και άλλη εφημερίδα που δεν έχει αγώνες.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Ένα περιοδικό.
2. Γράφει ... (δείχνει τα γράμματα)
Μπορεί να γράφει για κρέμες
Μπορούμε να μάθουμε ότι αυτά που γράφει εδώ πέρα είναι μόνο για γυναίκες

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Αυτό... έχει έναν πολεμιστή... εδώ (δείχνει)
Δεν έχω ξαναδεί τέτοιο... μόνο αφίσες, σε περίπτερο, σε μαγαζί.
Μπορούμε να τις βρούμε επίσης σε ένα μαγαζί που πουλάει μόνο εφημερίδες και αφίσες.
2. Μπορεί να μας χρησιμεύει ώστε να μαθαίνουμε τον πόλεμο, μάχη και να μας δείχνει και τους πολεμιστές.
3. Μόνο εδώ... (δείχνει το γραπτό μήνυμα της αφίσας).

- κόμικς

1. Ο Ντόναλτ. Έχω ξαναδεί μόνο σε παραμύθι.
2. Μπορεί να μας είναι χρήσιμο ώστε να βλέπουμε τον Ντόναλτ.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Ένα χαρτί που έχει απάνω γράμματα. Αυτό το χαρτί έχει μόνο γράμματα.
2. (δείχνει που βρίσκεται γραμμένος ο τίτλος και το όνομα του ποιητή)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Αυτό εδώ πέρα είναι ένας ήλιος, σύννεφα, μια θάλασσα, ένα καράβι κι αυτό εδώ πέρα μου μοιάζει σαν πουλάκι.
2. (δείχνει όλα τα σημεία στα οποία υπάρχει γραπτό μήνυμα)

- παραμύθι

1. Μπορεί να είναι ώστε να μαθαίνουμε να βάζουμε πλυντήριο, να φοράμε ομπρέλα και πουλόβερ έξω όταν βρέχει, να μαθαίνουμε να

ξυπνάμε, να κάνουμε ποδήλατο και να φοράμε πολλά ρούχα όταν κάνει πολύ κρύο.

2. ...
3. (εντοπίζει σωστά τις θέσεις αυτών των στοιχείων)

Νήπιο 2

1. Όχι
2. Ναι
3. Για να ξέρω να διαβάζω όταν γίνω μεγάλη
4. Όχι
5. Μόνο την αλφαβήτα
6. Για να ξέρω να διαβάζω όταν γίνω μεγάλη και όταν πηγαίνω στην πρώτη.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Για να διαβάζουν οι μεγάλοι στα παιδιά
2. Είναι μια κούκλα
3. Είναι χρήσιμο για να το διαβάζουν οι κυρίες

- ευχετήρια κάρτα

1. Είναι ο Άγιος Βασίλης με πουλάκια.
2. Η καρτούλα, για να τη στέλνουμε... στις γιορτές
Οι μεγάλοι τη γράφουν για να στέλνουν.

- λεξικό

1. Είναι ένα βιβλίο με γράμματα
2. Όχι. Δεν ξέρω να διαβάζω.
Να διαβάζουν οι μαμάδες

- βιβλίο με αινίγματα

1. Εδώ είναι μια γατούλα απ' έξω απ' το παράθυρο μέσ' το σπίτι. Εδώ μια η ώρα, εδώ έναν ήλιο. Γράμματα.
2. Δεν ξέρω.
3. Για να διαβάζουν οι μαμάδες, οι μπαμπάδες

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Μια εφημερίδα. Ναι. Δεν ξέρω να διαβάζω.
2. Συνήθως διαβάζει ο παππούς μου και ο μπαμπάς μου.
3. Για να διαβάζουν οι μπαμπάδες και οι μαμάδες και οι παππούδες και οι γιαγιάδες.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Δύο γυναίκες με μία κρέμα.
2. Για να το δείχνουμε στα παιδιά.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Ένας Κινέζος με ένα θέατρο
2. ...
3. Δεν ξέρω να διαβάζω... αν ήξερα. Ναι. Μπορεί να γράφει από πού πήραμε αυτό το χαρτί.

- κόμικς

1. εικόνες... ένας δεινόσαυρος.
Είναι ένας δεινόσαυρος με γυαλιά πολλά.
2. Να διαβάζουν οι μεγάλοι. Τίποτα άλλο.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Γράμματα
2. (- ως "όνομα ποιητή" δείχνει τον τίτλο του ποιήματος)
- δεν μπορεί να διακρίνει τον τίτλο του ποιήματος)

- ποίημα σε σηματοκτική απόδοση

1. Καράβι με θάλασσα και με ένα πουλί και ήλιο και σύννεφα.
2. Τίποτα.

- παραμύθι

1. Με εικόνες. Λέγεται βιβλίο
2. Για να διαβάζουν οι μαμάδες και οι μπαμπάδες.
3. (εντοπίζει τον τίτλο του παραμυθιού αλλά όχι το όνομα του συγγραφέα)

Νήπιο 3

1. Όχι
2. Ναι
3. Γιατί θα ήθελα να γίνω καλή μαθήτρια
4. Όχι
- 4.1. Ναι
- 4.2. Για να γίνω καλή μαθήτρια όταν μεγαλώσω... πώς το λένε φαρμακοποιός, για να ξέρω καλά να διαβάζω. Να ξέρω καλά να λεω πόσο κάνει το καθένα.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Είναι ένα (βιβλίο) που το διαβάζουν τα μικρά τα παιδιά. Και οι μεγάλοι το διαβάζουν και λένε διάφορες. Και το διαβάζει η μαμά.

2. Εικόνες.
3. Μας είναι... να κάνουμε, να φτιάξουμε μπαλόνια και να κάνουμε διάφορες χειροτεχνίες.

- ευγετήρια κάρτα

1. Είναι μια κάρτα. Εγώ λεω διάφορα στο παραμύθι ό,τι θέλω. Ό,τι γράφει δεν τα λεω σωστά, τα μπερδεύω. Γι' αυτό δεν ξέρω να διαβάζω.
2. Είναι μια κάρτα που απ' έξω έχει έναν Άγιο - Βασίλη που τη στέλνουμε ή στον Άγιο - Βασίλη ή στον μπαμπά μου άμα μας λείπει πολύ. Και άμα μας λείπει η γιαγιά και ο παππούς.

- λεξικό

1. Ένα τέτοιο μου είχε φέρει η μαμά. Είναι του Θησέα και έχει εδώ τον Ηρακλή. Μια φορά εμείς στο σχολείο είχαμε παίξει τον Θησέα κι εγώ ήμουν η Αριάδνη. Ήταν πολύ καλή. Και ο Χρήστος ήταν ο Θησέας και κάναμε διάφορα. Ο Αλέξανδρος ήτανε ο ταύρος και αμέσως εκεί.
2. Όχι. Και απλώς πήγε να τον σκοτώσει ο Χρήστος και πάει έπεσε στα αλήθεια και χτύπησε πολύ και έκλαιγε.
Να μας διαβάζει η μαμά βιβλία και γράφει διάφορα.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Είναι βιβλίο για τα φρούτα. Εδώ είναι μια γατούλα που όταν την πιάνουμε πρέπει να πλένουμε τα χέρια μας γιατί κυκλοφορεί μια πολύ κακιά αρρώστια και μπορεί... και μας πονάει η κοιλιά μας.
2. Δεν ξέρω. Έχει μια γατούλα, μια γελάδα που μας δίνει γάλα και πίνουμε και μεγαλώνουμε. Κι ένα σπιτάκι, που βγάζει καπνό.
3. Δεν ξέρω. Να πω τώρα για τα γάντια; Τα γάντια μας χρησιμοποιώ που όταν θέλουμε φοράμε τα γάντια για να πηγαίνουμε σε χιόνι.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Είναι μια εφημερίδα που τη διαβάζει η μαμά, ο μπαμπάς, ο παππούς, η γιαγιά και όλη η οικογένειά μας, οι μεγάλοι και τη διαβάζουνε.
(Γράφει) τα άσχημα τα νέα και... καλά.
2. Να την κολλάμε σε έναν τοίχο όταν τηγανίζουμε ψάρια για να μην βρωμοκοπάει όλος ο τόπος.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι κάτι που βάζουμε στα μαλλιά μας και γίνονται ανακατεμένοι.
2. Δεν ξέρω. Όχι - στα σούπερ-μάρκετ.
Δεν ξέρω.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι το θέατρο που πήγαμε που έχει ταύρους... όχι ταύρους τι λεω καλέ κι εγώ. Λέγεται ένα χαρτόνι.
2. Το κρεμάζουμε εδώ έτσι (στον τοίχο) και το βλέπουμε.
Για να το βλέπουν τα παιδιά και να λένε... α να... σ' αυτό το θέατρο πήγαμε.
3. (δείχνει το γραπτό μήνυμα)

- κόμικς

1. Η πεντάμορφη και το τέρας. Είναι του Τουίτι και άλλα πολλά κινούμενα σχέδια. Εδώ είναι ένα κορίτσι στ' αλήθεια και εδώ είναι το αγόρι. Α! Η Μπελ... ουάου Μπελ... με τα κινούμενα.
2. Για να διαβάσουμε βιβλία

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Είναι ένα ποίημα
2. Εντοπίζει τις θέσεις (τίτλος και όνομα ποιητή)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Είναι ένα καράβι και έχει κύματα και ένα πουλί - χελιδόνη και τα σύννεφα που κρύβουν τον ήλιο.
2. (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι

1. Εδώ μέσα μπορεί να υπάρχει ένα σχολείο και εδώ να είναι ο έξω και αυτά τα δέντρα και μπορεί να βγαίνουν από κει αγριοκάμπιες.
2. Να μας διαβάσει η μαμά για να κοιμίζομαστε.
3. (δείχνει ως τίτλο του παραμυθιού το όνομα του συγγραφέα και ως όνομα του συγγραφέα τον τίτλο του παραμυθιού)

Νήπιο 4

1. Όχι...
2. Ναι...
3. Για να γίνω καλή μαθήτρια. Να μαθαίνω να γράφω.
4. Ναι.
5. Το δύο (2), το τρία (3), ξέρω και το (ψ).
6. Να 'μαι καλή μαθήτρια

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

- 1.- 2. Είναι ένας κλόουν, μαλλάκια και μια οδοντογλυφίδα αντί για λαιμό.
3. Να μας βοηθήσουμε να διαβάζουμε γράμματα και να βλέπουν και οι μπαμπάδες.

- ευχετήρια κάρτα

1. Είναι ένας Άγιος Βασίλης και φέρνει δώρα.
2. Να γράφουμε διάφορα πράγματα, όπως να στέλνουμε μια καρτούλα στους φίλους μας. Να τους καλούμε να παίξουμε και να τους δίνουμε... να τους χαρίζουμε μια καρτούλα γραμμένη και να ζωγραφίζουμε.

- λεξικό

1. Αυτά τα γράμματα τα ξέρω. Βιβλίο για να διαβάζουν οι μπαμπάδες. Έχει γράμματα και γραμμούλες.
2. Όχι. Να λει ότι να πηγαίνουμε να αγοράζουμε παραμύθια. Να γράφουμε, να διαβάζουμε και να το διαβάζει και ο μπαμπάς.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Αυτό είναι πολύ ελαφρύ. Μια ντοματούλα, ένας κόκορας! Σαν τη γιαγιά μου που έχει κόκορα. Είναι χρήσιμο για τα σπίτια που καίγονται.
2. Δεν ξέρω.
3. Να πηγαίνουμε να αγοράζουμε κι εμείς διάφορα βιβλία και να βλέπουμε τις εικόνες που έχει μέσα.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Μια εφημερίδα κομμένη.
2. Ναι, γιατί έχει και ο μπαμπάς μου. Για τα σχολεία και για τις εκλογές. Για να πηγαίνουμε να αγοράζουμε εφημερίδες να τις διαβάζει ο μπαμπάς και ο αδελφός που είναι μεγάλος.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι δύο κορίτσια και ένας άντρας. Βλέπω ζελέ, αφρό και λακ.
2. Στα μάρκετ και στα σούπερ-μάρκετ. Υπάρχει. Νομίζω ναι. Αυτό (δείχνει το γραπτό μήνυμα). Μπορεί να λει ότι βγαίνω έξω.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι μια φάλαινα και ένας δρόμος. Δεν ξέρω.
2. Να το κόψουμε και να κάνουμε διάφορα σχέδια.
3. Υπάρχει αυτό (δείχνει τα γράμματα). Μπορεί να λει ότι κολυμπάει σωστά και από κάτω έχει μερικές φωτιές κόκκινες.

- κόμικς

1. Είναι κινούμενα σχέδια.
2. Να το διαβάζουμε. Να βλέπουμε τα σπιτάκια που έχει.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Αυτό είναι ένα παραμύθι που το διαβάζει ο μπαμπάς και η μαμά και ο αδελφός που είναι μεγάλος. Και αυτό το γράμμα (δείχνει το "Ε" στη λέξη "Ένα" το ξέρω, είναι το "Ξ")
2. (δείχνει το κείμενο του ποιήματος)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Ένα καραβάκι... βλέπω θάλασσα και πολλά κύματα και έναν ήλιο με σύννεφα. Ουρανός.
2. Υπάρχει (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι

1. Είναι πολλά σκιουράκια και μικρές πάπιες και ένα παιδάκι ανεβασμένο σε ένα ποδηλατάκι και κάνει ποδήλατο.
2. Να το διαβάζουμε και να μαθαίνουμε τι έχει.
3. (εντοπίζει τον τίτλο του παραμυθιού αλλά όχι το όνομα του συγγραφέα).

Νήπιο 5

1. Όχι. Μόνο εκείνη την αφίσα με την...
2. Ναι, πολύ θα ήθελα.
3. Να ξέρω να διαβάζω θα με βοηθήσει να πάω σε ένα μεγάλο σχολείο που έχει μεγάλα παιδιά και να μαθαίνω να διαβάζω.
4. Να γράφω... η μαμά μου σιγά σιγά με μαθαίνει και... εγώ πάντως ξέρω να μαθαίνω την αλφαβήτα γιατί έχω το κομπιούτερ το παιδικό, και αφού έχω το παιδικό αυτό μαθαίνω την αλφαβήτα και το ΝΤΟ-ΡΕ-ΜΙ. Δηλαδή η μαμά μου σιγά σιγά με μαθαίνει να γράφω.
5. Μέχρι τώρα ξέρω να γράφω το όνομά μου, να γράφω το όχι και το ναι.
6. Να γράφω πολλά πολλά γράμματα και να γράφω γρήγορα τα γράμματα σαν τη μαμά μου.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Νομίζω ότι είναι αυτό το βιβλίο... ότι να μαθαίνουμε δύσκολα πράγματα.
2. Έχει ένα μπαλόνι με μαλλιά και μάτια και το σκοινάκι του και ένα ανθρωπάκι που έχει ένα ξύλο.
3. Να το διαβάζουμε και να μαθαίνουμε γράμματα.

- ευχετήρια κάρτα

1. Είναι μια καρτούλα που έχει γράμματα.

2. Διάφορα πράγματα για τα Χριστούγεννα και γράφουμε για το 2003.

- λεξικό

1. Αυτό είναι ένα βιβλίο χοντρό που μαθαίνουμε για την ελληνική σημαία.
2. Όχι. Σ' αυτό το βιβλίο νομίζω ότι γράφει για την ελληνική σημαία. Να το 'χουμε για να μαθαίνουμε την ελληνική σημαία.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Νομίζω ότι είναι ένα βιβλίο που μαθαίνεις για διάφορα τα πράγματα. Και έχει και διαφορετικά πράγματα. Έχει διάφορα πράγματα, έχει γατούλες και γράμματα.
2. Τι είναι αυτό το καθένα το πράγμα... τι είναι αυτό.
3. Να μας χρησιμεύει... για να μαθαίνουμε σε τι υπάρχει στους ανθρώπους, τι τρώνε... τι έχουνε στα σπίτια τους.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Αυτό είναι μια εφημερίδα που έχει γράμματα και μαθαίνουμε ποιος πέθανε και ποιος ήρθε στην πόλη μας. Γράφει πολλά διάφορα πράγματα.
2. Σε... να γράφουμε στις εφημερίδες διάφορα πράγματα που συμβαίνουνε και αν είναι κάποιο κουκλοθέατρο ή θέατρο να τηλεφωνήσε και να μας πούνε πότε να πάμε.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Κάτι για τις γυναίκες που έχουν για κρέμα, για σπρέι και για σπρέι. Αυτό; Το έχω ξαναδεί. Αυτό εδώ μόνο... (δείχνει το προϊόν που διαφημίζεται). Μόνο αυτό γιατί το έχει η μαμά μου.
2. Δεν ξέρω. Να δει ότι είναι γυναίκες στην τηλεόραση και ότι βγαίνει για αυτές να το παίρνουμε.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Νομίζω ότι είναι μια αφίσα που εδώ πέρα γράφει "μαριονέτες στο νερό" κινέζικο κουκλοθέατρο.
2. Όχι η μαμά μου μου το είπε.
3. Να την πάρουμε την αφίσα και να βλέπουμε πότε είναι αυτό το κουκλοθέατρο.

- κόμικς

1. Αυτό είναι ένα βιβλίο που μαθαίνουμε για τη Ντίσνεϊ.
2. Να παίρνουμε και να δούμε τη Ντίσνεϊ.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Αυτό νομίζω ότι είναι ένα χαρτί που έχει γράμματα.
2. (εντοπίζει και δείχνει που βρίσκεται γραμμένος ο τίτλος του ποιήματος και το όνομα του ποιητή).

- ποίηση σε σχηματική απόδοση

1. Αυτή είναι μια θάλασσα και εδώ (δείχνει)... είναι ένα καράβι και ένα πουλάκι και έναν ήλιο με σύννεφα και γύρω απ' το καραβάκι, έχει γράμματα και στο πουλάκι και στο συννεφάκι.
2. Ναι.

- παραμύθι

1. Είναι ένα παιδάκι που έχει ένα καρότσι και το καρότσι το οποίο έχει μια μαϊμουδίτσα, που έχει ένα μπιμπερό και παιχνιδάκι. Είναι ένα παραμύθι.
2. Ένα παραμύθι, να το διαβάζουμε και να ξέρουμε τι γράφει σ' αυτό το παραμύθι.
3. (εντοπίζει και δείχνει που βρίσκεται γραμμένος ο τίτλος του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα).

Νήπιο 6

1. Όχι
2. Ναι
3. Ναι. Να διαβάσω καλά.
4. Όχι.
- 4.1. Ναι
- 4.2. Για να μαθαίνω καλά γράμματα

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Είπαμε για τα μπαλονάκια.
2. Φτιάχνουμε μπαλόνια.
3. Για να φτιάξουμε καμιά φορά κανένα μπαλόني.

- ευχετήρια κάρτα

1. Μία κάρτα.
2. Τις ευχές μας και ό,τι άλλο θέλουμε.
Για να βάλουμε όταν έχουμε τα γενέθλιά μας μια γιορτή, και όταν γιορτάζουμε την Πρωτοχρονιά.

- λεξικό

1. Είναι για την Ελλάδα.
2. Όχι. Όταν θέλουμε να το διαβάσουμε.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Για τα μήλα, δηλαδή για τα φρούτα, για τα λαχανικά και για τα ψώνια.
Έχει γράμματα.
2. Δεν ξέρω.
3. Δεν ξέρω.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Ένα χαρτί από εφημερίδες. Όχι. Ότι μας λένε οι ειδήσεις.
2. Να το διαβάζουμε.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι ένα φύλλο από περιοδικό.
2. Να λει για τα μαλλιά μας. Όχι.
Για να διαβάζουμε τα γράμματα.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Μια αφίσα. Επειδή είναι μεγάλη.
2. Να τη βλέπουμε.
3. Ότι θα αρχίσει αυτό το θέατρο και ότι θα πάμε.

- κόμικς

1. Ένα μικρό βιβλιαράκι.
2. Να βλέπουμε τις εικόνες και να το διαβάζουμε. Να μας το διαβάξει και η μαμά.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Είναι ένα ποίημα, όταν λέμε στη γιορτή.
2. (διακρίνει που βρίσκεται γραμμένος και ο τίτλος του ποιήματος και το όνομα του ποιητή).

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Γράμματα και σχέδια. (καραβάκι, θάλασσα, σύννεφα, πουλί, ήλιος)
2. Ναι... αυτά (δείχνει τα γράμματα).

- παραμύθι

1. Είναι ένα βιβλίο μεγάλο.
2. Να το διαβάζουμε και να βλέπουμε τις εικόνες
3. (διακρίνει τον τίτλο του και το όνομα του συγγραφέα)

Νήπιο 7

1. Λίγο λίγο.
2. Ναι.

3. Αυτά εδώ... (δείχνει τα γράμματα στο ερωτηματολόγιο της έρευνας που έχω μπροστά μου).

4. Ναι

5. Ό,τι μου πεις το γράφω.

6. Κανείς δεν με βοήθησε εμένα... μόνος μου.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Με μωρά.

2. Κάτι μπαλόνια που τα κρατάει ένας πατέρας.

3. Για να μας δείχνει πότε και τι έγινε. Ποιος πήγε στο νοσοκομείο και άλλα τέτοια.

- ευγετήρια κάρτα

1. Ένα βιβλίο απ' τον Αι - Βασίλη.

2. Ναι. Όλα αυτά που έχει εδώ μέσα. Αι - Βασίλη μου φέρε μου ένα δώρο και ο Αι - Βασίλης μου δίνει το δώρο.

Για να βλέπουμε τον Αι - Βασίλη.

- λεξικό

1. Με γράμματα.

2. Ναι ο αδελφός μου ξέρει... είναι μεγάλος.

Γράφει... για τα παιδιά που σκοτώθηκαν.

Για να δούμε πού σκοτώθηκαν και τι έγινε.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Αυτό είναι απ' τα φύλλα και κοτσάνια και άλλα πολλά. Έχει εικόνες και γράμματα. Να... ελιές.

2. Πώς φυτεύουν οι ελιές... τι κάνουν οι ελιές, η θάλασσα τι κάνει...

3. Να βλέπουμε όλα.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Εφημερίδα. Ναι, πολλά. Για τους πολεμιστές.

2. Τι κάνουν αυτοί... Τι κάνουμε εμείς.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Αυτό είναι για τις γυναίκες.

2. Για τα κορίτσια να λει... Ναι πολλά. Κάπου αλλού... στα κομμωτήρια... στο ένα κομμωτήριο... στο άλλο κομμωτήριο

Για να βλέπουμε που θα πάμε

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Εκεί που πήγαμε σε ένα θέατρο, όχι με το μπαμπά μου.

Με τη δασκάλα εδώ.

2. Για το θέατρο.
3. Τα πάντα. Τι έγινε στο κουκλοθέατρο.

- κόμικς

1. Το έχω σε μαξιλάρι... αυτό εδώ.
2. Για να βλέπουμε τι κάνουν αυτοί εδώ.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. αυτό είναι ένα ποίημα.
2. (Ως τίτλο ποιήματος δείχνει το όνομα του ποιητή)
(Ως όνομα ποιητή δείχνει τον τίτλο του ποιήματος)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Είναι ένα καράβι... Αυτή είναι θάλασσα και αυτός είναι ήλιος και ένα πουλί.
2. Ναι. Για τη θάλασσα. Τι έπιασε.

- παραμύθι

1. Ένας πίθηκος... είναι απ' τον πίθηκο. Για ένα παιδί που έχει έναν πίθηκο. Είναι ένα βιβλίο απ' τις αρκούδες κ' απ' τα ζώα.
2. Να το βλέπουμε και για να το διαβάσει η κυρία.
3. (Εντοπίζει σωστά και τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα).

Νήπιο 8

1. Τώρα μαθαίνω
2. Ναι. Δυο δυο γραμματάκια μαθαίνω... τα μαθαίνω σιγά σιγά.
3. ....
4. Ναι.
5. Να με βοηθάει η μαμά μου να δείχνει τα γράμματα να μάθω.
6. Σε μια αφίσα. Έχω μια αφίσα στο σπίτι μου και αυτή με βοηθάει να μάθω να γράφω, απ' όλα.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. ...
2. Μπαλόνια, μάσκες
3. Να φτιάξουμε κάτι.

- ευγετήρια κάρτα

1. Μια καρτέλα

2. Να είσαστε καλά τα Χριστούγεννα... αυτά να τη βάζουμε στο δέντρο.

- λεξικό

1. Για τους μεγάλους.
2. Η μαμά μου έχει. Κάτι
Για τη δουλειά...

- βιβλίο με αινίγματα

1. Παιδικό. Έχει σχέδια, για να διαβάζουν τα μικρά παιδάκια και γράμματα.
2. Τα σπίτια, τα έλατα.
3. Για τα παιδάκια.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Αυτό είναι μια εφημερίδα.
Ναι.
Παλιά έπαιρνε ο μπαμπάς μου.
Γράφει για τον πόλεμο που γίνεται τώρα... αυτά γράφει
2. Για να μάθουμε διάφορα... για τον πόλεμο.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι ένα περιοδικό.
2. Για σαμπουάν... γι' αυτά. Ναι στο γιατρό... όταν πάω.
Για όταν πάμε στο γιατρό... να μην περιμένουμε τόση ώρα.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Αυτό είναι μια αφίσα.
2. Μπορεί να τη βάλουν μέσα όταν θέλουν να πάνε κάπου οι άνθρωποι... να τη βάλουν στους τοίχους. Να την βλέπουν οι άνθρωποι να πάνε...
3. Ναι.
Ελάτε στο σινεμά και να τη δείτε.

- κόμικς

1. Αυτό είναι ένα αστείο βιβλίο
2. Να γελάμε... Ο τέρας και η Πεντάμορφη... ο Μίκυ... ο Ντόναλτ εδώ είναι η Ντέζι και ο θεός της.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Είναι ένα χαρτί. Μόνο γράμματα έχει.
2. Δεν ξέρω. Τώρα ξέχασα.

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Αυτό είναι μια ζωγραφιά.
Έχει καρβάκια, πουλάκια, ήλιος, συννεφάκια, θαλασσίτσα και γραμματάκια.
2. Ναι... Να διαβάσουμε εδώ... (δείχνει τα γράμματα).

- παραμύθι

1. Αυτό είναι ένα παραμύθι.
2. Αν θέλουν τα παιδάκια τη νύχτα να κοιμούνται με παραμύθια.
3. (εντοπίζει το όνομα του συγγραφέα και τον τίτλο του παραμυθιού).

Νήπιο 9

1. Όχι
2. Ναι
3. Να διαβάζω βιβλία
4. Ναι
5. Διάφορα
6. Γράμματα. Μόνο γράμματα.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. ...
2. Παιδάκια, γράμματα, ένα φως με κερατάκια και με στόμα και με μάτια και ένα σκουπάκι.
3. Να μας διαβάζουν οι μαμάδες και οι μπαμπάδες και οι δασκάλιες.

- ευγετήρια κάρτα

1. Ένας Άγιος - Βασίλης. (Λέγεται) καρτέλα.
2. Γράμματα. Να γράφουν οι άνθρωποι και να στέλνουν.

- λεξικό

1. Ένα βιβλίο με γράμματα.
2. Δεν ξέρω.
3. Για να διαβάζουν οι μαμάδες και οι μπαμπάδες.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Ένα μήλο, ένα ρόδι, ελιές... γράμματα, αυγό, γράμματα.
2. ...
3. Να μας διαβάζουν οι μαμάδες και οι μπαμπάδες στα παιδιά.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Είναι μια εφημερίδα.
Ναι.

Γράμματα για τους μεγάλους.

2. Για να διαβάζουν οι μεγάλοι.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Κάτι γυναίκες με γράμματα, με μια κολόνια, ένα σπρέι.

2. Δεν ξέρω. Να το παίρνουν οι μαμάδες και οι δασκάλες.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Ένα θέατρο με εκατό Κινέζους.

2. Να το δείξουν οι δασκάλες στα παιδάκια όταν κάνουν μάθημα.

3. Για μας.

- κόμικς

1. Μίκυ...

2. Να το διαβάζουν οι μαμάδες και οι μπαμπάδες στα παιδάκια, για μετά όταν πάνε στην πρώτη τα παιδάκια να μαθαίνουν γράμματα και να ξέρουν να διαβάζουν όταν μεγαλώσουν και γίνουν μαμά ή μπαμπάς.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Είναι ένα ποίημα με γράμματα.

2. (Εντοπίζει τη θέση των στοιχείων: τίτλος ποιήματος και όνομα ποιητή στο κείμενο σωστά).

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Είναι μια θάλασσα... με ένα καράβι και με ένα πουλί που έχει ήλιο και πολλά σύννεφα με πολλά γράμματα.

2. Ναι

- παραμύθι

1. ...

2. Να το δείχνουν οι κυρίες στα παιδιά για μάθημα και το βλέπουν όλα τα παιδάκια.

3. ...

Νήπιο 10

1. Τι; Γράμματα και τέτοια; Δεν ξέρω να διαβάζω.

2. Δεν θέλω να μάθω. Όταν πάω στο άλλο το σχολείο.

3. ...

4. Να γράφω ξέρω.

5. Ό,τι σκέφτομαι. Ξέρω πολλά... δεν τα θυμάμαι.

6. ...

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Παραμύθι
2. Ένα κεφάλι με κάτι μαλλιά, έναν κύκνο, βλέπω ένα δάχτυλο που κάτι κρατάει.
3. Φτιάχναμε διάφορα. Για να μαθαίνουμε γράμματα.

- ευχετήρια κάρτα

1. Είναι κάτι γράμματα μόνα τους... τίποτα άλλο. Και αυτό παραμύθι μπορεί να είναι.
2. Δεν ξέρω.

- λεξικό

1. Σαν "Χάρυ Πότερ" - Τεράστιο. Μόνο γράμματα έχει.
2. Όχι. Δεν ξέρω.
Για να μαθαίνουν τα γράμματα αυτοί που δεν ξέρουνε.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Βλέπω ένα φλιτζάνι... ένα σταφύλι, ένα κεράσι, ένα πεπόνι, ένα μήλο.
2. Για να μαθαίνουμε τα πράγματα. Δεν είμαι σίγουρος.
3. Δεν ξέρω.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Εφημερίδα είναι.
Όχι.
Δεν ξέρω... πάντως πολλά πράγματα. Να διαβάζουμε για τον πόλεμο στο Ιράκ. Δεν ξέρω τίποτα άλλο. Αυτά ήξερα.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Βλέπω μερικά κορίτσια... με κάτι σαμπουάν και αυτά...
2. Γράφει κάτι αλλά δεν ξέρω να διαβάσω. Ο αδερφός μου ξέρει.
Όχι.
Να κοιτάμε πράγματα.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι ένα αυτοκινητάκι... σαν τον "Χάρυ Πότερ" μου φαίνεται αφίσα.
2. ....
3. Αλφαβήτα... δεν ξέρω.

- κόμικς

1. Ένα άνθρωπο που πηγαίνει σε ένα σπίτι. Ντόναλτ!
Εδώ μια μάγισσα κλέβει κάτι βιβλία.
2. Να διαβάζουμε... Όμως εγώ δεν διαβάσω.. μόνο βλέπω τις εικόνες.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Γράμματα.
2. (Διέκρινε μόνο το όνομα του ποιητή. Όχι και τον τίτλο του ποιήματος).

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Ένα καράβι με σύννεφα.
2. Δεν ξέρω να διαβάζω. Αν ήξερα ναι.

- παραμύθι

1. Βλέπω ένα παιδάκι που να κουβαλάει μια μαϊμού.
Δεν ξέρω... Ένα παραμύθι.
2. Δεν ξέρω... Για να διαβάζουμε.
3. (Δεν διέκρινε ούτε τον τίτλο του παραμυθιού ούτε το όνομα του συγγραφέα στο εξώφυλλο του βιβλίου).

Νήπιο 11

1. ...
2. Δεν ξέρω τίποτα... Άμα μεγαλώσω θα δω! Ό,τι μου πει η δασκάλα.
3. Ναι.
Η κυρία θα με βοηθήσει.
4. Ναι.
5. Μαμά, μπαμπάς, Ηλίας, γιαγιά, παππούς... όλα αυτά.
6. Ε... το βιβλίο

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. ...
2. ...
3. Για τα παιδάκια.

- ευχετήρια κάρτα

1. Άγιος - Βασίλης. Παραμύθι.
2. Αγγλικά...

- λεξικό

1. ....
2. Ναι, έχω δει κάτι τέτοιο. Όλα αυτά που γίνονται γράφει.
Για τα παιδάκια.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Για τα παιδάκια. Έχει εικόνες και παραμύθια.

2. ...

3. Για τα παιδάκια.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Αυτό δεν είναι για τα παιδάκια... Είναι για τους μεγάλους. Ναι. Είναι για μεγάλους... Εφημερίδα. Γράφει μπαμπάς, μαμά, Ηλίας, και γιαγιά και παππούς.

2. ...

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Κορίτσια... είναι για μεγάλους.

2. Ναι... Μου το δείξαν τα κορίτσια.

Το χρειαζόμαστε για τα παιδάκια.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι ένας δράκος. Βιβλίο. Βλέπω ανθρωπάκια, πήγαμε με το λεωφορείο εκδρομή.

2. Αυτό είναι μεγάλο... δεν το ξέρω.

3. Ναι... Δεν ξέρω.

- κόμικς

1. Αυτό το 'χω πάντως. Βιβλίο. Έχει κάτι Μίκυ - Μάους για τα παιδάκια.

2. Για να μου διαβάζει κάθε μέρα η μαμά.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Γράμματα (Βόλους, Αθήνα - Αμερική)

2. Δεν το ξέρω. Θα το μάθουμε πρώτα στο σχολείο και μετά.

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Αυτό είναι καράβι και μια θάλασσα. Βλέπω και την άγκυρα και τη ν ουρά και βλέπω και τα κανόνια.

2. ... όχι.

- παραμύθι

1. Παραμύθι (παιδάκια, μαμάδες και ζώα)

2. Είναι για τα παιδάκια και για όλα τα παιδάκια.

3. Δεν μπορούσε να διακρίνει τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα.

Νήπιο 12

1. Όχι

2. Ναι

3. Να παίζω ποδόσφαιρο. Να κάνω μπάσκετ. Να παίζω με τους φίλους μου.

4. Όχι

4.1. Ναι

4.2. Και να διαβάζω, τι λει

- Βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Είναι μια κούκλα σαν μάσκα.

Στα καρναβάλια να μη μας καταλαβαίνει ο άλλος τι είμαστε.

2. Ένα φρουτάκι, ζωάκια.

3. ...

- ευχετήρια κάρτα

1. Ο Άι - Βασίλης με τα πουλάκια και με τα δώρα.

Όχι δεν ξέρω.

2. Για ένα πάρτι γενεθλίων και για άλλους λόγους. Για γράμματα, για να στέλνεις και να γράφεις πώς είσαι σε έναν άλλο. Αυτά ξέρω...

- λεξικό

1. Είναι ένα βιβλίο. Έχει γράμματα.

2. Όχι.

Αν θέλουμε να διαβάσουμε. Όπως κάνουμε και στα Μαθηματικά, η αδερφή μου. Πηγαίνει στο δημοτικό.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Είναι ένα παραμύθι! Έχει εικόνες, ζωάκια, λίμνες.

2. ...

3. Αν είναι κάποιος τρελός να τα λει.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Εφημερίδα. Ναι γιατί έχει ο παππούς μου. Διαβάζει την εφημερίδα για να δει τι έγινε για το Ιράκ. Για τον πόλεμο.

2. Για να μάθουμε τι γίνεται

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι μια σελίδα από ένα περιοδικό.

2. Δεν ξέρω. Ναι.

Γιατί μπορεί να το θέλεις κι εσύ και να θέλεις να το πάρεις.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Έχω ξαναδεί, γιατί έχω έναν χάρτη που τόσο τεράστιος με τα κουνελάκια.

2. Έτσι για να βλέπουμε τι έχει στο τσίρκο.
3. Όχι.

- κόμικς

1. Ξέρω είναι με τον Μίκυ. - Το έχω ξαναδεί με τους κλέφτες.
2. Αν θέλει κάποιο παιδάκι να δει ένα βιβλίο Μίκυ.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Ένα φύλλο. Έχει γράμματα.
2. Επειδή δεν έχω πει κανένα τέτοιο ποίημα δεν το ξέρω.

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Ένα καράβι, γράμματα, τον ήλιο και τα σύννεφα και τη θάλασσα.
2. Ναι.

- παραμύθι

1. Ξέρω τι είναι. Είναι ένα παραμύθι.
2. Για να διαβάζουμε κάποιες ιστορίες που δεν έχουμε ακούσει. Για να το παίρνουμε μαζί μας. Για να το διαβάζουμε στους άλλους και να το βλέπουν οι μεγάλοι και να το διαβάζουν και αυτοί.
3. (Δείχνει ως τίτλο παραμυθιού το όνομα του συγγραφέα και ως όνομα συγγραφέα τον τίτλο του παραμυθιού).

Προνήπιο 13

1. Όχι
  2. Ναι
  3. ...
  4. Ναι
  5. Το "α" το ξέρω
  6. Σε μηχανή
- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)
1. Για παιχνίδια. Μαγικό (βιβλίο)
  2. ...
  3. Για να το αγοράζω και να παίζουν τα παιδιά.
- ευχετήρια κάρτα
1. βιβλίο για τα Χριστούγεννα.
  2. Δεν ξέρω.
- λεξικό
1. βιβλίο με πράγματα.

2. Όχι
Δεν ξέρω.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Πράγματα για να φορέσεις.
2. Για να διαβάσεις πράγματα. Να τα αγοράζεις.
3. Να το χρειαζόμαστε για να μάθουμε.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Χαρτί είναι.
2. Έχω ξαναδεί στο σπίτι μου.
Να γράφει...
Να το αγοράζουμε για να αγοράσουμε ό,τι θέλεις να δεις εδώ και για τα μαθήματα.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Χαρτί. Κουκλοθέατρο.
2. Να το έχουμε για να μάθουμε πώς να πάμε εκεί. Στο θέατρο του κουνέλο.
Δεν ξέρω.

- κόμικς

1. Είναι παιχνιδάκι αυτό ε; Έχω ξαναδεί κάτι τέτοιο.
Η πεντάμορφη και το τέρας. Το έχω σε κασέτα από το Μίκυ - Μάους.
2. Το χρειαζόμαστε για να βλέπουμε παιχνιδάκια.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Χαρτί
2. Δεν ξέρω...

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Βαρκούλα είναι. Νερό και ήλιος.
2. Ναι.. αυτό... (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι

1. Ένα παραμύθι με ένα αυτοκινητάκι και πήρε ένα αρκουδάκι και το έβαλε στο αυτοκινητάκι.

Προνήπιο 14

1. Όχι

2. Ναι
3. Απ' τις κασέτες που δεν ξέρουν το όνομά τους, το μαθαίνουν απ' το βιβλίο.
4. Όχι.
- 4.1. Ναι. Για το σχολείο.
- 4.2. Για τα Ελληνικά

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Μπαλόνια, παιδιά. Κάτι που θα σε βοηθήσει για τα μπαλόνια για όλα.
2. Καρναβάλες, μάσκες, ψαλίδια κόβουμε...
3. Να φτιάχνουμε

- ευχετήρια κάρτα

1. Είναι τα Χριστούγεννα. Σου στέλνουν.
2. Σου λει "Χρόνια Πολλά Μυρτώ, Σάρα". Έτσι. Για τα Χριστούγεννα. Στέλνουμε κάρτες στα παιδιά.

- λεξικό

1. Όταν ρωτήσει κάτι η κυρία, δεν ξέρουμε, πάrouμε αυτό για όλα και τα μαθαίνουμε όλα. Και όταν μας πει κάτι θα ξέρουμε.
2. Όχι.
Για όλα τα πράγματα

- βιβλίο με αινίγματα

1. Για όλα τα πράγματα
2. Για τη φωτιά, για όλα.
3. Όταν μας πει κάτι η κυρία, "το αυγό πώς το λένε", εμείς δεν ξέρουμε γιατί τώρα ήρθαμε και πάrouμε αυτό και ξέρουμε το αυγό.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Για τους Αμερικάνους. Ναι.
Ο μπαμπάς μου έχει πάρει και μαθαίνει για τους Αμερικάνους τι έκανε στα μικρά παιδιά.
2. Για τους Αμερικάνους....

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Για τα μαλλιά
2. Όταν πάμε στο σούπερ-μάρκετ και δεν ξέρουμε, πάrouμε αυτό και ξέρουμε. Ναι έχει πάρει ο θεός μου. Σε άντρες και γυναίκες.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Για το κουκλοθέατρο. Έχω πάει σε όλα και το έχω δει.

2. Όταν δεν ξέρουμε κάτι αυτό μας βοηθάει και όταν μας πει κάτι η κυρία: "που θα πάτε παιδιά" εμείς τα λέμε όλα.
3. Θα μας βοηθήσει αυτά που λει εδώ τα γράμματα.

- κόμικς

1. Έχει ένα παπάκι. Κάτι με τα Μίκυ - Μάους. Η πεντάμορφη και το τέρας.
2. Όταν δεν ξέρουμε τα πράγματα όλα.

- ποίηση σε κλασική μορφή

1. Είναι ένα ποίημα.
2. (Δείχνει ως τίτλο ποιήματος το όνομα του ποιητή και ως όνομα του ποιητή τον τίτλο του ποιήματος).

- ποίηση σε σχηματική απόδοση

1. Είναι ένα που μπορούμε να ζωγραφίσουμε τη βαρκούλα.
2. Όχι.

- παραμύθι

1. Είναι ένα δάσος και τα ζώα και παιδάκια. Βιβλίο με ζώα με παιδάκια, με δέντρα.
2. Όταν μας πει κάτι κι εμείς δεν ξέρουμε, πάρουμε το βιβλίο και μπορούμε και να το διαβάζουμε.
3. (Δείχνει ως τίτλο παραμυθιού το όνομα του συγγραφέα και ως όνομα συγγραφέα τον τίτλο του παραμυθιού).

- Οι απαντήσεις των νηπίων στο ερωτηματολόγιο της έρευνάς μας κατά τη διάρκεια του "μεταελέγχου"

Νήπιο 1

1. Ναι
2. Αλλά όχι καλλιτεχνικά πράγματα
3. Να διαβάζω εφημερίδες, κόμικς, αινίγματα.
4. Ναι
5. Αλλά μερικές λέξεις.
6. Θα μπορώ να γράφω ό,τι θέλω στο σχολείο, να γράφω γράμματα στους φίλους μου.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Βιβλίο με σχεδιάκια
2. Μπαλόνια, κούκλες διάφορες μικρές, μεγάλες
3. Να κάνουμε κούκλες μ' αυτό το βιβλίο.

- ευγετήρια κάρτα

1. Μια κάρτα
2. Ευχές Χριστουγεννιάτικες
3. Να κάνουμε Χριστουγεννιάτικες ευχές, ευχές Πασχαλινές, ευχές Πρωτοχρονιάτικες.

- λεξικό

1. Βιβλίο για να μαθαίνουμε λέξεις, λεξικό.
2. Για να μαθαίνουν μερικά παιδιά λέξεις. Έχω δει στο σπίτι μου.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Βιβλίο με αινίγματα
2. Αινίγματα για φαγώσιμα.
3. Για να μάθουμε αινίγματα.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Είναι εφημερίδα. Ναι έχω δει ξανά, την έχει ο μπαμπάς μου.
2. Μπορεί να γράφει ειδήσεις, για τους αγώνες.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι διαφημιστικό σαμπουάν.
2. Γράφει "Nivea". Είναι χρήσιμο για τα μαλλιά.
Να γράφει "το καλύτερο σαμπουάν Nivea".

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Αφίσα. Πουλάνε τα μαγαζιά, έχω δει και σε περίπτερα.
2. Να τη βλέπουμε και να διαβάζουμε πότε είναι το θέατρο.
3. Είναι το θέατρο με κινέζικες κούκλες. Να γράφει τι ώρα να πάμε, πότε να πάμε διάφορα.

- κόμικς

1. Κόμικς, έχει εικόνες και γράμματα.
2. Για να μαθαίνουμε γράμματα και ιστορίες που δεν ξέρουμε.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Ένα ποίημα
2. (Δείχνει σωστά και τα δυο: όνομα ποιητή και τίτλο του ποιήματος)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Είναι ένα καράβι και θάλασσα και σύννεφα και πουλάκια.
2. Ναι, είναι ένα ποίημα.

- παραμύθι

1. Είναι ένα παραμύθι
2. Να το διαβάζουμε το βράδυ να μη φοβούνται τα παιδάκια τα μικρά.
3. (Εντοπίζει και τα δυο: όνομα συγγραφέα και τίτλο ποιήματος).

Νήπιο 2

1. Όχι
2. Ναι. Για να πηγαίνω στην πρώτη και να ξέρω
3. Να ξέρω να διαβάζω την αλφαβήτα. Να διαβάζω και τα βιβλία που θα αγοράζω και αυτά που θα μου δίνει η κυρία. Να διαβάζω βιβλία και τα γράμματα απ' τα μπουκάλια.
4. Όχι.
5. Ναι.
6. Να διαβάζω όταν θα γίνω μαμά ή όταν θα πάνω στην πρώτη.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Είναι ένα βιβλίο που τα βλέπουν τα παιδιά και φτιάχνουν κούκλες.
2. Έχει και γράμματα.
3. Το παίρνουμε για να κάνουμε κούκλες τα μπαλόνια, να το διαβάζουν και οι κυρίες

- ευχετήρια κάρτα

1. Είναι μια κάρτα με Άγιο - Βασίλη με κάτι πουλάκια και κάτι Χριστουγεννιάτικο δέντρο.
2. Να τις στέλνουν οι άνθρωποι τις γιορτές, το Πάσχα, τα Χριστούγεννα και όλες τις γιορτές.

- λεξικό

1. Είναι λεξικό, όλες οι σελίδες με γράμματα
2. Να το διαβάζουμε όλα αυτά που λει για τις λέξεις και να γράφουμε

- βιβλίο με αινίγματα

1. Είναι με αινίγματα
2. Αινίγματα για το ποτάμι, για το ρολόι, για το σπίτι
3. Να το διαβάζουμε και να ξέρουμε τα αινίγματα. Να το διαβάζουν οι μαμάδες και οι μπαμπάδες.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Είναι εφημερίδα. Έχω ξαναδεί, έχει και ο μπαμπάς μου.
2. Για να διαβάζουμε τι λει η εφημερίδα, τι γίνεται.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι από ένα περιοδικό
2. Να το παίρνουν οι μαμάδες και να το βλέπουν.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Αφίσα είναι.
2. Να τη δείχνουν οι δασκάλες. Να τη βλέπουμε για το θέατρο.
3. Για τις ώρες, για το θέατρο για πότε να πάμε και για πότε να μην πάμε.

- κόμικς

1. Είναι η πεντάμορφη και το τέρας.
2. Να το βλέπουν τα παιδιά και να τους το διαβάζουν οι μαμάδες.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Ένα ποίημα είναι
2. (Διακρίνει που βρίσκεται γραμμένος ο τίτλος του ποιήματος και το όνομα του ποιητή)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Ένα καράβι με μια θάλασσα με έναν ήλιο και με σύννεφα και ένα πουλί.
2. Ναι αυτά εδώ (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι

1. Ένα παραμύθι
2. Να το βλέπουν τα παιδάκια και οι δασκάλες να το διαβάζουν.
3. Να εδώ (δείχνει τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα)

Νήπιο 3

1. Όχι
2. Ναι
3. Για να διαβάζω παραμύθια, εφημερίδες, περιοδικά
4. Όχι
5. Ναι
6. Να γράφω ονόματα άσχετα που δεν τα ξέρω. Δοκιμάζω να γράφουν πολλά πράγματα για όταν μεγαλώσω να γίνω φαρμακοποιός.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Είναι με σχέδια
2. Εδώ έχει ένα κουκλάκι που το παίζουν οι άνθρωποι.
3. Για να βλέπουμε το κουκλοθέατρο και να τα φτιάχνουμε.

- ευγετήρια κάρτα

1. Είναι μια κάρτα.
2. Γράφει τα λόγια του μπαμπά. Γράφουμε τα λόγια του μπαμπά και αυτή είναι μια κάρτα Χριστουγεννιάτικη. Και λει: "Άγιε μου Βασίλη θέλω να μου φέρεις μια κούκλα ή θέλω να μου φέρεις ένα παιχνιδάκι που είναι Barbie.

Για να τη δώσουμε ή στον Άγιο Βασίλη ή στο μπαμπά μας ή στη μαμά μας ή στο θείο μας ή στη θεία μας ή στη νονά μας ή στο νονό μας. Και να λέμε για τις γιορτές.

- λεξικό

1. Λεξικό.
2. Γράφει αυτά που δεν θυμόμαστε τα γράμματα και το ανοίγουμε για να τα θυμηθούμε.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Βιβλίο με αινίγματα
2. Αινίγματα
3. Για να βλέπουμε τα αινίγματα και να τα μαθαίνουμε.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Μια εφημερίδα που γράφει τα νέα. Έχω ξαναδεί. Να γράφει τα νέα τα καλά και τα κακά απ' τις ειδήσεις.
2. Για να μαθαίνουμε και να διαβάζουμε τα νέα.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι από περιοδικό για το σαμπουάν.
2. "Σαμπουάν για να μην ανακατεύονται τα μαλλιά όλου του ανθρώπου". Γράφει. Τα κάνει υγιεινά, ωραία και να μην μπερδεύονται τα μαλλιά. Να το αγοράζουμε για να ξέρουμε τι είναι για τα μαλλιά.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι μια αφίσα.
2. Να ξέρουμε πότε είναι το κουκλοθέατρο να πάμε.
3. Γράφει: "Ελάτε στο κουκλοθέατρο να σας φιλοξενηθούμε, την Πέμπτη. Το Σάββατο στις 11.00 η ώρα με πούλμαν".

- κόμικς

1. Είναι βιβλίο με τα κινούμενα σχέδια. Είναι κόμικς.
2. Για να διαβάζουμε τις ιστορίες του Μίκυ Μάους.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Είναι ποίημα.
2. (Εντοπίζει τον τίτλο του ποιήματος και το όνομα του ποιητή).

- ποίηση σε σχηματική απόδοση

1. Εδώ γράφει καράβι, χελιδόνι, ήλιος, σύννεφα, κύματα.
2. Ναι αυτά εδώ (δείχνει τα γράμματα).

- παραμύθι

1. Είναι παραμύθι.
2. Να διαβάζουμε τα παραμύθια ό,τι λένε.
3. (Εντοπίζει που βρίσκεται γραμμένος στο εξώφυλλο ο τίτλος του παραμυθιού αλλά όχι το όνομα του συγγραφέα).

Νήπιο 4

1. Ξέρω μόνο τα μεγάλα τα γράμματα.
2. Θα ξέρω να διαβάζω ωραία πράγματα, ιστορίες, γράμματα.
3. Ναι.
4. Να γράφω "τόπι", ότι μου μαθαίνει η μαμά.
5. Με βοηθάει να γράφω διάφορα πράγματα

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Ένα βιβλίο με κούκλες.
2. Έχει εικόνες με κούκλες και γράμματα.
3. Πώς να φτιάχνουμε κούκλες, πώς να φτιάχνουμε μπαλόνια, πώς να φτιάχνουμε ένα αστέρι, μια σκουπίτσα, ένα ζωάκι, κούκλες.

- ευχετήρια κάρτα

1. Μια καρτούλα και απέναντί της έχει τον Άγιο Βασίλη και μέσα λείπει μερικά γράμματα για τον Άγιο Βασίλη. Να είναι καλά και να μας φέρνει πολλά δώρα.
2. Γράφουμε στους φίλους μας: "να είναι καλά", "Χρόνια πολλά" στη γιορτή τους.

- λεξικό

1. Είναι λεξικό.
2. Έχει λέξεις διάφορες και τις βλέπεις και τις μαθαίνεις. Να βρει ο μπαμπάς μια λέξη και να μας τη γράψει.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Είναι ένα βιβλίο - αίνιγμα. Να βρίσκεις αινίγματα και να τα λες.
2. Αινίγματα.

3. Να τα παίρνουν οι μπαμπάδες και να βρίσκουν ποιο αίνιγμα τους αρέσει πιο πολύ και να το πουν και αυτοί.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Είναι μια εφημερίδα. Να γράφει για το πώς ζούνε οι άνθρωποι και να μη γίνεται πόλεμος στο Ιράκ.
2. Να την αγοράζουμε να βλέπουμε πότε έχει αγώνες, πότε έχει έργα.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι από περιοδικό για τη λακ διαφήμιση.
2. Μπορεί να λει για τη λακ, ότι είναι καλή για τα μαλλιά.
Να το βλέπουμε στο περιοδικό και να πάμε να το αγοράζουμε στο σούπερ-μάρκετ

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι αφίσα και έχει έναν που βγάζει καπνούς και θάλασσα.
2. Αυτή η αφίσα μας χρησιμεύει να την κολλάμε στους τοίχους και να τη βλέπουν οι άνθρωποι να τη διαβάζουν και να λένε πότε έχει αυτό το θέατρο.
3. Μπορεί να γράφει πότε πηγαίνουμε, ποια μέρα, τι μας λει και αυτό το γράμμα το ξέρω το "B" (βήτα)

- κόμικς

1. Αυτό το βιβλίο είναι για να βλέπουμε τον Τομ και Τζέρι αυτό, το Παπάκι.
2. Σε όλα αυτά που έχει εδώ μέσα. Να το παίρνουμε και να διαβάζουμε την ιστορία.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Ένα ποίημα.
2. Ο τίτλος του ποιήματος είναι εδώ πέρα (δείχνει σωστά τον τίτλο).
Το όνομα του ποιητή είναι εδώ (δείχνει σωστά τη θέση που βρίσκεται γραμμένο το όνομα του ποιητή)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Είναι ένα караβάκι με σύννεφα, με ήλιο και θάλασσα
2. Αμέ, όλα αυτά εδώ πέρα (δείχνει τα γράμματα).

- παραμύθι

1. Είναι ένα παραμύθι και έχει μέσα διάφορα.
2. Να μας χρησιμεύει για να το παίρνουμε και να το διαβάζουμε.
3. (εντοπίζει τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα).

Νήπιο 5

1. Ε... συνήθως ξέρω να διαβάζω το "όχι", την "Κυριακή", αυτά ξέρω.
  2. Ναι
  3. Να ξέρω να διαβάζω για να είμαι έτοιμη το φθινόπωρο να πάω σχολείο. Θα διαβάζω πώς είναι η λέξη "πουλί" από πού αρχίζει θα διαβάζω τα παραμύθια και τα τετράδια για τη συνταγή.
  4. Ξέρω συνεχώς να γράφω το "Όχι", το όνομά μου "Μυρτώ" αλλά τα πολλά πολλά δεν τα ξέρω.
    - 4.1. Ναι.
    - 4.2. Θα μπορώ να γράφω "Καλό Πάσχα" και το κρεμάω, να στέλνω γράμματα, να στέλνω γράμμα στον Άγιο Βασίλη και σε ένα παραμύθι θα μπορώ να γράφω κάτι.
- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)
1. Αυτό είναι πώς να φτιάχνουμε μια κούκλα και πώς να φτιάχνουμε ένα μπαλόني.
  2. Μπαλόني, σφουγγαράκι
  3. Αυτό θα μας είναι χρήσιμο για να παίρνουμε σφουγγαράκι και να φτιάχνουμε ένα αρκουδάκι.
- ευχετήρια κάρτα
1. Αυτή είναι μια κάρτα που γράφει για τον Άγιο - Βασίλη ευχές και γράφει και 2003.
  2. Γράφουμε ευχές και το στέλνουμε. Για Χριστούγεννα και για άλλες γιορτές.
- λεξικό
1. Είναι λεξικό που γράφει δύσκολες λέξεις και εύκολες.
  2. Αυτό θα μας χρησιμεύει να λέμε τη λεξούλα και να την ψάχνουμε να τη βρούμε.
- βιβλίο με αινίγματα
1. Ένα βιβλίο για να μαθαίνουμε διάφορα αινίγματα.
  2. Αινίγματα, γράμματα και εικόνες.
  3. Αυτό να μας χρησιμεύει για να λέμε το αίνιγμα και να κοιτάμε να το βρίσκουμε.
- μικρές αγγελίες από εφημερίδα
1. Αυτή είναι μια εφημερίδα που γράφουμε εδώ πέρα τα πάντα που γίνονται. Μπορεί να γράφει για ένα θέατρο που είναι στην Αθήνα.
  2. Να γράφουμε για τους ανθρώπους τι γίνεται, πλημμύρες.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Διαφήμιση που λει για τις γυναίκες για το σπρέι και για το άλλο σπρέι που είναι για τα μαλλιά.
2. Να γράφει για τις γυναίκες διαφήμιση που λένε για τα σαμπουάν για τι σαμπουάν να πάρουν.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Αυτό είναι μια αφίσα για ένα κινέζικο κουκλοθέατρο και γράφει "παιχνιδιάρικες κούκλες που περπατάνε στο νερό και βγάζουν απ' το στόμα τους φωτιά".
2. Μια αφίσα να τη βλέπουμε και να πηγαίνουμε σ' αυτό που γράφει.

- κόμικς

1. Αυτό είναι ένα βιβλίο που γράφει μέσα για τα Μίκυ Μάους.
2. Μας χρησιμεύει να το βλέπουμε να το διαβάζουμε, να βλέπουμε τις εικόνες και να μας το διαβάζει η μαμά.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Αυτό είναι ένα ποίημα ίδιο με το καράβι.
2. Ο τίτλος εδώ (δείχνει σωστά τον τίτλο του ποιήματος)
Το όνομα του ποιητή εδώ (δείχνει και το όνομα του ποιητή σωστά).

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Αυτό είναι ένα ποίημα ίδιο και με το άλλο. Βλέπω ένα καραβάκι, θαλασσίτσα και ήλιος.
2. Ναι (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι

1. Αυτό είναι ένα παραμύθι που είναι για τη μαϊμού και ένα παιδάκι.
2. Ένα παραμύθι μπορεί να μας χρησιμεύει να το διαβάζουμε και να βλέπουμε τι συμβαίνει σ' αυτό το παραμύθι.
3. (Εντοπίζει τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα).

Νήπιο 6

1. Όχι
2. Ναι
3. Να ξέρω τα γράμματα. Να διαβάζω βιβλία παραμύθια, "μίκυ μάους".
4. Όχι
- 4.1. Ναι
- 4.2. Για όταν θα πηγαίνω μεγάλες τάξεις και για να ξέρω γράμματα να γράφω σε χαρτί.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)
  1. Είναι ένα βιβλίο με ανθρώπους
  2. Έχει εικόνες, σχέδια
  3. Για να φτιάχνουμε έναν άνθρωπο και άλλα πολλά όπως λειει εδώ.
- ευγετήρια κάρτα
  1. Αυτό είναι μια κάρτα
  2. Ευχές. Όταν στέλνουμε την Πρωτοχρονιά, στα Γενέθλιά μας και στη Γιορτή μας όταν έχουμε, στέλνουμε την κάρτα.
- λεξικό
  1. Είναι ένα βιβλίο με δύσκολες λέξεις. Λεξικό
  2. Είναι για όταν δεν ξέρουμε δύσκολες λέξεις να το βλέπουμε και να τις γράφουμε.
- βιβλίο με αινίγματα
  1. Με αινίγματα
  2. Να γράφει αινίγματα
  3. Να το αγοράζουμε για όταν θέλουμε να πούμε αινίγματα
- μικρές αγγελίες από εφημερίδα
  1. Είναι ένα φύλλο από την εφημερίδα. Ό,τι μας λένε οι ειδήσεις ότι γίνονται ατυχήματα, πως γέννησε μια γυναίκα.
  2. Να το αγοράζουμε για να μάθουμε τα νέα.
- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό
  1. Είναι ένα φύλλο από περιοδικό. Διαφημίζει το σαμπουάν και έχει και γράμματα.
  2. Να αγοράζουμε το σαμπουάν. Το παίρνουμε για να ξέρουμε αν είναι καλό για να λουζόμαστε.
- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο
  1. Είναι μια αφίσα.
  2. Να μάθουμε πότε θα είναι το θέατρο, πότε θα είναι οι εκλογές.
  3. Ναι. Ότι να πάμε σ' αυτό το θέατρο το κινέζικο, ποια μέρα να πάμε και ποια ώρα.
- κόμικς
  1. Ένα κόμικς.
  2. Να το διαβάζουμε. Να βλέπουμε τις εικόνες..
- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Ένα ποίημα.
  2. (Δείχνει τον τίτλο του ποιήματος και το όνομα του ποιητή).
- ποίημα σε σχηματική απόδοση
    1. Είναι μια μικρή ιστορία - Βλέπω έναν ήλιο, σύννεφα, πουλί, καράβι και θάλασσα.
    2. Ναι, τα γράμματα.
  - παραμύθι
    1. Είναι ένα παραμύθι.
    2. Για να το παίρνουμε και να το διαβάζουμε, να μαθαίνουμε γι' αυτό που λει
    3. (Δείχνει σωστά το όνομα του συγγραφέα και τον τίτλο του παραμυθιού).

Νήπιο 7

1. Ναι
  2. Όλα, όταν μου λες κάτι ξέρω να διαβάζω.
  3. Θα ξέρω τα γράμματα που γράφει στην τηλεόραση. Να διαβάζω τη Γεωγραφία, τη Μελέτη, τη Γλώσσα, εκείνα τα βιβλία με τα ζώα. Ό,τι γράφουν τα βιβλία.
  4. Αμέ.
  5. Και το όνομά μου και ό,τι μου πεις το γράφω.
  6. Στα πάντα, να γράφω όλα τα γράμματα, τις λέξεις που ξέρω, που δεν ξέρω...
- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)
    1. Είναι με κούκλες
    2. Για τα μπαλόνια λει εδώ
    3. Για να βλέπουμε τα μπαλόνια πώς είναι και να κάνουμε ίδια.
  - ευχετήρια κάρτα
    1. Μια κάρτα
    2. Να γράφει: Άι - Βασίλη μου καλέ φέρε μου ένα δώρο να γεμίσω τη ντουλάπα μου με παιχνίδια και άλλα πολλά.
Γράφουμε και τη στέλνουμε.
  - λεξικό
    1. Λεξικό
    2. Είναι ένας άνθρωπος και το παίρνει αυτό το βιβλίο και κοιτάει μέσα σ' αυτό και το γράφει. Για να γράφει ο άνθρωπος κάτι που δεν ξέρει απ' αυτό το βιβλίο.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Είναι βιβλίο με μήλα.
2. Να γράφει για τα ρόδια, για τις ελιές, για τις πατάτες.
3. Για να βλέπουμε τα κεράσια

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Α! τέτοιο έχει και ο αδερφός μου. Ο αδερφός μου ήθελε να κάνει κάτι με το κινητό και η μαμά μου πήρε κάτι και το 'κοψε.
2. Για να διαβάζουν τα παιδιά της Ελλάδος, Εφημερίδες.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι από περιοδικό για τις γυναίκες που βάζουν στα μαλλιά.
2. Να γράφει για τα μαλλιά: Να ξέρουμε τι είναι αυτό που διαφημίζει.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Αφίσα είναι
2. Να τη βλέπουμε στο δρόμο και να ξέρουμε πότε να πάμε εκεί; τι ώρα να πάμε
3. Να γράφει για το κουκλοθέατρο, τι θα δούμε όταν πάμε εκεί που μας λει.

- κόμικς

1. Είναι το Ντόναλτ και έχει την κοπέλα του και θέλει να την αγαπήσει αλλά κάνει όλο αστεία. Λέγεται κόμικς.
2. Για να βλέπουμε τα αστεία, τα πάντα, τι κάνει αυτός τα αστεία και να γελάμε.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Είναι για το πανί - ποίημα - που πήγε στη θάλασσα.
2. (Εντοπίζει και τον τίτλο του ποιήματος και το όνομα του ποιητή)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Αυτό είναι ένα καράβι που είναι μέσα στη θάλασσα και γράφει γράμματα για τις θάλασσες, για το καράβι και για το πουλί για τον ήλιο.
2. Ναι αυτά εδώ (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι

1. Είναι ένα παραμύθι για τον πίθηκο με τη μαμά του που είχε ένα μωράκι και του είπε κοιμήσου μωράκι μου.
2. Να ξέρουμε για την ιστορία με τους πίθηκους.

3. (Δείχνει το σημείο στο οποίο είναι γραμμένος ο τίτλος του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα).

Νήπιο 8

1. Όχι τώρα μαθαίνω
2. Ναι
3. Ναι γιατί όταν θα πάω στην πρώτη θα ξέρω να διαβάζω ό,τι μου δείχνει ο δάσκαλος, γράμματα, παραμύθια...
4. Ναι
5. Όμως πρέπει να μου δείχνουνε τι γράμματα να κάνω αυτά
6. Θα ξέρω να γράφω διάφορα πράγματα, λεξούλες.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Είναι ένα βιβλίο με κούκλες
2. Μπαλόνια, μάσκες, αυτά μας δείχνει. Έχει κούκλες για να φτιάχνουμε. Κοίτα μια ωραία κούκλα!
3. Όταν τα παιδάκια για να μη αγοράζει η μαμά κούκλες, έχουν αυτό το βιβλίο, για να φτιάχνουν απ' αυτό το βιβλίο.

- ευχετήρια κάρτα

1. Μια κάρτα Χριστουγεννιάτικη.
2. Τη στέλνει κάποιος εκείνος και λει μέσα να είσαστε καλά τα Χριστούγεννα. Αυτά γράφει. Χρόνια Πολλά.

- λεξικό

1. Αυτό είναι ένα λεξικό.
2. Έχει μέσα λέξεις. Θέλεις να βρεις κάτι το βρίσκεις από δω. Έχω ξαναδεί. Ο μπαμπάς μου έχει ένα.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Είναι με αινίγματα.
Το αίνιγμα είναι κάτι που λει ένας και ο άλλος το βρίσκει.
2. Αινίγματα.
3. Το παίρνουμε για να μάθουμε αινίγματα τα παιδάκια, να τα λένε στο σχολείο.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Είναι μια εφημερίδα που την εφημερίδα την παίρνουμε αν δεν θέλουμε να βλέπουμε ειδήσεις για τον πόλεμο και διαβάζουμε.
Να γράφει που τρακάρουνε αυτοκίνητα, που τρακάρουνε λεωφορεία αυτά.
2. Να διαβάζουμε τα νέα.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι ένα διαφημιστικό, να πάνε οι άνθρωποι να το αγοράσουν.
2. Να γράφει ελάτε να το αγοράσετε αυτό που βλέπουμε. Έχω ξαναδεί τέτοιο σε περιοδικά.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι αφίσα.
2. Επειδή δεν μπορούν να τα βάλουν σε διαφήμιση να τα βλέπουν οι άνθρωποι.
3. Ναι. Τα βάζουν σε αφίσες. Ελάτε να δείτε ένα κουκλοθέατρο που είναι με Κινέζους. Και αυτοί θα το διαβάσουν και θα έρθουν.

- κόμικς

1. Αυτό είναι κόμικς για τα παιδιά να το έχουν να το διαβάζει η μαμά.
2. Να τους λει η μαμά γελαστές ιστορίες, να βλέπουν τα παιδάκια και να γελάνε.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Αυτό είναι ένα ποίημα και το δίνουν όταν θέλουν να κάνουν μια παράσταση
2. (Εντοπίζει το σημείο στο ο ποίο βρίσκεται γραμμένο και ο τίτλος του ποιήματος και το όνομα του ποιητή).

- ποίημα σε σηηματική απόδοση

1. Αυτό είναι μια εργασία που δίνει η δασκάλα. Βλέπω αυτή τη βαρκούλα, αυτό το πουλάκι, αυτά τα σύννεφα, αυτή τη θάλασσα.
2. Ναι υπάρχει, ένα ποίημα να διαβάσουμε.

- παραμύθι

1. Είναι ένα παραμύθι που το πουλάνε.
2. Αν θέλει η μαμά να διαβάζει στα παιδιά ιστορίες το αγοράζει και τους τις διαβάζει.
3. (Διακρίνει που ακριβώς υπάρχει γραμμένος ο τίτλος του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα στο εξώφυλλο).

Νήπιο 9

1. Όχι
2. Ναι
3. Για να διαβάζω βιβλία, για τα γράμματα, για τα παραμύθια.
4. Ναι.
5. Γράφω γράμματα σαν αυτά που μου δείχνει η μαμά.
6. Να γράφω με στυλό διάφορα πράγματα, τι κάνω, πώς είμαι σε χαρτί.

- Βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)
  1. Ένα βιβλίο με κούκλες
  2. Κούκλες διάφορες
  3. Να φτιάξουμε κάτι που μας δείχνει στις εικόνες

- ευχετήρια κάρτα
  1. Μια κάρτα Χριστουγεννιάτικη.
  2. Γράφουμε ευχές. Και για τον Άγιο Βασίλη και τη στέλνουμε.

- λεξικό
  1. Λεξικό.
  2. Έχει γράμματα. Είναι χρήσιμο για λεξούλες όταν δεν ξέρουμε να γράφουμε.

- βιβλίο με αινίγματα
  1. Είναι με αινίγματα.
  2. Αινίγματα.
  3. Να το πάρουμε να λέμε.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα
  1. Εφημερίδα, το δίνει ο μπαμπάς στη μαμά.
  2. Να κάνουμε γράμματα, να διαβάζουμε αυτά που γράφει εδώ.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό
  1. Είναι μια διαφήμιση.
  2. Να μας δείχνει το σαμπουάν πόσο καλό είναι και να πάμε να το αγοράσουμε.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο
  1. Είναι αφίσα να πάμε στην παράσταση.
  2. Να μάθουν οι άνθρωποι για την παράσταση.
  3. Πότε να πάμε στην παράσταση.

- κόμικς
  1. Είναι κόμικς με εικόνες.
  2. Να το παίρνουν τα παιδάκια να βλέπουν τις εικόνες.

- ποίημα σε κλασική μορφή
  1. Ποίημα, μου το είπε η κυρία μου.
  2. (Εντοπίζει τον τίτλο του ποιήματος και το όνομα του ποιητή).

- ποίηση σε σηματοποιημένη απόδοση

1. Και αυτό ποίημα είναι. Βλέπω μια θάλασσα, καράβι, πουλάκι και σύννεφα.
2. Ναι (δείχνει τα γράμματα).

- παραμύθι

1. Ένα παραμύθι για τον πίθηκο.
2. Για να το διαβάσουν οι μεγάλοι και τα παιδάκια.
3. Ναι εδώ (δείχνει το σημείο όπου υπάρχει γραμμένο το όνομα του συγγραφέα και ο τίτλος του παραμυθιού)

Νήπιο 10

1. Όχι, το έχω πει
2. Ναι
3. Γιατί μ' αρέσει να διαβάζω. Ο αδερφός μου μπορεί.
Θα μπορώ να διαβάζω διάφορες λέξεις σε κόμικς, παραμύθια σαν αυτό που πήρα με τη μαϊμού.
4. Στην τύχη, ναι μπορώ
5. Το μόνο που μπορώ να γράφω όλα αυτά τα γράμματα είναι να τα κοιτάω.
6. Θα γράφω λέξεις, ονόματα διάφορα, να γράφω γράμματα.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Αυτό είναι ένα βιβλίο με γράμματα και κούκλες.
2. Το αγοράζουμε για να βλέπουμε πως θα φτιάξουμε τις κούκλες.

- ευχετήρια κάρτα

1. Καρτούλα.
2. "Χρόνια πολλά" πολλά γράμματα. Γράφουμε ευχές: "Καλό Πάσχα", "Καλά Χριστούγεννα", "Καλό καλοκαίρι"

- λεξικό

1. Το λέμε λεξικό.
2. Για να μαθαίνουμε τις λέξεις που δεν ξέρουμε. Δηλαδή "ελικόπτερο" που δεν ξέρουμε τι είναι το βρίσκουμε σ' αυτό το βιβλίο.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Με αινίγματα.
2. Για το μήλο, τα φρούτα, το κεράσι, το λεμόνι.
3. Για να μαθαίνουμε αινίγματα γι' αυτά.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Είναι μια εφημερίδα που λει: Πόλεμος για το Ιράκ.
2. Για να δούμε πότε τελειώνει ο πόλεμος στο Ιράκ. Για τις ειδήσεις, τον κινηματογράφο, τι έγινε παλιά.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι μια διαφήμιση.
2. Να γράφει: "Σαμπουάν" για να βλέπουμε το σαμπουάν και να το αγοράσουμε για τα μαλλιά μας.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι μια κινέζικη αφίσα.
2. Για να βλέπουμε πότε είναι το κουκλοθέατρο.
3. "Ελάτε στο κουκλοθέατρο, να δείτε κινέζικο κουκλοθέατρο

- κόμικς

1. Το λέμε κόμικς
2. Για να μάθουμε τι κάνει η μάγισσα και ο Ντόναλτ.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Δείχνει γράμματα με την ίδια λέξη. Είναι ποίημα
2. (Διακρίνει και τον τίτλο του ποιήματος και το όνομα του ποιητή).

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Αυτό είναι ένα ποίημα ίδιο με το άλλο. Απλώς έχει διαφορά που έχει αυτό εδώ (δείχνει το καράβι, τον ήλιο, τα σύννεφα και τη θάλασσα).
2. Ναι αυτό εδώ (δείχνει τα γράμματα).

- παραμύθι

1. Είναι παραμύθι μύθι, μύθι, με τη μαϊμού
2. Να διαβάζουμε παραμύθι ωραίο.
3. (Διακρίνει το όνομα του συγγραφέα αλλά όχι τον τίτλο του παραμυθιού).

Νήπιο 11

1. Όχι
2. Ναι
3. Να διαβάζω παραμύθια, βιβλία, κάρτες
4. Μπορώ, μπορώ, μπορώ
5. Λίγες λέξεις, αλλά κάνω πολύ σταυρό.
6. Ό,τι θες. Μπορώ να γράφω διάφορα γράμματα, λέξεις.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Είναι για το κουκλοθέατρο.
2. Κούκλες για παιδάκια
3. Για να βλέπουμε κούκλες και να φτιάχνουμε

- ευχετήρια κάρτα

1. Κάρτα είναι
2. Άι - Βασίλη μου φέρε μου ένα δώρο. Γράφουμε ευχές δηλαδή όλα τα γράμματα: "Καλό Πάσχα" διάφορα, "Καλά Χριστούγεννα".

- λεξικό

1. Λεξικό. Έχει λέξεις
2. Για ένας κόσμος που δεν ξέρει κάτι και θέλει να το γράψει παίρνει αυτό και το γράφει.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Ένα βιβλίο για τα φυτά.
2. Διάφορα φυτά.
3. Για να βλέπουμε τα φυτά.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Εφημερίδα. Μπορεί να γράφει για τα νέα για τις ειδήσεις, για τους μεγάλους, για τα Χριστούγεννα, για τον καιρό, στις φυλακές.
2. Να την αγοράζουμε για να μαθαίνουμε τα πάντα.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι για τα κορίτσια, διαφήμιση για τα μαλλιά.
2. Για να βλέπουμε ποιο είναι καλό για να τα αγοράσουμε.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Αφίσα.
2. Μπορούμε να βλέπουμε στα μαγαζιά και να τη διαβάζουμε.
3. Τι ώρα να πάμε, πότε θα γυρίσουμε, τι θα δούμε.

- κόμικς

1. Αυτό είναι κόμικς. Έχει διάφορα.
2. Τα έχει τα σχέδια για να βλέπουμε και να γελάμε.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Αυτό είναι με τη βάρκα, το ποίημα
2. (εντοπίζει το όνομα του ποιητή και τον τίτλο του ποιήματος)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Είναι για τη θάλασσα, για το καράβι, για τον ήλιο

2. Είναι όλα αυτά να διαβάσουμε (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι

1. Ένα παραμύθι

2. Για να βλέπουμε τι κάνει αυτός ο άνθρωπος τα πάντα, τι λει, σε ποιον.

Νήπιο 12

1. Ναι

2. Το όνομά μου διάφορες λέξεις

3. Να ξέρω να γράφω μια λέξη και να τη διαβάσω. Να διαβάσω παραμύθια μόνος.

4. Όχι.

4.1. Ναι

4.2. Γιατί αν πάω πρώτη δημοτικού πώς θα γράφω. Να γράφω γράμματα για τους άλλους, καρτούλες όταν είναι γιορτή.

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)

1. Είναι βιβλίο που έχει κούκλες

2. Πράγματα που αγοράζεις για να φτιάξεις μια κούκλα

3. Για να φτιάξουμε μια κούκλα

- ευγετήρια κάρτα

1. Καρτούλα

2. "Καλά Χριστούγεννα" στους άλλους, να γράφουμε και στον Άι - Βασίλη, για τα γενέθλια. Να γράφουμε ευχές.

- λεξικό

1. Είναι λεξικό.

2. Να γράφει λέξεις. Αν ξεχάσουμε μια λέξη να το ανοίξουμε και να το γράψουμε και να το βλέπουμε και να το γράφουμε

- βιβλίο με αινίγματα

1. Ένα βιβλίο για αινίγματα.

2. Να έχει αινίγματα.

3. Για να ξέρουμε να λέμε στους άλλους αινίγματα.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Μια εφημερίδα, έχει ο παππούς μου για τον πόλεμο στο Ιράκ.

2. Να γράφει πως είχε πέσει ένα λεωφορείο και χτύπησαν παιδιά διάφορα πράγματα. Για να ξέρουμε τι γίνεται.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Δείχνει κάτι για άμα το χρειαζόμαστε να το αγοράσουμε.
2. Διαφημίζει το σαμπουάν, ότι είναι καλό για τα μαλλιά, ότι χρησιμεύει στους ανθρώπους να το βάζουν στα μαλλιά τους.

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Είναι μια αφίσα.
2. Στις κολώνες να τη βλέπουμε και όποιοι θέλουν να πάνε να πηγαίνουν.
3. Να γράφει πότε είναι αυτό εδώ πέρα.

- κόμικς

1. Είναι ένα κόμικς
2. Για όταν θέλουμε να δούμε για τον Μίκυ μάους, για τον Γκούφυ, για τον Ντόναλτ και άμα έχει κανένα αστείο εμείς να γελάμε

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Είναι ένα ποίημα
2. (Εντοπίζει τον τίτλο του ποιήματος και το όνομα του ποιητή)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Είναι και αυτό ένα ποίημα. Έχει πανιά, γράμματα, πουλί, σύννεφο και γράμματα.
2. Ναι όλα αυτά (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι

1. Είναι ένα παραμύθι
2. Αν θέλουμε να μας διαβάσει κάτι η μαμά το παίρνουμε αυτό και να θέλει η μαμά μας το διαβάζει.
3. (Εντοπίζει τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα).

Προνήπιο 13

1. Όχι
2. Ναι, ό,τι να 'ναι.
3. Για να γίνω καλός μαθητής, να είμαι πρώτος στο σχολείο, να είμαι πάρα πολύ καλός. Να διαβάζω παραμύθια, εφημερίδες, κάρτες, βιβλία, περιοδικά.
4. Ναι
5. Το "α" μόνο αλλά δεν ξέρω.
6. Γιατί αγαπάω τις κυρίες και θέλω να τα γράφω όλα. Θα γράφω κάρτες, πρόσκληση όταν έχω τα γενέθλιά μου θα τα κάνω στο "Party land".

- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)
  1. Ένα που έχει κούκλες που παίζουν κουκλοθέατρο.
  2. Πρώτα έχει μια σκούπα, μετά βάζει ένα στόμα, και μια μύτη και μετά ένα μάτι.
  3. Για να βλέπουμε τις κούκλες, να συναρμολογείς και να τις φτιάχνουμε.
- ευχετήρια κάρτα
  1. Καρτούλα γράφουμε ωραίες ευχές.
  2. "Χρόνια Πολλά", "να ζήσετε", γράφουμε στον Άγιο - Βασίλη, στον μπαμπά μας, στο θείο μας, στη μαμά μας, στα αδέρφια μας.
- λεξικό
  1. Είναι ένα λεξικό.
  2. Να βρίσκουμε τις λέξεις που δεν ξέρουμε, λέμε δεν ψάχνουμε στο λεξικό.
- βιβλίο με αινίγματα
  1. Με αινίγματα.
  2. Να γράφει αινίγματα: Έχει μπλε και 6 από κάτω και λες τι είναι; (Γάντια)
  3. Να το έχουμε για να λέμε αινίγματα.
- μικρές αγγελίες από εφημερίδα
  1. Εφημερίδα που γράφει τα νέα που είναι και στη ν τηλεόραση.
  2. Να γράφει ότι ένας άνθρωπος ήταν ευτυχισμένος και φίλησε μια γυναίκα. Άλλο νέο: ότι ένα παιδάκι ήταν στο αυτοκίνητο και δεν έβαλε την ασφάλισή του και πετάχτηκε στο δέντρο.
- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό
  1. Είναι κάτι που το διαφημίζει που το παίρνουμε και το βλέπουμε σε ένα περιοδικό για τα μαλλιά.
  2. Να γράφει για τα μαλλιά: "Μαξοντάν, να μην μπερδεύονται τα μαλλιά ποτέ Μαξοντάν"
- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο
  1. Είναι ένα κουκλοθέατρο για τα παιδιά και είναι αφίσα.
  2. Να τη βάζουμε κάπου εδώ που έχουν κάτι ειδικά φτιαγμένα και να το βλέπουν οι κόσμοι.
  3. Να γράφει: "Κουκλοθέατρο για παιδιά, όχι για μεγάλους, κάτω από πέντε ετών".

- κόμικς
  1. Είναι κόμικς, η πεντάμορφη και το τέρας.
  2. Να λέμε αστεία και τα παιδιά να γελάνε.

- ποίημα σε κλασική μορφή
  1. Είναι ποίημα
  2. Εδώ (εντοπίζει και τα δύο: τίτλο ποιήματος και όνομα ποιητή)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση
  1. Είναι ένα καράβι, πουλί, σύννεφα με ήλιο, κύμα.
  2. Ναι αυτά εδώ (δείχνει τα γράμματα)

- παραμύθι
  1. Είναι ένα παραμύθι που βλέπουμε τις εικόνες και τα γράμματα.
  2. Για να το ακούν τα παιδιά και να χαίρονται.
  3. (Δείχνει σωστά τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα).

Προνήπιο 14

1. Όχι
  2. Ναι
  3. Γιατί ήρθα τώρα και δεν ξέρω τίποτα. Θα μπορώ να διαβάσω όλα αυτά τα πράγματα. Όχι σαν τη μαμά μου που δεν ξέρει να διαβάσει. Εγώ θα μπορώ να διαβάσω βιβλία μεγάλα με ιστορίες, περιοδικά.
  4. Όχι.
    - 4.1. Ναι, γιατί δεν ξέρω μόνο μερικά πράγματα.
    - 4.2. Όλα τα πράγματα να μην κάνω μουτζούρες, να γράφω ό,τι θέλω και εργασίες που μου λει η κυρία να γράφω.
- βιβλίο με πίνακες (οδηγίες για την κατασκευή διαφορετικών ειδών θεατρικής κούκλας)
    1. Ένα βιβλίο που μας μαθαίνει για τα μπαλόνια. Πώς να φτιάξουμε μπαλονάκια.
    2. Μπαλόνια, κούκλες, σκούπα, ψαλίδια.
    3. Γιατί εμείς θέλουμε να φτιάξουμε ένα μπαλονάκι και πάρουμε αυτό το βιβλίο και βλέπουμε πώς πρέπει να το φτιάξουμε.

  - ευχετήρια κάρτα
    1. Είναι μια κάρτα που γράφουμε και το όνομά μας.
    2. Μας λει "Χρόνια Πολλά", τα ονόματά μας και έχει και μουσική τᾶ κάλαντα. Γιατί αυτός μας στέλνει και εμείς το στέλνουμε στον άλλο.

  - λεξικό

1. Νομίζω ότι είναι ένα βιβλίο που έχει λεξούλες που δεν μπορούμε να τα μαθαίνουμε εμείς και πάρουμε αυτό το βιβλίο και εμείς τα μαθαίνουμε αμέσως.
2. Όταν δεν ξέρουμε πράγματα, παίρνουμε αυτό το βιβλίο και τα βρίσκουμε και τα γράφουμε.

- βιβλίο με αινίγματα

1. Είναι κάτι με αινίγματα.
2. Όταν δεν ξέρουμε τον ήλιο μας γράφει το αίνιγμα εδώ με λεξούλες.
3. Το παίρνουμε για όταν δεν ξέρουμε αινίγματα και για να μαθαίνουμε όλα τα αινίγματα.

- μικρές αγγελίες από εφημερίδα

1. Είναι εφημερίδα, για να μαθαίνουμε τι γίνεται με τους Αμερικάνους. Έχω δει γιατί παίρνει ο μπαμπάς μου.
2. Για όλα τα παιδιά που πάνε σχολείο, για τους μεγάλους.

- διαφημιστικό μήνυμα από περιοδικό

1. Είναι κάτι για τα μαλλιά
2. Μας χρησιμεύει όταν δεν ξέρουμε όλα τα πράγματα για τα μαλλιά, παίρνουμε αυτό και μαθαίνουμε τι είναι καλό για τα μαλλιά.
Να γράφει "Να 'ρθείτε στο σούπερ-μάρκετ να αγοράσετε τέτοιο για τα μαλλιά"

- αφίσα από κινέζικο κουκλοθέατρο

1. Αφίσα. Για το κουκλοθέατρο.
2. Μας λει όταν δεν έχουμε σχολείο πότε να πάμε σ' αυτό. Έχω δει τέτοιο και στο δρόμο και στο σχολείο.
3. Να γράφει τι ώρα να πάμε να δούμε τις κούκλες.

- κόμικς

1. Είναι ένα μικρό βιβλιαράκι, κόμικς.
2. Όταν δεν ξέρουμε τι μας λένε οι κούκλες τότε παίρνουμε αυτό εδώ εμείς.

- ποίημα σε κλασική μορφή

1. Είναι ένα ποίημα. Έχει μόνο γράμματα.
2. (Διακρίνει και τα δύο: όνομα ποιητή, τίτλο ποιήματος)

- ποίημα σε σχηματική απόδοση

1. Έχει μια ζωγραφιά με τη βαρκούλα με έναν μικρό ήλιο, με το ποτάμι και με λεξούλες.
2. Ναι, αυτά (δείχνει τα γράμματα).

- παραμύθι

1. Είναι ένα παραμύθι με ζωάκια. Το ξέρω γιατί έχω παραμύθια με τη Χιονάτη, τα κατσικάκια.
2. Για να διαβάζουμε και να ξέρουμε παραμύθια πολλά και να τα λέμε.
3. (Εντοπίζει τον τίτλο του παραμυθιού αλλά όχι το όνομα του συγγραφέα).

1^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Για να δούμε παιδιά τι έχω φέρει μαζί μου σήμερα...

Νήπιο 1: Αφίσες

Νηπ/γός: Από πού το κατάλαβες;

Νήπιο 2: Από τις εικόνες.

Νήπιο 3: Και από το μεγάλο χαρτί.

Νήπιο 4: Και γνωρίσαμε και αυτό εδώ που είναι στην άκρη άκρη...

Έχουμε πάει σ' αυτό το θέατρο όλοι μαζί.

Νηπ/γός: Τις υπόλοιπες αφίσες τις έχετε ξαναδεί;

Νήπιο 5: Όχι.

Νηπ/γός: Για να δούμε λοιπόν μαζί αυτή εδώ την αφίσα...

Ακολουθούν περιγραφές των νηπίων

Αναφέρουμε ενδεικτικά κάποιες από τις περιγραφές.

Νήπιο 6: Βλέπω ένα Κινέζο με ένα δράκο που κρατάει ένα σπαθί.

Νηπ/γός: Υπάρχει άτι που να μπορούμε να διαβάσουμε σ' αυτή την αφίσα;

Νήπιο 7: Ναι... έχει γράμματα.

Νηπ/γός: Μπορείτε να σκεφτείτε τι μπορεί να γράφει;

Νήπιο 8: Λεει ποια μέρα να πάμε και είναι κινεζίστικο θέατρο.

Νήπιο 9: Γράφει πάνω κινέζικο κουκλοθέατρο... πότε μέρα να πάμε και το 2003.

Νήπιο 10: Είναι ένας δράκος και μια γυναίκα και μας λεει να πάμε σ' αυτό το θέατρο.

(Για την αφίσα που αφορά σε κάποια αντιπολεμική πορεία).

Νήπιο 11: Γράφει ότι πότε θα γίνει ένας πόλεμος.

Νήπιο 12: Είναι ένα αεροπλάνο που πετάει και έχει δύο πυραύλους.

Νήπιο 13: Να γράφει δεν θέλουμε τον πόλεμο.

.....

Νηπ/γός: Και που μπορούμε να δούμε παιδιά αφίσες;

Νήπιο 14: Στους δρόμους. Τις κολλάνε σε ένα τετράγωνο και είναι μέσα μαύρο.

Νήπιο 1: Τις αφίσες τις κολλάμε στους τοίχους για να καταλαβαίνουμε που πρέπει να πάμε.

Νήπιο 2: Τις κολλάνε έξω στους δρόμους και τις βλέπουν οι άνθρωποι.

Νηπ/γός: Να πούμε παιδιά και κάτι άλλο για τις αφίσες. Ξέρετε υπάρχουν πολλά είδη αφίσας. Αυτή για παράδειγμα που είδαμε στην αρχή για το

κουκλοθέατρο μας δίνει πληροφορίες (πότε να πάμε, την ημέρα που γίνεται και την ώρα).

Νήπιο 3: Α... αυτή η αφίσα (δείχνει την αφίσα με το κινέζικο κουκλοθέατρο) μας είπε πότε να πάμε.

Νηπ/γός: Αφίσες επίσης μπορούμε να δούμε και στους κινηματογράφους. Αν προσέξετε υπάρχουν τέτοια μεγάλα χαρτιά που μας δίνουν πληροφορίες για τις ταινίες που παίζονται. Υπάρχει και ένα άλλο είδος αφίσας όμως· εκείνη που διαφημίζει ένα κατάστημα, ένα αντικείμενο κτλ. Και τέλος παιδιά υπάρχουν και αφίσες για την προστασία του περιβάλλοντος, την καθαριότητα κ.ά.

Λοιπόν έχω μια ιδέα. Για ακούστε την: Τι λέτε να φτιάξουμε κι εμείς μια αφίσα;

Να σημειώσουμε εδώ ότι τη συγκεκριμένη ημέρα ήταν προγραμματισμένη μια επίσκεψη στο φούρνο της γειτονιάς. Με αφορμή το γεγονός αυτό αποφασίσαμε να φτιάξουμε μια αφίσα για το συγκεκριμένο θέμα της οποίας το γραπτό μήνυμα ήταν: "Να έρθετε στο φούρνο μας, να δείτε το ψωμί".

2^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Παιδιά, τι νομίζετε ότι κρατώ στα χέρια μου; Υπάρχει καμιά ιδέα;

Νήπιο 1: Καρτέλες.

Νήπιο 2: Κάρτες.

Νηπ/γός: Πολύ σωστά είναι κάρτες. Θέλετε να δούμε την καθεμιά ξεχωριστά και να την περιγράψουμε; Να δούμε και να μιλήσουμε για τις εικόνες και ό,τι άλλο παρατηρούμε σε κάθε κάρτα;

Ακολουθούν οι περιγραφές των νηπίων απ' τις οποίες θα παραθέσουμε σ' αυτό το σημείο ένα μικρό δείγμα.

Νήπιο 3: Είναι ένα λαγουδάκι.

Νήπιο 4: Δεν είναι λαγουδάκι, είναι κουνελάκι.

Νήπιο 5: Βλέπω μια φραουλίτσα, με χρώματα διάφορα και λουλουδάκια.

Νήπιο 6: Βλέπω έναν Άγιο - Βασίλη που έχει γένια και που γύρω του είναι πουλάκια.

Νήπιο 7: Έχει κάτι λουλουδάκια, φύλλα και κάτι στρογγυλάκια κόκκινα και γράμματα που γυαλίζουν.

Νηπ/γός: Έχει πολλά γράμματα ή λίγα;

Νήπιο 8: Λίγα.

Νήπιο 9: Ένα αγγελουδάκι, και ουράνιο τόξο, και παιδάκια και μια κιθάρα.

Νήπιο 10: Βλέπω δύο κλόουν.

Νήπιο 11: Με έναν σκύλο, βλέπω εγώ και γράμματα

Νηπ/γός: Τι λέτε να γράφει αυτή η κάρτα παιδιά;
Νήπιο 12: Σας αγαπώ πολύ, Χρόνια πολλά.
Νήπιο 13: Σ' αγαπώ πολύ, σκύλο που νανουρίζεσαι χρόνια πολλά.
Νήπιο 14: Να λει για το πάρτι.
Νηπ/γός: Παιδιά, εσείς έχετε στείλει ποτέ κάρτες.
Νήπιο 1: Όχι.
Νήπιο 2: Ναι, εγώ στον Άγιο Βασίλη έχω στείλει.
Νηπ/γός: Πότε στέλνουμε κάρτες ξέρετε;
Νήπιο 3: Τα Χριστούγεννα.
Νήπιο 4: Την Πρωτοχρονιά.
Νήπιο 5: Στα γενέθλια
Νήπιο 6: Το Πάσχα
Νηπ/γός: Και τι γράφουμε μέσα;
Νήπιο 7: Ευχές
Νήπιο 8: Για όταν είναι Χριστούγεννα
Νήπιο 9: Και για τα γενέθλια
Νηπ/γός: Όταν θέλουμε να στείλουμε μια κάρτα τα Χριστούγεννα, τι γράφουμε μέσα;
Νήπιο 10: Καλά Χριστούγεννα, να είσαστε καλά
Νηπ/γός: Όταν κάποιος έχει γενέθλια τι του ευχόμαστε;
Νήπιο 11: Χρόνια πολλά, να είσαι καλά, σ' αγαπάμε.

Έπειτα διαβάζουμε τα κείμενα ορισμένων καρτών στα παιδιά, προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν σ' αυτή τη μορφή του κοινωνικού λόγου. Παράλληλα βλέπουμε και σχολιάζουμε τον τρόπο που είναι γραμμένο "το κείμενο" στις κάρτες. Η δραστηριότητα κλείνει με τη δημιουργία καρτών από τα ίδια τα παιδιά.

Λοιπόν παιδιά τώρα θα ήθελα ο καθένας από σας να μου πει σε ποιον θα ήθελε να στείλει μια κάρτα και τι θα έγραφε μέσα σ' αυτή.

Νήπιο 12: Στη μαμά μου, να είναι καλά.
Νήπιο 13: Στον Άγιο Βασίλη, να είναι καλά και να μου φέρνει πάντα ό,τι του ζητάω.
Νήπιο 14: Στο μπαμπά μου, να του πω: "Να είσαι καλά".

3^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Παιδιά, για να δούμε μαζί αυτόν τον πίνακα που έχω φέρει μαζί μου. Ποιος θέλει να μου μιλήσει γι' αυτόν; Να μας περιγράψει τι βλέπει;
Νήπιο 1: Έχει έναν άνθρωπο.
Νήπιο 2: Όχι, δεν είναι άνθρωπος. Μπαλόνια είναι.
Νήπιο 3: Και γιατί έχει μαλλί και πόδια;
Νήπιο 4: Είναι ένα μπαλόνι με μαλλιά, με μάτια και με στόμα.
Νήπιο 5: Δεν καταλαβαίνω τίποτα... Πότε έχει μαλλιά, πότε δεν έχει τίποτα, πότε έχει μάτια, πότε δεν έχει...

Νηπ/γός: Για προσέξτε με λίγο παιδιά, αυτός ο πίνακας εκτός από τις εικόνες με το μπαλόκι έχει και κάτι άλλο;

Νήπιο 6: Γράμματα πολλά

Νηπ/γός: Και τι μπορεί να γράφει;

Νήπιο 7: Να γράφει για το μπαλόκι. Πώς να γίνει άνθρωπος.

Νηπ/γός: Δηλαδή τι ακριβώς. Ποιος θέλει να μας πει;

Νήπιο 8: Να λει: "Το φουσκώνεις. Μετά το δένεις. Μετά του βάζεις ματάκια, μετά μυτούλα και στοματάκι, μετά μαλλάκια και μετά βάζεις το σκοινί του".

Νηπ/γός: Πρόκειται δηλαδή για έναν πίνακα που μας δείχνει παιδιά τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαμε να μετατρέψουμε ένα μπαλόκι σε κούκλα. Βλέπετε ότι δίπλα από κάθε σχέδιο υπάρχουν και γράμματα. Αυτά τα γράμματα είναι οι οδηγίες για το πώς θα εργαστούμε, τι πρέπει να κάνουμε για να κάνουμε ένα απλό μπαλόκι, κούκλα.

Ακολουθούν ορισμένες από τις προσπάθειες των παιδιών να διαβάσουν το κείμενο με τις οδηγίες υποθέτοντας το περιεχόμενό του σε κάθε στάδιο με τη βοήθεια των σχεδίων.

Νήπιο 9: Πρώτα το φουσκώνουμε. Μετά το δένουμε. Μετά του βάζουμε μάτια, μετά μύτη, στόμα και μετά μαλλιά και μετά ένα σκοινί.

Νήπιο 10: Πρώτα φουσκώνει. Μετά βάζει το λαστιχάκι, βάζει μάτια, βάζει μύτη, βάζει στόμα, βάζει μαλλιά και βάζει και το λαστιχάκι.

Νήπιο 11: Όχι το ξυλάκι βάζει.

Νήπιο 12: Πρώτα το φουσκώνουμε και μετά βάζουμε το λάστιχο. Μετά του βάζεις μάτια. Και μετά του βάζεις μύτη και στόμα, και μετά του βάζεις μάτια. Και μετά το ξύλο.

Νηπ/γός: Και σε τι μπορεί να μας χρησιμεύει ένας τέτοιος πίνακας;

Νήπιο 13: Όταν θέλουμε να φτιάξουμε κάτι.

Νηπ/γός: Σαν τι δηλαδή;

Νήπιο 14: Ένα μπαλόκι να το κάνουμε... να το φτιάξουμε άνθρωπο

Νηπ/γός: Πολύ ωραία πάμε λοιπόν στα τραπέζακι για να φτιάξει ο καθένας τη δική του κούκλα από μπαλόκι με τον τρόπο που μας δείχνει ο πίνακας.

4^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Παιδιά, για να δούμε όλοι μαζί αυτά τα εδώ τα βιβλία. Τι είδους βιβλία νομίζετε ότι είναι;

Νήπιο 1: Τα έχουμε ξαναδεί αυτά τα παραμύθια

Νηπ/γός: Όλα και τα τρία;

Νήπιο 2: Είναι δικά μας.

Νήπιο 3: Όχι αυτό εδώ δεν το ξέρουμε

Νηπ/γός: Έχετε δικό παιδιά, αυτά τα δυο (δείχνω τα παραμύθια) τα δανείστηκα από τη δική σας βιβλιοθήκη, της τάξης σας, ενώ αυτό εδώ το

τρίτο παραμύθι το έχω φέρει εγώ. Ωραία αφού τα γνωρίζετε λοιπόν ποιος θέλει να μας μιλήσει για ένα απ' αυτά; Να μας πει δηλαδή για τον τίτλο του παραμυθιού και με λίγα λόγια την ιστορία.

Νήπιο 4: Εγώ δεν θυμάμαι κανένα.

Νήπιο 5: Ούτε κι εγώ

Νηπ/γός: Ελάτε τότε να τα δούμε μαζί. Εγώ θα ξεφυλλίζω το καθένα απ' αυτά για να βλέπουμε τις εικόνες αλλά και το κείμενο. Πώς αρχίζουν τα παραμύθια παιδιά;

Νήπιο 6: Μια φορά κι έναν καιρό.

Νήπιο 7: Παραμύθι, παραμύθι το κουκί και το ρεβίθι.

Νηπ/γός: Και πώς τελειώνουν;

Νήπιο 8: Και ζήσανε αυτοί καλά κι εμείς ακόμα καλύτερα.

Νηπ/γός: Το πρώτο φύλλο του παραμυθιού ξέρει κανείς να μας πει πώς λέγεται;

Νήπιο 9: Εξώφυλλο.

Νηπ/γός: Και τι είναι γραμμένο σ' αυτό.

Νήπιο 10: Εδώ γράφει για την κόκκινη κοτούλα (δείχνει το παραμύθι)

Νηπ/γός: Πολύ σωστά. Αυτός είναι και ο τίτλος του παραμυθιού που γράφεται στο εξώφυλλό του. Μήπως μπορεί κάποιος να μας δείξει που είναι γραμμένος. Σε ποιο σημείο δηλαδή στο εξώφυλλο του παραμυθιού μας;

Νήπιο 11: Εδώ νομίζω εγώ... (εντοπίζει τον τίτλο).

Νηπ/γός: Εκτός από τον τίτλο στο εξώφυλλο γράφεται και το όνομα του συγγραφέα, του ανθρώπου που έγραψε δηλαδή το παραμύθι. Μήπως μπορεί κανείς να μας δείξει που βρίσκεται αυτό στο παραμύθι που κρατάω;

Νήπιο 12: Εδώ... (δείχνει με το χέρι το όνομα του συγγραφέα)

Νηπ/γός: Ακόμη να πούμε ότι στο εξώφυλλο του κάθε παραμυθιού συνήθως είναι γραμμένο και το όνομα του εικονογράφου, δηλαδή του ανθρώπου που το ζωγράφισε.

Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε και για το δεύτερο παραμύθι από τη βιβλιοθήκη της τάξης. Όσον αφορά το παραμύθι "Ο μικρός Καμπούρης και τα ξωτικά": ξεφυλλίζουμε το παραμύθι και τα παιδιά παρατηρούν και περιγράφουν τις εικόνες.

Νηπ/γός: Ποιοι λέτε παιδιά να είναι οι ήρωες της ιστορίας που θα διαβάσουμε;

Νήπιο 13: Ένα παιδάκι με καμπούρα

Νήπιο 14: Και εξωγήινοι

Νήπιο 1: Όχι μικρά ανθρωπάκια εξωγήινοι είναι.

Νηπ/γός: Ο τίτλος του παραμυθιού είναι "Ο μικρός Καμπούρης και τα ξωτικά". Ποιος θέλει να μας δείξει που βρίσκεται γραμμένος

Νήπιο 2: Εδώ... (δείχνει τον τίτλο).

Ακολούθως γίνεται εντοπισμός και του ονόματος του συγγραφέα.

Διαβάζουμε το παραμύθι στα παιδιά και αφού γίνει η αναδιήγηση τα προτρέπουμε να δημιουργήσει το καθένα το δικό του εξώφυλλο για το παραμύθι που διαβάσαμε γράφοντας με το δικό του τρόπο τον τίτλο του παραμυθιού και το όνομα του συγγραφέα.

5^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Τι είδους βιβλίο νομίζετε ότι είναι αυτό που σας δείχνω παιδιά; Μήπως έχετε ξαναδεί παρόμοιο; Τι λέτε να είναι παραμύθι, κόμικς, βιβλίο με αινίγματα... ή κάτι άλλο;

Νήπιο 1: Δεν έχω δει τέτοιο.

Νήπιο 2: Ναι, το είδα όταν είχες ξανάρθει.

Νήπιο 3: Είναι για τη σημαία την ελληνική.

Νήπιο 4: Είναι για την Ελλάδα στο Ιράκ μήπως.

Νηπ/γός: Εγώ προτείνω να το ανοίξουμε, να το ξεφυλλίσουμε για να το παρατηρήσουμε καλύτερα μήπως και μπορέσουμε να βρούμε τι βιβλίο είναι τελικά.

Σημειώνουμε τις περιγραφές των νηπίων.

Νήπιο 5: Έχει σελίδες και γράμματα.

Νήπιο 6: Βλέπω σελίδες και γράμματα κι απ' έξω βλέπω μερικά γράμματα.

Νηπ/γός: Έχει εικόνες αυτό το βιβλίο ή μόνο γράμματα;

Νήπιο 7: Δεν έχει εικόνες, μόνο γράμματα.

Νηπ/γός: Όπως πολύ σωστά είπατε παιδιά αυτό το βιβλίο έχει μόνο γράμματα μέσα και λέγεται λεξικό. Περιέχει δηλαδή όλες τις λέξεις της γλώσσας που μιλάμε. Αν παρατηρήσουμε προσεκτικά όλες τις σελίδες θα δούμε ότι οι λέξεις είναι γραμμένες η μια κάτω από την άλλη και δίπλα από κάθε λέξη υπάρχει η σημασία της. ακόμη βλέπουμε ότι όλες οι λέξεις που υπάρχουν σε κάθε σελίδα, αρχίζουν από την ίδια φωνούλα - γράμμα.

Σε τι λοιπόν μας είναι χρήσιμο το λεξικό;

Νήπιο 8: Να ψάχνουμε κάτι γράμματα.

Νήπιο 9: Γιατί άμα κάτι το ξεχνάμε να το ανοίγουμε.

Νήπιο 10: Λέξεις

Νηπ/γός: Λοιπόν τώρα θέλω να σκεφτούμε όλοι από μια λέξη και να ψάξουμε στο λεξικό να δούμε τη σημασία της και πώς γράφεται.

Ψάχνουμε στο λεξικό τις λέξεις "κασκόλ, ελικόπτερο, λαβύρινθος, ομίχλη" που μας είπαν τα νήπια και διαβάζουμε τη σημασία τους.

Εκείνο που θα κάνουμε στη συνέχεια είναι να φτιάξουμε το δικό μας λεξικό με το δικό μας πρωτότυπο και μοναδικό τρόπο.

6^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Λοιπόν παιδιά θα ήθελα καθώς ξεφυλλίζω το συγκεκριμένο βιβλίο, να παρατηρήσετε προσεκτικά τι περιέχει.

Νήπιο 1: Ρολόι, σπιτάκι, χελιδόνι και γράμματα.

Νήπιο 2: Εικόνες και γράμματα.

Νηπ/γός: Για να δούμε τι γράφει.

Στη συνέχεια γίνεται επιλογή μιας σελίδας. Διαβάζουμε στα παιδιά το αίνιγμα χωρίς να αναφέρουμε το είδος του γραπτού λόγου και ζητάμε τις δικές τους παρατηρήσεις.

Νηπ/γός: Τι νομίζετε ότι ήταν αυτό που μόλις διαβάσαμε; Παραμύθι, μια ιστορία, ένα ποίημα ή κάτι άλλο;

Νήπιο 3: Αίνιγμα.

Νηπ/γός: Επομένως αυτό το βιβλίο έχει μέσα αινίγματα. Και τι είναι "αίνιγμα"; Ξέρει κανείς να μας πει;

Νήπιο 4: Ξέρω, να πω; Είναι κάτι που το λέμε σε κάποιον και όταν το λέμε ο άλλος προσπαθεί να το βρει.

Νήπιο 5: Να πω ένα αίνιγμα; Είναι ένα στρογγυλό, απ' έξω είναι άσπρο και από μέσα πορτοκαλί. Τι είναι;

Νήπιο 6: Πορτοκάλι!

Νήπιο 7: Αυγό!

Νήπιο 8: Πράσινο φύλλο και όλο το άλλο κόκκινο. Τι είναι;

Νήπιο 9: Μήλο!

Νηπ/γός: Τα αινίγματα λοιπόν είναι προτάσεις ή ποιηματάκια που έχουν κάποιο "μυστικό" νόημα και το "κλείνουν" πάντοτε με την ερώτηση "Τι είναι,"

Τώρα όμως θα κάνουμε κάτι άλλο. Κάτω βλέπετε υπάρχουν κάποιες κάρτες. Οι κάρτες αυτές είναι οι λύσεις των αινιγμάτων που έχουν γράψει στο χαρτόνι. Σ' αυτές υπάρχουν δηλαδή οι λέξεις που ψάχνουμε. Για να τις δούμε μαζί.

Νήπιο 10: Είναι παπούτσια, λουλούδι και πουλί.

Νήπιο 11: Όχι είναι παπούτσια, πεταλούδα και πουλί.

Νήπιο 12: Όχι χελιδόνι βλέπω εγώ.

Νήπιο 13: Έχει και γράμματα κάτω.

Νήπιο 14: Ναι λίγα όμως.

Κατόπιν γίνεται η ανάγνωση των αινιγμάτων. Τα παιδιά επαναλαμβάνουν τα αινίγματα. Και βρίσκουν τις λύσεις ανάμεσα στις κάρτες. Στη συνέχεια προσπαθεί το κάθε παιδί να φτιάξει το δικό του αίνιγμα με το δικό του τρόπο έχοντας ως κύριο ερέθισμα τα αινίγματα που μόλις διαβάσαμε και που βρίσκονται γραμμένα στο χαρτόνι.

Νηπ/γός: Παιδιά, θέλετε να δούμε μαζί αυτά τα βιβλία που έχω φέρει μαζί μου σήμερα; Τι είδους βιβλία νομίζετε ότι είναι; Έχετε μήπως ξαναδεί παρόμοια;

Νήπιο 1: Είναι για τον Πινόκιο, τη Χάιντυ, τον Γούντι και τον Bugs Bunny.

Νήπιο 2: Εγώ τα έχω σε κασέτα.

Νήπιο 3: Είναι κινούμενα σχέδια.

Νηπ/γός: Αυτά τα βιβλία παιδιά λέγονται κόμικς και περιέχουν μικρές ιστορίες με ήρωες κινούμενα σχέδια συνήθως. Οι ιστορίες αυτές τις περισσότερες φορές είναι αστείες.

Νήπιο 4: Ναι όμως, είναι βιβλία για τα παιδάκια.

Νηπ/γός: Και όχι μόνο, πολλές φορές τα διαβάζουν και οι μεγάλοι.

Νήπιο 5: Τα βλέπουμε και στην τηλεόραση αυτά τα κινούμενα σχέδια.

Στη συνέχεια ζητάμε απ' τα παιδιά να παρατηρήσουν προσεκτικά αποσπάσματα από κόμικς και γελοιογραφίες (που έχουμε συγκεντρώσει από εφημερίδες) και που βρίσκονται τοποθετημένα σε ταμπλό. Ακολουθούν κάποιες από τις περιγραφές των παιδιών.

Νήπιο 6: Η Χάιντυ ξαπλώνει στο κρεβάτι και σ' αυτή (δείχνει άλλο απόσπασμα από κόμικς) η Χάιντυ είναι έξω με τα προβατάκια.

Νήπιο 7: Η Χάιντυ είναι με τον παππού της και ο παππούς λει: "Χάιντυ, τράβα μέσα γιατί έχει κρύο" και η Χάιντυ λει: "Παππού, μα δεν κρυώνω".

Νήπιο 8: Εδώ ο παππούς λει: "Χάιντυ κοίτα την κατσίκούλα".

Νήπιο 9: Βλέπω ένα κοριτσάκι με έναν άντρα και βγαίνουν έξω και το κοριτσάκι λει στον άντρα: "γιατί τρως τόσο πολύ, και εγώ δεν έχω τίποτα να φάω;"

Νήπιο 10: Είναι μια γάτα και ο Ντόναλτ. Χτυπάει το κουδούνι. Ανοίγει και βλέπει ένα κουτί. Το παίρνει ο Ντόναλτ το κουτί και λει: "Αχ τι έκπληξη είναι αυτή!"

Μετά τις υποθέσεις των παιδιών για τα λόγια των ηρώων στα κόμικς αλλά και στις γελοιογραφίες διαβάζουμε το γραπτό κείμενο σε όσες από τις γελοιογραφίες (κόμικς) υπάρχει. Σε εκείνες όπου δεν υπάρχουν λόγια τα συμπληρώνουμε εμείς σύμφωνα με προτάσεις των παιδιών.

Νηπ/γός: Σ' αυτές τις εικόνες παιδιά που δεν έχουν λόγια θέλετε να συμπληρώσουμε εμείς; Και πώς προτείνετε να τα γράψουμε;

Νήπιο 11: Με μολύβι να τα γράψουμε και να τα κάνουμε στρόγγυλο.

Νηπ/γός: Να τα κυκλώσουμε δηλαδή όπως και στις υπόλοιπες εικόνες που βλέπουμε.

Στη συνέχεια προτείνουμε στα παιδιά να κάνουν και τα ίδια ζωγραφιές σε στιλ κόμικς.

Νηπ/γός: Θα ήθελα παιδιά να παρατηρήσετε πολύ προσεκτικά ό,τι υπάρχει στο ταμπλό μας σήμερα. Αφού κάνετε κάτι τέτοιο θα με ενδιέφερε πολύ να ακούσω τις απόψεις σας για το τι νομίζετε ότι είναι αυτά που βλέπετε.

Νήπιο 1: Είναι σαμπουάν για τα μαλλιά.

Νήπιο 2: Διαφημιστικά είναι στα περιοδικά.

Νήπιο 3: Τα βλέπουμε και στην τηλεόραση.

Νηπ/γός: Που αλλού μπορούμε να δούμε ή να ακούσουμε διαφημιστικά μηνύματα;

Νήπιο 4: Στην εφημερίδα

Νήπιο 5: Στο ραδιόφωνο

Νήπιο 6: Αυτά είναι όμως από ...περιοδικό.

Νήπιο 7: Όχι είναι και σε εφημερίδα.

Νηπ/γός: Για πείτε μου διαφημίσεις που έχετε δει στην τηλεόραση και που σας έχουν κάνει εντύπωση;

Νήπιο 8: Είναι με τη σοκολάτα και μια καρδιά

Νήπιο 9: Εκείνη που λει για τα Goody's.

Ακολουθεί σχολιασμός των διαφημιστικών μηνυμάτων που δόθηκαν ως ερεθίσματα στα παιδιά. αναγνωρίζουμε τους λογότυπους, εντοπίζουμε τις λέξεις και διατυπώνουμε υποθέσεις για το γραπτό κείμενο που τα συνοδεύει.

Νήπιο 10: Είναι τρεις γυναίκες και ένα σαμπουάν.

Νήπιο 11: Είναι ένα κοριτσάκι ...μια γυναίκα, έχει μαλλιά και από κάτω ένα σαμπουάν και λει "Dove".

Υπόθεση νηπίου για το γραπτό μήνυμα: (λει κάνει ωραία μαλλιά να το δοκιμάσετε).

Νήπιο 12: Είναι κρέμα, γράφει "να είναι απαλό το δέρμα σας".

Νηπ/γός: Και για ποιο λόγο πιστεύετε παιδιά ότι υπάρχουν οι διαφημίσεις;

Νήπιο 13: Για να λένε κάτι που θα βγαίνει.

Νήπιο 14: Όταν είναι κάτι που δεν το ξέρουμε να το βλέπουμε στην τηλεόραση και να πάμε να το αγοράσουμε.

Νηπ/γός: Παιδιά έχω μια ιδέα. Τι θα λέγατε να παίξουμε ένα παιχνίδι που λέγεται "μικροί διαφημιστές"; Για να το παίξουμε όμως θα πρέπει ο καθένας από σας να δημιουργήσει τη δική του διαφήμιση. Στο τέλος θα κάνουμε ένα διαγωνισμό και θα αποφασίσουμε για την πιο εντυπωσιακή και πρωτότυπη διαφήμιση, της οποίας ο δημιουργός αν θέλει μπορεί να την παρουσιάσει στην τηλεόραση της τάξης μας.

9^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Ποιος θα ήθελε να μιλήσει γι' αυτά τα βιβλία ή να μας περιγράψει κάποιο απ' αυτά και να μας πει τι είδους βιβλίο νομίζει ότι είναι;

Νήπιο 1: Έχουν γράμματα μέσα, όλο γράμματα.

Νήπιο 2: Και αριθμούς.

Νήπιο 3: Είναι σαν αυτά που γράφουμε τα τηλέφωνα.

Νήπιο 4: Βλέπω γράμματα, νούμερα που γράφουμε πάνω τα τηλέφωνα.

Νήπιο 5: Εδώ γράφει 3 και 2003.

Νηπ/γός: Λοιπόν αυτά τα βιβλία παιδιά λέγονται ημερολόγια. Συνήθως τα χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να γράψουν και να φυλάξουν μέσα σ' αυτά κάποιες κρυφές τους σκέψεις, πώς πέρασαν την ημέρα τους, σημειώνουν γεγονότα σημαντικά για τη ζωή τους ευχάριστα αλλά και δυσάρεστα. Και όλα αυτά για να τα διαβάζουν μετά από καιρό και να τα θυμούνται. Επομένως δεν τα χρησιμοποιούμε για να γράφουμε τηλέφωνα. Γι' αυτό το λόγο υπάρχουν άλλα βιβλία. Τα νούμερα που είδατε είναι οι ημερομηνίες που σημειώνουμε για το πότε συνέβη κάτι.

Στη συνέχεια ζητάμε απ' τα παιδιά να επιλέξουν κάποιο απ' τα ημερολόγια που τους εντυπωσίασε προκειμένου να διαβάσουμε μια δυο σελίδες του και να δούμε το περιεχόμενό του.

Ακολουθούν οι παρατηρήσεις των παιδιών για τη σελίδα του ημερολόγιου που διαβάσαμε.

Νήπιο 6: Λεει για ένα παιδάκι, πώς πέρασε στο πάρτι.

Νήπιο 7: Είναι ένα κοριτσάκι, πήγε στο πάρτι της φίλης της της Άννας και λεει για τους φίλους της.

Νήπιο 8: Ότι πέρασε ωραία και έπαιξαν πολλά παιχνίδια.

Νηπ/γός: Παιδιά, δεν θα ήταν ωραία ιδέα να φτιάξουμε και εμείς ένα δικό μας ημερολόγιο; Θα είναι το ημερολόγιο της τάξης μας. Τι προτείνετε να γράψουμε σ' αυτό;

Ύστερα από συζήτηση καταλήγουμε να γράψουμε για το πώς πέρασε η προηγούμενη μέρα στο Νηπιαγωγείο. Ακολουθεί συζήτηση για το πώς θα φτιάξουμε το ημερολόγιο. Σε χαρτόνι κανσόν γράφουμε την ημερομηνία (10 Απριλίου 2003) και στη συνέχεια τα παιδιά κάνουν προτάσεις για το κείμενο που θα γράψουμε.

Νήπιο 9: Το πρωί ήρθαμε στο σχολείο.

Νήπιο 10: Μετά κάναμε προσευχή.

Νήπιο 11: Μετά μιλήσαμε για τους ήχους.

Νήπιο 12: Και τα μουσικά όργανα.

Νήπιο 13: Μετά βγήκαμε διάλειμμα και παίξαμε με τους φίλους μας.

Νήπιο 14: Μετά ζωγραφίσαμε για το Πάσχα αυγουλάκια

Τα παιδιά συμπληρώνουν το κείμενο με τις ζωγραφιές τους και ακολουθεί ανάγνωση δίνοντας έμφαση στην κίνηση του χεριού από αριστερά προς τα δεξιά.

10^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Υπάρχει καμιά ιδέα για το τι μπορεί να είναι αυτό; Λέτε να είναι παραμύθι, ανέκδοτο, αίνιγμα, κόμικς ή κάτι άλλο;

Νήπιο 1: Δεν έχει εικόνες, μόνο γράμματα

Νήπιο 2: Είναι ποίημα

Νηπ/γός: Πώς το κατάλαβες;

Νήπιο 3: Το διάβασα. Λεει: "Ένα πανί".

Νηπ/γός: Ξέρετε τι είναι τα ποιήματα;

Νήπιο 4: Είναι αυτά που λέμε στις γιορτές.

Νήπιο 5: Μας τα δίνουν οι κυρίες

Νηπ/γός: Ωραία ποιος θέλει να μας δείξει που είναι γραμμένος ο τίτλος του ποιήματος και το όνομα του ποιητή που έγραψε το ποίημα που θα διαβάσουμε;

Νήπιο 6: Εδώ (δείχνει τον τίτλο και το όνομα του ποιητή)

Νηπ/γός: Να πούμε παιδιά ότι τα ποιήματα είναι συνήθως μικρά κείμενα που αποτελούνται από μικρές φράσεις. Αυτές φτιάχνουν και τις στροφές τους. (Διαβάζουμε την πρώτη στροφή του ποιήματος στα παιδιά).

Στη συνέχεια διαβάζουμε όλο το ποίημα στα παιδιά ξεκινώντας από τον τίτλο του. Τα παιδιά συνοδεύουν σε μια δεύτερη και τρίτη ανάγνωση.

Νηπ/γός: Τώρα θα κάνουμε το εξής: καθώς εγώ θα διαβάζω το ποίημα εσείς θα έχετε κλειστά τα μάτια σας. Στο τέλος θα σας πώς να τα ανοίξετε και να μου πείτε τις εικόνες που πέρασαν από μπροστά σας ακούγοντάς το.

Νήπιο 7: Μου θύμισε ένα καράβι

Νήπιο 8: Μου θύμισε τη θάλασσα

Νήπιο 9: Μου θύμισε το καλοκαίρι

Νήπιο 10: Μου θύμισε το πανί που πηγαίνουμε με τη βάρκα

Νήπιο 11: Μου θύμισε τα παγωτά

Νήπιο 12: Μου θύμισε το πανί που είναι της βάρκας

Νηπ/γός: Ποιος θα μας πει τι βλέπει σ' αυτή τη σελίδα;

Νήπιο 13: Βλέπω πανιά και γράμματα.

Νήπιο 14: Βλέπω άγκυρα

Νήπιο 1: Βλέπω караβάκι

Νήπιο 2: Βλέπω ήλιο και σύννεφα και πουλί

Νήπιο 3: Έχει και γράμματα

Νηπ/γός: Τι μπορεί να γράφει;

Νήπιο 4: Για το караβάκι

Νήπιο 5: Για το πανί

Διαβάζουμε ξανά το ποίημα στη σχηματική του μορφή

Νήπιο 6: Είναι το ίδιο... αλλά το έχει σε διαφορετικές σειρές.

Νήπιο 7: Είναι σε σχήματα αυτό.

Τέλος αφού είδαμε το ποίημα σε δύο διαφορετικές μορφές (την κλασική και τη σχηματική) ζητάμε απ' τα παιδιά να το γράψουν με το δικό τους τρόπο.

11^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Παιδιά ότι έχω φέρει μαζί μου σήμερα; Μπορείτε να διακρίνετε τι ακριβώς είναι; Μήπως έχετε ξαναδεί κάτι παρόμοιο;

Νήπιο 1: Είναι εφημερίδες

Νήπιο 2: Το ξέρω γιατί παίρνει ο μπαμπάς μου και διαβάζει

Νηπ/γός: Και τι μπορεί να γράφει μια εφημερίδα;

Νήπιο 3: Να γράφει για τον πόλεμο στο Ιράκ

Νήπιο 4: Για άλλους πολέμους

Νήπιο 5: Για ανθρώπους που πεθαίνουνε.

Νήπιο 6: Για το μπάσκετ

Νήπιο 7: Για τον καιρό

Νήπιο 8: Να γράφει για τις ταινίες που βλέπουμε

Νηπ/γός: Για πείτε μου τώρα σε τι νομίζετε ότι μας χρησιμεύουν οι εφημερίδες;

Νήπιο 9: Να μαθαίνουμε τα νέα που έχουν και οι ειδήσεις.

Νήπιο 10: Να τις διαβάζουμε και να μαθαίνουμε για τον πόλεμο

Νήπιο 11: Για να ξέρουμε ποιοι άνθρωποι θα έρθουν στην πόλη μας.

Νήπιο 12: Να μαθαίνουμε τα καλά νέα και τα άσχημα.

Κατόπιν εντοπίζουμε το όνομα (τίτλο) της κάθε εφημερίδας και τη θέση στην οποία βρίσκεται αυτό, παρατηρούμε τις φωτογραφίες και σχολιάζουμε τις λεζάντες. Εστιάζουμε όμως την προσοχή μας στις σελίδες όπου υπάρχουν οι "μικρές αγγελίες". Δείχνουμε μια σελίδα απ' αυτές στα παιδιά.

Νηπ/γός: Θα ήθελα να παρατηρήσετε προσεκτικά αυτή τη σελίδα και να μου πείτε τι βλέπετε.

Νήπιο 13: Γράμματα πολλά.

Νήπιο 14: Μικρά γραμματάκια και αριθμούς

Νηπ/γός: Έχει και εικόνες όπως οι άλλες σελίδες της εφημερίδας;

Νήπιο 1: Όχι, μόνο γράμματα πολλά.

Νηπ/γός: Αυτή η σελίδα παιδιά αναφέρεται σε μια στήλη της εφημερίδας που λέγεται "Μικρές Αγγελίες". Μήπως έχετε ξανακούσει τον τίτλο;

Νήπιο 2: Όχι.

Νηπ/γός: Σ' αυτή τη στήλη υπάρχουν πληροφορίες για κάτι το οποίο πωλείται, ενοικιάζεται ή ζητείται καθώς και κάποια προσωπικά στοιχεία του ανθρώπου που πουλάει, ζητάει ή ενοικιάζει κάτι (όπως το τηλέφωνό του κτλ.).

Στη συνέχεια διαβάζουμε ενδεικτικά κάποιες από τις αγγελίες που υπάρχουν σ' αυτή τη στήλη και τις σχολιάζουμε. Σε ταμπλό έχουμε

τοποθετήσει τις τυπωμένες αγγελίες "Ενοικιάζεται", "Πωλείται" και "Ζητείται". Τις παρουσιάζουμε στα παιδιά.

Νηπ/γός: Ας φανταστούμε παιδιά ότι αυτές οι στήλες αποτελούν τη σελίδα των "Μικρών Αγγελιών" της δικής μας εφημερίδας. Τι θα λέγατε να φτιάξει ο καθένας τη δική του αγγελία να την τοποθετήσει κάτω από τη στήλη που θέλει και να μας την παρουσιάσει;

12^η Δραστηριότητα

Νηπ/γός: Παιδιά, ελάτε να δούμε μαζί τα βιβλία που κρατώ στα χέρια μου. Αφού τα ξεφυλλίσουμε και παρατηρήσουμε με προσοχή τις εικόνες θα ήθελα να μιλήσουμε γι' αυτές, να αναφέρουμε κάτι που μας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση ή είδαμε για πρώτη φορά.

Νήπιο 1: Είναι ένα βιβλίο με αγάλματα

Νήπιο 2: Βλέπω ένα δαχτυλίδι και ένα ρολόι. Είναι χρυσά.

Νήπιο 3: Έχει κλειδιά διάφορα, μικρά, μεγάλα.

Νήπιο 4: Πιατέλες χρυσές

Νηπ/γός: Τι είδους βιβλία μπορεί να είναι αυτά;

Νήπιο 5: Με αγάλματα

Νήπιο 6: Αυτά που είναι στα μουσεία

Νηπ/γός: Μήπως ξέρει κανείς να μας πει τι είναι το μουσείο;

Νήπιο 7: Ναι ξέρω εγώ. Έχω μπει σε ένα μουσείο. Είδα αγαλματάκια μικρά. Είχε κλειδωνιές αρχαίες. Είχε κεφάλια. Αγαλματάκια μικρά όπως βλέπουμε στον κινηματογράφο.

Νήπιο 8: Εγώ είχα δει αρχαία κάδρα και ζωγραφιές και μικρά κεριά.

Νήπιο 9: Είναι ένα μουσείο που ήταν τα παλιά χρόνια κάτι αγαλματάκια που τα στολίσανε. Αυτά τα είχανε βρει σε άμμο και τα βάλανε εκεί μέσα.

Στη συνέχεια με αφορμή τις βιωμένες εμπειρίες των παιδιών που σχετίζονται με επισκέψεις σε μουσειακούς χώρους κάνουμε λόγο για το τι μπορούμε να συναντήσουμε επισκεπτόμενοι το Πολεμικό, το Λαογραφικό, το Νομισματικό Μουσείο ή το Κέντρο Λαϊκής Τέχνης και Παράδοσης.

Νηπ/γός: Δεν μου λετε παιδιά, υπάρχει κανένας τρόπος ώστε να κρατήσουμε στη μνήμη μας ότι είπαμε σήμερα για το τι μπορούμε να δούμε σε ένα μουσείο;

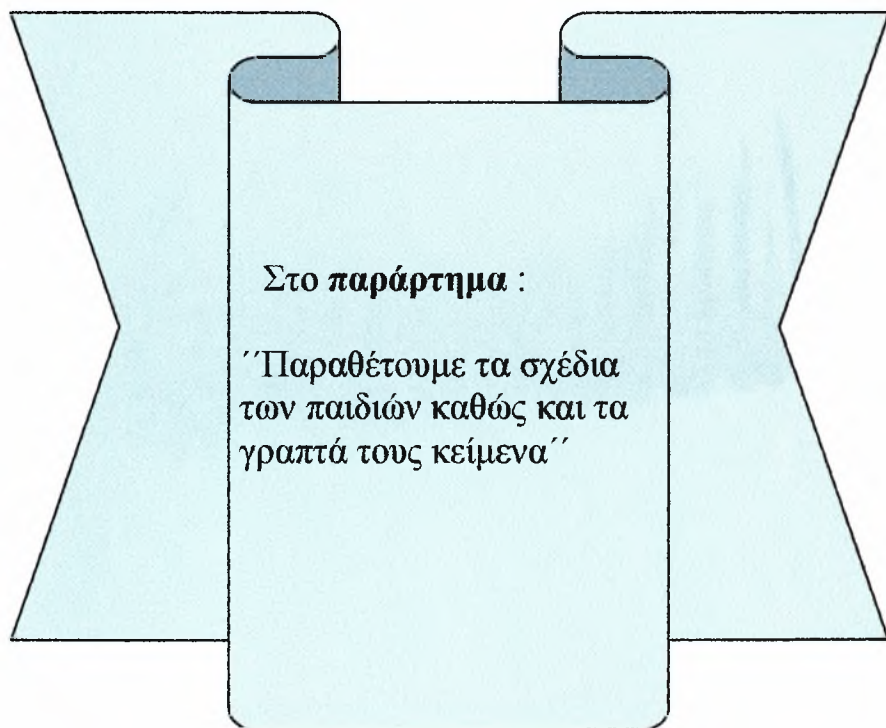
Νήπιο 10: Ναι να τα γράψουμε σε χαρτάκι..

Νηπ/γός: Πολύ ωραία ...εγώ προτείνω να κάνουμε μια λίστα με τα αντικείμενα που μπορούμε να δούμε σε ένα μουσείο. Θα γράψουμε δηλαδή τα αντικείμενα για τα οποία μιλήσαμε σε ένα χαρτόνι, το ένα κάτω από το άλλο ώστε να τα θυμόμαστε και μετά από μέρες. Πρέπει όμως να αποφασίσουμε και για τον τίτλο που θα δώσουμε στη λίστα μας.

Κατόπιν τα παιδιά αναφέρουν τα αντικείμενα που θυμούνται από τη συζήτηση που έγινε προηγουμένως, τα οποία γράφουμε στο χαρτόνι.

Ακολουθεί συζήτηση για τον τίτλο της λίστας και καταλήγουμε στον εξής: ``Αντικείμενα μουσείου``. Τέλος προτείνουμε στα παιδιά να φτιάξουν το καθένα τη δική του λίστα με τον παραπάνω τίτλο. Προκειμένου να γίνει κάτι τέτοιο είτε συμβουλευόμαστε τη λίστα που δημιουργήσαμε, είτε αποτυπώνουν το δικό τους προσωπικό στίλ γραψίματος.

Στο παράρτημα :

“Παραθέτουμε τα σχέδια
των παιδιών καθώς και τα
γραπτά τους κείμενα”

ΣΥΝΑΓΩΓΗ

ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ
ΕΠΙΠΡΟΒΟΡΔΕΥΣΕΙΣ

Το παιδί γράφει: "Καλά Χριστούγεννα 2003"

ΕΥΤΥΧΙΟΛΟΓΙΩΝ
ΜΑΡΙΑΣ

Το παιδί προσπαθεί να γράψει: "Ευτυχισμένα Χριστούγεννα"

Θεόν

αγαπώ το

Handwritten text, possibly a signature or name, oriented vertically in the center of the page.

Το νήπιο γράφει: "Ευτοχισμένα Χριστούγεννα"

99213

AKOM

Το νήπιο γράφει : "Καλές Γιορτές"

Χρυσός Ιππός
ΧΧΧΧΧΧΧΧΧΧ

• 21.6.6
• 21.6.6

Το νήπιο γράφει: "Να είναι καλά ο μπαμπάς"

Handwritten Greek characters and symbols, including the letters Σ, Ξ, Π, Η, Γ, Α, Ε, Υ, and the word ΧΡΟΝΙΑ.

Το νήπιο γράφει : "Χρόνια Πολλά"

ΝΑΟΚ

ΧΡΙΣΤΟΣ

ΝΒ

Το νήπιο προσπαθεί να γράψει : "Καλά Χριστούγεννα"

ΣΥΝΑΓΗΡΑΧΕΙΣ

Από

Από τα κορί-

Α, α

ΑΡΧΗ

Άρωμα

Αρακάς
πυλός

αδυνάτισμα

αγορας! 27

ΠΑΝΤΑΜΕ

Από τα κορίτσια

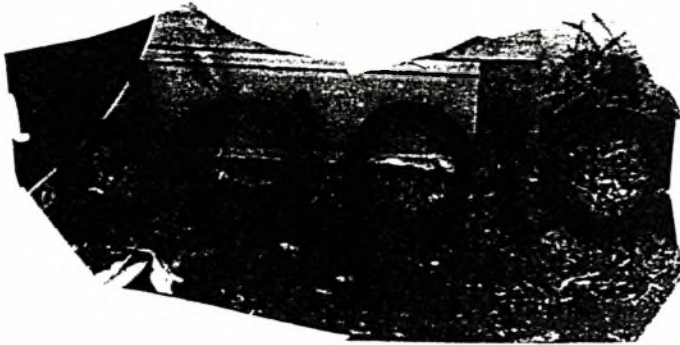
ΑΝΤΩΝΗΣ

ΑΠΟΤΡΙΧΩΣΗ

Αγόρια

B, b

«ΒΟΤΚΑ

Βόλτα

Βήματα!

Βράδυ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΙΣΣΥ ΑΡΧΑΪΚΗ

Γ

, δ

γ

γ

γ

γιορτής

γεύσεις

γ

Δ, δ

ΔΩΡΟ

Κιμάσατε το

ΔΙΟΚΟΙ

ΔΩΡΟ

ΔΕΝ

ΔΩΡΟ

“Δυσκολες”

Ἑιδωμένων

Ε, ε

εισοδι

ΕΓΩ

ἑπτανησοτικά

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Z, J

ZOYH
VEP

Z

Ιζωή : ο χρόνος του βίου ανθρώπων και ζώων.

Z

ΖΕΣΤΑ : ασθένεια που διατηρεί υψηλή θερμοκρασία.

Η, η

ήρθαν
ήλιο

Κ, κ

... είναι μία σου: φίου σου!

κεφαλή...
ή η εντάρο του αγοριού σου νη

Κ

ΠΙΚΟ

Κάνεις
ή κεφαλιού σου! Μπαρε

καλύτερες

ΚΟΙΤΑΜΕ

Σ. Ν. .
ΧΡΥΣΟ ΟΝΤ 236

Μ, μ

Μία,

: ειδικό ελαστικό ένδυμα για το θαλασσίδιο μπάνιο.

Μη

N, ν

ΝΥΧΤΑ : Το έκτοσάδι, το χρονικό διάστημα από τη δύση μέχρι την ανατολή του ηλίου

νέα

Ο, ο

ΟΤΑΝ

ΟΜΟΡΦ

ολα

Πολυθρόνες
Καθίστε αναπαυτικά

Σ, σ

ΣΤΡΙΜΜΕΝΕΣ! : οι γυριόπτες, οι δούλοπτες

ΟΚΙ

ΣΧΕΣΕΙΣ

: οι βλεπές εναντίες, γυρι
μίες

Τ, τ

τί

ΤΕΟΤ
Μαρία Κρισταλάκη

τέλεια

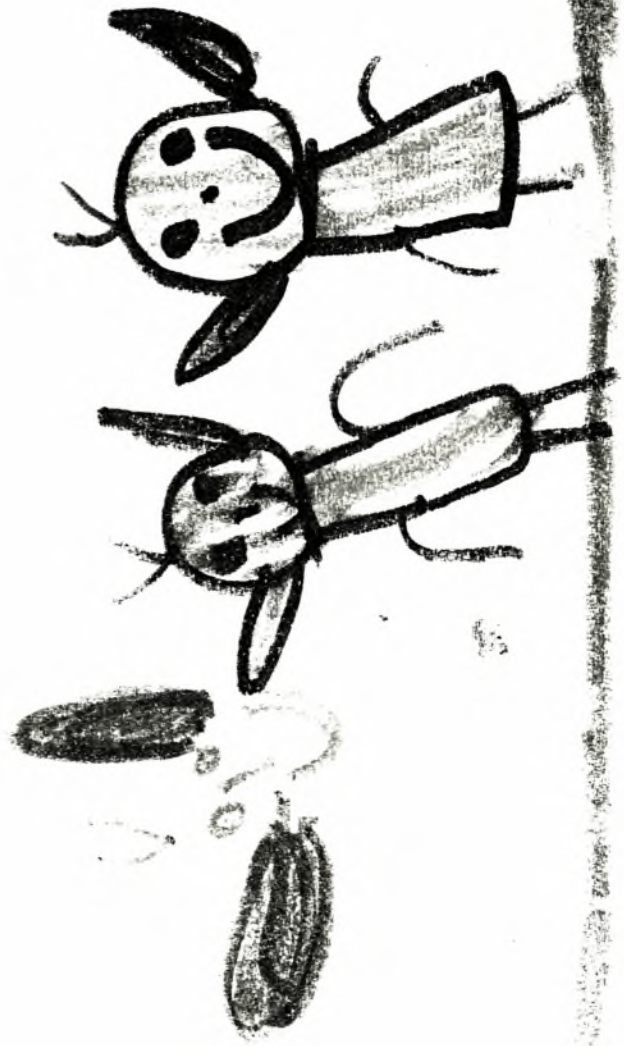

40 P A T H P I U N I A

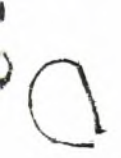
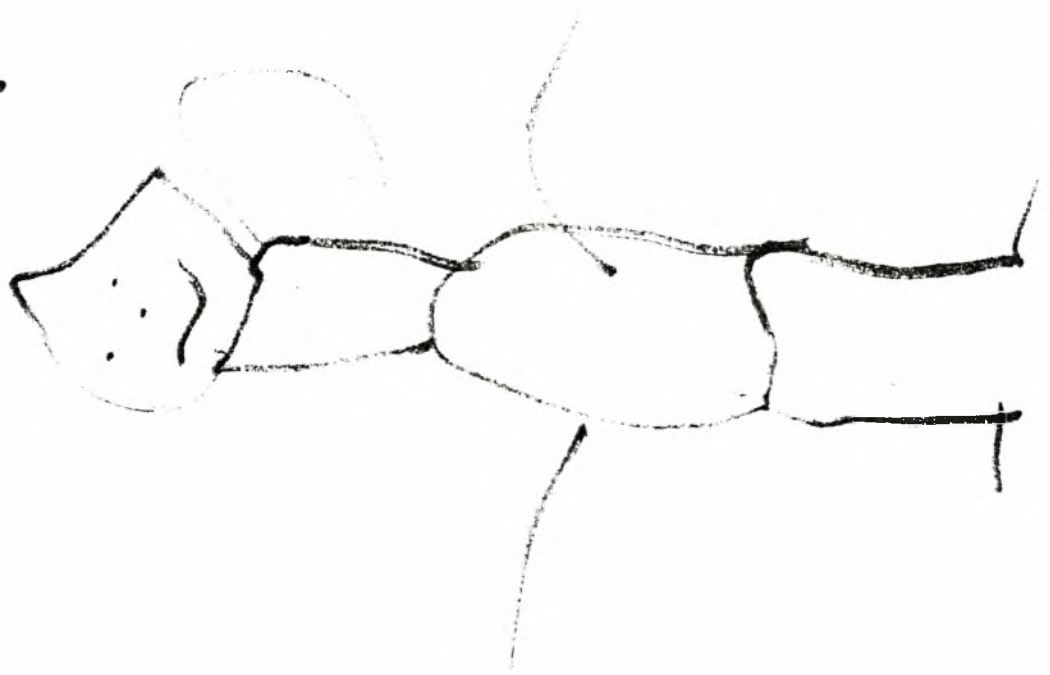
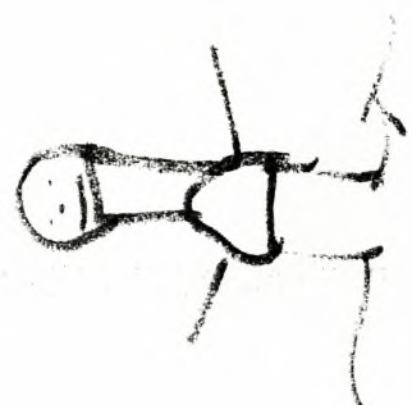
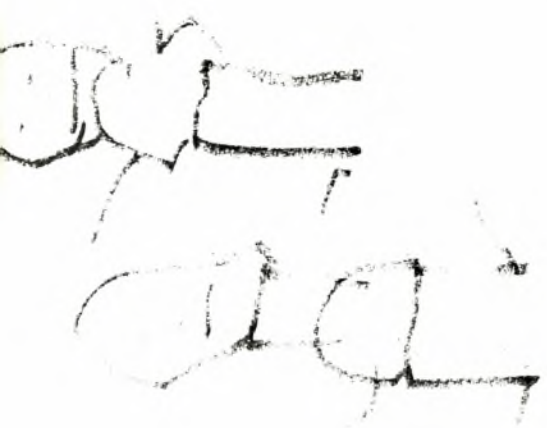

ΕΤΥΧΟΣ ΒΕΡΥΚΙΟΣ
ΕΤΥΧΟΣ ΚΡΟΣΥΚΙΟΣ

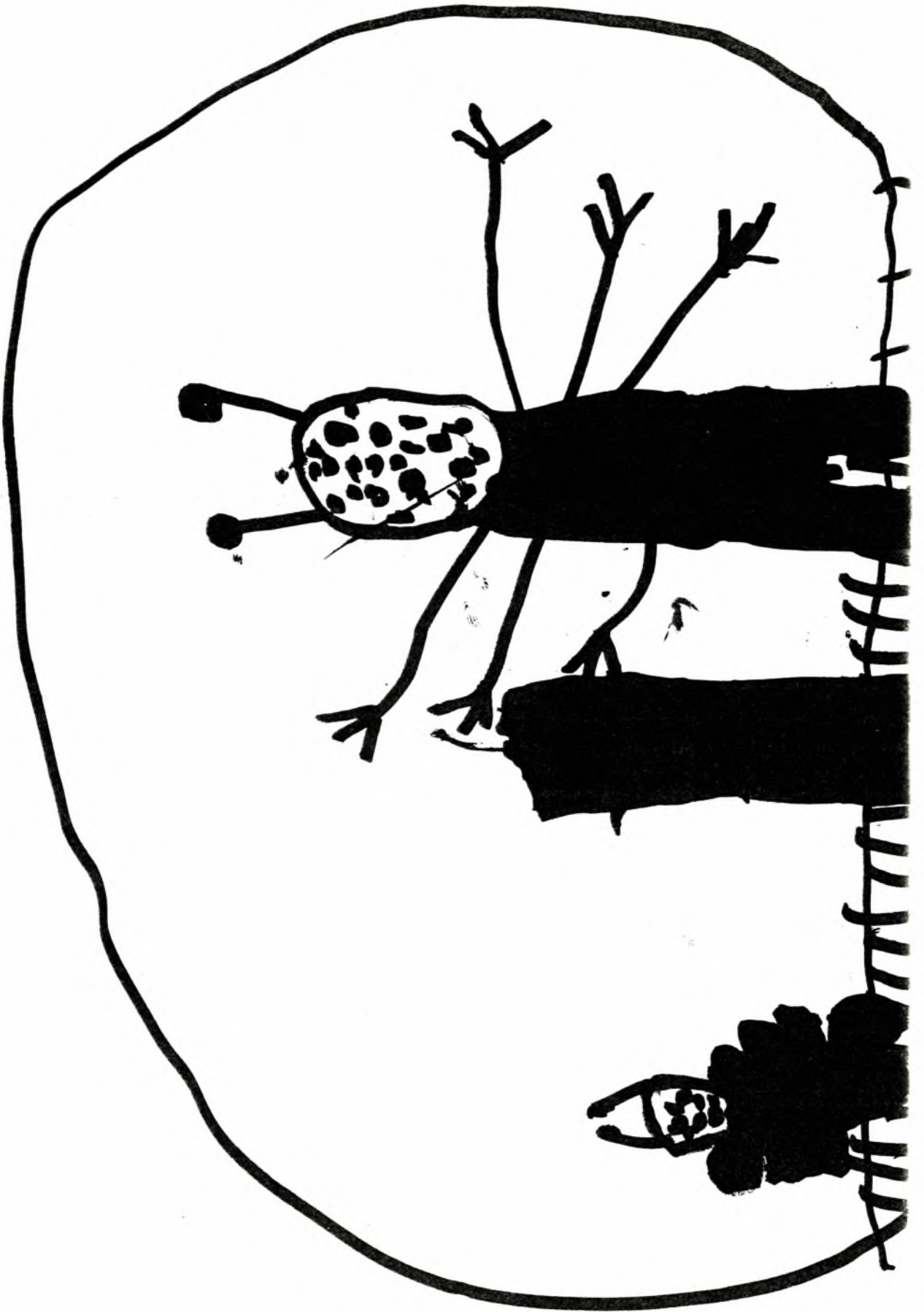
ΚΑΟΥΝΤΙΟΥΡΝΣ

Handwritten text in a stylized, possibly cursive or shorthand script, including characters that resemble 'M', 'I', 'K', 'P', 'O', 'S'.

A small handwritten mark or character at the top center.

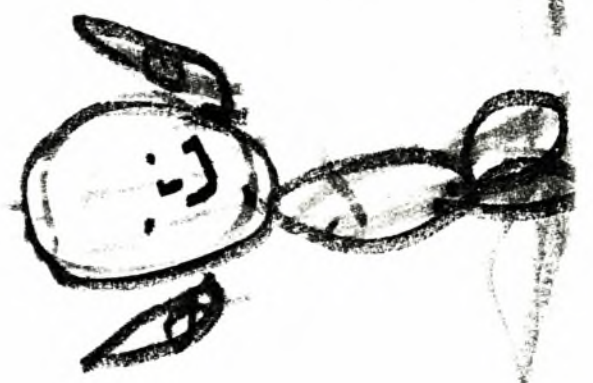
A large, stylized handwritten character or symbol at the top right.

A large, stylized handwritten character or symbol at the top right.

A large, stylized handwritten character or symbol at the top right.

A large, stylized handwritten character or symbol at the top right.

A large, stylized handwritten character or symbol at the top right.

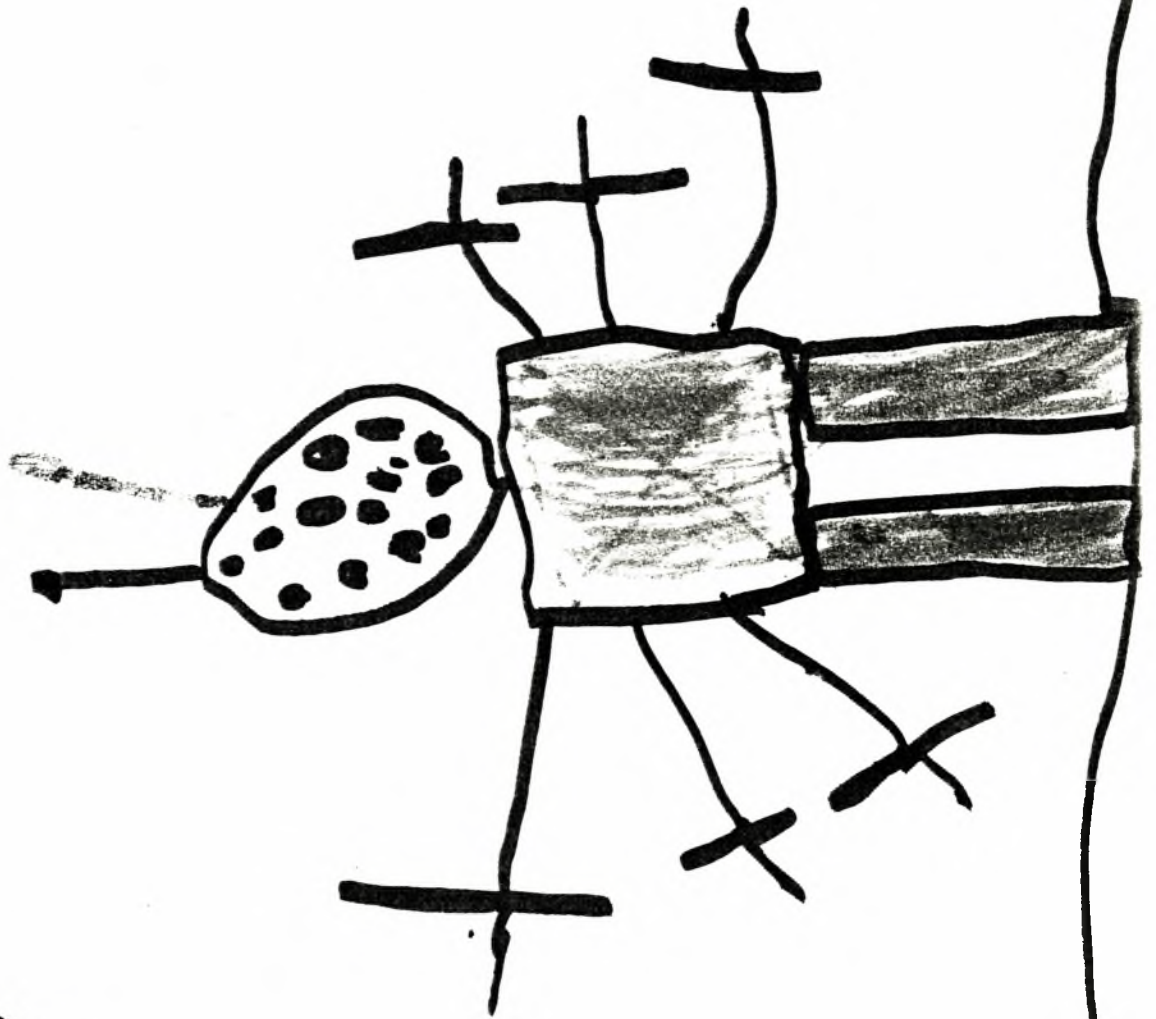

18

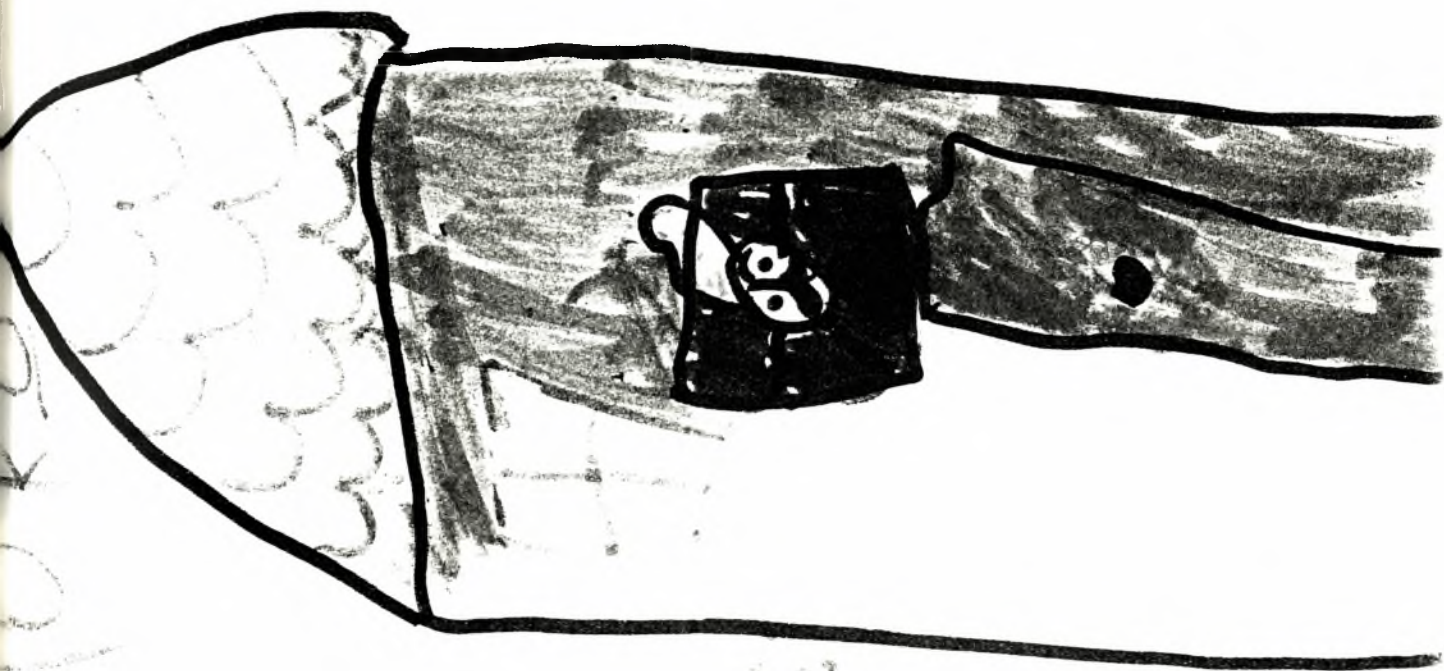

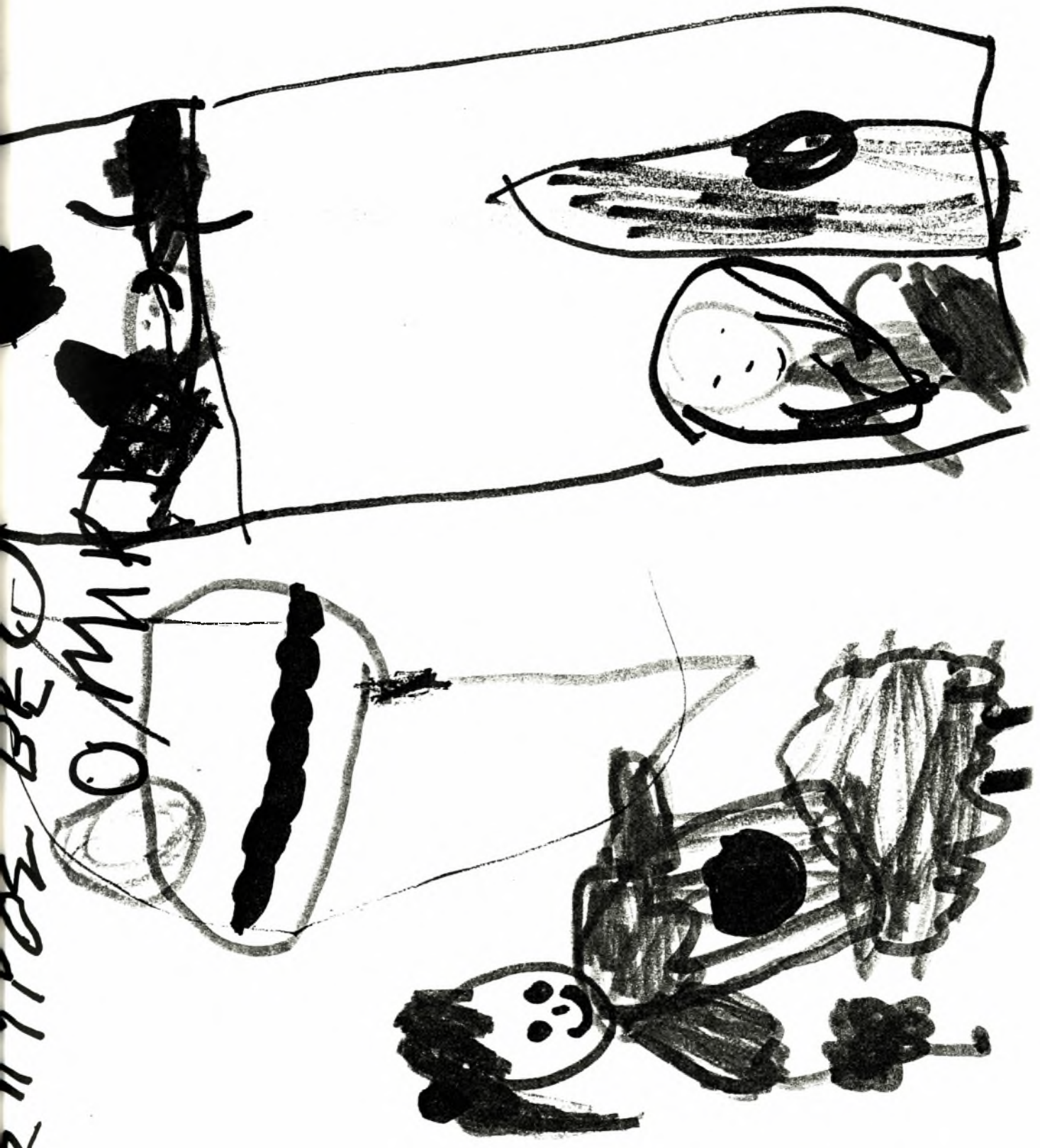

211103 BEC

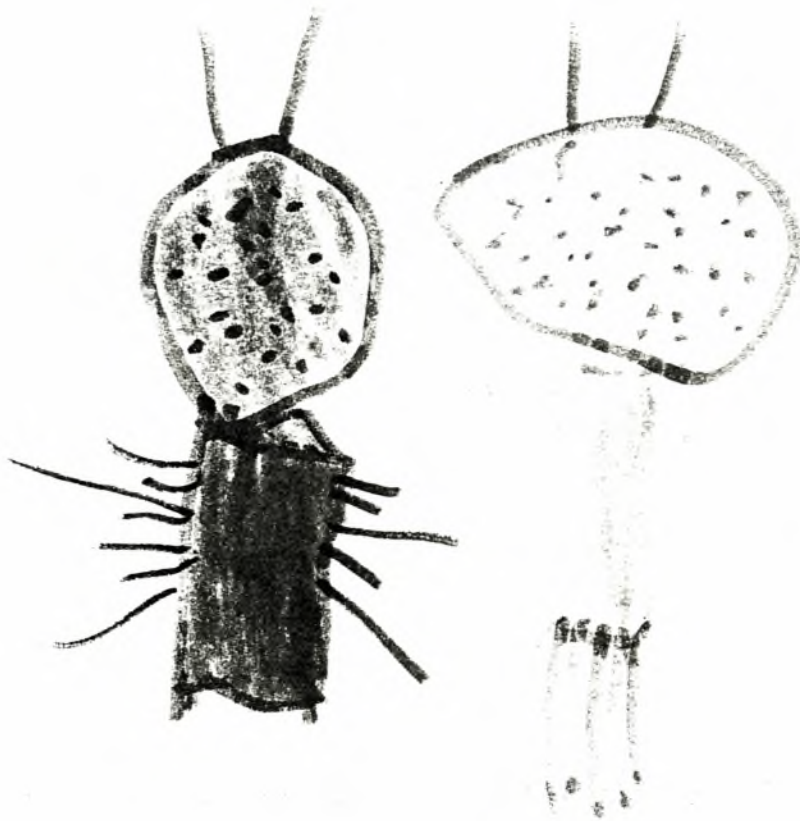
0/11/11

ΣΠΥΡΟΣ ΕΡΥΚΙΟΣ

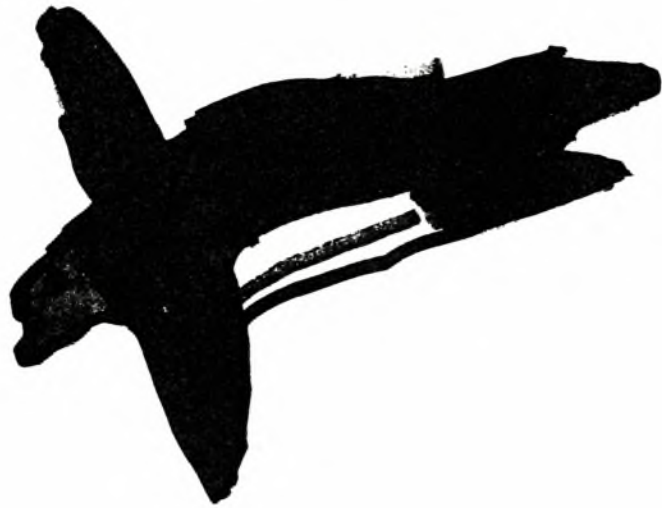

COMPARTIMENTA

Από η αλληλωση αλλο
δονη

1970

THE HOUSE

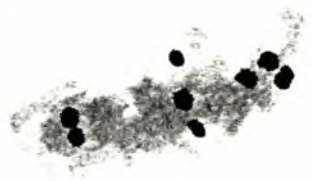

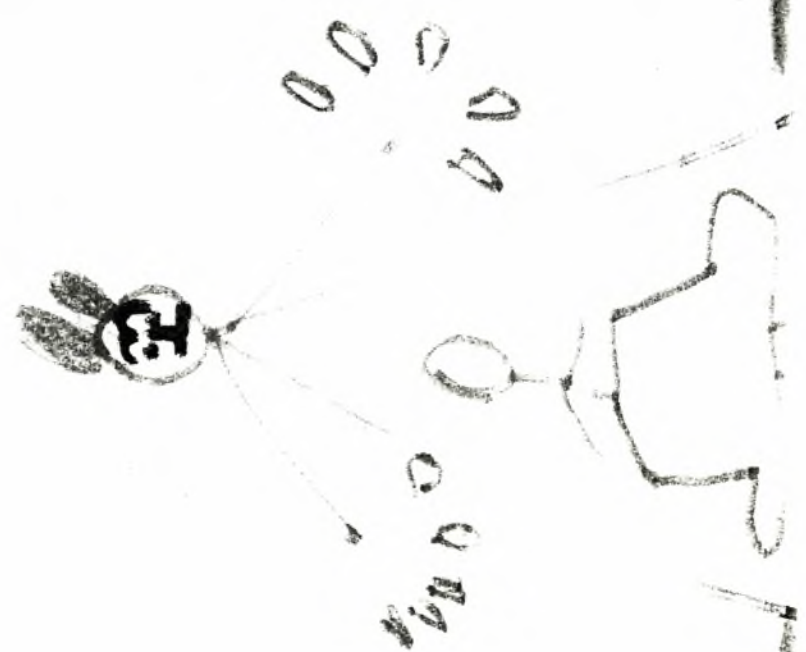
1172

W
W

ΣΦΙΑ

ΑΠΟ ΠΑΝΩ
ΛΟΙΠΟΝ ΚΑΙ ΤΩ
ΣΟΥ ΤΗ ΔΑ

ΑΝ ΒΟΑ / Β, ΑΚΛ,

ΚΟΑ ΑΠΟ ΠΑ

ΘΑΝ ΨΑ
ΦΟ ΔΙ ΨΑ

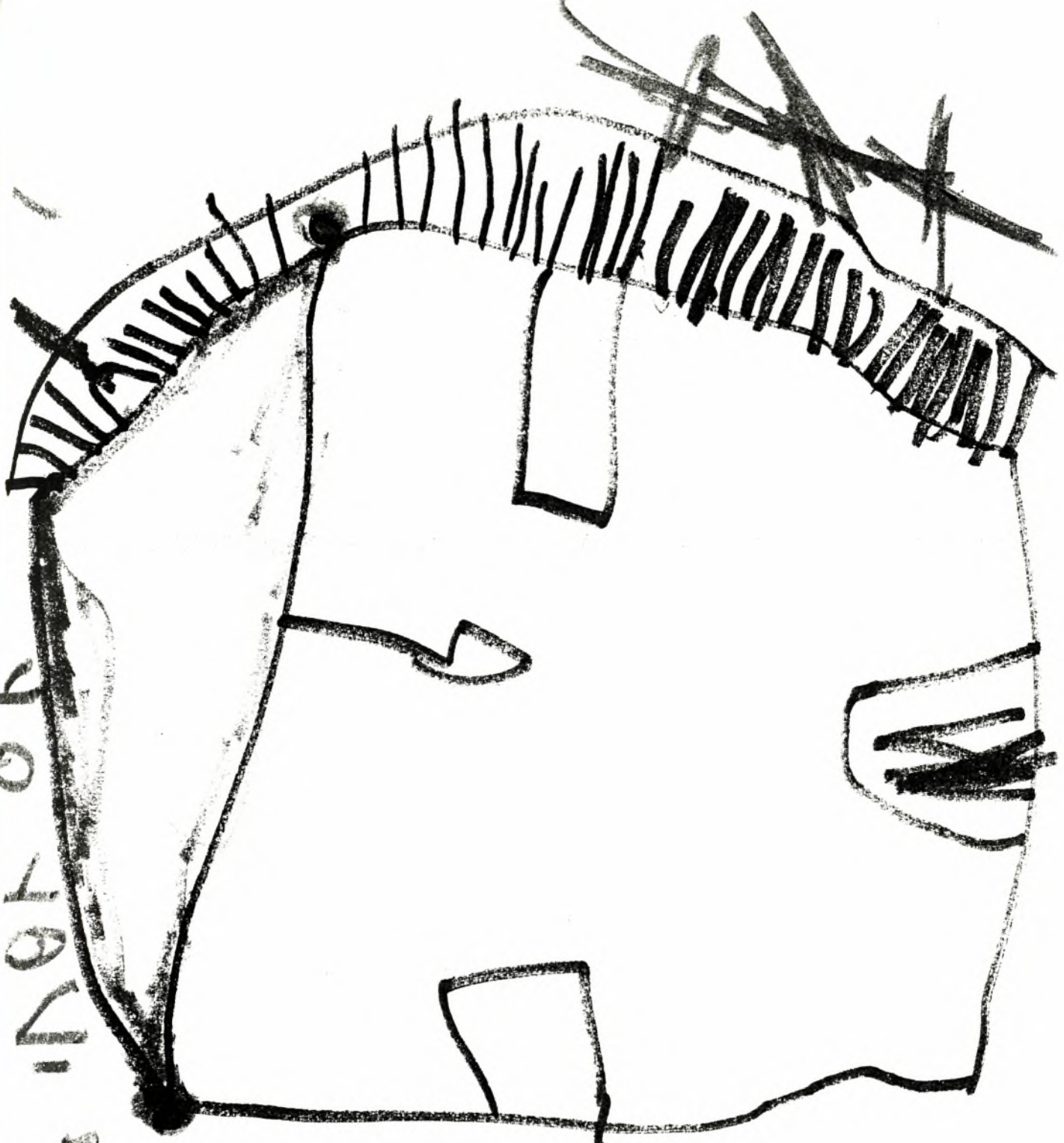
ΤΙ ΕΙΝΑ

ΩΣ

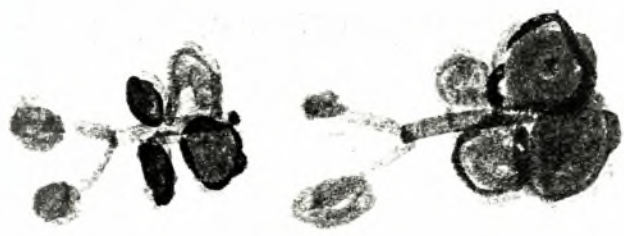

ΤΟ ΧΕΙΡΟΙ

no 114 1797 of

၁၆၆၆၆၆၆၆

ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΤΟΧΕΛΙΟΝ

ΧΡΥΣΟΤΟΜΟΣ

1000

1000

A A E E

O A E I

T

Точка

T

270

Точка

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

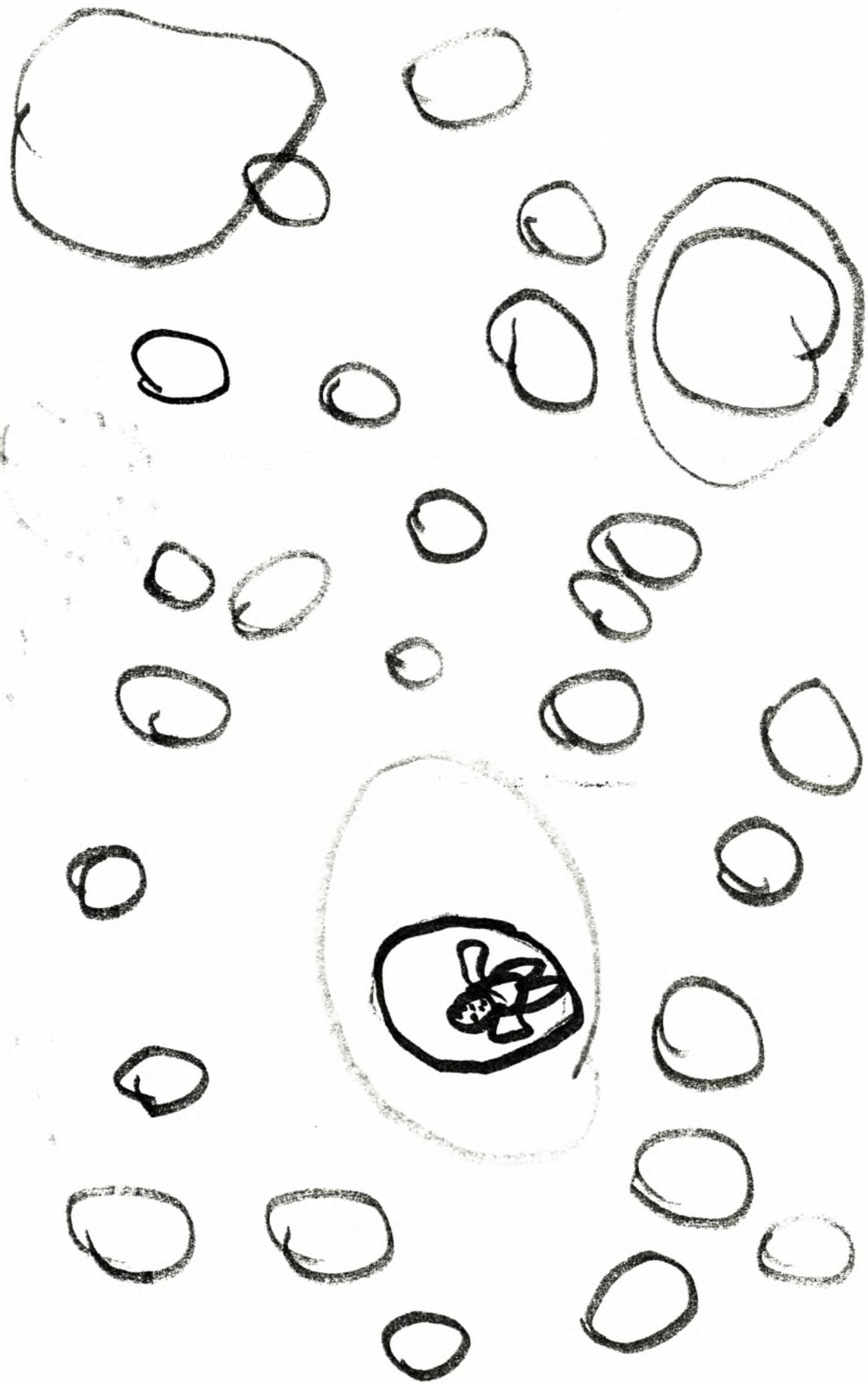

Το νήπιο γράφει: "Ηλιε είσαι πολύ δυνατός, μας καις!"

Η Χάιντι στο σχέδιο του παιδιού λέει: "για είμαι η Χάιντι. Σας αγαπώ πολύ! Τι κάνετε εδώ;

W M

17
99

YOU
DAY

Οι δυο αδερφές συνομιλούν: - "εσύ είσαι πιο μεγάλη"
- "όχι εγώ είμαι..."

Τα παιδιά μιλούν στις πεταλούδες: "σας αγαπάμε πεταλούδιτσες"

ΘΑ
Ρ

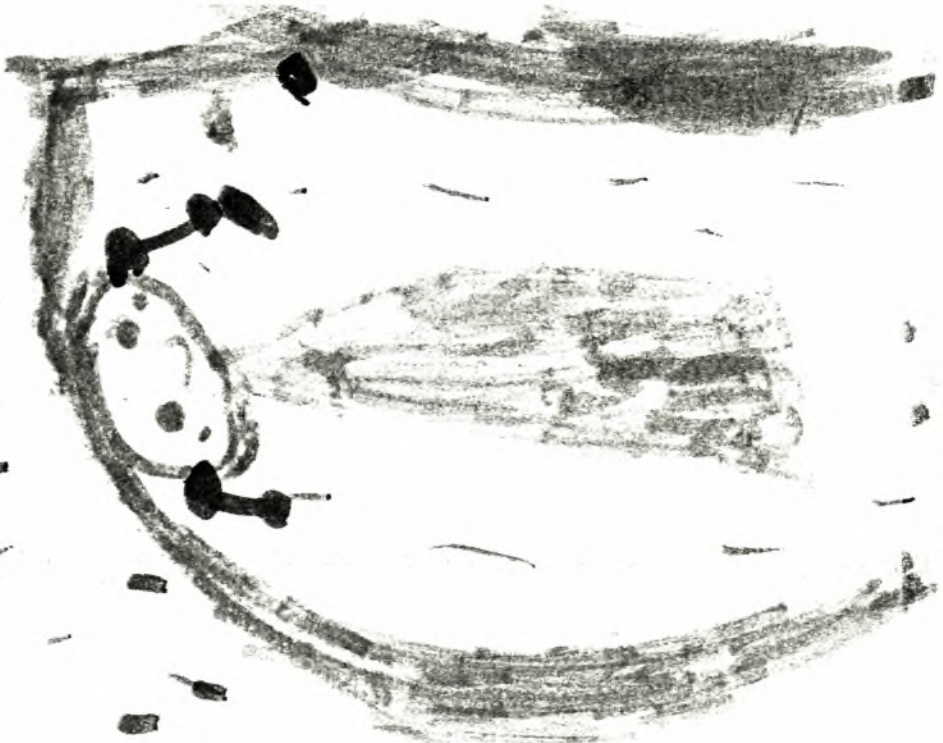
ΜΠΑΜΠΑΣ

Ο μπαμπάς συνομιλεί με το ένα από τα δυο του παιδιά:- "θα πάω στο σούπερ
μάρκετ"
- "να έρθω και εγώ
μαζί σου;"

ALQ

XAMP

AN 5 10

M A P I A Γ.

Η μια πεταλούδα λέει στην άλλη: "Βρέχει πολύ"
Και η άλλη συμφωνεί λέγοντας: "Καλά λες ,πολύ βρέχει"

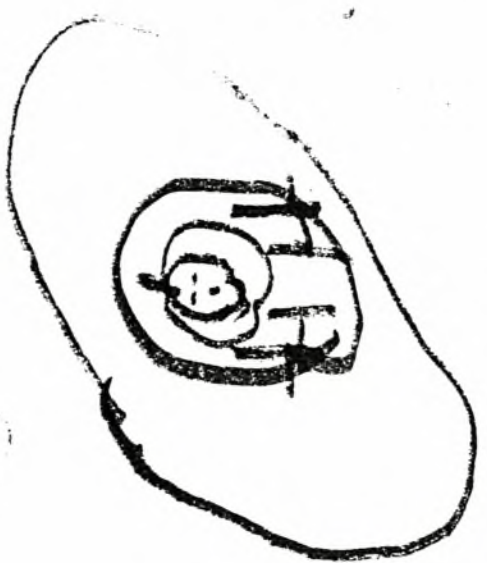

APR 1951

Ο εξωγήινος στη ζωγραφιά του παιδιού λέει: "Είμαι και ο πρώτος

333

111

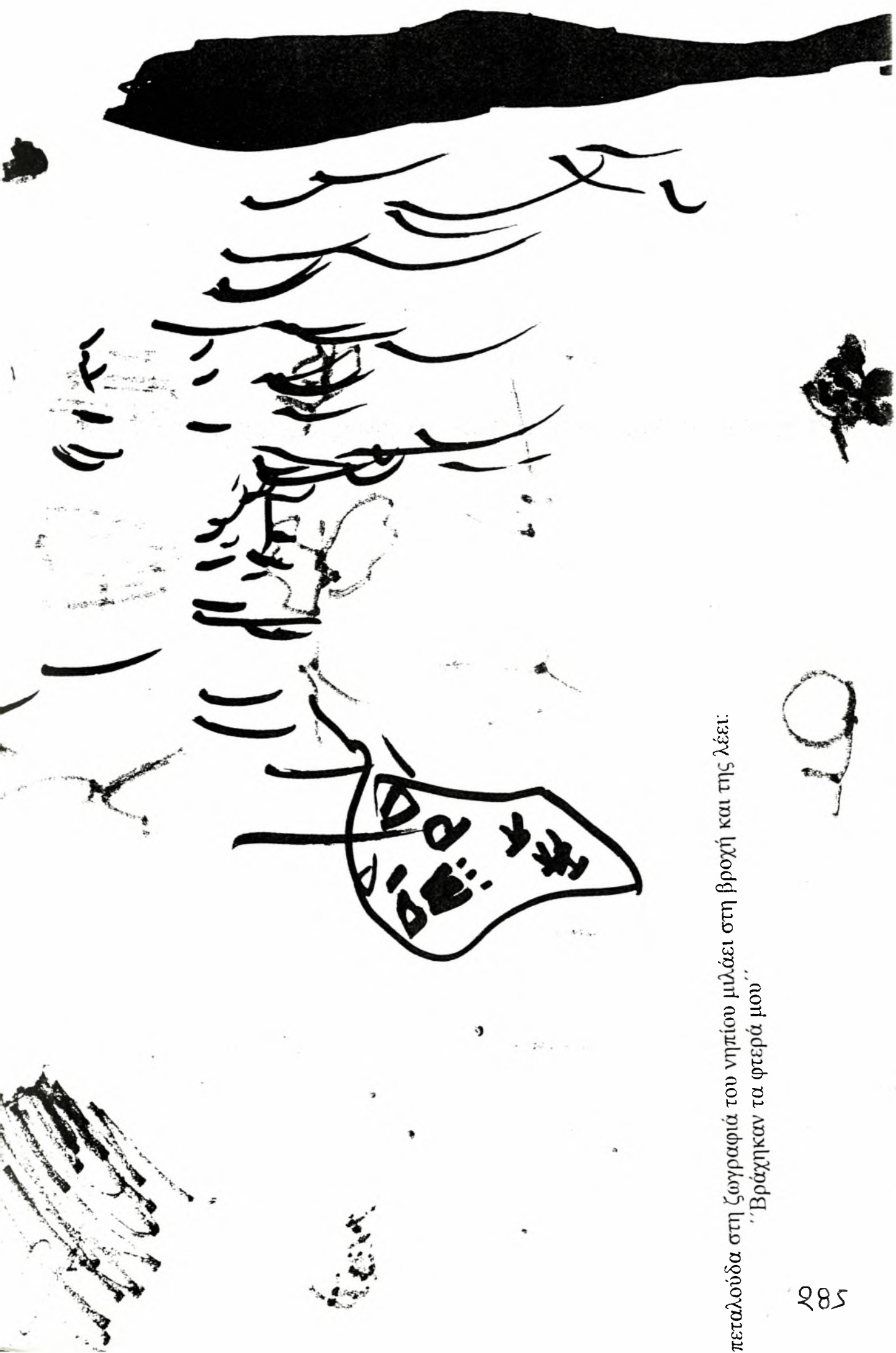

Ο ήλιος λείπει στο βουνό: Δεν θα με φτάσεις ποτέ εσύ"

Στο σχέδιο του παιδιού :Μπάζ: "Γεια! Είμαι ο Μπάζ"
Γούντο: "Εγώ ο Γούντο"

πεταλούδα στη ζωγραφιά του νηπίου μιλάει στη βροχή και της λέει:
"Βράχηκαν τα φτερά μου"

OT

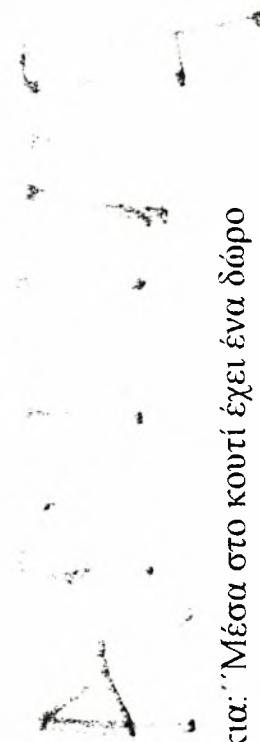
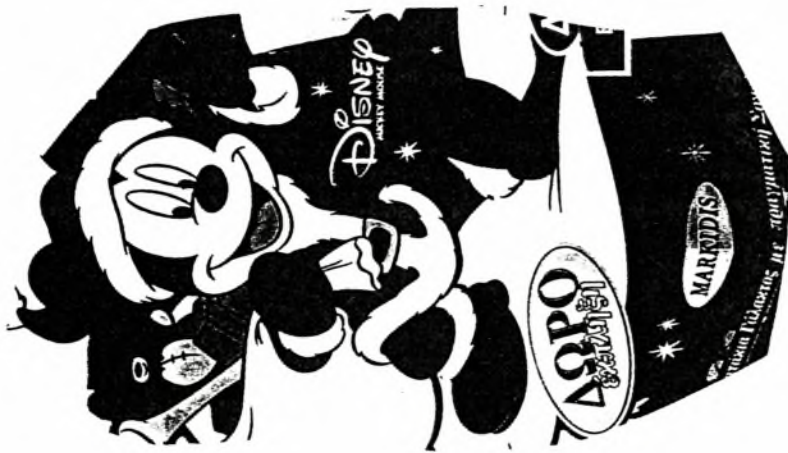
СЪВЪЩАВАЩА

Α 04477

Το νήπιο διαφημίζει μια σαλάτα: "Η ωραιότερη σαλάτα"

Το νήπιο διαφημίζει ένα κουτί σοκολατάκια: "Μέσα στο κουτί έχει ένα δώρο Μίκυ. Αγοράστε το"

WNA

Το νήπιο διαφημίζει ένα σαμπουάν. Γράφει όπως λέει: "Καλό σαμπουάν για μωράκια".

Το νήπιο γράφει : "Πάρτε τις ζουμερές μπανάνες. Είναι πολύ ωραίες για να τις φάτε".

Το νήπιο γράφει: "Να αγοράσετε αυτά τα πιτάκια να τα φάνε τα παιδάκια σας"

Το γάλα διαφημίζει το γάλα: "Κάνει καλό στην υγεία σας και σας δίνει δύναμη"

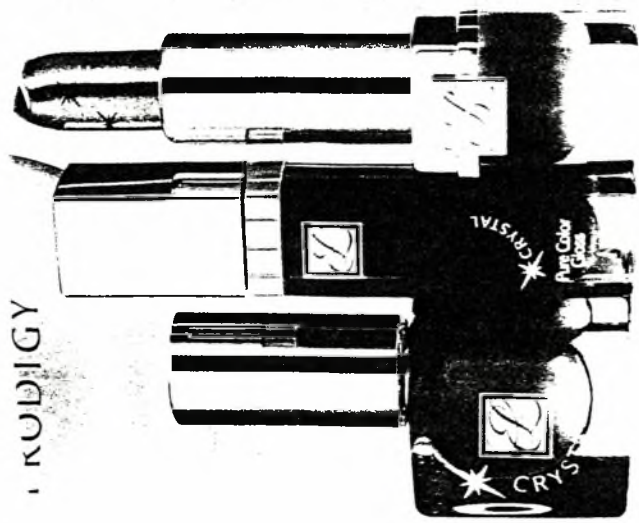
Η ΕΧΕΙ ΑΦΑΙΡΕΘΕΙ

Το νήπιο γράφει: "Δοκιμάστε το γιατί θα σας κάνει καλό"

Το νήπιο γράφει: "Να αγοράσετε αυτή τη μπότα. Είναι πολύ ωραία να τη φοράει το παιδί σας"

ΚΟΥΔΙΓΥ

32 | Hondos Center

295

Το νήπιο γράφει: "Πάρτε αυτά τα καλλυντικά. Θα σας κάνουν πιο όμορφες"

Το νήπιο γράφει: "Είναι πολύ ωραία, δίνουν δύναμη γιατί έχουν γάλα που μεγαλώνει τα παιδιά."

Η ΠΩΛΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΜΙΑ ΑΝΤΙΛΗΨΗ

Το νήπιο γράφει όπως λέει: "Είναι ωραία η τηλεόραση. Αγοράστε την"

70 x 133 cm

11⁹⁰ / €

100% πολυπροπυλένιο

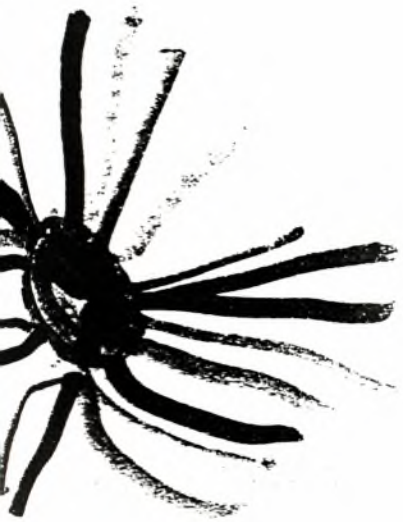
133 x 190 cm

29⁹⁰ / €

Μονόχρωμα, ανθεκτικά, ταιριάζουν σε όλους τους χώρους!

- Αντιολισθητικός πάτος
- Με μπροντούρα πάχους 5 cm σε διάφορα χρώματα

6/ X 120 mm

Το νήπιο γράφει : "Τα καλύτερα παιχνίδια για τα παιδιά"

Το παιδί γράφει : " Το καλό κρασί, να το αγοράσετε, να το δοκιμάσετε "

ΔΑΔΟΤΤΙ
45440

Α Ο Γ Η Ν Μ Ρ Τ Λ Ν Σ
Α Τ Η Β Ρ ρ Ρ ρ Π Φ
Α Τ Η Β Ρ ρ Ρ ρ Π Φ

Τ Τ Ν Ν Ν

Το νήλιο γράφει : "Όταν πας στο σούπερ-μάρκετ θα βρεις μέσα σακουλάκι ένα δώρο-έκπληξη"

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

ΚΘ Ο Υ Μ Α Λ Ο Τ Ω Η Φ
Κ Ψ Ρ Β Ε Ξ Π Η
Β Ρ Ξ Ι Ξ Ε Τ Ο Φ Γ Μ Κ
Γ Ξ Ρ Ε
Γ Ξ Τ Ο Ε Ψ Κ Μ
Ξ Γ Ο Ε

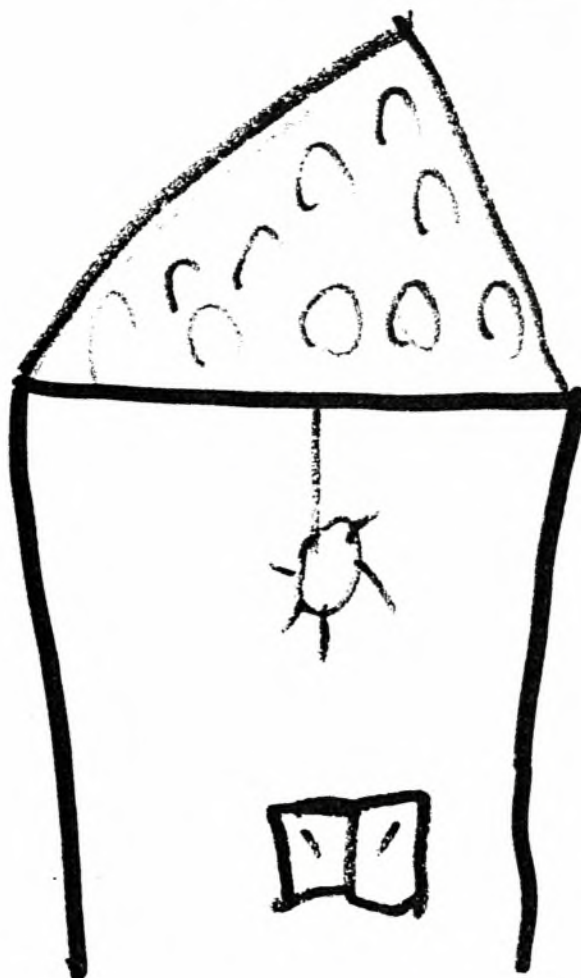
ΕΝ Δ ΠΑΝΙ
Η ΘΑΡΣΟ ΤΗ
ΑΡΑΡΟ Η Ο

Γ. Λ. Θ. Ν. Ο. Ζ. Κ. Ρ.
Π. Ο. Κ. Ο. Ζ.

ГНДРНОІ

ВН В НОПБІРЕНІ
ВН НОПБІРЕНІ
ВН ЕТХ

Е-ІАВВМ

НОН

ОНОХ

РНОМНО

НДС

ГНН

ГНОУ

НОНОТ 101

42

0000

PNB
+ 07

ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΗ ΔΑΛΑΝΗ
ΟΡΘΟΒΜΕΣΙΣ ΕΙΣ ΝΑ
ΠΑΝΙ ΠΟΥ ΠΑΕΙ ΕΙΣ ΝΑ
ΨΥΧΟΥ ΓΑ ΤΟ ΠΑΝΤΕΥΚΗ
ΦΟΜΗΝΗ - ΚΑΙ ΦΩΤΕΙΝΗ
ΓΕΓΔΕΙ

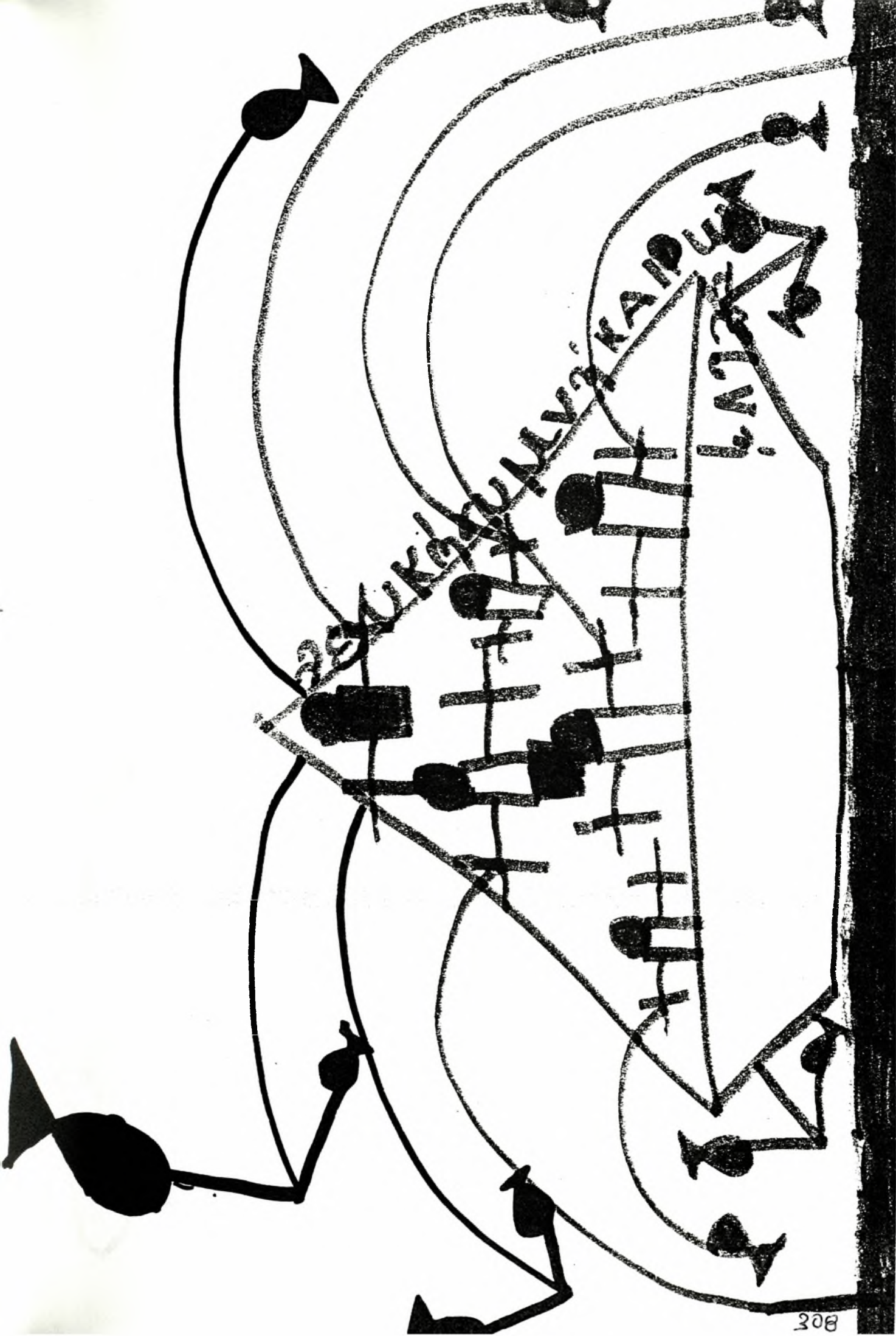
ΣΟΡΡΟΣ
ΓΛΩΡΡΟΣ
ΚΡΟΚΟΣ

ΕΝΑΠΑΠ

Στη συνέχεια θα σας παρα-
ορθωθούμε με εβιντ Πανί

που πιάσει
είναι πολύ κοντά στο κέντρο

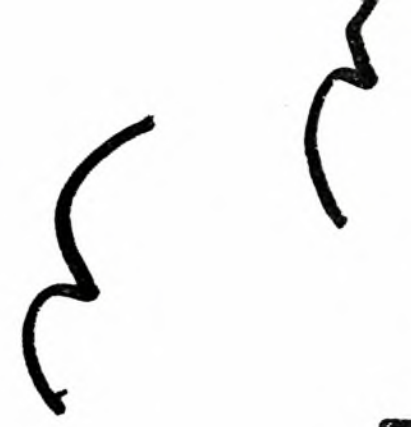

ZOHPIA

500

PIA

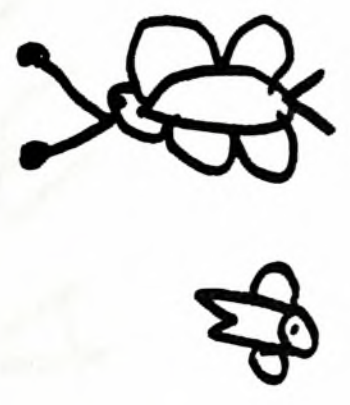

XAPI

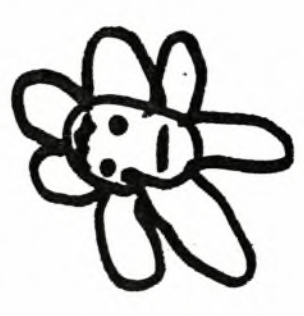
0
A K E A Y M P A O T W H P I

N K Z O F

X P O X

+ O / O

2/14
A K P O
A M A

M

INDUSTRY

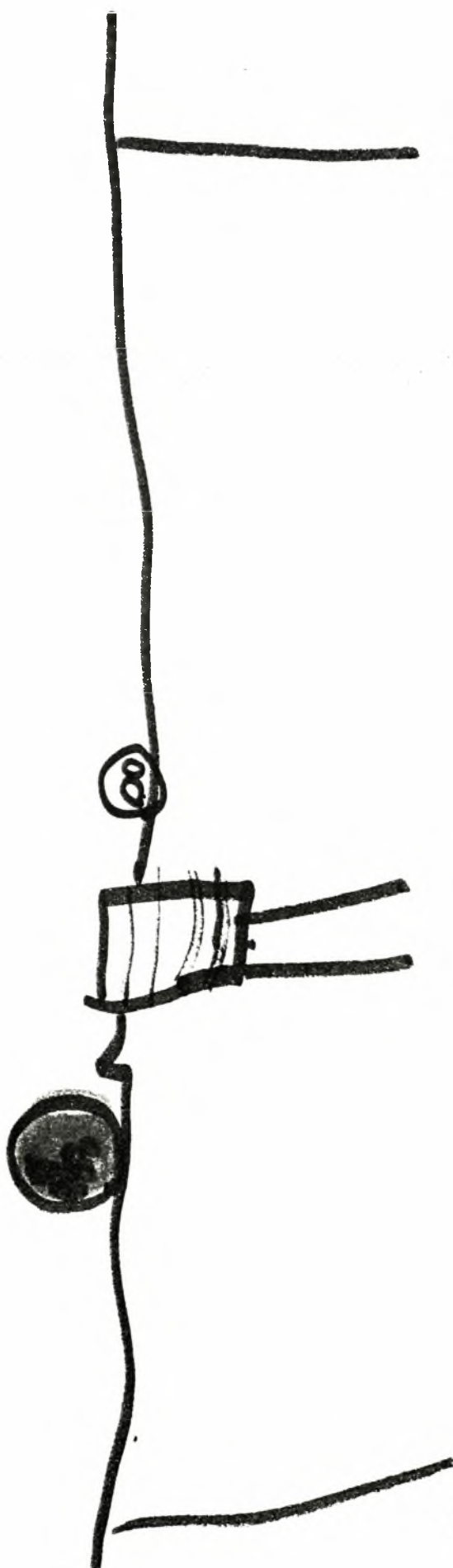

W.A.A.

1911

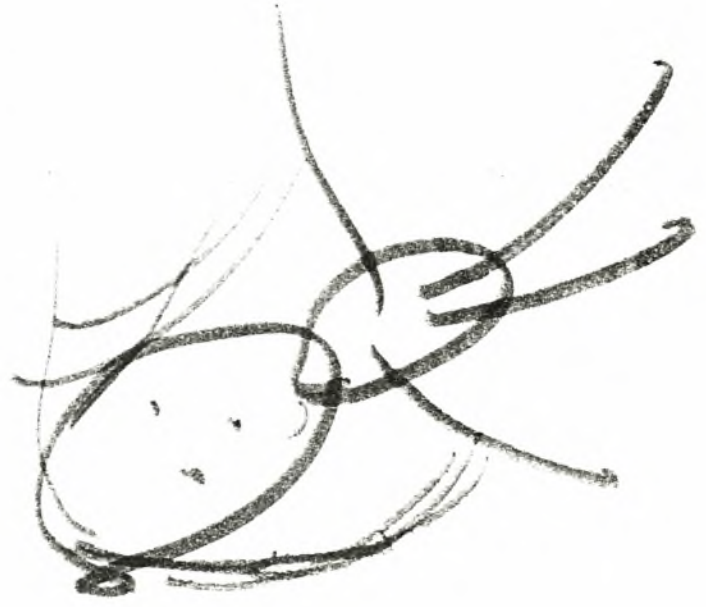
momax

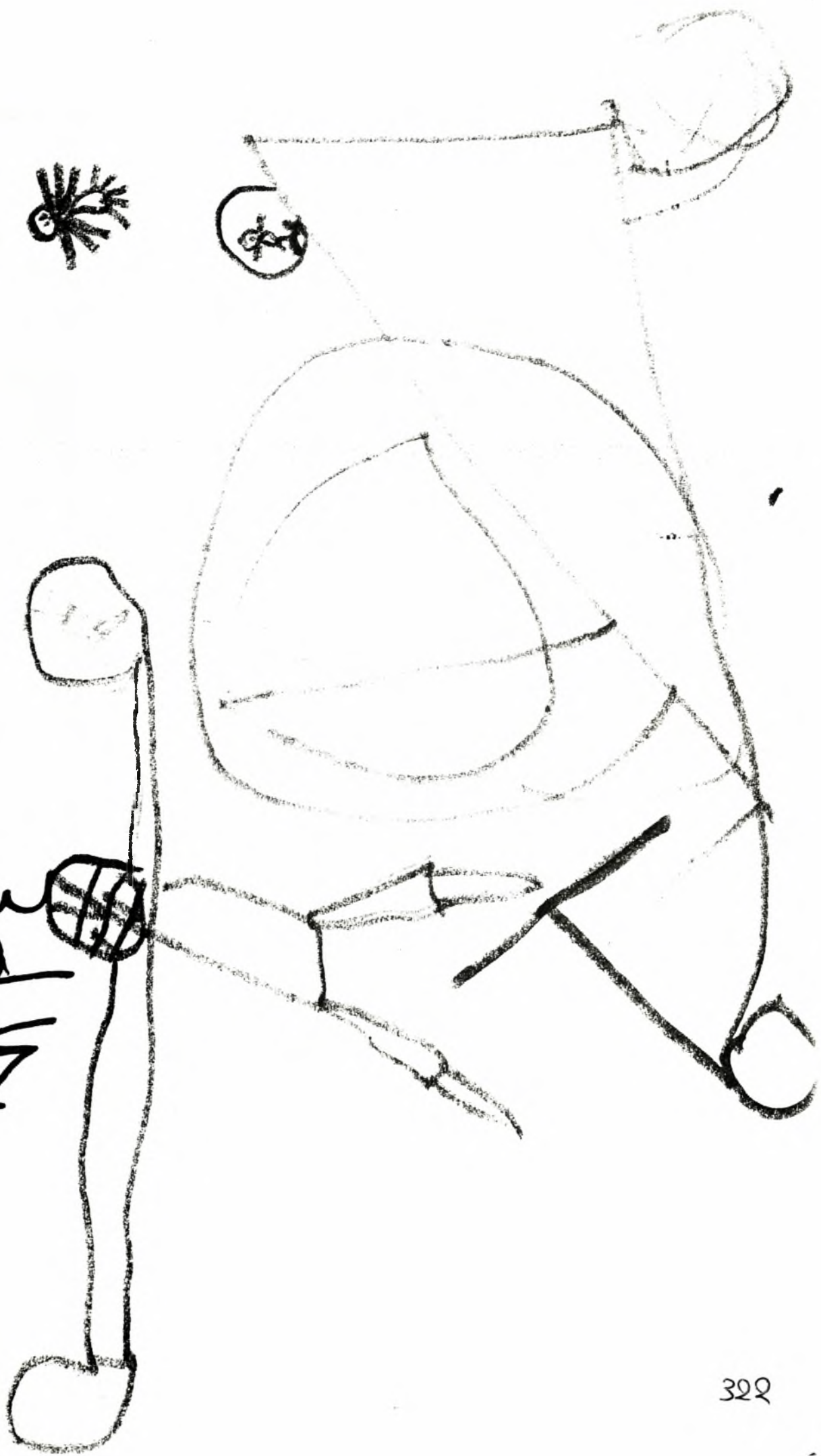

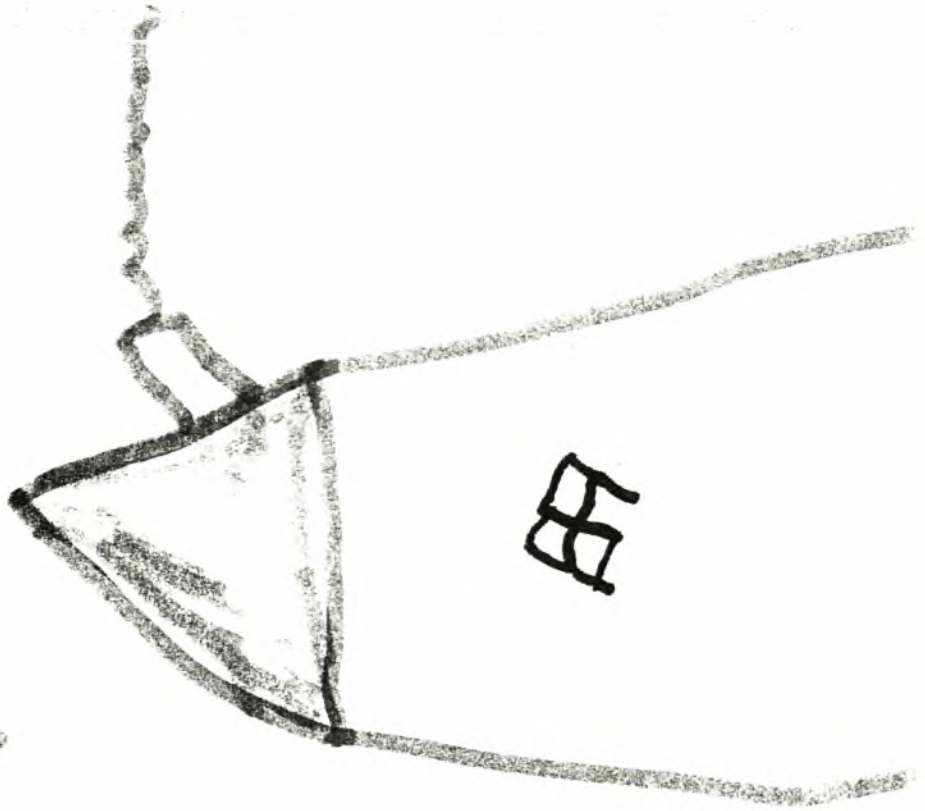
Handwritten characters, possibly a signature or name, written vertically in black ink.

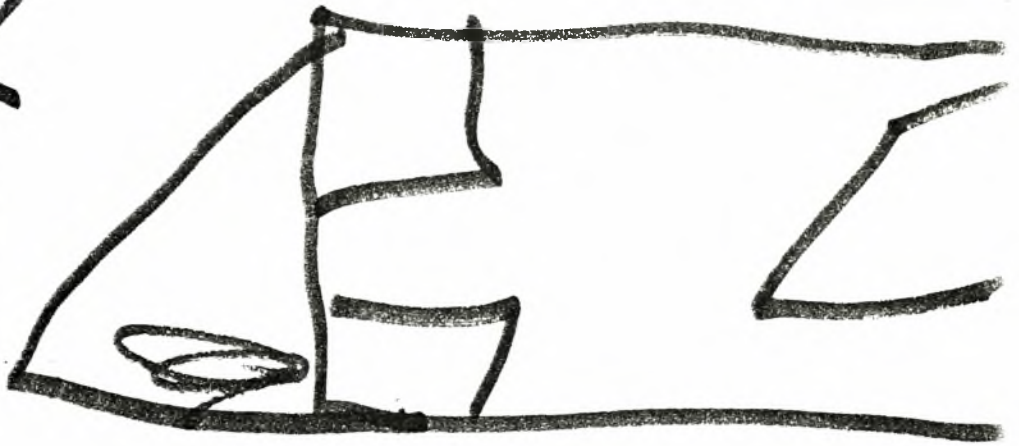
OH WAM
3/10/20

Kojo PXMV!

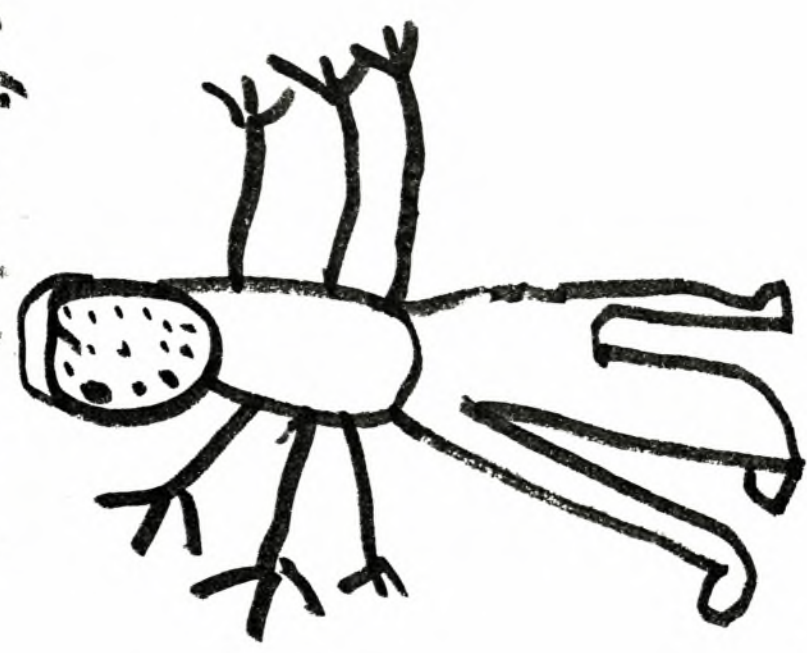
KO:IEO X X IX KM

UFWZHO

WVSH
HSCMPO
KSTHGIN

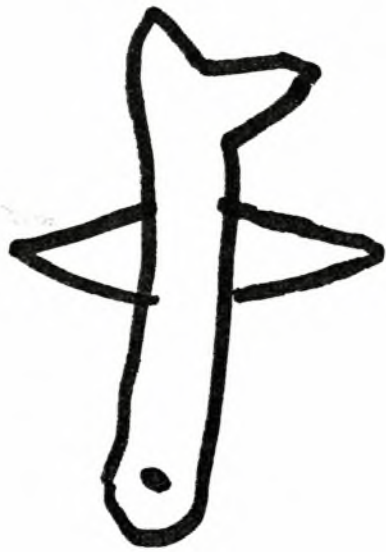

КПА
ОПЗТЗ
ЗКЕИ
КТП

Handwritten Chinese characters: 佛佛

0

UFOEN
043V

21 АРАТНРИУННА

ΑΥΤΙΣΜΟΝ

αυτισμός

παιδιά

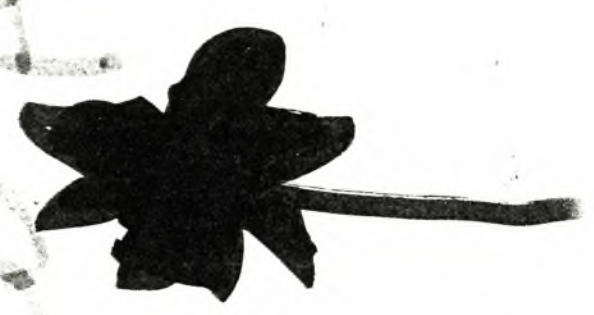
αυτισμική διαταραχή

Handwritten letters: A, K, O, Y, T, K, H, E, V

Handwritten letters: K, A, N, K, A, N, K, O, K, O

Handwritten letters: A, O, A, O, Y, O, K, O

~~YKKEIWEVOEINVOBEIO~~

OKKMO
NKAIA

ΑΥΛΙ ΚΕΥΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

Ουδ' αὖ γ' ἔκτατα

Κοσμήματα

0.68 Acute T Flavol KX

0.8 XKE I

APOLMAN

APOLP

...w x
d d d d d
k o o k k k k k
n l v d k k k s l d d
k r e v s i d l d d
o k e i n
d d d e i d

h

z

z z z z z

z

z z

z z z z z

z z z z z

z z z z z

z z z z z

ΚΕΙΜΕΝΑ ΜΑΘΕΙΑ
ΑΥΘΑΓΗΜΑΤΑ
ΚΟΒΗΜΗΜΑΤΑ
ΠΥΝΟΥΚΕΣ ΠΑΛΙΔ
ΚΡΕΙΣΙΟΥ ΠΑΛΙΔ
ΟΚΕΥΙΛΙΑ
ΟΥΦΕΙΛΙΑ

AUTHEILUVA
ROROSPARA

FODINUTA

ORDEFID

Handwritten cursive text, possibly a signature or name, written in black ink on a white background. The text is oriented vertically and appears to be a stylized representation of the name "KIMBERLY".

183HQ
WMC
H
F

